

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Terezija Šijaković Bošković

**MEHANIZMI KNJIŽEVNOGA
VREDNOVANJA – OD AKADEMIJE DO
BLOGA**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2025.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Terezija Šijaković Bošković

**MEHANIZMI KNJIŽEVNOGA
VREDNOVANJA – OD AKADEMIJE DO
BLOGA**

DOKTORSKI RAD

Mentorica:

dr. sc. Marina Protrka Štimec, red. prof.

Zagreb, 2025.

University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Terezija Šijaković Bošković

MECHANISMS OF LITERARY EVALUATION – FROM THE ACADEMIA TO A BLOG

Supervisor:
Professor Marina Protrka Štimec, PhD

Zagreb, 2025

Podaci o mentorici

Marina Protrka Štimec (1975, Split) redovna je profesorica na Katedri za noviju hrvatsku književnost Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Bavi se književnim kanonom, autorstvom i politikama književnosti, medijima i periodikom, revolucijom i transferima u književnom i kulturnom polju. Predaje obavezne kolegije Uvod u noviju hrvatsku književnost I. i Novija hrvatska književnost: čitanje tekstova te niz izbornih kolegija među kojima su Ideja autora i autorstva, Putopis u hrvatskoj književnosti, Orijentalizam i okcidentalizam itd. Objavila je znanstvene monografije: *Stvaranje književne nacije. Oblikovanje kanona u hrvatskoj književnoj periodici 19. st.* (2008) i *Politike autorstva. Kanon, zajednica i pamćenje u novijoj hrvatskoj književnosti* (2019). Od objavljenih radova treba izdvojiti: "Prirodno pravo u Smrti Smail-age Čengića: Mažuranićev fuit tyrannus", *Umjetnost riječi: Časopis za znanost o književnosti, izvedbenoj umjetnosti i filmu*. 61, (2017), 3 – 4, 181 – 199.; "Censor's Scissors in Croatian Literature: Shaping a(n) (Inter)National Community", *Neohelicon*, 50 (2023), 2, 591 – 602; "Ogledalo romantizma Petra Preradovića", *Dani Hvarškoga kazališta: Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu*, 1(2023), 49, 251 – 256; "Pleasure and Pain: Corporeality in Ivan Mažuranić's Smail-aga Čengić's Death", *Myth and its discontents: memory and trauma in central and Eastern European literature – Mythos und Ernüchterung: zu Trauma und (fraglichter) Erinnerung in Literaturen des zentralen östlichen Europa*, 2017, 91-105. Uredila je zbornike znanstvenih radova *Veliki Vidar. Stoljeće Grigora Viteza* (2013, ur. s D. Zalar i D. Zima), „Ja kao svoja slika“. *Diskurzivnost i koncepti autorstva Tina Ujevića*. (2020, ur. s A. Ryznar), *Književnost: hambari i motori. Zbornik znanstvenih radova u čast prof. dr. Vinka Brešića* (2022, ur. sa S. Coha) te *Književnost i revolucija* (2024, ur. sa Z. Božić i A. Tomljenović). Suradivala je na znanstvenim projektima *Hrvatske književne bibliografije* (voditelj prof. dr. Vinko Brešić) i *Europski korijeni moderne Hrvatske: transfer ideja na političkom i kulturnom polju u 18. i 19. stoljeću* (IP-2018-01-2539; voditeljice dr. sc. Vlaste Švoger). Vodila je projekt HRZZ Književne revolucije (IP-2018-01-7020), a trenutno surađuje na europskom Horizon projektu The Cartography of the Political Novel in Europe (CAPONEU, 2023-2027).

Iscrpniji popis znanstvenih i stručnih radova: <https://www.croris.hr/osobe/profil/26978>

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3764-5625>

Zahvale

Zahvaljujem mentorici red. prof. dr. sc. Marini Protrka Štimec na svojoj pomoći i uvijek pozitivnoj riječi potpore.

Zahvaljujem svim ispitanicima koji su odvojili vrijeme i ispunili upitnik o mehanizmima vrednovanja književnosti. Bez njihova velikodušnog uvida u djelovanje, stavove i razmišljanja ovo istraživanje ne bi bilo moguće.

Zahvaljujem obitelji na kontinuiranoj podršci, razumijevanju i strpljenju; od prvih, koji su vrijednosti usadili do najbližih, s kojima ih imam privilegiju živjeti.

VERZIJA PRIJE OBRANE

Sažetak

Disertacija istražuje mehanizme vrednovanja u suvremenom hrvatskom književnom polju s ciljem dokazivanja hipoteze o književnim tekstovima kao aktivnim sudionicima procesa vrednovanja. Djelatna uloga književnog teksta, utvrđiva isključivo u odnosu s drugim suakterima, dokazuje se na primjeru romana Kristiana Novaka istraživanjem koje kombinira kvalitativnu i kvantitativnu metodu i oslanja se na teoriju mreža aktera Brune Latoura u interpretaciji Rite Felski. Empirijski podaci služe kao uvid u djelovanje i stavove suvremenih vrednovatelja – književnih agenata, čitatelja, blogera, kritičara, festivala i nagrada, nakladnika, knjižničara Knjižnica grada Zagreba, nastavnika hrvatskog jezika, sveučilišnih profesora, školskih knjižničara, urednika televizijskih emisija i Ministarstva kulture i medija – te dopuna pregledu oblikovanja i transformacija književnog kanona i tržišta, specifične književne vrijednosti te postranzicijskog hrvatskog književnog polja koje karakterizira demokratizacija vrednovanja i distribucija kritičkog autoriteta (usp. Murray 2018: 120, 139). Analiza upitnika provedena među akterima čije je djelovanje prepoznato kao vrednovateljsko prikazuje proces vrednovanja kao prvenstveno društveni čin i dinamičan proces koji se odvija u interakciji među tekstovima, institucionalnim akterima i profesionalnim i neprofesionalnim čitateljima. Utvrđene razlike između profesionalnih i neprofesionalnih vrednovatelja ukazuju na izbjegavanje prosudbe kao karakteristiku neprofesionalnih vrednovatelja (usp. Felski 2020: 134) i potrebu revitalizacije književnih kritičara kao kreatora vrijednosne hijerarhije unutar književnog polja. Usporedba godišnjih izvještaja Ministarstva kulture i medija tijekom petogodišnjeg razdoblja otkriva trend rasta državnih potpora koje se uvode kao protuteža ekonomskim pritiscima na tržište knjiga i pruža uvid u mehanizme vrednovanja prosudbenih tijela. Studija slučaja široke prihvaćenosti romana Kristiana Novaka pokazuje kako je potvrđenost romana od svih kategorija ispitanika, konsakracijskih autoriteta (nagrada, festivala, kritike), dostupnih podataka o posudbi i prodaji naslova, uspješnosti kazališnih adaptacija i najavi snimanja filmova i serija rezultat *druželjubivosti* – sposobnosti zadobivanja i zadržavanja naklonosti – romana i autora i uspostavljenih mreža odnosa u kojima književni tekst djeluje kao neljudski akter i tako osigurava svoj opstanak (usp. Felski 2019: 296).

Ključne riječi: vrednovanje književnosti, književni kanon, teorija mreže aktera, književna kritika, književno tržište, tranzicija, društveni mediji, profesionalni i neprofesionalni čitatelji, distribucija kritičkog autoriteta, demokratizacija vrednovanja, konsakracija

Prošireni sažetak na engleskom jeziku

The dissertation analyses the mechanisms of evaluation in the Croatian contemporary literary field with the aim of proving literary texts as active participants of the process of evaluation. The research focuses on the reception of novels by Kristian Novak in order to explore the process of their high circulation, establish the connections among the texts and readers that have formed networks in which the novels are continuously evaluated and their potential active role in the process. The research conducted among contemporary evaluators provides semi-structural data which completes theoretical insights, data on the most borrowed literary titles from 2013 to 2018 provided by the Zagreb City Libraries, critical reception, and data on the most popular literary titles in book stores. Drawing extensively on theoretical approaches from Pierre Bourdieu's field theory and Rita Felski's actor-network theory interpretation of literary texts as active agents, the research aims to reveal how literary value is produced, contested, and maintained in a network of professional and non-professional readers – academics, literary critics, publishers, librarians, teachers, readers, bloggers, agents, festivals and awards, media and representative of the Ministry of Culture and Media.

The doctoral dissertation is informed by mixed methods research, which combines elements of qualitative and quantitative research, including surveys with a diverse cohort of stakeholders in the Croatian literary field, aiming to chart the emergence of new actors, the transformation of the canon, and the ongoing redefinition of literary evaluation in digital and post-transitional contexts.

The paper opens with the diachronic analysis of the literary canon's formation from antiquity to modernity. It traces early conceptualizations of canonical collections, such as those in ancient Greece, through to the institutionalization of literary canons in the 18th and 19th centuries tied to the rise of the national canon, such as the one formed in Croatia.

The study situates the canon neither as a static repository of universal artistic excellence nor purely as a socio-political construct but as a dynamic site where cultural power, educational policies, and collective identities are negotiated. The formation of the literary canon is described as a complex, layered process involving ongoing consensus among critics, historians, and readers. Survey results show that contemporary evaluators see canon as either a standard of excellence or a selected list of works, characterized both by its endurance and value, but also by exclusivity and rigidity. Respondents emphasize the need to question the canon continuously to make room for new voices and challenge exclusionary practices. The canon is primarily understood as a list of the most valuable works that should be inherited by

future generations. Fewer respondents see it as a reflection of the values and ideologies of dominant groups—shaped by institutional authorities but ideally confirmed by a broader range of readers. Some participants voice concerns about the canon's lack of relevance today, seeing it as rigid, outdated, or influenced by political interests rather than contemporary literary production. There is general agreement among respondents that the canon exists in Croatian literature, but its relevance is much debated. Those who find it irrelevant cite reasons like thematic and genre exclusivity, neglect of innovation, disconnection from the current literary scene, or being tailored mainly to public preferences. Many stress the influence of institutional authorities on canon formation and argue for greater critical engagement and professional input, especially regarding new or contemporary authors. Both classic and contemporary authors are considered canonical; however, the inclusion of new works in reference literature (e.g., histories, compilations, anthologies) is seen as essential for their lasting recognition. The process should remain open and subject to revaluation, especially to incorporate marginalized voices.

The chapter on the formation of the literary market and the author as an independent creator and owner traces the historical connection between literature and the market, highlighting that the emergence of professional authorship in the 18th century, supported by market expansion and copyright laws, marked a key transformation that enabled writers to become independent from patronage and directly address readers through the market. Bourdieu's "paradoxical logic" of the literary field in contrast to the commercial field, explains how the literary field in 19th-century France established its autonomy by inverting commercial values: works that resist popular taste and commercial profitability are accorded the highest symbolic value. Artistic value is thus created through opposition to market logic, maintained by critics, peers, and expert institutions within the field. This paradox is central to understanding the way literary value and recognition operate independently of economic success and provides context for the research into the post-transitional Croatian literary field, where professional critics no longer hold an exclusive consecrating role; instead, non-professional evaluators from the digital sphere have become significant, and their activities will be explored through the example of literary bloggers.

A historical review of the literary market's formation and criticism's development continues with an analysis of data on state support for books and publishing from 2020 to 2024. This includes trends in financing and mechanisms for awarding support through public calls by the Ministry of Culture and Media. State support policies introduced to counteract economic pressures guarantee funding for all actors in the book supply chain: authors, libraries,

publishers, bookstores, and professional associations through a transparent public selection process involving complex and changing evaluation criteria and judgments of different commissions that include professionals whose experience in the literary field is defined as crucial for their engagement. The steady increase in the funds over the studied period of five years provides stability, encourages diversity, and supports valuable but less market-sustainable genres and authors, thereby alleviating economic pressures on the book market. The dissertation further explores the characteristics of the post-transitional Croatian literary field shaped by the post-socialist economic, cultural, political and social transition. In view of the resulting changes in evaluative roles, the analysis of contemporary evaluators also includes non-professional readers, to whom new media provide a platform for writing reviews of literary works. Research by Simone Murray and Beth Driscoll show that global trends are mirrored in the Croatian literary field – the contemporary Croatian digital sphere is likewise marked by the democratization of evaluation and the distribution of critical authority. New evaluators, active recreational readers, freely express their views and impressions of literary works and are oriented toward communication and building relationships with their reader-followers. This is confirmed by the analysis of responses from literary bloggers who participated in the study on evaluation mechanisms, showing that their priority in writing about literary works is not one-way value assessment, but communication with their followers. By insisting on communication and affirmative reflections on literary titles that left the strongest impression on them, as well as on the freedom to select parts of the text without considering the literary work or literary production as a whole, literary bloggers generally do not aspire to fill the gap created by the restructuring of the literary field and the significant reduction in the number of active literary critics. Through proactive cultural policies and by securing platforms for their activity, it is necessary to support professional literary critics and revitalize their role in the contemporary Croatian literary field.

The central empirical focus of the dissertation is the case study on the reception and evaluation of Kristian Novak's novels, marking a phenomenon of contemporary literary success. Novak's works exemplify complex interplays of literary, cultural, and market forces that influence canonization prospects in real time. The research conducted by questionnaires among contemporary readers and supplemented by the data provided by the Zagreb City Libraries on the most borrowed literary titles from 2013 to 2018, critical reception and available data on most sold books in the bookstores, draws on Bruno Latour's actor-network theory (ANT), as interpreted by Rita Felski, which views literary texts as nonhuman actors that move through space and time and establish numerous relationships, thereby ensuring

their visibility and longevity. The results of the research reveal consciously assumed obligations and responsibilities associated with the role of professional readers, as well as the power of impression as the strongest motive and criterion for evaluation among non-professional readers. Both categories of readers confirm the value of Novak's novels, and the analysis of borrowed titles from the Zagreb City Libraries over a five-year period complements the picture of their popularity and provides insight into the evaluation process as the result of the mutual interaction of a network of co-actors. The study analyses award recognition, critical reception, and readership patterns, illustrating how Novak's novels have garnered broad acceptance and critical acclaim. Analysis of connections and actions of co-actors confirms the hypothesis that literary texts are active participants in the process of evaluation. Through network theory perspectives, literary texts are treated as nodes within webs of relations, where successful texts secure survival and prominence by connecting with multiple agents (readers, publishers, critics) and contexts over time.

Having in mind Sapiro's claim that the reception of literary texts is inseparably linked to public evaluation, with the hierarchy of literary works structured by various instances—educational, dissemination, and consecration agencies, the final chapter discusses the mechanisms of literary evaluation in the contemporary Croatian context, investigating both the practices of professional evaluators and the attitudes of professional and non-professional readers. The research features the analysis of fourteen distinct questionnaires targeted at different evaluators: academics, literary critics, publishers, librarians, teachers, readers, bloggers, agents, festivals and awards, media and representative of the Ministry of Culture and Media. The survey design captures both professional evaluative criteria and personal literary preferences, enabling a nuanced understanding of evaluation and notion of value differences across groups.

Survey data reveal that over half of readers choose books based on advice from their social circle, while only a minority rely on critics. Reading communities (bloggers, librarians, professors) tend to trust recommendations within their own professional circles. The act of literary evaluation is a social process, shaped by the activation and interpretation of texts by readers and mediated by many agents—including publishers and critics—who form networks of influence. Most evaluators agree that lack of targeted promotion and insufficiently active publishers are the primary reasons for the insufficient recognition of contemporary literary works; a well-written text and systematic promotion are named as key factors for successful reception.

All groups involved in literary evaluation—publishers, librarians, critics, professors, prize organizers—identify the promotion of literature and reading as their main goal, while professors emphasize critical thinking and interpretation. Professional role significantly influences the criteria used in evaluation; for instance, uniqueness of style is most valued by publishers, critics, and agents, while readers focus more on personal experience and universality. Ultimately, university professors and critics remain central agents in forming literary value and hierarchies, converting symbolic capital into economic benefit through prizes and recognition. Evaluators who interact directly with readers (teachers, librarians, festival organizers) place more importance on the roles of readers, media, and social networks, whereas professors and critics rank institutions and literary criticism highest. The varied professional roles and frameworks also reveal a broad range of individual aesthetic reactions, underscoring the diversity and complexity of literary evaluation in the contemporary field.

Key words: evaluation of literature, literary canon, actor-network theory (ANT), literary criticism, literary market, transition, social media, professional and non-professional readers, distribution of critical authority, democratisation of evaluation, consecration

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Istraživačka pitanja, hipoteza i metodologija istraživanja.....	4
1.2. Demografski podaci ispitanika	7
1.3. Pregled poglavlja.....	8
2. Mehanizmi književnoga vrednovanja i razvoj književnoga kanona	10
2.1. Oblikovanje i razvoj književnog kanona.....	10
2.1.1. Od kanonā do književnog kanona	10
2.1.2. Razvoj književnosti, estetike i kritike	12
2.1.3. Oblikovanje hrvatskog književnog kanona – književno vrednovanje u sjeni institucionalizacije kanona	15
2.1.4. Rasprava o kanonu – uzdrmani i učvršćeni kanon.....	16
2.1.5. Kriza humanistike i de-institucionalizacija kanona	20
2.2 Iz istraživanja – suvremeni vrednovatelji o književnom kanonu	24
3. Ekonomija autorstva – vrednovanje i književnost kao djelatnost	34
3. 1. Književnost i tržište – novi odnosi ili stari znanci?	35
3.2. Rascjep ekonomije i književnosti – paradoksalna ekonomija i specifična književna vrijednost.....	38
3.3. Financiranje tržišta knjiga u suvremenom kontekstu – državne potpore kao korektiv .	42
3.4. Iz istraživanja – Izvještaji Službe za knjigu i nakladništvo Ministarstva kulture i medija 2020. – 2024.....	46
3.3.1. Analiza i zaključci.....	58
4. Distribucija kritičkog autoriteta – vrednovanje profesionalnih i neprofesionalnih vrednovatelja	70
4.1. <i>Nakon</i> tranzicije – promjene u hrvatskom književnom polju.....	70
4.2. Književna kritika u postranzicijskom hrvatskom književnom polju.....	75
4.3. Demokratizacija vrednovanja – rekreativni čitatelji kao novi vrednovatelji	80
4.4. Iz istraživanja – razlike između profesionalnih i neprofesionalnih vrednovatelja...	84
4.5. Internet kao platforma osnaženog potrošača – vrednovanje na društvenim mrežama 86	
4.5.1. Detaljan pregled odgovora	89
4.5.2. Analiza i zaključci	94
5. Vrednovanje u mreži suaktera – romani Kristiana Novaka u suvremenom kontekstu	98

5.1. Od pasivnih posrednika do aktivnih arbitara – teorija mreže aktera.....	98
5.2. Angažman pomagača – potvrđenost romana Kristiana Novaka od suvremenih vrednovatelja	100
5.2.1. Pregled podataka	102
5.2.2. Analiza podataka	107
6. Suvremeni vrednovatelji – pregled istraživanja	111
6. 1. Obrazovne i socijalizacijske institucije	114
6.1.1. Nastavnici hrvatskog jezika	114
6.1.2. Sveučilišni profesori.....	117
6.1.3. Usporedba vrednovatelja.....	118
6.2. Instancije proizvodnje i diseminacije.....	119
6.2.1. Književni agenti	119
6.2.2. Knjižničari Knjižnica grada Zagreba	120
6.2.3. Nakladnici	121
6.2.4. Urednici televizijskih emisija.....	123
6.2.5. Usporedba vrednovatelja.....	124
6. 3. Konsakracijske instancije	125
6.3.1. Književni festivali	125
6.3.2. Književne nagrade.....	125
6.3.3. Književni kritičari	126
6.3.4. Usporedba vrednovatelja.....	128
6. 4. Čitatelji.....	128
6. 5. Zaključna razmišljanja	129
7. Zaključak.....	133
LITERATURA.....	140
PRILOG 1 Demografski podaci ispitanika	148
PRILOG 2 Upitnici namijenjeni suvremenim vrednovateljima.....	150
Prilog 3 Podaci Matične i razvojne službe Knjižnica grada Zagreba (2013. – 2018.).....	271

1. UVOD

Kategoriju književne vrijednosti gotovo je nemoguće precizno definirati. Nema općeprihvaćenih jednoznačnih kriterija prema kojima se određenom djelu priznaje vrijednost ni jasnih standarda ili procesa na temelju kojih u određenom vremenskom roku pripadne književnom kanonu. Od brojnih pristupa razumijevanju same kategorije, koji su se mijenjali tijekom vremena, neosporna je jedino činjenica da se vrednovanje kontinuirano odvija; počinje trenutkom pisanja, kada se izabire tema i način oblikovanja, i nikad ne završava, odnosno traje dok postoje čitanje i tumačenje. Napisano i oblikovano od autora, književno je djelo oduvijek upućeno drugomu, koji se činom izbora i čitanja uključuje u proces vrednovanja. Slijedom komunikacije s drugim tekstovima, autorima, institucijama i ostalim vrednovateljima formiraju se odnosi, uspostavlja dinamika i na različite načine, ovisno o povijesnom razdoblju, djelo se prepoznaje, čita ili tumači i tako mu se odaje priznanje vrijednosti. Osim čitatelja na proces utječu i drugi posrednici koji uspoređuju i vrednuju pročitano te se, u skladu s važećim standardima određenog povijesnog trenutka, oblikuje popis najvrednijih djela – *kanon*. Iako se temelji na estetskom sudu, književni kanon nije samo estetski fenomen, a premda svjesni politike moći¹, ideologija, političkih interesa i vrijednosti elitne klase² koje uvjetuju njegovo oblikovanje, ne doživljavamo ga kao isključivo društveni i kulturni konstrukt.

Mehanizmi vrednovanja koji oblikuju suvremene kanone ujedinjuju osobni interes istraživačice i temu koju je vrijedno ispitati u vremenu u kojemu su se vrednovateljske uloge bitno promijenile. Istraživanje zagonetke opstanka književnih djela u privatnim i institucionalnim bibliotekama ne isključuje svijest o tome da kakvi god mehanizmi i izbori utjecali na to što ćemo čitati, velika većina književnih naslova – po Morettiju (2000: 207) 99,5% – u njima ne uspijeva osigurati svoje mjesto. Iako ne postoji formula koja bi autorima pomogla da tekstom napisanim na određeni način dopru do čitatelja te osigurala prepoznatost i čitanost njihovih djela, neki su u tome uspješniji od drugih.

¹ Usp. Protrka 2008: 12.

² “Kanon se oblikuje prema ideologiji, političkim interesima i vrijednostima elitne klase (P. Bourdieu 1993; 2002) koja je opisana kao bijela, muška i europska” (Protrka 2008: 12).

Od klasika čija se vrijednost, odnosno *bezvremena estetska snaga* (usp. Bloom 1994: 29) ili *kontinuirano odjekivanje* (usp. Dimock 1997: 1060) potvrđuje stoljećima možda je intrigantniji uspjeh suvremenih autora, čije potvrđivanje pratimo u realnom vremenu. U suvremenom trenutku hrvatskoga književnoga polja fenomen uspjeha romana Kristiana Novaka ne može se zaobići – široka prihvaćenost njegovih triju romana, *Črna mati zemla* (2013), *Ciganin, ali najljepši* (2016) i *Slučaj vlastite pogibelji* (2023) prilika je da se pokušaju istražiti preduvjeti, okolnosti ili pak sretan slučaj koji su doveli do potvrde vrijednosti njegovih romana od mahom svih aktera koji u njemu djeluju.

Proučavanje mehanizama vrednovanja književnosti u suvremenom trenutku, kao dionici *življene kulture* ovog vremena i prostora (usp. Williams 2006: 41), ne podrazumijeva pretpostavku da će pisci čija se vrijednost potvrđuje sada u budućnosti (p)ostati kanonski pisci, tek pokušaj ogoljivanja procesa i mreže odnosa koji su doveli do potvrde njihove vrijednosti. Također, prema Riti Felski (2020: 46), jedino nam sadašnji trenutak u kojem smo suočeni s jazom između osobnog doživljaja vrijednog i odlučnih osporavanja kritičara, kolega i prijatelja, otkriva volatilnosti vrijednosti.

Istraživanje mehanizama vrednovanja književnih djela u ovom radu usmjereno je na proučavanje odnosa agenata koji djeluju u suvremenom hrvatskom književnom polju i njihova utjecaja na vrednovanje, ali i sam položaj književnih tekstova u istom procesu. Na tragu pitanja koje postavlja Felski (2016: 11): “Jesu li ti objekti zaista inertni i indiferentni, tromi i podložni, posve prepušteni našim kritičkim manevrima na milost i nemilost? Zar ne stječemo ništa konkretno iz onog što čitamo?” postavlja se hipoteza da su književni tekstovi aktivni sudionici procesa vrednovanja.

Kao jedna od mogućih potvrda hipoteze na primjeru vrednovanja romana Kristiana Novaka ispituje se teorija mreže aktera (*actor-network-theory*) sociologa Brune Latoura³ u tumačenju Rite Felski (2019), po kojoj tekstovi svoj opstanak osiguravaju vezama koje s drugim akterima uspostavljaju kroz prostor i vrijeme. Stvaranjem veza (privlačenjem pozornosti, stjecanjem znanja, izlaganjem primjerima, preporukama prijatelja, profesora i kritičara) umjetnička djela postaju vidljiva i važna, a ovisnost o vezama koje se moraju uspostaviti budući da se moraju aktivirati da bi postojala⁴ ne umanjuje njihovu vrijednost i jedinstvenost (Usp. Felski 2020:6). Teorija mreže aktera (TMA) istraživanje usmjerava na proučavanje načina na koji mreže uspiju privući potporu, pridobiti saveznike i produljiti utjecaj, uzimajući

³ Latour, Bruno. 2005. *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford. Oxford University Press.

⁴ „Artworks must be activated to exist“ (Felski 2020: 7).

u obzir da mreže nisu nešto što se utvrdi, već nešto što stvaramo (Ibid.: 22). Umjetnička djela pritom se razumiju kao suakteri koji imaju specifično djelovanje i uspostavljaju brojne veze sa svijetom, a njihova temporalnost nije fiksirana i zamrznuta već dinamična (Ibid.: 285). Važno je napomenuti kako TMA tumači kako umjetnička djela kao neljudski akteri, koji nemaju dimenziju opsega, veličine i kompleksnosti, djeluju, ali samo putem veza s drugim akterima – isključivo kao suakteri i međuzavisni elementi zapleteni u šaroliku mrežu veza i poveznica (Ibid.: 300, 303).

Za razliku od teorije recepcije koja književni tekst promatra u odnosu inertnog i pasivnog teksta i čitateljske svijesti, odnosno interpretativne zajednice ili kasnijih teorija koje naglašavaju sustave proizvodnje, potrošnje, kritičke, pedagoške i znanstvene reprodukcije tekstova (Usp. Biti 1997: 175-176), teorija mreže aktera inzistira na povezanosti *društvenih i čisto književnih aspekata* književnosti te umjesto zavrivanja iza teksta „u potrazi za njegovim skrivenim uzrocima, temeljnim uvjetima i skrivenim motivima“ zagovara pozicioniranje ispred teksta otvarajući se mogućnostima teksta kao suaktera „nečega što vrši utjecaj, što pomaže da se stvari dogode“ (...) čitanja kao koprodukciji aktera umjesto pojašnjavanju očitih značenja, čitanja kao formi stvaranja, a ne uništavanja“ (Felski 2016a: 33-34). Za Felski je takav pomak nužan radi bolje argumentacije važnosti književnosti i njezinih učinaka na svijet u kojemu humanistika i znanost o književnosti prolaze kroz krizu legitimacije, a istraživanje koncepta teksta kao aktivnog dionika procesa vrednovanja čini se vrijednim ispitati u suvremenom kontekstu u kojemu su se bitno promijenile uloge aktera u književnom polju i u proces vrednovanja uključuju se novi neprofesionalni vrednovatelji.

Kako bi se dokazala aktivna uloga književnih tekstova kao neljudskih aktera koji „mnogo putuju“, istraživanje se usmjerilo na posredovanje kao „nužan preduvjet popularnosti“ – analizom aktera hrvatskog suvremenog književnog polja čije je djelovanje prepoznato kao vrednovateljsko, koja bi se mogla staviti u okvire „sociologije posredovanja“, ispitala se hipoteza o djelatnosti književnoga teksta kao aktivnog sudionika složenih procesa vrednovanja te „utvrdile relevantne mreže, stvaranje novih saveza i prikupili empirijski dokazi za rasprave o uzročnosti“ (Ibid.: 286, 304-305). Za tu su namjenu izrađeni upitnici s ciljem što većeg dosega suvremenih vrednovatelja s ciljem utvrđivanja načina na koje su vrednovatelji povezani, razlika u mehanizmima vrednovanja, naročito između profesionalnih i neprofesionalnih vrednovatelja te njihova utjecaja na vrednovanje književnih tekstova.

S obzirom na to da se književnost promatra kao društvena činjenica i društvena aktivnost koja je „ovisna o uvjetima produkcije i cirkulacije, usko vezana za vrijednosti i 'pogled na svijet“, odnosno društveni fenomen koji uključuje brojne institucije i pojedince koji proizvode,

konzumiraju i vrednuju književna djela (Usp. Sapiro 2025: 11, 17), istraživanje se naslanja na sociologiju književnosti, koja vrijednosni diskurs smatra rezultatom „složene međuigre između institucijskih struktura, zajednica za tumačenje, te osebnosti individualnog ukusa” (Felski 2016a: 34). Felski (Ibid.: 32) također navodi kako su umjetnička djela povezana s drugim tekstovima, predmetima, ljudima i institucijama kroz odnos ovisnosti, sudjelovanja i interakcije. Osim formalnih obilježja teksta, na to hoće li konkretna umjetnička djela zadobiti naklonost i zadržati interes prema Felski (Ibid.: 302) utječe i društveni profil, kupovna moć i stavovi publike, kao i poprilična količina slučajnosti i sreće.

Budući da se književna djela promatraju u odnosu s akterima u književnom polju i istraživanje je usmjereno na vrednovanje književnih djela kao simboličkih objekata koji imaju vrijednost koja ne postoji ako djela nisu poznata i prepoznata od niza agenata i institucija koji sudjeluju u proizvodnji vrijednosti (Usp. Bourdieu 1996: 229-230), u istraživanje je uključeno niz aktera koji djeluju u suvremenom hrvatskom književnom polju.

Cilj istraživanja jest dokazati djelatnu uloga književnog teksta na primjeru romana Kristiana Novaka, koja je utvrdiva isključivo u odnosu romana s drugim suakterima. Pritom u mreži odnosa koje se istražuju i utvrđuju pripada i aktivna uloga svih koji na neki način, pa i samim istraživanjem, sudjeluju u odnosu s predmetom istraživanja. S obzirom na lakoću migriranja književnih tekstova Felski (Ibid.: 299) smatra neodrživom opreku između odlučujućeg konteksta i pasivnog i nemoćnog teksta te ističe kako osim predmeta koji se istražuju, interpretiraju i, u ovom radu, proučavaju kroz mehanizme vrednovanja, „umjetnička djela mogu služiti kao kulturne referentne točke za interpretaciju, a ujedno biti i predmetom interpretacije. Tekstovi mogu 'proizvoditi' kriterije i biti objektom kriterija“. Prije provjere hipoteze o aktivnim, djelatnim i druželjubivim književnim tekstovima kao neljudskim akterima koji se ostvaruju i potvrđuju u odnosu (usp. Felski 2019: 296), dijakronijski pregled oblikovanja književnog kanona, formiranja književnog tržišta, postranzicijskog hrvatskog polja i digitalne književne sfere pružit će okvir za razumijevanje odnosa i djelovanja suvremenih vrednovatelja. U tom će procesu sudjelovanjem u istraživanju važan doprinos dati i suvremeni vrednovatelji.

1.1. Istraživačka pitanja, hipoteza i metodologija istraživanja

Mehanizmi vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu istražuju se s ciljem uvida u načine na koje suvremeni vrednovatelji utječu na preoblikovanje hrvatskog književnog kanona kako bi se pokazalo da transformacija kanona potvrđuje tekst kao aktivnog dionika

procesa vrednovanja te prepoznavanje i kontinuiranu reprodukciju kao njegove ključne aspekte.

Istraživanje je oblikovano s ciljem da se pruži odgovor na sljedeća pitanja: *Kako se vrednuju književna djela? Kako se pogled na književnu vrijednost mijenja tijekom vremena? Imaju li tekstovi koji se iznova potvrđuju kao vrijedni (kanonski) nešto zajedničko? Koji su mehanizmi vrednovanja te što se o načelima vrednovanja može zaključiti iz onih djela oko kojih je postignut konsenzus? Koliko na kanon utječu dominantne ideologije, a koliko unutarknjiževni kriteriji? Što je sve potrebno da djelo postane vidljivo te jednom zadobije kanonski status? Što se događa s tekstom u procesu vrednovanja, ovisi li samo o djelovanju drugih aktera ili utječe na sam proces? Kako djela privuku pozornost? Kakav učinak djela ostavljaju na čitatelja? Kako tekstovi migriraju kroz vrijeme, odnosno kako dolazi do veza koje osiguravaju život djela? Koje su to mreže odnosa koje se uspostavljaju, koliko traju i o čemu ovise? Koji vrednovatelji utječu na vrednovanje u suvremenom kontekstu i kako su povezani?*

Polustrukturiranim upitnicima, koji sadržavaju pitanja zatvorenog i otvorenog tipa, tražili su se odgovori na navedena pitanja i pokušala se razjasniti vrijednost književnosti istraživanjem motiva čitatelja i opisa na koji „stupaju u međuodnos s tekstovima“ (Felski 2016a: 22).

Upitnici su podijeljeni na dva dijela; u prvom se dijelu ispituje profesionalno djelovanje ispitanika, a u drugom dijelu njihovi osobni stavovi. Prvi dio upitnika, posebno sastavljen za svaku kategoriju vrednovatelja, ispituje demografske podatke⁵ te njihovo profesionalno djelovanje – način odabira književnih naslova za čitanje, predstavljanje na festivalima ili u inozemstvu, objave na društvenim mrežama, pisanje književne kritike, prijevod na hrvatski jezik ili objavu, uvrštavanje u lektiru, televizijsku emisiju, dodjelu sredstava ili nagradu; okvir iz kojega se crpe kriteriji za izbor i vrednovanje književnih djela, kao i drugih vrednovatelja, razni utjecaji na izbor i ocjenu književnih djela te povezanost s drugim vrednovateljima.

U drugom dijelu upitnika, koji je mahom jednak za sve vrednovatelje, analiziraju se ciljevi djelovanja, odnosi mreže vrednovatelja, doživljaji književnog kanona i vrednovanja, učinci književnih tekstova, popisi izabranih najvrednijih suvremenih i kanonskih književnih djela, stavovi o uspjehu i neuspjehu određenih književnih naslova, a ponavlja se pitanje o načelima vrednovanja kako bi se utvrdilo postoje li razlike u odgovorima ovisno o tome odgovara li ispitanik iz perspektive profesionalnog djelovanja ili izražava osobni stav.

Budući da upitnik namijenjen čitateljima ispituje njihove osobne stavove, a djelovanje književnih blogera na društvenim mrežama u potpunosti ih reflektira, njima je motivirano i

⁵ Dobna skupina, spol i stupanj stečenog obrazovanja.

slobodno se provode, upitnik za te dvije skupine vrednovatelja nije bio podijeljen u dva dijela. Ukupno je izrađeno četrnaest Microsoft Forms upitnika koji su poslani na e-adrese ili dijeljeni na komunikacijskim platformama (Teams, Whatsapp, Facebook, Instagram) s ciljem što većeg dosega ispitanika čije je djelovanje prepoznato kao *vrednovateljsko* u suvremenom kontekstu; čitatelja, književnih blogera, književnih kritičara, agenata, festivala i nagrada, nakladnika, Knjižnica grada Zagreba⁶, sveučilišnih profesora, urednika portala i televizijskih emisija te Ministarstva kulture i medija. Budući da od 2019. godine Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih ne nudi prošireni popis lektirnih naslova i izbor naslova u osnovnim i srednjim školama prepušta nastavnicima hrvatskog jezika (od 10 naslova godišnje, obvezna su dva naslova, jedan je izborni), koji književna djela uključuju u lektiru u dogovoru s kolegama i školskim knjižničarima, nastavnici hrvatskog jezika i školski knjižničari uključeni su u istraživanje. Upitnik je poslan i Upravi za odgoj i obrazovanje Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih, ali do zaključenja ovog rada nije zaprimljen odgovor. Molba za sudjelovanjem u istraživanju upućena je i savjetnicima za Hrvatski jezik i školske knjižničare Agencije za odgoj i obrazovanje, ali njihovo sudjelovanje podrazumijevalo je složene administrativne korake i procedure.

Prvi upitnik poslan je u listopadu 2024. godine, a posljednji – 129. odgovor zaprimljen je u srpnju 2025. godine.

Budući da se radi o relativno malom uzorku, da se broj ispitanika znatno razlikuje od upitnika do upitnika i da se njihovi odgovori tumače ponajprije kao refleksija njihove percepcije, ne uzimaju se kao slika stvarnog stanja već se koriste kao indikativan uvid u djelovanje i stavove vrednovatelja koji djeluju u hrvatskom književnom polju. Mješovitim istraživačkim pristupom, u kojem se koristila kvantitativna analiza za obradu zatvorenih pitanja i godišnjih izvještaja Ministarstva kulture i medija te kvalitativna analiza za obradu i interpretaciju otvorenih pitanja, prikupili su se polustrukturirani podaci s ciljem što potpunijeg uvida u mehanizme vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu.

⁶ U istraživanje su uključene Knjižnice grada Zagreba zbog uspostavljene suradnje s Matičnom i razvojnom službom Knjižnica grada Zagreba i njihove spremnosti da ustupe podatke o najviše posuđenim naslovima u Knjižnicama grada Zagreba od 2013. do 2018. godine. Opsežnije istraživanje svakako treba uključiti mrežu narodnih knjižnica.

1.2. Demografski podaci ispitanika⁷

U ovom dijelu rada kratko će se predstaviti ispitanici s ciljem opisa profila većinskog broja ispitanika pojedine kategorije, od onih koji su u najvećem broju ispunili upitnik do ispitanika koji su sami predstavljali vrednovateljsku ulogu. Detaljan prikaz demografskih podataka uključen je na kraju rada, kao Prilog 1.

Do trenutka zaključenja rada najveći broj ispitanika (73) ispunilo je upitnik namijenjen čitateljima. Većina je ispitanica (73 % žena), pripada dobnoj skupini 30–39 godina (38 %) te ima završen sveučilišni diplomski studij (48 %).

Trinaest ispitanika, najviše žena (92,3 %), ispunilo je upitnik za školske knjižničare. Većina pripada dobnoj skupini 50–59 godina (56 %) i svi su završili diplomski studij. 92,3 % ispitanika zaposleno je u osnovnoj školi.

Nastavnike hrvatskog jezika u istraživanju je predstavilo 10 ispitanica, koje većinom pripadaju dobnoj skupini 30–39 godina (57 %) i zaposlene su u osnovnoj školi (80 %).

Deset ispitanika ispunilo je upitnik namijenjen književnim bloggerima, većinom žena (90 %), od kojih polovica pripada dobnoj skupini 40–49 godina, a većina je završila diplomski studij (80 %).

Četiri ispitanika ispunila su upitnik namijenjen nakladnicima, jedinoj vrednovateljskoj ulozi koju su u većini zastupali muškarci (75 %). Polovica ispitanika pripada dobnoj skupini 30–39 godina i svi su završili diplomski studij.

Isti broj ispitanika (4) ispunio je upitnik namijenjen knjižničarima Knjižnica grada Zagreba, većinom žene (75 %), od kojih 50% pripada dobnoj skupini 30–39 godina te 50 % skupini 40–49 godina. Svi ispitanici završili su diplomski studij.

Upitnik namijenjen sveučilišnim profesorima ispunila su četiri ispitanika; većinom žene (75 %), 75 % ispitanika pripada dobnoj skupini 40–49 godina.

Tri ispitanice ispunile su upitnik namijenjen književnim kritičarima. 66,67 % pripada dobnoj skupini 50–59 godina i imaju završen diplomski studij.

Dvije ispitanice koje pripadaju dobnoj skupini 50–59 godina i imaju završen diplomski studij ispunile su upitnik namijenjen televizijskim urednicima.

Dvoje ispitanika koji pripadaju dobnoj skupini 40–49, odnosno 50–59 godina i imaju završen diplomski, odnosno poslijediplomski sveučilišni doktorski studij ispunili su upitnik namijenjen povjerenstvima koja dodjeljuju književne nagrade.

⁷ Imenice korištene u ovom radu kao što su ispitanik, čitatelj, knjižničar, nastavnik, blogger, nakladnik, profesor, kritičar, urednik, organizator, agent, autor i vlasnik podrazumijevaju rodnu razliku.

Dvoje ispitanika ispunilo je upitnik namijenjen organizatorima književnih festivala – iz dobne skupine 30-39 godina, odnosno 50-59 godina i završenim diplomskim studijem.

Jedna ispitanica, koja pripada dobnoj skupini 40-49 godina i ima završen diplomski studij u istraživanju je predstavljala književne agente.

Upitnik namijenjen zaposlenicima Ministarstva kulture i medija ispunila je jedna ispitanica koja pripada dobnoj skupini 50-59 godina i završila je poslijediplomski sveučilišni doktorski studij. Do zaključenja teksta nije zaprimljen odgovor na upitnik namijenjen djelatnicima Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih.

Iz kratkog pregleda karakteristika većine ispitanika pojedine kategorije može se zaključiti da većinu ispitanika čine žene, pripadaju kategoriji 50-59 godina i imaju završen diplomski studij.

1.3. Pregled poglavlja

U prva četiri poglavlja disertacije dijakronijski pregled formiranja književnog kanona, književnog tržišta i postranzicijskog hrvatskog književnog polja nadopunjen je analizom odgovora ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju. Pregled profesionalnog djelovanja suvremenih vrednovatelja te uvid u njihove stavove i uvjerenja služe kao dopuna teorijskoj analizi od aktivnih dionika suvremenog hrvatskog književnog polja i omogućuje empirijsku potvrdu hipoteze rada. Budući da se mehanizmi književnog vrednovanja istražuju u kontekstu šireg društvenog polja u dijakronijskoj perspektivi od formiranja hrvatskog nacionalnog kanona do suvremenosti, potvrda hipoteze *odgođena* je do petog poglavlja, u kojem se analizom vrednovanja romana Kristiana Novaka u suvremenom kontekstu dokazuje hipoteza o književnim tekstovima kao aktivnim dionicima procesa vrednovanja putem otkrivanja prisutnosti romana u nizu odnosa s brojnim akterima i sudionicima istraživanja. Analiza odgovora ispitanika na upitnik o mehanizmima vrednovanja u svakom od poglavlja nudi uvide u stavove i djelovanje vrednovatelja o temi koja je u njemu predstavljena. Istraživački prilog trećem poglavlju čini analiza godišnjih izvještaja (2020. – 2024.) Službe za knjigu i nakladništvo Ministarstva kulture i medija.

Nakon uvodnog poglavlja, u kojemu se najavljuje tema rada, hipoteza i metodologija istraživanja, drugo poglavlje sadrži povijesni pregled oblikovanja književnoga kanona od prvih izbora u antičkoj Grčkoj do krize humanističkih znanosti i de-insitucionalizacije suvremenih kanona i nastavlja se analizom odgovora ispitanika na pitanja o književnom kanonu. U trećem poglavlju razmatra se odnos mehanizama vrednovanja i književnosti kao djelatnosti, odnosno formiranje književnog tržišta i posljedično formiranje specifične

književne vrijednosti i autonomije književnog polja te nudi pregled financiranja tržišta knjiga u suvremenom trenutku putem javnih natječaja Ministarstva kulture i medija.

Četvrto poglavlje opisuje promjene u vrednovateljskim ulogama agenata u postranzicijskom hrvatskom književnom polju, odnosno afirmaciju neprofesionalnih rekreativnih čitatelja kao novih vrednovatelja. Sam naslov disertacije *Mehanizmi književnoga vrednovanja – od akademije do bloga* naznačuje dihotomiju vrednovatelja u suvremenom trenutku – uključivanje neprofesionalnog rekreativnog čitatelja u proces vrednovanja i posljedičnu distribuciju kritičkog autoriteta.

Pritom se *suvremeni trenutak* i *suvremeni vrednovatelj* odnose na sadašnjost i aktere koji u njoj djeluju, a poimanje i definiranje *suvremene književnosti* prepusteno je samim vrednovateljima koji djelima koje izdvajaju kao najvrednije prozne naslove suvremene hrvatske proze određuju njezine vremenske i ostale odrednice. Suvremena hrvatska književnost određuje⁸ se od 1970-ih ili 1980-ih godina s prvim postmodernističkim postupcima⁹ ili se smješta u kontekst postsocijalističkog hrvatskog tranzicijskog književnog polja¹⁰. S obzirom na očite promjene u mehanizmima vrednovanja koje ga odlikuju, poput drastično smanjenje aktivnosti profesionalnih književnih kritičara i bujanja blogova na kojima o književnim tekstovima pišu neprofesionalni vrednovatelji, pregled njegova formiranja nastavlja se istraživanjem vrednovanja na društvenim mrežama s ciljem utvrđivanja karakteristika i djelovanja književnih blogera te razlika u vrednovanju između profesionalnih i neprofesionalnih vrednovatelja. Široka prihvaćenost romana Kristiana Novaka u suvremenom hrvatskom književnom polju analizira se u petom poglavlju, putem odgovora vrednovatelja na upitnik o mehanizmima vrednovanja, dodijeljenih književnih nagrada, analize kritičke recepcije te podataka o najviše posuđenim naslovima u Knjižnicama grada Zagreba od 2013. do 2018. godine. Analizom i usporedbom pitanja koja su postavljena svim ispitanicima, u šestom poglavlju nudi se pregled suvremenih vrednovatelja koji djeluju u

⁸ Nedostatak literature u kojoj bi „znalački, netendenciozno i u skladu s uvidima raznih književnih teorija bila vrednovana i interpretirana suvremena književnost“ navodi Katarina Luketić u tekstovima *Kako se kali književni kanon? (1) i (2)* (Luketić 2023: URL)

⁹ Krešimir Bagić *Uvod u suvremenu hrvatsku književnost* počinje pregledom od 1970-ih do 2000-ih godina; u opisu kolegija *Suvremena hrvatska književnost: prakse i koncepti* Odsjeka za kroatistiku zagrebačkog Filozofskog fakulteta navodi se vremenski okvir „od 80-ih godina 20. st. sve do neposredne suvremenosti”.

¹⁰ U *Povijesti hrvatskog romana od 1945. do 1990. godine* Krešimir Nemec (2003: 411) poglavlje *Obrisi današnjice* omeđuje vremenskim razdobljem od 1991. do 2000. godine; u knjizi naslova *Suvremena hrvatska proza i tranzicija* Boris Koroman navodi kako će se “pristupiti proznom korpusu hrvatske književnosti (...) koji u užem tematskom smislu problematizira društvenu i političku tranziciju nakon 1990. godine“ (Koroman 2018: 15).

hrvatskom književnom polju, njihovo profesionalno djelovanje i utjecaj na mehanizme vrednovanja te povezanost s drugim akterima.

Dijakronijski pregled oblikovanja i promjena u poimanju književnoga kanona, formiranja književnoga tržišta i specifične književne vrijednosti te postranzicijskog hrvatskog književnog polja i posljedične distribucije kritičkog autoriteta pružit će potreban okvir za istraživanje mehanizama vrednovanja u suvremenom kontekstu te uvide potrebne za analizu dobivenih podataka.

2. Mehanizmi književnoga vrednovanja i razvoj književnoga kanona

2.1. Oblikovanje i razvoj književnog kanona

2.1.1. Od kanonā do književnog kanona

Iako se čini da se o književnom kanonu – „skupini književnih djela kojoj je (obično) akademska institucija pripisala središnju važnost za jednu kulturnu zajednicu.“ (Biti 1997: 170), najviše pisalo i pitanjima njegova oblikovanja najintenzivnije bavilo krajem 20. stoljeća, a njegovo se formiranje povezuje s 18. i 19. stoljećem, pisani tragovi o tome da se o vrednovanju promišljalo i diskutiralo i puno ranije datiraju u antičko doba. Jan Gorak (usp. 1991: 9-15) donosi opsežno istraživanje korištenja termina *kanon* u antičkoj Grčkoj i navodi niz autora klasičnoga razdoblja čiji kanoni uključuju širok raspon tema – od gradnje hramova, moralne filozofije, glazbe, retorike, povijesti do astronomije. Posebno naglašava Polikletov (oko 454. g. pr. Kr.) *Kanon* koji je prihvaćan i štovan tijekom najmanje tri stoljeća, iz čega se može iščitati kako su tada postavljeni temelji ideje kanona kao remek-djela koje valja oponašati. Gorak navodi da se čitav niz kanona – tehničkih, filozofskih, promišljenih i retrospektivnih, pojavljuje u ranim fazama klasične književnosti, no oni tada nemaju status univerzalne izvrsnosti, već se smatraju naslijeđenim setom pravila i praksi koje treba proširivati, usavršavati i opuštati. Pluralnost kanonskih modela odgovara raznolikosti funkcija; antički su kanoni prihvaćani kao muze, učitelji, suparnici te, konačno, kao mostovi prema idealiziranom savršenstvu.

Marina Protrka Štimec (usp. 2008: 24) navodi kako su, prema Kvintilijanu, prvi izbor pjesnika koje valja objaviti i proučavati sastavili Aristofan iz Bizanta, glavni aleksandrijski knjižničar, i Aristarh sa Samotrake, njegov pomoćnik, i pritom odabrane pjesnike nazvali *enkrithentes* (prosudeni), što je Ciceron preveo kao *classici*, posudivši termin iz vojnog nazivlja.

Da vrednovanje, odnosno izbor i evaluaciju oduvijek prati čitanje navodi i Douglas Lane Patey (1988: 17). I Grci i Rimljani sastavljali su popise *najboljih* autora i nazivali ih terminima posuđenima iz društvene i vojne hijerarhije (*ordines, classes*). Ti popisi nisu, međutim, odgovarali književnom kanonu kako ga razumijemo danas; imali su primarno didaktičku namjenu, a od antike do renesanse različiti termini za književnost podrazumijevali su učenost, erudiciju i uključivali ne samo različite vrste *poezije*, već i govorništvo, povijest i filozofiju. Nije bilo popisa koji su se odnosili samo na književnu umjetnost budući da se kategorija književnosti razvija u 18. stoljeću, kada se jedan institucionalni književni kanon profilira od više raznolikih i multifunkcionalnih kanona, uključuje bitno manje žanrova i više nema isključivo pedagošku svrhu.

Pojam *kanon* izveden je iz semitskog korijena *qan*, a označavao je trsku koja raste uspravno (Protrka 2008: 23). U zapisima iz razdoblja klasične Grčke *kanōn* zadržava značenje uspravnosti, iz kojeg se s vremenom razvilo tumačenje kanona kao pravila ili standarda. Značenje se zatim postepeno usmjeravalo od mjerenja prema procjeni, no, kako ističe Gorak (1991: 10), ni tada nije vladalo suglasje oko svih implikacija značenja i procesa procjenjivanja. S vremenom kanon postaje okvir koji usmjerava ljudsko ponašanje, radije nego eksplicitan popis pravila.

Antičko shvaćanje kanona prilično je fleksibilno; kanoni, raznovrsni po vrsti i funkciji, prihvaćani su kao naslijeđe koje se uvažava i konzultira, ali modificira i ne obvezuje, osobito nakon Aristotelove *Nikomahove etike*, u kojoj se, za razliku od apsolutnog i nepromjenjivog zakona, kanon – fleksibilno mjerilo kvalitete ljudskog djelovanja – predstavlja kao kompromis o kojemu ne samo da se slobodno razgovara već se nužno prilagođava kako bi opstao.

Dvoznačnost kanona – kao standarda izvrsnosti i popisa djela¹¹ – Trevor Ross (usp. 1996: 23) izvodi iz etimologije samoga termina; iz prvog značenja kanona kao štapa za mjerenje izvedena je ideja standarda, a iz kanona kao popisa koncept kanonizacije, katoličke prakse prihvaćanja odabranih u red svetaca. Upotreba termina u značenju popisa djela raširila se u 4. st., kao posljedica kanonizacije kršćanskog kanona, što je snažno utjecalo na razumijevanje i oblikovanje književnog kanona. Ključne su promjene, ističe Gorak (usp. 1991: 19) promjena autoriteta, koji je od ljudskog postao božanski, te formiranje kanona kao narativa niza djela ukoričenih u jednoj svetoj, dakle neupitnoj i u potpunosti definiranoj knjizi. Kanoni postaju jedan kanon, zatvoren i institucionaliziran. Gorak se posebno osvrće na tekstove sv.

¹¹ Značenje pravila i popisa navodi i Vladimir Biti (1997: 170).

Augustina posvećene kršćanskom kanonu i u njegovu radu prepoznaje pitanja kojima se bavi kritika svjetovnog kanona: *kanoničnost* djela, privilegiranost autora te razliku između običnog i privilegiranog čitateljstva.

Nakon oblikovanja kršćanskog kanona, književni kanon poprima strogo zakonodavno značenje koje se nije podrazumijevalo u doba Aristotela ili Polikleta i preuzima isti obrazac formiranja; odabire se popis djela za dugo javno štovanje, čime se njegovo značenje udaljuje od originalnog značenja standarda i učvršćuje se interpretacija kanona kao popisa.

Do 18. stoljeća književni se kanon od prvih popisa profilirao u jedan zatvoreni sustav. Tada, kao posljedica društvenih promjena, dolazi do njegova daljnjeg profiliranja, ponajprije demokratizacije kanona i nove definicije lijepoga.

2.1.2. Razvoj književnosti, estetike i kritike

Pojam *kanon* prvi je put za označavanje popisa izabranih književnih djela (u ovom slučaju klasičnih grčkih autora) upotrijebio njemački teoretičar David Ruhnken 1768. S obzirom na za književne kanone ne nužno važne konotacije autoriteta i mjerila (*rule*), Wendell Harris (1991: 110) ponavlja da je upotreba pojma katakrestična¹² i njegovu uvriježenost objašnjava nedostatkom drugog prikladnijeg pojma šireg značenja od termina *izbor*. Iako se normativno značenje zadržalo uz značenje izbora, kriteriji izbora književnih djela nisu povezani s autoritetom već s izabranim funkcijama, a važno je zapamtiti da kanon čine *pročitani* tekstovi. Popisa izabranih autora tijekom stoljeća diljem Europe bilo je mnogo i jako su se razlikovali i, za razliku od biblijskog, književni je kanon uvijek dopuštao mogućnost uključivanja novih djela ili ponovne procjene već uključenih.

Kanoni, raznoliki po vrsti i funkciji, prate vrednovanje od najranijih razdoblja, a oblikovanje književnoga kanona usko je povezano s definiranjem pojma književnosti. Trevor Ross (usp. 1996: 397, 410) navodi kako je književnost, kao pojam koji označava umjetničko pisanje, nastala na prijelazu iz 17. u 18. stoljeće, i to slijedom prijelaza iz proizvodnje u konzumaciju, stvaranja u recepciju, pisanja u čitanje, odnosno promjene poimanja književne vrijednosti i društvenih funkcija književnih djela. Do kraja 17. stoljeća autori su djelovali na korist čitave kulturne zajednice, a rani vrijednosni standardi oblikuju se u skladu sa zahtjevima kulturne ili ideološke proizvodnje svake generacije no, zahvaljujući kulturi tiska, autor se počinje obraćati nepoznatom i neodređenom anonimnom čitatelju i krajem 18. stoljeća književna se djela više ne doživljavaju kao didaktička ili retorička sredstva, već kao autonomna djela. Ross navodi

¹² Termin uvodi Rudolf Pfeiffer kako bi istaknuo da *kanón* izvorno nikada nije značio popis; tu katakrestičku upotrebu kanona potaknula je biblijska tradicija (usp. Protrka 2008:25).

22. veljače 1774. kao datum početka britanske književnosti u modernom smislu, budući da je tada Dom lordova britanskog parlamenta odbacio koncept trajnog autorskog prava koji su do tada uživale londonske knjižare. Tim je činom širokom čitateljstvu omogućeno da čita djela britanskog kanona u raznim izdanjima, na njihovu korist i zadovoljstvo – kanon je postao javnim dobrom, a iskustvo čitanja individualna i autonomna aktivnost u kojoj više ne uživaju samo rijetki i privilegirani. Također, povezivanjem djela s autorom, figura autora genija dolazi u prvi plan, što se pokazalo važnim u ranim obrisima kanonizacije pojedinih djela, poput Shakespeareovih.

Patey (usp. 1988: 19-20, 26) smatra da je redefiniranje književnog kao književne umjetnosti, književnosti kakvu danas poznajemo dio šireg procesa intelektualnog pomaka koji je sredinom 18. stoljeća, slijedom preoblikovanja poimanja umjetnosti, iznjedrio pojam estetskog, što je na kanon imalo izravne i dalekosežne posljedice. U 18. stoljeću i kritika poprima današnje primarno značenje – književna kritika, a glavni su protagonisti nove discipline, koji čitateljstvu nude kritičke osvrte na najbolja djela koja su im tada dostupna, Samuel Johnson, koji kanonizira Shakespeareov opus i uvodi kriterije za vrednovanje književnih djela poput testa vremena¹³ te Matthew Arnold, čiji su kanon, koji je u potpunosti sastavljen od muških pisaca koji su pripadali višoj srednjoj klasi (izuzev Shakespearea), reformirali kritičari sljedećih generacija, poput F. R. Leavisa i T. S. Eliota, uključivanjem spisateljica te autora koji su pripadali različitim društvenim slojevima.

Patey (Ibid.: 20-24) dalje navodi kako je termin *estetika* (*aesthetics*) skovao Alexander Baumgarten 1735. i popularizirao dvotomnim izdanjem naslova *Estetika* 1750.-58. Tijekom 18. stoljeća i kasnije nova teorija o umjetnosti zadržala je fundamentalni naglasak na senzorno (osjetilno) u odnosu na kognitivno. Prvi koji izdvaja unutarnji neovisni osjećaj za ljepotu jest Francis Hutcheson u djelu *An Inquiry into the Original of Our Ideas of Beauty and Virtue* 1725. Nova teorija o umjetnosti izabire probrano sortiranje iz širokog polja stvaralaštva i umjetničkim određuje ono što se obraća osjetilima, a ne razumijevanju te procjenjuje unutarnjim osjećajem za ljepotu ili ukusom. Estetsko se odvaja od moralnog i intelektualnog, književnim se djelima pristupa posebnim *estetskim stavom* koji se odlikuje prvenstveno bezinteresnošću (neovisnošću o želji da se posjeduje ili koristi), odvojenosti od ostalih briga; umjetnost postaje autonomna, a estetika posebna filozofska disciplina. Ljepota se odvaja od znanja, degradira se *didaktično*, a nova estetika iz novoga kanona ispraća činjeničnu književnost (*literature of fact*), odnosno stare humanističke oblike sa snažnom

¹³ „No other test can be applied than length of duration and continuance of esteem“ (Kermode, 1987: 85).

referencijalnom funkcijom; politička djela, povijesna djela, govorništvo, pisma, propovijedi. Alaisdare McIntyre prepoznaje kako se mijenja socijalna struktura umjetničke i književne prakse. Budući da svaki kanon podrazumijeva neki autoritet koji vrši kanonizaciju, radikalne promjene u kanonu obično prate promjene u odnosima u društvenoj strukturi svakog autoriteta.

Filozofski tekstovi Davida Humea i Immanuela Kanta među prvima prokazuju zablude poimanja ljepote kao objektivnog svojstva stvari, koje je vladalo od Platona, preko Tome Akvinskoga pa sve do prosvjetiteljstva (usp. Compagnon 2007: 268). U eseju *O mjerilu ukusa* iz 1757. Hume ljepotu premješta s kvalitete promatrane stvari na doživljaj promatrača te upozorava na raznolikost sudova. Kao posebnu kategoriju, Hume navodi djela pravih genija, koja nužno nailaze na opće odobravanje te zaključuje da, iako ljepota ili ružnoća nisu kvalitete stvari već nastaju kao doživljaj čitatelja, gledatelja ili slušatelja, takva djela nužno posjeduju kvalitete koji mogu potaknuti estetske doživljaje. Hume, također, sudove ne želi ocjenjivati dobrima ili lošima, ali izdvaja one čiji su vrijedniji, odnosno navodi pet osobina rijetkih pojedinaca koji su sposobniji za vrednovanje umjetničkih djela – bistru pamet sjedinjenu s istančanim čuvstvom, unaprijeđenu praksom, usavršenu uspoređivanjem i slobodnu od svih predrasuda. Pravi standard ukusa tako je dogovoreni sud onih koji imaju navedene karakteristike. Kantova *Kritika rasudne snage* iz 1790. potvrđuje subjektivnost estetskoga suda pa Kant tako, poput Humea, ljepotu ne smatra osobinom stvari, već kvalitetom koju prepozna rasudni sud pojedinca putem tzv. *beizinteresnog* sviđanja, koje nema drugog interesa osim estetskog doživljaja formalnih kvaliteta djela. Kant pak inzistira na univerzalnosti estetskoga suda budući da svaki estetski sud teži za tim da ga prihvate svi, odnosno lijepo definira kao formu koja se nužno sviđa svima. Teorijom o zajedničkom osjetilu rasuđivanja ljepote – *sensus communis* – Kant rješava problem subjektivnih stajališta; kako bi se izbjegla zamka subjektivnosti, sudovi pojedinca trebali bi se kontinuirano uspoređivati s mogućim sudovima drugih s kojima dijeli zajedničku osjetljivost.

Budući da je koncept kanona zamišljen u nacionalnim okvirima i upravo u tim okvirima postiže najveću analitičku vrijednost (Škopljanac 2018: 31-42), u sljedećem će se poglavlju predstaviti oblikovanje hrvatskog književnog kanona, uvjeti za formiranje kojeg se stječu u 19. stoljeću, kada se oblikuje nacionalna književnost pisana na jednom standardnom jeziku, koja se vrednuje i promiče u okviru tada pokrenutih društava i institucija.

2.1.3. Oblikovanje hrvatskog književnog kanona – književno vrednovanje u sjeni institucionalizacije kanona

Hrvatski književni kanon oblikuje se tijekom 19. stoljeća, koje je obilježio nacionalni, kulturni i politički pokret Hrvatskog narodnog preporoda (1790. – 1848.). S obzirom na povijesne okolnosti u kojima nastaje – rascjepkani teritorij, gospodarsku nerazvijenost, političku ovisnost o Ugarskoj i Austriji i nisku pismenost stanovništva – pokret je prvenstveno usmjeren na nacionalnu integraciju, odnosno „jačanje i promicanje nacionalnog i kulturnog identiteta“ (usp. Protrka Štimec 2010: 60). Književnost je pritom preuzela ulogu „buđenja narodne svijesti“ (Brešić 2015: 38) i postaje strategijom nacionalne identifikacije, sredstvo nacionalne prepoznatljivosti, „prvenstveno preko jezika i njegove sposobnosti otpora stranim elementima“ (Protrka Štimec 2010: 59). Tijekom razdoblja Preporoda institucionalizirani su i književni kanon i književnost; normiran je književni jezik i pismo, pokrenute su prve novine i časopisi, zahvaljujući kojima se razvila književna kritika i proširilo čitateljstvo i utemeljene su gotovo sve važne kulturne institucije; čitaonice, kazališta te gospodarska, znanstvena i druga strukovna društva.

S ujedinjenjem rascjepkanoga teritorija oblikuje se i jedinstvena nacionalna književnost, koja se oslanja na „nacionalnu književnu baštinu, usmenu narodnu i suvremenu europsku književnost“ (Brešić 2015: 46). Inzistira se na kontinuitetu hrvatske književnosti koja se temelji na kanoniziranim piscima poput Ivana Gundulića, koji „svojom vrijednošću legitimiraju zajednicu“ (Protrka Štimec 2010: 60), a radi višeg cilja – osnaživanja nacionalnog i kulturnog identiteta, koji se ostvaruje upravo putem književnosti, u vrednovanju suvremenih autora ne presuđuje estetska kvaliteta njihovih djela, već angažiranost u očuvanju jezika i identiteta. Ipak, ubrzo nakon početnog preporodnog zanosa koji je politička i društvena pitanja pretpostavio estetskom, javlja se potreba da se u vrednovanje uključe estetski kriteriji, što se može iščitati iz sukoba između Ljudevita Gaja i Stanka Vraza, koji je, kako navodi Brešić, nastao upravo zbog neslaganja oko „poimanja književnosti, njezina društvenoga angažmana s jedne i autonomije s druge strane“ (Brešić 2015: 47).

S ciljem da se domaća kultura obrani od tuđe kulturne prevlasti uvode se mjerila, zakoni i razlikovanja – postupci koji su u osnovi procesa autonomizacije književnosti i uvođenja kanona, što nužno rezultira diskriminacijom i restriktivnošću (usp. Protrka Štimec 2010: 61). Nacionalna književnost, kao aspekt vlastite legitimacije, razvija strategije vlastite estetizacije i historizacije, kontinuirano se uspostavljaju načela visoke književnosti, autoriziraju instance moći koje uspostavljaju i provode načela vrednovanja zasnovana na „'čistom' sudu ukusa“. (Protrka Štimec 2010: 61).

Krajem 19. stoljeća uspješno je okončan proces kanonizacije nacionalne književnosti; stvorena je publika, profilirala se kritika i književna periodika (Brešić 2015: 10). Prema Pierreu Bourdieuu (1983) tada se uspostavlja književno polje, odnosno polje kulturne proizvodnje, u kojemu se agenti koji imaju određene pozicije u mreži objektivnih relacija bore za simbolički kapital; instanca autora temeljena na geniju pjesnika i geniju naroda, čitatelji kojima je širenjem tiska, pokretanjem novina i čitaonica omogućen pristup književnim djelima, književno tržište te institucije koje potiču razvoj nacionalne književnosti i promiču kanonizirane autore. Presudna je pritom moć konsakracije, književne legitimacije koja se dodjeljuje proizvođačima ili proizvodima književnoga polja. Budući da umjetničko djelo kao takvo postoji samo zahvaljujući kolektivnom uvjerenju koje ga prepoznaje i priznaje, u proizvodnji vrijednosti sudjeluju ne samo izravni proizvođači poput umjetnika samih, već i čitav niz onih koji sudjeluju u proizvodnji simboličke vrijednosti djela, odnosno značenja djela te vrijednosti i vjerovanja u vrijednost (kritičari, izdavači, potrošači, profesori, obitelji, itd.). Navedeni akteri, međutim, ne mogu samostalno odlučiti o dodjeli određenog stupnja simboličkog kapitala određenom piscu ili djelu; prema Bourdieu o uspjehu u polju ili postizanju vanjskih ili specifičnih profita, poput književnog prestiža, uvijek odlučuje samo polje, odnosno jednom stečeni kanonski status dinamikom polja dovodi se u pitanje, potvrđuje ili osporava (usp. Protrka Štimec 2015a: 100).

Tako usustavljene književne kanone, koji „daju vjerodostojnost nacionalnoj kulturi“ (Ibid. 99) od 19. stoljeća oblikuje akademski diskurs, sve do druge polovice dvadesetog stoljeća, kada na američkim sveučilištima započinje poznata rasprava o kanonu.

2.1.4. Rasprava o kanonu – uzdrmani i učvršćeni kanon

U brojnim člancima, knjigama i radovima pisanima u razdoblju od 1970-ih do 2000-ih, a osobito 1980-ih godina, propituje se i potkopava ideja kanona velikih književnih djela kao pojedinačnih iskaza koji imaju trajnu i neupitnu vrijednost. Skreće se pozornost na proces biranja kao proces isključivanja, koji provode određene skupine koje tako ostvaruju svoj interes i manifestiraju moć; varijabilnost i kontingentnost samog pojma vrijednosti kao fiksne i objektivne kategorije te važnost društvenih odnosa koji utječu na poimanje i određivanje vrijednosti, a tek se tada počinju uzimati u obzir.

Rasprava o kanonu započinje na američkim sveučilištima u drugoj polovici 20. stoljeća. Revizija uloge i karakteristika kanona, odnosno njegove institucionalizacije kao popisa djela čiji su autori uglavnom bijeli muškarci, pokazala se nužnom i neizbježnom na sveučilištima na kojima su se tada uspješno integrirale nacionalne manjine. Nov pogled na kanon formira se

u kontekstu polarizirajućih kulturnih sukoba (*the Culture Wars*) o brojnim pitanjima iz svijeta politike, društvene realnosti, nacionalne kulture i identiteta koje su tada dijelile američko društvo, a autoritetima koji upravljaju procesom oblikovanja kanona smatraju se obrazovne institucije.

Zagovaratelji tzv. zatvorenog kanona brane institucionalizaciju određenih književnih djela kao nužni uvjet čuvanja i prijenosa nacionalnog kulturnog naslijeđa, dok oni koji kanon doživljavaju kao sredstvo osnaživanja nejednakosti i diskriminacije zagovaraju njegovu demokratizaciju i liberalizaciju. Problem uključivanja ili isključivanja u procesu oblikovanja kanona simptom je šireg shvaćanja uloge koju književnost, odnosno umjetnost ima u dramatičnoj borbi za društvenu i političku moć, a napadi na važeći kanon za cilj uglavnom imaju njegovo proširivanje. Svoj prilog raspravi o kanonu dali su brojni teoretičari, koji su svojim tekstovima problematizirali pitanje institucionalizacije kanona, odnosno pitanja autoriteta, legitimnosti, moći, biranja kao isključivanja, promjenjivosti estetskih prosudbi i njihovo potvrđivanje u institucionalnom kontekstu.

Jedan od prvih teoretičara koji se bavi temom kanona u tom razdoblju, Frank Kermode (1979), potvrđuje autoritet profesionalne zajednice koja tumači književnost i ovjerava kanonska djela, koja je nužno konzervativna i čiji pripadnici mogu postati samo oni s odgovarajućim obrazovanjem i potporom književne institucije koja pak kontrolira izbor kanonskih tekstova, ograničava njihovu interpretaciju i podupire obrazovanje onih koji će naslijediti pretpostavku institucionalne nadležnosti. U procesu kanonizacije cijene se djela koja su originalna, ali bliska dogovorenim normama, a do promjena u kanonu može doći samo ako ih ovjeri institucija, odnosno sveučilište. Kermode (1987: 109) također navodi dva načina pomoću kojih se manipulira poviješću u interesu vrednovanja književnosti; oblikovanjem transhistorijskih kanona te povijesnih razdoblja. U djelu *Pleasure nad Change* (Kermode 2004: 31, 50) zaobilazi ideološke definicije kanona i koristi druge termine; *zadovoljstvo*, *promjenu* i *priliku*, a u istoj knjizi Carey Perloff upozorava kako se često zaboravlja da kanon izgrađuju sami umjetnici kao najzanimljiviji kritičari koji se referiraju na djela svojih kolega i tako na njih skreću pažnju (Ibid. 76).

Northrop Frye (2000) kritizira književnu teoriju zbog nepostojeće poetike, odnosno teorije kritike navodeći kako je u književnosti otkriveno jedno jedino organizirajuće načelo – načelo kronologije. Podcrtava kako su vrijednosni sudovi uvijek subjektivni; dojam objektivnosti proizlazi iz njihove opće prihvaćenosti u određenom trenutku, koja se zatim uvijek razotkrije kao tlapnja povijesti ukusa. U članku iz 1968. Frye osjećaj za vrijednost naziva individualnom, nepredvidljivom, promjenjivom, neiskazivom, nepokazivom i uglavnom

intuitivnom reakcijom na jezik. Prosudba, upozorava, govori samo o onome koji prosuđuje, a može se unaprijediti jedino znanjem. Ključan čin kritike po Fryeu jest *prepoznavanje*, koncept osobito zanimljiv u suvremenom trenutku koje odlikuje kontinuirana izloženost mnoštvu informacija i pluralnost vrednovatelja.

Radikalnu relativnost književne vrijednosti kao konstantno promjenjivog proizvoda dinamika sustava, a ne fiksnog svojstva ili inherentne karakteristike književnog djela razotkriva Barbara Herrnstein Smith (1988: 12, 30), koja propituje poziciju konačnog suda i autoriteta, navodi kako je procjenjivanje uvijek kompromitirano te naglašava kako test vremena nije impersonalan ili nepristran mehanizam, već kako operira putem kulturnih institucija kojima upravljaju ljudi, a tekstovi koji se odabiru i čuvaju uvijek su oni koji *odgovaraju* (Ibid.: 49). Kako bi dodatno podcrtala kako vrednovanje nije jednoobrazan proces koji po određenim fiksnim kriterijima nepogrešivo izabere književna djela vrijedna kanoniziranja, upozorava kako vrednovanje počinje već u samom procesu pisanja, odnosno biranju riječi koje će činiti cjelinu i odvija se u svim odnosima koje bilo tko uspostavi s određenim djelom, sve do samog čitatelja (Ibid.: 45). Iako Herrnstein Smith (Ibid.: 52) izdvaja dvije točke mehanizma vrednovanja: strukturalnu kompleksnost i bogatstvo informacijama te potrebe, interese i ciljeve dominantnih članova zajednice, upozorava kako su relativne i promjenjive i ne mogu djelovati kao objektivna mjerila estetske vrijednosti i ne odlučuju isključivo i dominantno koja će djela preživjeti. Procjene književnih djela zapravo su prosudbe zadovoljenja promjenjivih potreba pojedinaca i društva te kritičari koji procjenjuju moraju biti svjesni da to čine na osnovu svojih potreba koje se stalno mijenjaju. Na kraju podcrtava kako trajanje klasičnog kanonskog autora nije posljedica pretpostavljene transkulturne ili univerzalne vrijednosti njegovih djela, već kontinuiteta njihove cirkulacije u određenoj kulturi (Ibid.: 53). Dalo bi se stoga zaključiti kako je sve u optjecaju, odnosno da moć pripada onima koji biraju i onima koji taj izbor potvrđuju, i to uvijek iznova.

Biti (1997: 171) navodi kako relativizam koji kanon pripisuje nekoj interesnoj skupini koja stoji iza njega potcjenjuje složenost okolnosti koji utječu na njegovo oblikovanje i tako se zanemaruje njegova neizbježna kulturotvorna uloga te naglašava kako je, „uza svu njegovu problematičnost, koju ne treba ni jednog trenutka zaboraviti, kanon u sadašnjim okolnostima nužnost, dapače uporište književnog sistema“.

Terry Eagleton (1999) također piše o promjenjivosti suda o književnoj vrijednosti i književni kanon opisuje kao konstrukt, oblikovan od određenih ljudi zbog specifičnih razloga u određenom povijesnom trenutku. Sva su književna djela *reispisana* od društava koji ih čitaju; ne postoji čitanje koje nije reispisivanje. Prosudbe o književnoj vrijednosti promjenjive su, ali

usko povezane s društvenim ideologijama; odnose se i na osobni ukus, ali podrazumijevaju i manifestaciju moći. Vrijednost nastaje u činu čitanja; čitatelj upravlja razmjenama između teksta i ideologije.

Guillory (1993) na *kanoničnost* gleda kao na oblik kulturnog kapitala¹⁴, a kanonski status određenoga djela smatra rezultatom specifičnog društvenog i institucionalnog konteksta njegove produkcije i recepcije. Fokusira se na obrazovne institucije kao glavno mjesto oblikovanja i legitimacije kanona, koji ne uključuje samo vrednovanje već i društvenu funkciju i institucionalne protokole obrazovnih institucija (1993: xxxiii-xxxv). Oblikovanje kanona razumije kao problem pristupa sredstvima književne proizvodnje i konzumacije odnosno nejednake distribucije kulturnog kapitala, koji se može institucionalizirati u formi obrazovnih kvalifikacija unutar obrazovnog sustava. Kanonizaciju shvaća kao rezultat apsorpcije i distribucije u institucionalnoj areni književne kulture – školi, a proces oblikovanja kanona događa se prvenstveno unutar pedagoškog sustava, odnosno kurikula. Upozorava također na važnost zajednice u procesu oblikovanja kanona objašnjavajući kako vrijednosni sud pojedinca ne može očuvati mjesto određenoga djela u kanonu; to može samo sud u određenom institucionalnom kontekstu, u kojem je moguće osigurati reprodukciju djela, odnosno kontinuirano kruženje među čitateljima (Ibid.:28).

The Western Canon Harolda Blooma (1994), u kojoj autor zastupa kritiku koja se temelji na estetskom vrednovanju, jedna je od najsnažnijih obrana kanona napisana u razdoblju rasprave o kanonu i izravan odgovor na napade na kanon od, kako je autor naziva, *škole resentimana* (*School of Resentment*). Upućena je *običnom čitatelju*, kojemu Bloom želi olakšati izbor budući da je nemoguće pročitati sve što je napisano. Izabire 26 autora i tako oblikuje jedan univerzalni popis pripadnika Zapadnog kanona. U tom procesu isključuje društveni aspekt estetskog iskustva, što potvrđuje neslaganje sa *školom resentimana*, te se fokusira na njegovu ekskluzivnost. Djelo može zauzeti mjesto u kanonu samo na temelju estetske snage, očite u ogledu s prethodnicima, koja uključuje vještinu figurativnog izražavanja, originalnost, kognitivnu snagu, znanje i bogatstvo izraza (Bloom 1994: 29), a kao odliku koja autora, odnosno djelo, čini kanonskim ističe neobičnost, originalnost koju se ne može asimilirati (Dante) ili koja asimilira na način da je prestanemo percipirati kao neobičnu (Shakespeare). Bloom Shakespeareu ne daje samo položaj središnje figure u Zapadnom kanonu, već ga poistovjećuje s kanonom; književnim standardom pa tako, osim razumijevanja kanona kao

¹⁴ Koncept kulturnog kapitala Guillory je izveo iz Bourdieuova članka *Forms of Capital*.

zatvorenog popisa koji nudi na samom početku knjige, nastavlja njegovo dvoznačno korištenje kao pravila i standarda.

Wai Chee Dimock (usp. 1997: 1060-71) književne tekstove smatra dijakronijskim objektima, a dijakronijski historicizam omogućuje perspektivu koja tekstove promatra kao objekte koji putuju kroz prostor i vrijeme. Glavni koncept dijakronijskog historicizma jest odjekivanje (*resonance*) kao generativni proces koji izvrće Bloomovu (1994: 24) hipotezu povezujući trajanje književnih djela s kontinuiranim otkrivanjem i pravovremenom neukrotivošću, a ne njihovim integritetom i bezvremenom snagom. Dimock literarnost ne smatra svojstvom koje pripada tekstu, već relacijom, oblikom angažmana između promjenjivog objekta i promjenjivog recipijenta, a tekst traje, odnosno zadržava literarnost upravo promjenom. S obzirom na to da nije završen proizvod već nezavršeni izraz određenog jezičnog korisnika, postaje kolektivna potencijalnost koja njegovu temporalnost čini nepreglednom i najbolje opisuje kontinuumom.

Od prvih kanona kao raznolikih i multifunkcionalnih popisa odabranih autora, jednog institucionalnog književnog kanona koji se veže uz figuru genija i potvrđuje ga konsakracijski autoritet poput akademske ili druge povlaštene interpretativne zajednice uvodeći razliku između profesionalnog i neprofesionalnog čitatelja, nacionalnih kanona koje odlikuju restriktivnost i strategije estetizacije s ciljem nacionalne integracije, do suvremenih deinstitutionaliziranih kanona koji će biti predmet sljedećeg poglavlja, književni kanon reflektira razne društvene i ideološke utjecaje na proces izdvajanja i vrednovanja književnih tekstova. Brojni članci, rasprave, knjige i simpoziji posvećeni književnom kanonu otvorili su niz pitanja o njegovu oblikovanju, poput zatvorenosti i isključivosti vrednovatelja, kontingentnosti i promjenjivosti vrijednosti, subjektivnosti vrijednosnog suda, vrednovanja kao manifestacije moći, kanonizaciju kao rezultat apsorpcije i distribucije u školama itd. Kanon se otvorio prema dotada isključivanim djelima, a teorija ga, kako kaže Compagnon (2007: 296), nije srušila nego učvrstila navodeći nas da iznova čitamo iste tekstove. Ako su kritička čitanja kanona doista rezultirala njegovim učvršćivanjem, bilo je prijeko potrebno jer se s krizom humanistike književni kanon suočio s dotad možda najvećim izazovom.

2.1.5. Kriza humanistike i de-institutionalizacija kanona

Prije vladavine kapitala koji je počeo brisati nacionalne granice, humanističke su znanosti imale ključnu ulogu na Sveučilištu, kao nositeljice kulturnog identiteta i promicateljice nacionalne kulture. U trenutku u kojem nacionalna država prestaje biti glavni okvir za reprodukciju globalnog kapitala, Readings (1996: 18, 34-35) prepoznaje da Sveučilište gubi

središnju kulturnu misiju i postaje birokratska organizacija u kojoj humanističke znanosti ne samo da više nemaju središnju poziciju, već gotovo postaju suvišne. U novom sustavu izvrsnosti, također, ne postoji kanon kao cjelina koju treba poznavati; nacionalna književna povijest svela se na *kulturalnu pismenost*¹⁵ (Protrka 2015b: 142).

Paralelno s raspravom o kanonu dolazi do krize sveučilišta, odnosno krize humanističkih znanosti koje se, pod prividom novih i nužnih imperativa za brzim i vidljivim rezultatima, marginaliziraju i nameću im se promjene koje se vode ekonomskom logikom.

U ideji obrazovanja kao isključivo alata za ekonomski rast koja rezultira odbacivanjem humanističkih znanosti Nussbaum (2010) prepoznaje strah od nemogućnosti manipuliranja otupljenom masom. Odbacuje prigovore o nekorisnosti i neuklopivosti humanističkog obrazovanja u suvremene imperativne brzih rezultata isticanjem kako jedino humanističke znanosti mogu odgojiti inovativne pojedince, kao najvrjednije članove društva, i to poticanjem i razvijanjem fleksibilnih, otvorenih i kreativnih umova. Razvijanje kritičkog mišljenja, smjele imaginacije, empatijskog razumijevanja mnogovrsnih ljudskih iskustava te razumijevanje složenosti svijeta u kojemu živimo uslijed izloženosti sadržajima upravo humanističkih znanosti Nussbaum vidi kao model razvoja ključnog za razvoj demokracije i obrazovanje građana svijeta.

Solar (2004) opisuje gubitak moći estetičkog prosuđivanja koje obilježava vrijeme u kojemu živimo i jasno ga povezuje s odnosom privrednog rasta koji je obrnuo odnos mode i ukusa; ranije je ukus bio nadređen modi, a danas potrošnja upravlja proizvodnjom i diktira proizvode koji su moderni. Diktaturu potrošnje poistovjećuje s diktaturom mode koja je, za razliku od načelno kritičnog ukusa, uvijek afirmativna i zbog stalne izmjene isključivo afirmativne ponude izaziva nesigurnost i zbunjenost. Upozorava također na tri ključne osobitosti suvremenoga doba važne za razumijevanje gubitka moći estetičkoga prosuđivanja; prevlast slike nad pojmom, prevlast sinkronije nad dijakronijom i nepreglednost količine informacija. Tako je ukus, koji se oblikuje tek u raspravama o sudovima ukusa i praksi prihvaćanja i može se razviti jedino u dijakroniji i procesu postupnog kritičkog usvajanja predaje, slijedom izostanka takvih mehanizama, prepušten trenutnoj odluci i ovog trenutka prisutnim sugestijama.

Iako ponešto sporije, globalna kriza humanističkih znanosti, nastala ekspanzijom kapitala koji ruši nacionalne granice i iz temelja mijenja društvenu ulogu sveučilišta, odražava se i na hrvatsko kulturno polje, koje pak nije samo pod utjecajem takvih globalnih kretanja, već i

¹⁵ Termin uvodi E. D. Hirsch 1987. u članku istoimena naziva.

promjena koje su uslijedile tijekom postsocijalističke tranzicije; kulturni prostor izrazito se politizira, što rezultira promjenom slike institucionalne kulture, recepcije uloge kulture u društvu te kulturnih preferencija i ukusa stanovništva. Dolazi do rascjepa kulturnog ukusa, kao posljedica društvenog raslojavanja, regresije kulturnog ukusa i pada profesionalnog standarda. (Tomić-Koludrović i Petrić, 2007).

U novom kontekstu u kojem je došlo do sasvim nove podjele u raspoređivanju autorizacijske moći, teoretičari pokušavaju sagledati utjecaj krize humanistike na oblikovanje kanona i iznova problematiziraju temu književne vrijednosti.

Readings (1996), koji ne govori o reviziji, već o krizi funkcije kanona, potvrđuje stav prethodnika da se kanon gradi na trenutku društvenog ugovora, a ne na kontinuitetu povijesne tradicije pa je tako uvijek podložan preispitivanju te ističe kako je vrijednost pitanje prosudbe o čijim odgovorima stalno treba raspravljati. Easthope (2005) drži kako književnu vrijednost, koja je funkcija odnosa između čitatelja i teksta, ima onaj tekst koji je nadišao okolnosti u kojima je nastao, koji se pozabavio različitim ideološkim kontekstima te je reproduciran u različitim suvremenim čitanjima. Compagnon (usp. 2007: 33) kanonskima smatra ona djela koja se smatraju jedinstvenima i univerzalnima i vrijednosni je kriterij izvanknjiževni (etički, društveni i ideološki). Književni kanon ovisi o odluci zajednice o tome što je u književnosti važno ovdje i sada; nije čvrst, ali nije ni nasumičan i ne mijenja se neprestano (Ibid.: 295).

O posljedicama krize humanističkih znanosti govori i Jusdanis te upozorava kako manjak pouzdanja discipline govori o stanju književne teorije, ali i o položaju umjetnosti u društvu (usp. 2005: 23). Potvrđuje uvriježeni stav o prosudbi kao rezultatu specifičnih okolnosti koju određuju jezik, društveni sloj, spol, rasa, nacionalni identitet ili profesija (Ibid.: 36). Kako bi se spriječilo da poststrukturalistički i postmodernistički svijet bude lišen ljepote i njezina proučavanja, mora se razviti obrana umjetnosti relevantna za vrijeme. Preoblikovanje estetskog nužno je za pristup književnim tekstovima i estetskim artefaktima prošlosti i sadašnjosti umjesto prepuštenosti utilitarnim i tehnokratskim diskursima (Ibid.: 47).

Sadašnje prilike, u kojima zbog krize humanističkih znanosti slabi utjecaj Sveučilišta i kulturnih institucija i vrednovanje se obavlja izvan njih te ih uključuje arbitrarno i povremeno, međutim, nisu samo rezultat promjena koje su uslijedile ekspanzijom kapitala. Perloff (2000) upućuje na reorganizaciju studija književnosti, ne zbog podređivanja kapitalu, već iskorištavanja novih mogućnosti te predlaže sastavljanje kurikula koji književnost ne svodi na uzorak kulture, već poetiku i njezine posebne užitke ponovno čini važnima, i to ne samo kolegiju, već i načinu življenja. U takvim nastojanjima treba iznova razmišljati i pitanje vrijednosti i o njemu, kako kaže Readings (2016: 231), stalno raspravljati budući da se upravo

izdvajanjem vrijednosti kao pitanja *prosudbe* može oduprijeti diskursu izvrsnosti kao budućnosti bez sadržaja i referencije. Istraživanje pitanja vrijednosti prema Readingsu podrazumijeva i „prepoznavanje da ne postoji nijedan homogen standard vrijednosti koji bi mogao ujediniti sve polove pedagoške scene radi proizvodnje jedinstvene ljestvice vrednovanja.“ (Ibid.: 312)

Felski (2016: 40) također govori o krizi legitimacije studija književnosti zahvaljujući „otužno iscrpljenom jeziku vrijednosti“ i skepticizmu prema humanistici i njezinoj namjeni u ovom tržišno orijentiranom dobu te kako upravo propitivanje vrijednosti, sklonosti i opredjeljenja potvrđuje važnost i aktualnost književnih djela.

U uvodniku u dvobroj časopisa Republika, posvećenom 45. Zagrebačkim književnim razgovorima koji su od 2. do 4. listopada 2024. vođeni na temu „U potrazi za kanonom: Čitaj me za stotinu godina“ navodi se kako su se sudionici simpozija složili da kanon kao službeni popis uzornih tekstova nije vječan i da na njegovo oblikovanje, osim estetike, utječu svjetonazor, politika, filozofija akademske elite, književne nagrade i marketinški pogon tržišta te da nema ozbiljne književne kritike. Neslaganja oko teme kanona bilo je više – neki sudionici vrednovanje djela ne smatraju mogućim “u svijetu bez metafizičkog središta i usuglašene hijerarhije vrijednosti”, a drugi potvrđuju da se događa; jedno istraživanje potvrđuje da književne nagrade doprinose kanonizaciji djela i autora, a drugo govori suprotno. Uredništvo uvodnik zaključuje kako književnost, iako na rubovima, živi svojim organskim životom koji ne može u potpunosti objasniti zašto neka djela postanu dijelom kanona, a neka ne. Jagna Pogačnik u predgovoru pregleda suvremene proze od 2000. do 2020. kanon nacionalne književnosti povezan s konceptom nacionalnog identiteta, oslonjen na pozicije moći i dominantne društvene vrijednosti, naziva anakronim i u neskladu s književnom stvarnošću (2024: 20).

Istraživanje mehanizama vrednovanja u suvremenom kontekstu s ciljem potvrde književnoga teksta kao aktivnog sudionika procesa vrednovanja, usmjerit će se na načine djelovanja i povezanosti suvremenih vrednovatelja, a osim djelatnosti teksta analizom odgovora iz upitnika ukazati i na njihov odnos prema knjizi i čitanju. Iako je najveći broj upitnika izrađen za profesionalne vrednovatelje književnosti koji djeluju u hrvatskom književnom polju, privrženost knjizi i čitanju pokazali su i neprofesionalni čitatelji koji su u istraživanju sudjelovali s najvećim i trećim najvećim brojem¹⁶ sudionika. Važnost knjige i čitanja potvrđuje i analiza izvještaja Ministarstva kulture i medija – pregled utrošenih sredstava na

¹⁶ Upitnik namijenjen čitateljima ispunilo je 73 ispitanika, a upitnik namijenjen književnim bloggerima 10 ispitanika.

knjigu i nakladništvo od 2020. do 2024. pokazuje kontinuiran rast državnih potpora književnom stvaralaštvu i izdavaštvu, a planovi navode dodatna povećanja ulaganja u budućnosti.

2.2 Iz istraživanja – suvremeni vrednovatelji o književnom kanonu

Kao što je pokazano u prethodnom poglavlju, književni kanon oblikuje se slojevitim radom u kojem postoji kontinuiran konsenzus kritike, historiografije i recepcije. Suvremeno stanje hrvatskog književnog polja iz vizure ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju i sudjeluju u oblikovanju kanona promatra se u odnosu na mehanizme vrednovanja, kao i načine njihova razumijevanja kanona – od popisa lektire propisanog kurikulumom Hrvatskoga jezika koji većina vrednovatelja smatra ključnim za oblikovanje osobnih kanona, distribucije kritičkog autoriteta i novih vrednovatelja koji oblikuju kanon u postranzicijskom hrvatskom književnom polju, novih modela otkupa knjiga za narodne knjižnice i javnih natječaja Ministarstva kulture i medija kojima se podupiru knjiga i nakladništvo te, konačno, izbora nakladnika, agenata, nagrada, festivala, medija, nastavnika, knjižničara, profesora i marginaliziranih profesionalnih književnih kritičara do samih čitatelja koji odgovorima na upitnik daju uvid u načine izbora i stavove o književnim djelima.

Profesionalno djelovanje ispitanika i utjecaj na oblikovanje suvremenog hrvatskog književnog kanona predmet je šestog poglavlja. U ovom će se poglavlju povijesni pregled oblikovanja književnog kanona nastaviti analizom njihova poimanja književnog kanona, izbora književnih djela koja za njih imaju kanonski status te stavova o postojanju i relevantnosti književnoga kanona u suvremenim okolnostima. Zaključci o njihovim stavovima i odnosu prema kanonu izvest će se na temelju odgovora na sljedeća pitanja iz upitnika o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu: *Navedite vlastitu definiciju književnog kanona; Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona (dvije definicije – Likertova ljestvica); Navedite do 5 hrvatskih književnih naslova za koje smatrate da pripadaju kanonu*¹⁷; *Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti?; Mislite li da je relevantan?; Zašto?.*

Prilikom opisa književnog kanona vlastitim riječima (*Navedite vlastitu definiciju književnog kanona*) suvremeni vrednovatelji potvrđuju dvoznačno razumijevanje kanona (usp. Ross 1996: 23) – kao standarda izvrsnosti i popisa djela i izdvajaju trajanje, univerzalnost, kapital, ali i isključivost, rigidnost i odraz zajednice koja ga oblikuje kao njegove glavne

¹⁷ Propustom istraživačice navedeno pitanje nije uključeno u upitnike poslane književnim kritičarima, sveučilišnim profesorima i književnim blogerima.

karakteristike. Više kategorija ispitanika naglašava kako je važno propitivati kanon kako bi se osvijestili mehanizmi vrednovanja kao isključivanja te uključili novi glasovi.

Kanon u značenju popisa – koji je „inovativan, ustaljen, odolijeva zubu vremena, složen i univerzalan“ – ispitanici definiraju „kao skup najvrjednijih književnih djela nekog jezika s univerzalnim i neiscrpivim značenjima; djela koja pripadaju u opću kulturu i koja bi svaki građanin, pripadnik neke kulture morao poznavati; popis djela koja su u određenom vremenskom razdoblju i čitatelji i književna kritika odredili kao uspješna, vrijedna; djela koja su ključna za kvalitetno shvaćanje kulture određene zajednice“. Naglašavajući razliku između onoga što bi kanon trebao biti („navodni popis najvrjednijih djela neke književnosti i 'ulaznica' za budućnost“) i način na koji se manifestira („u praksi je on odraz funkcioniranja, ideologija i interesa određenih književnih centara moći koji su kroz povijest, a i danas, često nepravedni prema piscima (i osobito spisateljicama!) koji se ne uklapaju u čvrsto postavljene granice nacionalne književnosti“) književni kritičari upozoravaju na presudan utjecaj zajednice koja ga oblikuje i potrebu da se mehanizmi njegova oblikovanja kontinuirano revaloriziraju („kanon nije neupitan, zatvoren, nedodirljiv, mora se propitivati kako su klasici postali klasicima, propitivati što sve nije uvršteno zbog različitih mehanizama isključivanja“). I drugi ispitanici dijele stav o biranju kao isključivanju konskracijskih autoriteta. Učitelji i nastavnici navode ideološke razloge isključivanja: „Kanon je uglavnom popis najvrjednijih djela određene zajednice s tim da pojedina djela budu odbačena zbog ideoloških ili sličnih razloga. Ali često se dogodi da vrijeme pokaže svoje i da budu naknadno priznata.“, sveučilišni profesori ističu kanon kao odraz odnosa moći: „Kanon je privremen i posve relativan skup tekstova koji se u određenom trenutku smatraju relevantnima za nacionalnu kulturu. Navodni konsenzus na kojem se taj popis temelji zapravo odražava odnose moći u kulturnom polju pri čemu nije zanemariv ni utjecaj političkih aktera (osobito u izboru lektire).“

Da kanon reflektira vrijednosti zajednice koja ih bira naglašavaju blogeri, školski knjižničari i knjižničari Knjižnica grada Zagreba: „Kad je riječ o književnosti, u kanon bi zaista trebala biti uvrštena najvrjednija djela, ona koja zajednica osjeća bitnima, ona koja su i pionirska i nose emociju i prenose važnost formativnih trenutaka zajednice, bilo da je riječ o povijesnim događanjima ili nekoj kulturološkoj ili društvenoj prekretnici u bilo kojem smislu; popis vrijednih djela zajednice koje odražava vrijednosti i ideologije dominantne skupine; skup najvrjednijih djela neke zajednice koji se smatraju trajnim kulturnim dobrom, a ujedno su odraz dominantne ideologije neke zajednice u određenom razdoblju; zbirka književnih, umjetničkih ili kulturnih djela koja su određena kao ključna, značajna ili utjecajna unutar

određene tradicije, zajednice ili povijesnog razdoblja. Kanon često reflektira dominantne vrijednosti i estetiku tog vremena ili društva koje ga je oblikovalo; kanon predstavljaju najvrjednija djela neke zajednice koje se prenose budućim generacijama.“

Nužnu potvrdu konsakracijskih autoriteta navode sveučilišni profesori i čitatelji; „pod književnim kanonom podrazumijevam relevantna književna djela svih književnih vrsta koje su institucijski potvrđene kao kanon, dakle pojavljuju se na popisu školskih i studentskih lektira, u silabima, o njima se pišu znanstveni i stručni radovi, osvojili su književne nagrade; institucijski reguliran popis tekstova koji se smatraju književno vrijednima i relevantnima za kakvu zajednicu; korpus književnih djela koje znanstvena zajednica identificira kao djela s velikom književnom vrijednošću, a dodatno ih nakon toga legitimiraju institucije“, a važnost njihove potvrde od čitatelja naglašavaju blogeri: „književni kanon neke zemlje čine djela napisana na materinskom jeziku koja je stručna književna zajednica odredila kao vrijedna, koja su našla svoj put do čitatelja i koja su preživjela test vremena.“

Unutarknjiževne aspekte književnih tekstova koji omogućuju trajanje i univerzalnost naglašavaju predstavnici književne nagrade i festivala, urednici televizijske emisije, književni agent te učitelji i nastavnici: „djela koja će preživjeti svoje vrijeme; djelo koje je nadživjelo svoju epohu; nezaobilazne važne knjige koje su prošle nekoliko generacija; djela koja tijekom dužeg niza godina zadržavaju vrijednost i snagu doživljaja koja utječe na čitatelje.“

Univerzalnost kanona naglašavaju pak blogeri, nakladnici i sveučilišni profesori: „kanonom smatram skup djela koja nisu ograničena kontekstom vremena u kojima su stvarana već nam, pružajući uvid u ideje i misli tih vremena, pomažu u razumijevanju vremena u kojem živimo; djelo trajne vrijednosti koje ne koketira s pomodnim trendovima i ne obraća se maloj skupini ljudi već je podignuto na univerzalnu razinu; knjige koje se snagom napisanog obraćaju u našoj suvremenosti bez obzira kad su napisane.“

Definicije kanona od čitatelja potvrđuju ključan utjecaj obrazovanja, osobito lektirnih naslova na percepciju kanona, kao i prihvatanje i nepropitivanje konsakracijskih autoriteta. Kanon za čitatelje predstavlja najvrjednija kulturna dobra zajednice; „skup neizostavnih i sivevremenih književnih djela neke nacije; književni kanon čine djela koja definiraju puls podneblja u određenom vremenu i prostoru; općepoznata književna djela određenog područja i/ili kulture; skup djela koja se smatraju najvažnijima i najvrjednijima unutar određene književnosti, razdoblja ili u okviru neke druge odrednice; skup književnih djela koja se smatraju najvažnijima i najvrjednijima u određenoj kulturi ili tradiciji, s kojima se upoznaju tijekom školovanja: društveno prihvaćena obavezna lektira; školska lektira.“

Kao posrednici kanona kao popisa lektirnih naslova, učitelji i nastavnici razumijevaju kanon i kao standard koji ima ključan utjecaj na formiranje i oblikovanje nacionalne književnosti: „književni kanon obuhvaća djela koja su svojevrsan stup/temelj nacionalnih književnosti te su kao takva bila izuzetno vrijedna u njenom daljnjem oblikovanju; skup književnih tekstova koji zauzima središnje mjesto i postavlja vrijednosni uzorak određene nacionalne književnosti.“

Blogeri, knjižničari Knjižnica grada Zagreba i čitatelji naglašavaju aspekt uzora i mjerila: „djelo koje je uzor drugim sličnim dijelima; nešto što se navodi kao uzor; književna djela koja bi svatko trebao pročitati; mjerilo, ono što je opće poznato; djela koja su oblikovala standard i postala uzor drugim autorima,“ a školski knjižničari kanon poistovjećuju s autorom: „Književni kanon sadrži djela jedne nacionalne kulture koja su za nju (i šire) neizostavna u povijesnom razvoju književnosti, jezika i kulturnog identiteta. Ono što je za nas Marulić npr., za anglofono područje je Shakespeare, za španjolsko govorno područje Cervantes, za rusko Puškin prije svega...itd.“

Predstavnici književnog festivala kanon nazivaju kapitalom: „književno-kulturni kapital neke zemlje, nažalost vezan uz nacionalno“, nakladnici konstruktom: „književni kanon je socijalni konstrukt koji sustavno kreiraju institucije (književni kritičari, studiji književnosti, profesori književnosti, žiriji za književne nagrade, akademije itd.) na temelju subjektivno odabranih kriterija“, a jedan školski knjižničar „žabokrečinom u kojoj trule djela muških autora.“

Dinamičnost kanona pak ističu nakladnici i čitatelji: „književni kanon je stalno propitujuća, stalno mijenjajuća, zavisno od društvenog i političkog, ali i kulturnog konteksta, skupina naslova koja pokušava definirati nešto što se zove nacionalna, europska, svjetska književnost (...) uglavnom nije čvrsto upisana i stalna (...) nije fiksiran u vremenu, tj. mijenja se ovisno o društvenim okolnostima; okamenjen prešutni dogovor nositelja simboličke moći o iznimnosti odabranih književnih naslova, neraskidivo povezan sa širim društvenim silnicama vremena, ali podložan reinterpetaciji iz dijakronijske perspektive; kanon je potrebno neprestano preispitivati kako bi uključio nove perspektive i različite glasove; izbor djela koji se utvrđuje vremenom i mijenja ovisno o povijesti recepcije i snazi pojedinih književnih institucija i aktera.“

Iako su u vlastitim opisima književnoga kanona određeni ispitanici potvrdili kanon kao popis najvrjednijih univerzalnih djela koje biraju određeni autoriteti i tako preslikavaju svoje vrijednosti, ideologije i interese, slaganje s dvije ponuđene definicije nije unisono.

Tablica 1. Prikaz stavova ispitanika o književnom kanonu

Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.				
u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
50 % predstavnika književnih festivala, 50 % televizijskih urednika, 25 % knjižničara KGZ-a, 30 % blogera, 25 % nakladnika, 76,9 % školskih knjižničara, 50 % sveučilišnih profesora, 10 % učitelja i nastavnika te 31,5 % čitatelja	50 % predstavnika književnih festivala, 50 % televizijskih urednika, književna agentica, 33 % književnih kritičara, predstavnica MKM-a, 50 % knjižničara KGZ-a, 40 % blogera, 75 % nakladnika, 7,7 % školskih knjižničara, 80 % učitelja i nastavnika te 47,9 čitatelja.	25 % knjižničara KGZ-a, 20 % književnih blogera, 7,7 % školskih knjižničara, 25 % sveučilišnih profesora, 10 % učitelja i nastavnika i 16,4 % čitatelja	67 % književnih kritičara, 10 % blogera, 7,7 % školskih knjižničara, 25 % sveučilišnih profesora te 4,1 % čitatelja	
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.				
u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem

25 % knjižničara KGZ-a, 10 % blogera, 50 % nakladnika, 7,7 % školskih knjižničara, 75 % sveučilišnih profesora, 10 % učitelja i nastavnika, 12,3 % čitatelja	100 % književnih kritičara, 50 % predstavnika književnih festivala, predstavnica MKM-a, 20 % blogera, 25 % nakladnika, 15,4 % školskih knjižničara, 25 % sveučilišnih profesora, 30 % učitelja i nastavnika, 37 % čitatelja	50 % televizijskih urednika, književna agentica, 50 % knjižničara KGZ-a, 40 % blogera, 38,5 % školskih knjižničara, 40 % učitelja i nastavnika, 34,2 % čitatelja	50 % predstavnika književnih festivala, 50 % televizijskih urednika, 30 % blogera, 23,1 % školskih knjižničara, 20 % učitelja i nastavnika, 15,1 % čitatelja.	25 % knjižničara KGZ-a, 25 % nakladnika, 15,4 % školskih knjižničara, 1,4 % čitatelja.
--	---	--	---	--

Razumijevanje kanona kao *popisa najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama* zajedničko je većini vrednovatelja, a najveće neslaganje s tvrdnjom iskazuju književni kritičari koji kanon prokazuju kao rigidan popis koji je „nužno podložan revalorizaciji“ budući da je „često nepravedan prema piscima (i osobito spisateljicama!) koji se ne uklapaju u čvrsto postavljene granice nacionalne književnosti“. Četvrtina sveučilišnih profesora koji izražavaju neslaganje s tvrdnjom kanona nazivaju „privremenim i posve relativnim skupom tekstova koji se u određenom trenutku smatraju relevantnima za nacionalnu kulturu“.

Utjecaje *ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine* prepoznaju profesionalni vrednovatelji – 100 % sveučilišnih profesora, 100 % književnih kritičara, 75 % nakladnika, predstavnica MKM-a i 50 % predstavnika književnih festivala. U profesionalnom djelovanju navedeni vrednovatelji imaju iskustvo kanona kao dinamičnog konstrukta koji se oblikuje i potvrđuje ovisno o djelovanju aktera koji se u određenom trenutku nametnu kao autoritet i određenim djelima osiguraju kontinuitet cirkulacije.

Velika većina ispitanika potvrdila je postojanje književnog kanona. Na pitanje *Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti?* pozitivno su odgovorili svi predstavnici (100 %) književne kritike, književnih festivala i književnih nagrada, nakladnika i sveučilišnih profesora, 85 % školskih knjižničara, 75 % knjižničara KGZ-a, 70 % učitelja i nastavnika, 66 % čitatelja, 50 % televizijskih urednika, 50 % blogera, književna agentica te predstavnica MKM-a. Iako većina ispitanika smatra da kanon postoji, kanon ne smatraju relevantnim – negativan odgovor na to pitanje označili su svi predstavnici (100 %) književne kritike, 75 % sveučilišnih profesora, 58 % čitatelja, 53,8 % školskih knjižničara, 50 % predstavnika književnih festivala, 50 % televizijskih urednika. Polovica ispitanika (50 %) odgovorilo je da misle da kanon nije, odnosno jest relevantan (blogeri, nakladnici, učitelji i nastavnici,

knjižničari KGZ-a), a samo 50 % predstavnika književnih festivala, 50 % televizijskih urednika, književna agentica i djelatnica MKM-a kanon smatraju relevantnim.

Ispitanici koji navode kako kanon nije relevantan smatraju ga popisom djela koji odlikuje „tematska, žanrovska, rodna, kolonijalna itd. isključivost budući da ne sadrži neka velika djela, ne korespondira s mladima, podilazi čitateljskim navikama učenika koji inače slabo čitaju, odnosno zato što je tradicionalistički i nacionalistički fundiran; pretpostavlja poželjna značenja, teme i odnose; zanemaruje nekad književnu inovativnost i vrijednost; ne odgovara stanju na življenoj književnoj sceni; zato što institucionalizirane pozicije moći, a onda često i književne nagrade nisu u dosluhu sa zanimanjem suvremenoga društva i publike, a kada jesu većinski podilaze publici.“ Ispitanici također spominju rascjep između „onoga što kritika hvali i onoga što čitatelji vole, odnosno ističu kako nedostaje relevantnih, analitičkih i sintetičkih studija koje se bave književnošću unatrag tridesetak godina. Da bi postao relevantan, ako je još uopće u tom obliku potreban, treba ga promisliti, nadopuniti, osobito kada je riječ o spisateljicama, piscima egzila itd.“

Školski knjižničari naglašavaju potrebu za većim angažmanom i vidljivošću stručnjaka, odnosno njihovom prosudbom: „danas se u kanon sve više gura građa koju promoviraju mediji i amateri i stručnjaci se teško probijaju sa svojim mišljenjem i isticanjem građe koja je toga vrijedna.“ Stav da bi prosuđivati trebale institucije i profesionalci, ponavlja i knjižničar(ka) Knjižnica grada Zagreba, koja ističe izazove kanoniziranja suvremenih pisaca: „relevantan je samo dio kanona, odnosno onaj koji je već ranije ustanovljen, no kad je riječ o suvremenoj književnosti, recimo od osamdesetih godina dvadesetog stoljeća naovamo, tu iskaču pojedine književne zvijezde, ali u tom dijelu vlada poprilična pomutnja i neslaganje tko bi trebali biti novi kanonski pisci, kao da se nitko ne usudi nikome zamjeriti i objektivno sastaviti listu, koja, naravno, s obzirom da je riječ o književnosti koja još uvijek nastaje i živi, ne treba biti zauvijek takva, može se dopuniti ili ne. Sastavljanje takve liste prepustila bih institucijama, odnosno fakultetima s programima književnosti.“

Relevantnost kanona danas ispitanici objašnjavaju njegovom djelatnošću, opstankom, trajanjem i utjecajem no blogeri navode kako je „previše obojen politikom, da nije suvremen i nije dobro prilagođen u lektirnim preporukama“ te kako je potrebno „uključivanje suvremenih autora koja odražavaju današnje društvo kako bi ostao relevantan.“ Izvor iz Ministarstva kulture i medija navodi kako „moraju postojati kanonska djela, ali je pitanje percepcije općeg čitateljstva uvjetovano političkim mišljenjem o tome besmisleno“, a urednica televizijske emisije o književnosti navodi kako je književni kanon dovoljno znanstveno potkrijepljen, iako bi mogao biti i elastičniji. Knjižničar(ka) Knjižnica grada

Zagreba navodi kako „postoji skup djela koji se smatraju najvažnijima u hrvatskoj kulturi, koja su prepoznata kao klasična i koja snažno utječu na razvoj književnosti“, a predstavnik književnog festivala i nagrade zaključuje kako „unatoč utjecaju ideologije, vladajućih intelektualnih trendova i grupa, mislim da se na kraju ipak izdvoje djela oko kojih postoji popriličan konsenzus svih sudionika književnog života, što naravno ne znači da neka kvalitetna djela nisu zanemarena. Bez obzira koliko kanon po svojoj definiciji bio nešto čvrsto, mislim da je ipak s vremenom podložan promjenama i da su novi pogledi, čitanja i promjene poželjni.“

Kao kanonske autore gotovo svi ispitanici navode Miroslava Krležu (*Povratak Filipa Latinovicza, Gospoda Glembajevi, Na rubu pameti*)¹⁸, a navodi se i poezija Tina Ujevića, A. G. Matoša i Vesne Parun te roman *Kiklop* Ranka Marinkovića i *Miris, zlato i tamjan* Slobodana Novaka. Navedena djela uglavnom prate lektirne naslove, a u skladu sa shvaćanjem kanona kao djela starijih autora¹⁹ neki ispitanici navode isključivo autore poput Ivana Gundulića, Marina Držića, Ivana Mažuranića, Marka Marulića pa i Petra Zoranića, zatim Ivanu Brlić Mažuranić i Augusta Šenou, a neki, poput književne agentice, mahom djela suvremenih autora²⁰ poput Dubravke Ugrešić (*Štefica Cvek u raljama života, Forsiranje romana reke, Lisica*), Renata Baretića (*Osmi povjerenik*), Miljenka Jergovića (*Sarajevski Marlboro*), Kristiana Novaka (*Ciganin ali najljepši, Črna mati zemla*), Ivane Bodrožić (*Hotel Zagorje*), Zorana Ferića (*Putujuće kazalište*), Damira Karakaša (*Sjećanje šume*), Olje Savičević Ivančević (*Adio, kauboju*).

2.2.1 Analiza i zaključci

Iz odgovora koje su ispitanici ponudili kao vlastitu definiciju književnog kanona može se zaključiti kako osim dvoznačnog shvaćanja kanona kao standarda izvrsnosti i popisa djela, ispitanici kanon doživljavaju kao zatvoren i isključiv, ali i kontinuirano promjenjiv popis djela koji reflektira vrijednosti zajednice, odnosno onih koji imaju moć konsakracije, ali i traži potvrdu od šireg kruga čitatelja; kao popis koji izdržava test vremena, ali je i univerzalan i bezvremen, kao društveni konstrukt i kapital koji predstavlja najvrjednije kulturno dobro koje je važno poznavati, a upoznaje se tijekom formalnog obrazovanja.

¹⁸ predstavnici književnih festivala i književne nagrade, urednice televizijske emisije o književnosti, književna agentica, izvor iz MKM-a, 100 % nakladnika, 80 % školskih knjižničara i učitelja i nastavnika, 61,6 % čitatelja

¹⁹ Knjižničar(ka) KGZ-a tako navodi: „Pod kanonom podrazumijevam starija djela hrvatske književnosti, primjerice Marulićeva, Držićeva i sl.“

²⁰ Pritom se navode uglavnom stariji naslovi suvremenih autora, ne njihova najnovija djela.

Većina ispitanika i dalje vjeruje u *kanon kao popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama*, a manje unisono slaganje s tvrdnjom o utjecaju *ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine* na oblikovanje kanona nalaže zaključak da svijest o političkim i ideološkim utjecajima na oblikovanje književnog kanona nije raširena. Postojanje književnog kanona za ispitanike nije upitno, ali itekako jest njegova relevantnost, budući da ga smatraju isključivim, neprilagođenim suvremenom trenutku i književnoj produkciji, okamenjenim i tromim, a sklonim podilaženju publici. U procesu nužnog osuvremenjivanja kanona stoga više ispitanika, mahom knjižničara (školskih knjižničara i knjižničara Knjižnica grada Zagreba), zaziva angažman i prosudbu profesionalaca koji bi trebali unijeti red i dinamiku u književno polje u kojemu trenutno vlada zaziranje od zamjeranja i inflacija afirmativnih sudova.

Prilikom navođenja primjera kanonskih autora ispitanici navode lektirne naslove, čime se potvrđuje njihova percepcija povezanosti književnog kanona s popisom naslova koji se posreduje tijekom formalnog obrazovanja, a neki ispitanici u književni kanon smještaju i suvremene autore. U tekstu *Kako se kali književni kanon?* (1) Katarina Luketić (2023: URL), međutim, upozorava kako ni široka prihvaćenost suvremenih autora i potvrđenost od brojnih aktera hrvatskog književnog polja, poput „književnih nagrada, festivala i kritika, tiraža, čitanosti i drugih mehanizama“ ne osigurava trajanje i zaziva njihovo upisivanje „u referentnu literaturu: u povijesne preglede, leksikone, enciklopedije, udžbenike, antologije“ kao svojevrsno zatvaranje procesa i nužan korak u sprječavanju književnog zaborava.

Analiza odgovora pokazala je da vrednovatelji koji kanon smatraju rigidnim, zatvorenim i isključivim te odrazom ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine takav kanon ne smatraju relevantnim, a određeni postotak smatra da kanon više ne postoji (15 % školskih knjižničara, 25 % knjižničara KGZ-a, 30 % učitelja i nastavnika, 34 % čitatelja, 50 % televizijskih urednika, 50 % blogera). Vrednovatelji koji prepoznaju da dvije ponuđene definicije kanona nisu u koliziji uglavnom su profesionalni čitatelji koji kanon vide kao dinamičan popis koji se stalno mijenja i u tom procesu aktivno sudjeluju, sa sviješću da kanon kao institucijski potvrđen popis predstavlja i odraz ideologija i vrijednosti onih koji u određenom trenutku imaju moć konsakracije.

Sljedeće poglavlje usmjerit će se na formiranje književnog tržišta i specifične književne vrijednosti te afirmaciju profesionalnih vrednovatelja koji će snažno utjecati na oblikovanje prvih (nacionalnih) književnih kanona. Prikaz plasiranja književnih djela na tržištu te posljedične autonomije estetskog suda i književnog polja nužan je uvod u proučavanje

mehanizama vrednovanja u suvremenom postranzicijskom hrvatskom književnom polju, koje odlikuje komercijalizacija književnosti, demokratizacija vrednovanja i distribucija kritičkog autoriteta. Pregled financiranja programa i projekata knjige i nakladništva prikazat će načine vrednovanja i financiranja programa putem javnih natječaja Ministarstva kulture i medija, a istraživanje vrednovanja na društvenim mrežama predstaviti nove vrednovatelje koji se afirmiraju u digitalnoj književnoj sferi, uputiti na odnose i razlike između profesionalnih i neprofesionalnih vrednovatelja koje proizlaze iz njihovih vrednovateljskih uloga te potrebu za revitalizacijom pozicije profesionalnih književnih kritičara podupiranjem kontinuiteta njihova djelovanja.

VERZIJA PRIJE OBRATKE

3. Ekonomija autorstva – vrednovanje i književnost kao djelatnost

U prethodnom poglavlju pratili smo proces oblikovanja književnog kanona, od prvih izbora kao remek-djela koje treba oponašati do popisa odabranih djela koja se prenose sljedećim generacijama, formiranja nacionalnih kanona kao nužno diskriminacijskih i restriktivnih procesa od institucija koje imaju moć konsakracije do svijesti o biranju kao isključivanju i varijabilnosti i kontingentnosti vrijednosti te, konačno, do krize humanističkih znanosti i krize legitimacije studija književnosti, koje za posljedicu imaju svođenje nacionalne književne povijesti na kulturalnu pismenost i potrebu opravdavanja i dokazivanja relevantnosti same discipline.

Istraživanje je pokazalo kako ispitanici potvrđuju postojanje kanona, koji se kod neprofesionalnih čitatelja mahom poistovjećuje s lektirnim naslovima, ali i njegovu nerelevantnost u suvremenom kontekstu, raširenu svijest o vrednovanju kao isključivanju, ali i potrebu za angažmanom profesionalnih vrednovatelja u procesu osuvremenjivanju kanona. Vrednovatelji koji prihvaćaju dinamičnu definiciju kanona najčešće su profesionalni čitatelji i aktivno sudjeluju u njegovoj transformaciji.

U poglavlju koje slijedi analizirat će se formiranje književnog tržišta i autora kao samostalnog i neovisnog stvaratelja i vlasnika svojih djela te oblikovanje specifične književne vrijednosti koja nastaje kao reakcija na plasiranje književnih djela na tržištu. Pojava književnog kritičara kao autoriteta koji potvrđuje književnu vrijednost, posreduje i tumači književna djela koja se tada izdvajaju iz sfere svakodnevnog života te način na koji se književno polje izborilo za autonomiju estetskoga suda, koristan je uvid u izmijenjene pozicije agenata u postranzicijskom hrvatskom književnom polju, u kojemu profesionalni književni kritičari više ne uživaju povlaštenu konsakracijsku ulogu. Usporedba profesionalnih i neprofesionalnih vrednovatelja, koji su se nametnuli kao novi vrednovatelji u digitalnoj književnoj sferi, uvest će nas u proučavanje vrednovanja romana Kristiana Novaka i dati jasniju sliku mehanizama vrednovanja u suvremenom kontekstu.

Povijesni pregled nastanka književnog tržišta te profiliranja književne kritike i autonomnog književnog polja nastaviti će se analizom dostupnih podataka o državnim potporama knjizi i nakladništvu u razdoblju od 2020. do 2024., odnosno trendova financiranja i mehanizama vrednovanja prilikom dodjele sredstava putem javnih natječaja Ministarstva kulture i medija. Državne politike potpore književnom stvaralaštvu i izdavaštvu prema Sapiro (2025: 58) uvode se kao protuteža ekonomskim pritiscima na tržište knjiga, a spomenutim javnim pozivima osigurano je financiranje svih dionika koji sudjeluju u knjižnom lancu; autora i

književnog stvaralaštva, mreže javnih knjižnica i njihovih programa i manifestacija, nakladnika, knjižara te rada strukovnih udruga. Predmet ovoga rada pritom nije odnos političke moći prema književnosti u vidu ideološkog nadzora i kontrole kulturne produkcije – redovita objava javnih poziva, kriterija i rezultata te imena članova povjerenstava koji se biraju na jednogodišnji ili četverogodišnji mandat na temelju profesionalnih uspjeha i društvenog ugleda nalaže dojam transparentnog procesa koji nužno uključuje kompleksne mehanizme vrednovanja i subjektivne izbore članova povjerenstava te konačnih odluka same ministricе.

3. 1. Književnost i tržište – novi odnosi ili stari znanci?

Kao što je spomenuto u prethodnom poglavlju, kao posljedica ekonomske globalizacije i pada nacionalne države, Sveučilište postaje transnacionalna birokratska organizacija koje zapada u krizu jer humanističkim znanostima više nije zajamčena središnja uloga (usp. Readings 1996: 19-20). Krizu funkcioniranja kanona Readings naziva najjasnijim simptomom sloma ideje o nacionalnoj državi „jer kanon više ne uspijeva autoritetom pod rubrikom kulture ujediniti volju naroda i etničku fikciju“ (Ibid.: 168). U novom sustavu izvrsnosti koji dominira suvremenim sveučilištima kanon više ne postoji kao cjelina jer je nestala predodžba te cjeline – ideja književnosti kao sekularne religije raspala se s idejom nacionalne države; spoznaja se zamjenjuje informacijama, a kanon postaje proizvoljni arhiv, zbirka informacija koja više nema objedinjujuću ni normativnu funkciju. (usp. Protrka 2015b: 142).

Recentnija razmišljanja o položaju humanističkih znanosti navode nužnost prilagođavanja novim okolnostima i pritiscima neoliberalne ekonomije. Christopher Breu (usp. 2018: 4) navodi kako studiji književnosti možda još uvijek imaju povlaštenu poziciju kada je riječ o oblicima simboličkog kapitala koji se povezuju s intelektualnim hijerarhijama, ali da su u odnosu na ekonomski kapital svakako u padu – vrijednost simboličkog kapitala ovisi o djelovanju stvarnog kapitala, koliko god taj odnos bio posredno uspostavljen. David Shumway (usp. 2017:9), međutim, ističe kako podrška visokom obrazovanju i humanističkim znanostima nije toliko povezana s neoliberalnom ekonomijom, već rasizmom, seksizmom i antintelektualizmom, čiji je porast primjetan i zabrinjavajući te predlaže strategiju po kojoj bi javno obrazovanje ponovno postalo prioritet. Budući da će ishodi poput viših prihoda uvijek završiti pitanjem: *Za koga?*, zagovara isticanje pozitivnih učinaka obrazovanja u stvarnom svijetu, poput povećane kreativnosti, fleksibilnosti, osobnog zadovoljstva i građanskog

angažmana, odnosno naglašavanje činjenice da je visoko obrazovanje javno, a ne privatno dobro.

Tvrtko Vuković (2024: 158) analizira oblikovanje postkritičkog obrata kao reakcije na izostanak “pravog odgovora dominantnih oblika kritičke misli” na “pad vrijednosti humanistike te osjetno srozane društvene moći književnosti i studija književnosti” te negativne reakcije uglavnom lijevo orijentiranih kritičara. Vuković prepoznaje isticanje pitanja političke moći, odnosno “praktične društvene djelotvornosti književne i kulturne teorije” od postkritičara te prigovore koji podsjećaju na otpor utilitarnosti, “trenutnoj i kratkoročnoj ekonomskoj, ali i svakoj drugoj dobiti” (Ibid.: 160, 162) te navodi kako se oba tabora, i postkritičari i pristaše hermeneutike sumnje, slažu da “studij književnosti i književnost na kulturnom tržištu vrtoglavo gube na vrijednosti”. U osvrtu na posljednju knjigu Johna Guilloryja koju prevodi kao *Ispovijedajući kritiku* Vuković navodi argumente autora protiv postkritike – apolitičnost kao političku agendu, svjesno ili nesvjesno sudjelovanje u kapitalističkoj ideologiji, nekorektnu generalizaciju kritičara kao tvrdoglavog i paranoičnog skeptika te nedostatak argumentacije i elaboracije (Ibid.: 168). S obzirom na budućnost u kojoj se znanost o književnosti mora boriti za opstanak jer je “proliferacija novih medija nepovratno transformirala društvene uvjete studija književnosti i otpravila književnost na manje važno mjesto u obrazovnom sustavu i društvu” Vuković navodi kako Guillory nudi alate koji bi obrazložili važnost opstanka studija književnosti (Ibid.: 169). Opisujući postkritičko kao “oblik ‘krivosti’ u ‘policijskom’ poretku neoliberalnog sveučilišta” postkritički obrat razumije kao nastojanje da se u disciplinu potakne “nova raspodjela ‘osjetilnog’, nov raspored problemskih tema i metoda”, “izranjanjem ‘krivosti’ u polju studija književnosti, u što je opisana nada da ga je moguće rekonfigurirati” te se *usuđuje* postkritiku nazvati kritikom koja je “sebi dala za pravo propitati vladajuće diskurse istine i moći u studiju književnosti i na neoliberalnom sveučilištu” (Ibid.: 172-173).

Ako se stavi po strani trenutačna geopolitička situacija – složeni sukobi, političke napetosti i preslagivanje odnosa moći i interesnih sfera, suvremeni kontekst karakterizira usmjerenost na postizanje maksimalne udobnosti življenja koju omogućuje rapidan razvoj tehnologije. Visoka kvaliteta života zamijenjena je pak „zadovoljavanjem uglavnom materijalnih potreba“ te komercijalizacijom svih ostalih (Žunec 2016). Kao izvorište potreba Ozren Žunec prepoznaje profit kao stalno povećanje materijalnog bogatstva, pri čemu prošlost postaje irelevantna, a budućnost se mora što je više moguće *potrošiti* u sadašnjosti, putem kredita. Damir Barbarić (2003) ukazuje na promjene koje su takve okolnosti uzrokovale u znanosti, čija prvenstvena uloga postaje proizvodnja dobara, što rezultira promjenama u cilju

„podobnosti za načelnu totalnu kvantifikaciju i što veće prilagodljivosti složenim zahtjevima sve sofisticiranijih tehničkih eksperimenata“. Također primjećuje kako se suzbija „svako anakrono nastojanje za takvim znanjem koje bi svrhu imalo u samom sebi i prilagođavati se primjenjivosti i iskoristivosti kao svojoj jedinoj svrsi“. Zygmunt Bauman (2011: 74) navodi da je sudjelovanje u potrošačkoj utrci koja nema kraja uvjetovano ovisnošću koju ne može zadovoljiti nijedna nagrada – „Želja postaje vlastitom svrhom, jedinom neosporenim i neupitnom svrhom“, a beskonačan popis za kupovinu za kojim se pohlepno juri uključuje i *kupovanje* sposobnosti, načina i sredstava za uvjeravanje, stvaranja imidža, stjecanja prijatelja i ljubavi, štednje i trošenja, prehrane i dijete. U skladu s konceptom tekuće modernosti, odnosno vremenom opće nesigurnosti, kaosa i zbrke, Bauman (2011: 82) također primjećuje da je „kupovanje u vidu kompulzivnosti-pretvorene-u-ovisnost zapravo teška borba protiv žestoke, enervantne neizvjesnosti i protiv iritantnog, zatupljujućeg osjećaja nesigurnosti“ (Ibid. 134).

Još 1982. Jean-François Lyotard (1990: 18–19) pisao je o vlasti kapitala, eklekticismu kao nultoj točki općenite suvremene kulture te umjetnosti koja kao kič laska neredu što caruje u *ukusu* ljubitelja. Pojasnio je pak kako je ovaj „realizam proizvoljnosti, realizam novca: u nedostatku estetičkih kriterija, ostaje moguće i korisno vrijednost djela mjeriti profitom što ga one donose. Taj se realizam prilagođava svim tendencijama, kao što se kapital prilagođava svim 'potrebama', pod uvjetom da tendencije i potrebe posjeduju kupovnu moć“ (Ibid. 19). Popularnost i isplativost postaju ključne.

Ekonomski aspekt, međutim, nije novi element. Književno je djelo prisutno na tržištu kao materijalno dobro koje je težilo biti privlačno i kupljeno puno prije postmoderne i konzumerističkog društva, a autorski rad oduvijek je upućen drugomu. U uvodnom tekstu zbornika *Ekonomija i književnost* koji istražuje odnose „ekonomije, književnosti i kulture u hrvatskoj humanistici iz suvremene i interdisciplinarne perspektive“, jedna od urednica Maša Kolanović navodi kako je „književnost kao imaginacijska praksa duboko uronjena u ekonomsko polje načinom svoje proizvodnje, cirkulacije i konzumacije“ (Kolanović et al. 2022: 7).

Mark Osteen i Martha Woodmansee u uvodu u zbornik *Taking account of the New Economic Criticism* (Woodmansee i Osteen 1999: 5–9) navode kako književna povijest početak profesionalnog pisanja veže uz karijeru Samuela Johnsona, odnosno godinu 1755., kada je

odbio pokroviteljstvo (lorda Chesterfielda), *dominantnu ekonomiju autorskog stvaralaštva*²¹ prije pojave tržišta knjiga. Postaje tada slobodnim piscem, autorom po profesiji – odlučuje o čemu će pisati te svoje djelo predstavlja na slobodnom tržištu knjiga. Takav je Johnsonov potez bio moguć zbog promjena koje su mu prethodile; širenja tiska, odnosno ekspanzije čitalačke publike i tržišta knjiga u 17., a naročito 18. stoljeću. Godine 1710. donesen je prvi zakon o autorskim pravima (*Act of Anne*), što je rezultiralo i većim naknadama za pisce te pisanje postupno učinilo neovisnim, odnosno radom koji je mogao biti adekvatno plaćen prodavanjem knjiga na tržištu. Nove ekonomske prilike omogućile su rekonceptualizaciju pisanja – od tada se priznaje kao samostalan originalni rad, a književna djela kao jedinstveni radovi nastali kao rezultat genija pisca koji je i njihov vlasnik. (usp. Sapiro 2019: 106). Uz financijsku korist koja je autorima omogućila samostalnost i posvećenost, Woodmansee ukazuje kako su formiranjem tržišta dobili i privilegiranu poziciju u procesu pisanja koju nisu imali tijekom ekonomije pokroviteljstva u 17. stoljeću, kada su vršili tek jednu od više zanatskih funkcija – uz tiskarsku, slagarsku, otiskivačku i sl, koje su činile proizvodni pogon tiskara (usp. Woodmansee i Osteen 1999: 6).

Pojavom tržišta i profesionalizacijom pisanja, ekonomija autorstva više nije bila ograničena isključivo na pokroviteljstvo – osim idealizirane pozicije profesionalnog autorstva, autori su se uzdržavali i vlastitim sredstvima, poput nasljedstva ili roditeljskih naknada (Milton, Pope, Byron, Keats, Shelley, Browning, Tennyson), prihoda od drugog rada (Stevens, Trollope) te pisanjem po narudžbi (usp. Ibid. 5).

3.2. Rascjep ekonomije i književnosti – paradoksalna ekonomija i specifična književna vrijednost

Od trenutka plasiranja književnoga djela na tržište, književnost je njemu okrenuta, a autorstvo i ekonomija oduvijek su povezani. Kako navodi Biti (1998: 88), „od sredine 18. stoljeća književno djelo prvi put postaje roba čija je vrijednost razmjerna mogućnosti prodaje na slobodnom tržištu“. Woodmansee tumači kako je natjecanje na književnom tržištu, kao nužna posljedica njegova formiranja, rezultiralo elitističkom reakcijom usmjerenom protiv tržišnog određivanja vrijednosti književnih djela, odnosno postulatom o specifičnoj *književnoj* vrijednosti koja se razlikuje od cijene koju bi djelo moglo postići na tržištu ili popularnosti kod čitatelja (Woodmansee i Osteen 1999: 7). Specifična književna vrijednost, koju

²¹ Woodmansee i Osteen u uvodniku upućuju na esej „The Condition of Authors in England, Germany, and France“ G. H. Lewesa iz 1847. u kojem autor navodi 4 ekonomije autorstva: profesionalno autorstvo, pokroviteljstvo, pisanje uz drugu djelatnost te pisanje po narudžbi.

Woodmansee spominje, izdvaja književna djela od ostalih dobara i traži zaštitu od zakona tržišta, poput one koju je imala u vidu pokroviteljstava, pa akademskih i društvenih institucija, putem kojih određeni pojedinci biraju i izdvajaju djela u kojima prepoznaju vrijednosti različite od onih koje prepoznaje samo tržište. Razdvajanje ekonomije od humanističkih znanosti povezuje s pojavom romantičarske ideologije, koja je književnost, kao i umjetnost općenito, definirala u opreci prema trgovini (*commerce*) te uvjerenjem u odvajanje estetske vrijednosti od novčane vrijednosti koje traje do danas. Thompson (Ibid. 4) navodi kako je dubinska promjena koncepta vrijednosti i njegovo preoblikovanje u različite humanističke, financijske i estetske diskurse kakve poznajemo danas, rezultat re-konceptualizacije novca od blaga do kapitala te posljedičnog preoblikovanja novca od kovanica do papirnato novca.

Spomenuti rascjep između ekonomije i književnosti Bourdieu (1983: 311) tumači *izokrenutom* logikom književnog polja u usporedbi s logikom ekonomije društva u 19. stoljeću, kada književno polje ostvaruje punu autonomiju. Za razliku od 17. stoljeća, kada su oni koji su bili *posvećeni* ostvarivali i prihod, do kraja 19. stoljeća hijerarhija među žanrovima (i autorima) gotovo je potpuno oprečna hijerarhiji koja se temelji na komercijalnom uspjehu (kazalište, roman, poezija vs. poezija, roman, kazalište, Bourdieu 1996: 115). Od 19. st. književno polje organizira se na temelju dva neovisna hijerarhijski postavljena principa razlikovanja – heteronomnog principa, koji se temelji na uspjehu na tržištu te autonomnog principa, koji zagovara umjetnost radi umjetnosti i neovisnost od ekonomije (1983: 321).

Boris Postnikov (2024: 79) pobliže opisuje kako se prema Bourdieuu autonomno književno polje „konstituiralo kroz negaciju i izvrtanje vrijednosti buržoaskog društva i tržišne kapitalističke ekonomije“ te kako je na djelu *paradoksalna ekonomija* (Bourdieu 2003: 124) u kojoj autor akumulira kulturni kapital utoliko ukoliko se odbija podrediti diktatu ekonomske utrživosti vlastitog rada: što su njegova djela manje prilagođena „masovnom ukusu“ i komercijalnoj isplativosti i što se više obraćaju drugim umjetnicima i srodnim agentima podvrgavajući se tako samozadanim normama polja, to su umjetnički vrijednija.

U tekstu *Who paid for Modernism?* (Woodmansee i Osteen 1999: 342, 346) navodi se kako književno tržište, koje uključuje mnogo aktivnih supkultura čitatelja i *proizvođača*, ima tendenciju pisca svesti na trgovca (*price taker*), suočenog s postojećim masovnim ukusom na koji ne može lako utjecati te kako je najvrjednije na tržištu uvijek bilo ono što je najudaljenije od praktične uporabe – baš kao što se književna vrijednost može definirati kao sve u djelu što nadilazi formalne zahtjeve žanra kojemu pripada, tako i visoka literatura nadilazi uvjete tržišta u kojima je proizvedena.

Woodmansee dalje navodi da iako se i dalje slavilo oslobođenje od ropstva pokroviteljstva, neprijateljstvo prema književnoj tržišnoj ekonomiji kod pisaca koji nisu uspjeli uspješno plasirati svoje radove do početka 19. stoljeća počelo je izazivati nostalgичnu čežnju, a u nekim slučajevima i povratak navedenom konceptu (1999: 8).

Postnikov (2022: 281) upozorava na slabo mjesto Bourdieuova teorijskog projekta – zaobilaženje analize kapitalizma, svođenje kapitala s društvenog odnosa na inertni resurs oko kojega se vode borbe u polju te isključenje eksploatacije rada, što njegovu teorijsku konstrukciju urušava kao „sociološku maktroteoriju koja smjera objasniti mehanizme funkcioniranja cjelokupnog društvenog polja“, ali „nužno ne eliminira njezinu analitičku operabilnost“. U disertaciji Postnikov (2024: 94) navodi obrat u Bourdieuvu djelovanju 1990-ih, kada je nakon analitičkog dekonstrukcije započeo braniti autonomiju književnosti od komercijalne prijetnje i time „implicitno priznao domenu utjecaja ekonomskog polja na književno.“

Snažniji pritisak ekonomskih ograničenja na tržište knjiga na koje ukazuje Bourdieovo istraživanje transformacija suvremenog francuskog izdavaštva (1999) prema Gisèle Sapiro (2025: 58) rezultira državnim potporama književnim stvaralaštvu i izdavaštvu, koje će biti predmet sljedećeg poglavlja. Sapiro (usp. 2025: 36, 55-57) također ističe kako je književno polje „strukturirano i opozicijom između autonomije i heteronomije, protiv koje se moraju boriti svi oni koji se zalažu za autonomiju estetskog suda u odnosu prema izvanknjiževnim, etičko-političkim ili ekonomskim ograničenjima“ te navodi kako je tržište omogućilo autorima da se oslobode državne kontrole i pokroviteljstva, ali liberalizacija i industrijalizacija tiskovina u 19. stoljeću rezultirale su ovisnosti književnika o potražnji publike, što je, prema Bourdieu, tada rezultiralo autonomijom književnoga polja i uvjerenju da je prosudba kolega i stručnjaka važnija od laičkih. Stvara se pol niskotiražne ili ograničene proizvodnje koja „ističe nesvodivost estetske vrijednosti djela na njegovu tržišnu vrijednost“, a potvrđuju je kolege, posrednici, izdavači, kritičari te konsakratorske instance (poput povjerenstava za dodjelu književnih nagrada) književnoga svijeta koji „počiva na nijekanju ekonomije“. U članku u kojemu istražuje promjene u spisateljskoj profesiji u Francuskoj, koja ne zahtijeva nikakvu obuku ili diplomu, nije zaštićena kodom profesionalne etike ili zakonom, ali uključuje proces profesionalnog razvoja, Sapiro (usp. 2019: 105-112) navodi ključnu ulogu izdavača koje naziva čuvarima književnoga polja u Francuskoj, a čin objave od profesionalnog i prepoznatog izdavača uvjetom za postizanje simboličke i profesionalne potvrde. Na temelju saznanja iz intervjua s piscima i njihovim predstavnicima te organizatorima književnih događanja, kao i istraživanja Nacionalnog centra za knjigu (2016),

Sapiro upozorava da im je uskraćena ekonomska dimenzija razmjene budući da pisci ne pregovaraju o uvjetima i tek kada postignu simboličku potvrdu i usude se razmišljati o tome kako će zarađivati od pisanja, postaju svjesni materijalnih uvjeta spisateljske profesije i počnu pregovarati o svojim materijalnim pravima. Obilježja simboličke potvrde – pozitivne kritike, nagrade ili pozivi na razna književna događanja mogu, ali ne moraju biti pretvorena u ekonomski kapital, a valja naglasiti kako je svim ispitanicima važnija simbolička od profesionalne potvrde. Sapiro navodi i kako je osvajanje nagrade često trenutak u kojemu pisci počnu razmišljati o napuštanju starog posla i posvećivanju isključivo pisanju. Ambivalentni status pisaca prepoznaje kao posljedicu poimanja književnih djela kao kulturnih dobara, plodova rada ili usluge, ovisno o akterima koji pridonose njihovoj proizvodnji i valorizaciji na tržištu (autori, izdavači, knjižari, kritičari, publika i država), a proces profesionalizacije zanimanja književnika smatra nedovršenim (2025: 67).

Sapiro utvrđuje kako se redefinišu društvene funkcije književnosti tako da se u novim područjima potvrde književne vrijednosti, književnim događanjima i rezidencijama, demokratizira pristup književnosti (na događanjima publika razgovara s književnicima, što nije bilo moguće kada je književna kritika monopolizirala autoritativan diskurs o književnosti) i razvija se drukčiji koncept rezidencija, u kojemu pisci ne odlaze od kuće da bi pisali, već ostaju i sudjeluju u raznim javnim aktivnostima u svom lokalnom području (2019:108). Navodi i kako su piscima koji se nalaze na polu ograničene ili niskotiražne proizvodnje povezane aktivnosti, poput javnih čitanja, suradnje s drugim umjetnicima, prilagodbe djela za film ili kazalište, važan izvor prihoda, ali u njima sudjeluju samo oni kojima je ugodna pozicija javnih nastupa (Ibid. 114).

U poglavlju posvećenom odnosu ekonomije i književnosti koja je „kao imaginacijska praksa duboko uronjena u ekonomsko polje načinom svoje proizvodnje, cirkulacije i konzumacije“ (Kolanović et al. 2022: 8) prikazani su počeci profesionalnog pisanja, formiranje književnog tržišta i specifične književne vrijednosti koju potvrđuju povlašteni profesionalni čitatelji – književni kritičari te autonomija književnog polja koje funkcionira po principu izokrenute logike, odnosno paradoksalne ekonomije. Nijekanje ekonomije kao mehanizam/način funkcioniranja književnoga svijeta koji afirmira autonomiju estetskoga suda i odbija estetsku vrijednost djela svesti na njegovu tržišnu vrijednost, pokazat će se kao neodrživ koncept u poglavlju o postranzicijskom hrvatskom književnom polju, kojega karakterizira pritisak slobodnog tržišta, komodifikacija književnosti i demokratizacija vrednovanja. Budući da se ekonomski pritisci na tržište knjiga, posebno izraženi u razdoblju globalizacije kao posljedica konsolidacije i načina financiranja, ublažavaju državnim politikama potpore književnom

stvaralaštvu i izdavaštvu (usp. Sapiro 2025: 58), a najveći iznosi za financiranje programa knjige i nakladništva dodjeljuju se putem javnih poziva Ministarstva kulture i medija, u sljedećem poglavlju analizirat će se godišnji izvještaji Službe za knjigu i nakladništvo od 2020. do 2024. godine s ciljem uvida u trendove financiranja programa i projekata s područja književnosti i mehanizme vrednovanja prilikom odabira potpora za poticanje književnog stvaralaštva, otkupa knjiga, financiranja javnih potreba u kulturi (časopisi i elektroničke publikacije, književne manifestacije, nakladnički portfelji, književni programi u okviru knjižarske djelatnosti) te dobitnika Nagrade Vladimir Nazor. Obrada podataka tijekom petogodišnjeg razdoblja omogućit će usporedbu financiranih programa, mehanizama vrednovanja i trendova izdvojenih sredstava.

3.3. Financiranje tržišta knjiga u suvremenom kontekstu – državne potpore kao korektiv

Utjecaj Ministarstva kulture i medija na suvremeno hrvatsko književno polje očituje se u financijskim izdvajanjima za programe i projekte knjiga i nakladništva kojima se potiče književno stvaralaštvo, promiče kultura čitanja i povećava dostupnost književnih naslova. Sredstva osigurana putem odobrenih prijava na javne pozive autorima, nakladnicima, knjižnicama, knjižarama, časopisima i strukovnim udruženjima omogućuju redovan rad te nagrađuju ostvarenja procijenjena najboljima na području književnoga stvaralaštva (i prevodilaštva), kao i najbolje knjižare i antikvarijati. Kao što je pokazala Sapiro (2025: 58), državne potpore služe kao korektiv sve jačim pritiscima tržišta i podupiru djelovanje i ostvarenja onih aktera koji se legitimiraju putem zadovoljavanja propisanih kriterija i kao rezultat rada povjerenstava i konačne odluke ministrice kulture i medija.

Prema Nacionalnom planu razvoja kulture i medija za razdoblje od 2023. do 2027. godine²², sastavljenom nakon izazova pandemije COVID-19 te dva potresa u 2020. godini, za postizanje ciljeva osigurana su nacionalna sredstva, koja su u izvršenju od 2016. do 2022. godine porasla za 36 %, ali i značajna sredstva iz različitih fondova Europske unije koji uključuju Fond solidarnosti EU, Nacionalni plan oporavka i otpornosti za razdoblje od 2021. do 2026. godine u okviru instrumenta Europske unije „EU sljedeće generacije“ i programe Europske unije za iduće financijsko razdoblje. U Provedbenom programu Ministarstva kulture i medija do 2024. godine navodi se da je Ministarstvo podržalo stvaralaštvo, nakladništvo i

²² Nacionalni plan dostupan je mrežnim stranicama Ministarstva kulture i medija: https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Nacionalni%20plan%20razvoja%20kulture%20i%20medija/Nacionalni%20plan_objava.pdf, pristup 1. srpnja 2025.

književno prevođenje iznosom od 16,8 milijuna eura., a u Nacionalnom planu navode se sredstva koja je Ministarstvo izdvojilo od 2020. do 2022. godine: 20 milijuna eura za zdravstveno i mirovinsko osiguranje umjetnika, naknade zaslužnim osobama i nagrade za postignuća u kulturi; 2,1 milijuna eura za potporu poticanju poduzetništva u kulturnim i kreativnim industrijama; 1,5 milijuna eura za programe Ruksak pun kulture i programe koji potiču razvoj publike u kulturi; 7 milijuna eura za 18 programa knjižnične djelatnosti i 2,7 milijuna eura za matične službe knjižnica, 5,3 milijuna eura za otkup knjiga za narodne knjižnice.

Budući da se svake godine donosi novi proračun, u Nacionalnom planu razvoja kulture i medija nije poznat točan postotak koji se izdvaja za kulturu i trenutno iznosi oko 2 % ukupnog proračuna²³, što uključuje i programe vezane za knjigu i književnost.

Razvojne potrebe i potencijali razrađeni su u pet područja koja odgovaraju posebnim ciljevima Nacionalnog plana razvoja kulture i medija: kulturno stvaralaštvo, produkcija i distribucija; status umjetnika i podrška kulturno umjetničkom stvaralaštvu; prostori za rad za potrebe kulture i kulturno umjetničkog stvaralaštva; produkcija i distribucija kulturnih sadržaja te pristup i sudjelovanje u kulturi.

U Planu se navodi ključni dokument Europske unije za razvoj kulturnih i kreativnih sektora u idućem razdoblju – Plan rada Europske unije za kulturu za razdoblje od 2023. do 2026. godine, koji ima četiri prioriteta područja: umjetnici i kulturni djelatnici – osnaživanje kulturnih i kreativnih sektora; kultura za ljude – jačanje sudjelovanja u kulturi i uloge kulture u društvu; kultura za planet – oslobađanje snage kulture te kultura za partnerstva koja zajednički stvaraju – jačanje kulturne dimenzije vanjskih odnosa EU-a.

S ciljem poticanja kulturnog stvaralaštva, kulturna politika u središte interesa stavlja status umjetnika, a mjere za poticanje statusa umjetnika uključuju izravne potpore umjetnicima, nagrade, različite oblike poticaja, uključujući stipendije, ali i brojne mjere za unaprjeđenje socijalnog statusa umjetnika. Nagrađivanjem sveukupnog djela i izuzetnih ostvarenja te potporom izvrsnosti u svim područjima kulturnog i umjetničkog djelovanja potiču se osobita postignuća u kulturi i umjetničkom stvaralaštvu, dok se isplatama naknada za autorska prava na temelju prava javne posudbe u narodnim knjižnicama dodatno stimulira umjetničko stvaralaštvo.

Programi podrške uključuju potporu hrvatskim i međunarodnim festivalima i kulturnim manifestacijama kao platformama za predstavljanje umjetničke izvrsnosti, doprinos

²³ Navedeni postotak navodi izvor iz Ministarstva kulture i medija u srpnju 2025.

programskoj raznovrsnosti i diseminaciji programa, a težnja je na poticanju festivalskih formata kroz cijelu godinu, kako u kontinentalnom, tako i u primorskom dijelu Republike Hrvatske. Poticanje suradnje u smislu gostovanja, stvaranja mreža, omogućivanja i poticanja koprodukcija i nacionalne mobilnosti zbirke i programa, doprinosi međukulturnom dijalogu, decentralizaciji kulturnih sadržaja, jačanju organizacijskih kapaciteta lokalne zajednice i profesionalizaciji suradnje.

Kao zajednička inicijativa Ministarstva kulture i medija i Ministarstva znanosti i obrazovanja program Ruksak (pun) kulture primarno je razvijen za vrtićku i školsku populaciju u područjima u kojima su kulturni i umjetnički programi manje dostupni te je osmišljen kao nacionalni dopunski program potpore osnovnoškolskom i srednjoškolskom kurikulumu. Cilj programa jest osigurati djeci i mladima pristup kulturnim sadržajima, razvijati njihovu estetsku kulturu i senzibilizirati ih za područje umjetnosti i kulture. Ministarstvo kulture i medija redovito provodi i javni poziv za predlaganje programa koji potiču razvoj publike u kulturi kroz koji se financira jačanje kapaciteta organizacija za razvoj i provođenje aktivnosti usmjerenih na razvoj publike i razvoj programa aktivnog uključivanja publike u umjetnička i kulturna događanja. Sustavno i strateško bavljenje pitanjima čitateljske pismenosti Ministarstvo prepoznaje kao nužno u okolnostima pada interesa za knjigu i čitanje, promijenjenih načina čitanja u digitalnom okruženju i nedostatne kompetencije pismenosti. Planirano je i poticanje ulaganja u promidžbu knjige i poticanje čitanja nastavno na provedbu Nacionalne strategije za poticanje čitanja, uključujući Nacionalni program poticanja čitanja djeci od najranije dobi „Rođeni za čitanje“, u sklopu kojega se višegodišnjim aktivnostima na nacionalnoj razini promiče čitanje od najranije dobi.

Prema posljednjem izvješću Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za 2022. godinu, uz Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu kao središnju knjižnicu, sustav knjižnica čini 194 narodne, 1247 školskih, 102 sveučilišne, visokoškolske i znanstvene te 99 specijalnih knjižnica. Knjižnice se povezuju i surađuju u okviru razvojnih programa od zajedničkog interesa. Sustavnim financiranjem matičnih razvojnih službi županijskih matičnih narodnih knjižnica i sveučilišnih matičnih knjižnica, uspostavljena je cjelovita matična razvojna djelatnost za sve vrste knjižnica pa se očekuje daljnji razvoj i poboljšanje djelotvornosti obaju sustava. Sredstvima Ministarstva osiguravaju se različite kulturne, informacijske, obrazovne, socijalne i ekonomske potrebe svih kategorija korisnika te osnažuje djelatnost koja se zbog svoje važne društvene uloge smatra od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku.

Osim financiranja iz državnog proračuna putem natječaja Ministarstva kulture i medija programi i projekti s područja književnosti financiraju se i kroz program Europske komisije

Kreativna Europa²⁴ (programsko razdoblje 2021. – 2027.), koji je usmjeren povećanju konkurentnosti i gospodarskog potencijala kulturnih i kreativnih sektora, poticanju kulturnih organizacija i institucija da steknu i razviju širu publiku, bave se trenutnim društvenim pitanjima i podržavaju mlade umjetnike u nastajanju. Ukupni proračun za programsko razdoblje 2021. – 2027. iznosi 2,44 milijardi eura i gotovo je 50 % veći u odnosu na prethodni programski period. Proračun se dijeli na tri potprograma na način da je 33% namijenjeno potprogramu Kultura, 58 % potprogramu MEDIA, a 9 % međusektorskom potprogramu. Program ulaže u aktivnosti kojima se jača kulturna raznolikost te odgovara na potrebe i izazove europskih kulturnih i kreativnih sektora. Potprogram Kultura i međusektorski potprogram na nacionalnoj razini koordinira Desk Kreativne Europe – ured Kultura (Creative Europe Desk) ustrojen u okviru Službe za Kreativnu Europu Ministarstva kulture i medija. Nagrada Europske unije za književnost (European Prize for Literature – EUPL) godišnja je inicijativa programa Kreativna Europa, pokrenuta 2009. godine s ciljem promicanja književne izvrsnosti i jezične raznolikosti te prepoznavanja najistaknutijih autora s europske književne scene u zemljama sudionicama programa. Koordinaciju ove inicijative vodi konzorcij koji je imenovala Europska komisija, a čine ga Federacija europskih izdavača (FEP) te Europska i međunarodna federacija knjižara (EIBF). Do 2022. godine svaki dobitnik dobivao je novčanu nagradu u iznosu od 5000 eura i dodatnu promociju i međunarodnu vidljivost na glavnim europskim sajmovima knjiga, uključujući Frankfurt, London i Pariz. Od 2022. godine uvodi se novi model odabira dobitnika i ne nagrađuje se dobitnik iz svake odabrane zemlje, već se jedan glavni dobitnik bira među autorima iz svih nominiranih zemalja i nagrađuje s 10.000,00 eura i financiranjem dva prijevoda nagrađenog djela. Osim glavnog dobitnika, dodjeljuju se i dva posebna priznanja čiji dobitnici primaju 5.000,00 eura i financiranje jednog prijevoda. O dobitnicima od 2022. odlučuje središnji europski žiri, sastavljen od priznatih književnih stručnjaka, a ne nacionalni žiriji pojedinih zemalja kao ranije. Nema javno dostupnih podataka o članovima nacionalnog žirija osim sastava za 2020. godinu, kada su Chloe Billon, Romana Perenčinec, Boris Perić i Sibila Petlevski birali dobitnika iz Hrvatske. Hrvatski dobitnici nagrade jesu Mila Pavičević za zbirku priča *Djevojčica od leda i druge bajke* (2009.), Lada Žigo za roman *Rulet* (2012), Luka Bekavac za roman *Viljevo* (2015), Maša Kolanović za zbirku priča *Poštovani kukci i druge jezive priče* (2020) te Martina Vidaić za roman *Stjenice* (2023).

²⁴ Podaci i informacije preuzeti s mrežne stranice Službe za Kreativnu Europu <https://deskultura.hr/>, pristup 20. lipnja 2025.

U financiranje kulturnih sadržaja i programa uključuju se i različite kulturne i javne ustanove te privatni sponzori, no takvi podaci nisu dostupni za analizu.

3.4. Iz istraživanja – Izvještaji Službe za knjigu i nakladništvo Ministarstva kulture i medija 2020. – 2024.

Ministarstvo kulture i medija potiče književno stvaralaštvo, promiče kulturu čitanja i povećava dostupnost književnih naslova putem sljedećih javnih poziva: Javni poziv nakladnicima za predlaganje knjiga za otkup narodnim knjižnicama; Javni poziv za dodjelu potpora za poticanje književnoga stvaralaštva; Javni poziv za dodjelu nagrada najboljim knjižarama u Republici Hrvatskoj; Javni poziv za dodjelu stimulacija autorima za najbolja ostvarenja na području književnog stvaralaštva i književnog prevodilaštva; Javni poziv za financiranje oglednih prijevoda djela hrvatskih autora na strane jezike; Javni poziv za predlaganje programa koji potiču razvoj publike u kulturi u Republici Hrvatskoj (razvoj čitateljske publike u narodnim knjižnicama); Javni poziv za predlaganje javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske; Poziv narodnim knjižnicama za iskaz interesa za otkup knjiga uvrštenih na popis A i popis B; Pozivni natječaj za dodjelu Nagrade *Vladimir Nazor* (područje književnosti). Osim navedenih natječaja, Ministarstvo podupire aktivnosti promicanja knjige i poticanja čitanja poput sudjelovanja na sajmovima knjiga u Hrvatskoj i inozemstvu, raspisuje se natječaj za učenike osnovnih i srednjih škola za videonajave knjiga, te podržava program Ruksak (pun) kulture.

Godišnji izvještaji²⁵ Službe za knjigu i nakladništvo Ministarstva kulture i medija za 2020., 2021., 2022., 2023. i 2024. godinu analizirat će se s ciljem uvida u financiranje projekata i programa povezanih s knjigom i nakladništvom, trendove financiranja tijekom petogodišnjeg razdoblja i mehanizme vrednovanja književnih djela, odnosno kriterije javnih poziva i sastav povjerenstava. Budući da se istraživanje usmjerilo na postranzicijsko hrvatsko književno polje i njegove neposredne dionike u razdoblju od 2020. do 2024. godine, u analizu nisu uključeni aktivnosti i programi poput međunarodne kulturne suradnje, prijevoda hrvatskih autora na strane jezike, promocije hrvatskih autora u inozemstvu, programi koji omogućuju pristup i dostupnost kulturnih sadržaja za osobe s invaliditetom i djecu i mlade s teškoćama u razvoju. Financirani programi bit će prikazani usporedno po godinama od 2020. do 2024. Pregled će uključivati tablične i grafičke prikaze analiziranih podataka te zaključnu analizu.

²⁵ Podaci korišteni u ovom radu javno su dostupni na mrežnim stranicama Ministarstva kulture i medija: <https://min-kulture.gov.hr/financiranje/arhiva-2782/2782>

Potpore za **poticanje književnog stvaralaštva**²⁶ raspisuje se od 2005. godine s ciljem poticanja književnoumjetničkog i prevoditeljskog rada, a uključuje tromjesečne, polugodišnje i godišnje potpore autorima i prevoditeljima. Prijava uz sinopsis i ogledni arak rukopisa treba sadržavati biobibliografiju autora i dvije preporuke/recenzije relevantnih stručnjaka. Sve potpune i u roku pristigle prijave razmatra petočlano posebno povjerenstvo koje se bira svake godine. Prvi je krug evaluacijskog procesa anoniman i vrednuje se sinopsis i ogledni arak rukopisa, a naknadno se uzimaju u obzir preporuke i bibliografija autora.

Od 161 prijavljenih projekata na Javni poziv za poticanje književnog stvaralaštva 2020. godine sufinancirano je 65 projekata u ukupnom iznosu od 220.187,14 eura (43 % roman, 29 % poezija, 12 % zbirka priča), a 51 autor koristio je tromjesečnu potporu (2.787,18 eura), 14 polugodišnju (5.574,36 eura). Godine 2021. odobreno je 89 autorskih projekata (od prijavljenih 220) u ukupnom iznosu od 292.653,79 eura (51 % roman, 16 % zbirka priča, 13 % poezija). Na Javnom pozivu za poticanje književnog stvaralaštva u 2022. godini odobrena su 72 autorska projekta (od prijavljenih 184) u ukupnom iznosu od 250.846,11 eura (48 % roman, 21 % zbirka priča, 15 % poezija). Dodijeljeno je 19 polugodišnjih potpora u iznosu od 5574,36 eura i 53 tromjesečne potpore u iznosu od 2.787,18 eura. Godine 2023. odobreno je 68 autorskih projekata (od prijavljenih 172) u ukupnom iznosu od 275.729,44 eura (47 % roman, 22 % poezija, 14 % kratka proza). Dodijeljene su 3 godišnje, 22 polugodišnje i 43 mjesečne potpore koje su se isplaćivale autorima u mjesečnim obrocima od 933,33 eura. Godine 2024. odobreno je 66 autorskih projekata (od prijavljenih 148) u ukupnom iznosu od 276.000,00 eura (45 % roman, 23 % poezija, 17 % kratka proza). Dodijeljeno je 5 polugodišnjih i 3 tromjesečne potpore. Za rad na novim romanima Olji Savičević Ivančević i Marku Greguru dodijeljene su godišnje potpore.

Svake godine najviše prijava odnosi se na pisanje romana, i na taj je segment usmjeren i najveći broj potpora, koje slijede potpore za poeziju i kratku prozu.

Tablica 1. Pregled dodjele sredstava odobrenim prijavama Javnog poziva za dodjelu potpora za poticanje književnog stvaralaštva

Javni poziv	Godina	Broj prijava	Broj odobrenih prijava	Iznos	Povjerenstvo
Javni poziv za dodjelu	2020	161	65	220.187,14 €	posebno
	2021	220	89	292.653,79 €	

²⁶ Podaci preuzeti sa stranica Ministarstva kulture i medija: <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/izdvojena-lijevo/kulturne-djelatnosti-186/knjiga-i-nakladnistvo/financiranje-programa-701/701>, pristup 1. rujna 2025.

potpora za poticanje književnog stvaralaštva	2022	184	72	250.846,11 €	povjerenstvo
	2023	172	68	275.729,44 €	
	2024	148	66	276.000,00 €	

Na stranicama Ministarstva²⁷ navodi se kako **potpore za otkup knjiga**, kao dopuna redovnoj knjižničnoj nabavi za koju Ministarstvo također osigurava proračunska sredstva, nastoje obuhvatiti djela od temeljne vrijednosti za nacionalnu kulturu, znanost i umjetnost, djela suvremene domaće književnosti i publicistike te sabrana, odabrana i kritička izdanja hrvatskih autora. Otkupljuju se naslovi koji nisu stariji od 6 mjeseci, od nakladnika koji se pridržavaju Sporazuma o jedinstvenoj cijeni knjige i koji su dostavili obvezne primjerke prijavljenog izdanja Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici²⁸.

U kategoriji otkupa knjiga za narodne knjižnice u 2020. od ukupno prijavljenih 2281 naslova otkupljeno je 779 u 104.968 primjeraka, na što je utrošeno ukupno 1.782.830,98 eura. Najviše je otkupljeno romana (16,04 %), slikovnica (10 %), publicistike (8,6 %) i stripa (5,13 %). Godine 2021. Kulturno vijeće u suradnji sa Stručnim povjerenstvom za dječju knjigu predložilo je otkup 780 (od ukupno prijavljenih 2295) knjiga, na što je utrošeno ukupno 1.766.405,00 eura. Najviše je otkupljeno romana (29 %), knjiga poezije i knjiga za djecu i mlade (11 %), slikovnica (10 %), knjiga priča (8 %), stripa i publicistike (7 %) te znanstvene i stručne knjige (4 %). U propozicijama Javnoga poziva navodi se kako prioritet pri otkupu knjiga za narodne knjižnice imaju djela suvremenih hrvatskih književnika, vrijedna prijevodna djela te kvalitetna knjiga namijenjena djeci i mladima, a glavni su kriteriji za vrednovanje programa visoka kvaliteta izvornoga teksta, kvaliteta prijevoda te kvalitetno tehničko oblikovanje knjige primjereno za korištenje u narodnim knjižnicama. U izvještaju se najavljuje novi model otkupa knjiga zbog rastućeg nezadovoljstva i niza problema u provedbi otkupa knjiga koji proizlaze iz zastarjelosti modela koji generira veliku ovisnost velikog broja nakladnika o sredstvima koja isplaćuje Ministarstvo zaobilazeći tržište knjiga, naročito knjižare. Godine 2022. otkupljen je 881 naslov (od ukupno prijavljenih 2018), na što je utrošeno ukupno 1.833.495,24 eura. Najviše je otkupljeno romana (25,88 %), publicistike (9,76 %), knjiga poezije (9,19 %), slikovnica (8,74 %) i knjiga za djecu i mlade (8,28 %), znanstvene i stručne knjige (8,51 %) te knjiga priča (7,83). Prema propozicijama Javnoga

²⁷ <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/izdvojena-lijevo/kulturne-djelatnosti-186/knjiga-i-nakladnistvo/financiranje-programa-701/701>, pristup 1. rujna 2025. godine

²⁸ <https://min-kulture.gov.hr/natjecaji-16274/javni-pozivi-404/javni-poziv-nakladnicima-za-predlaganje-knjiga-za-otkup-narodnim-knjižnicama-u-2025-godini-rok-3-ozujka-5-svibnja-9-rujna-26-listopada-2025/27201>, pristup 2. rujna 2025.

poziva prioritet pri otkupu knjiga za narodne knjižnice imaju djela suvremenih hrvatskih književnika, vrijedna prijevodna djela te kvalitetna knjiga.

U 2023. reformirana je mjera otkupa knjiga za narodne knjižnice te se provodila kao pilot projekt. Otvoren je Javni poziv za nakladnike za predlaganje knjiga za otkup narodnim knjižnicama (ožujak), objavljeni su popis A – propisanih i B – preporučenih knjiga, objavljen je poziv narodnim knjižnicama za iskaz interesa (svibanj i listopad) te odluka o dodjeli sredstava narodnim knjižnicama na temelju iskazanog interesa. Sve prijave nakladnika za predlaganje knjiga za otkup narodnim knjižnicama razmatralo je Kulturno vijeće za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost u suradnji sa Stručnim povjerenstvom za dječju knjigu. Sukladno propozicijama Javnog poziva knjige su se svrstavale u tri grupe: popis A (knjige koje su knjižnice dužne nabaviti u barem jednom primjerku), popis B (knjige koje se knjižnicama preporučuju za otkup) i popis knjiga koje knjižnice mogu nabavljati vlastitim sredstvima. Prijavljeno je ukupno 1435 naslova, popis A (20 %), popis B (35 %) i vlastita sredstva (45 %). Od ukupnih knjiga uvrštenih na popise A i B (791 naslov) 29 % odnosi se na roman, 10 % slikovnice, 10 % znanstvene i stručne knjige, 8 % knjiga poezije i knjiga za djecu i mlade. U prvom i drugom krugu otkupa knjižnice su kupovale knjige 148 nakladnika. U provedbi otkupa knjiga po novom modelu sudjelovale su 194 narodne knjižnice koje su za kupnju 105.807 primjeraka knjiga ukupno utrošile 2.050.940,36 eura.

Za otkup knjiga u 2024. godini ukupna odobrena sredstva od 2.330,936,79 eura dodijeljena su 185 narodnih knjižnica. Prijavljeno je ukupno 1198 naslova. Od ukupnih knjiga uvrštenih na popise A i B (1100) 38 % odnosi se na roman, 14 % slikovnice, 10 % znanstvene i stručne knjige, 4 % knjiga poezije i 14 % knjiga za djecu i mlade. U prvom i drugom krugu otkupa knjižnice su kupovale knjige objavljene kod 175 nakladnika. U provedbi otkupa knjiga po novom modelu sudjelovalo je 185 narodnih knjižnica koje su za kupnju 112.116 primjeraka knjiga ukupno utrošile 2.259.726,42 eura. U najvišem postotku otkupljuju se romani, zatim slikovnice, knjige poezije i knjige za djecu i mlade te publicistički naslovi i stručna literatura.

U dvije godine provođenja mjere otkupa knjiga po novom modelu povećao se iznos financiranja (27,13 %) te broj odobrenih naslova (24,86 %). Raspodjela otkupljenih naslova po vrstama nije se značajno promijenila – i dalje se u najvećoj mjeri otkupljuju romani. Kao pozitivne strane novog modela navode se autonomija izbora knjižnica umjesto izravnog otkupa Ministarstva te smanjena mogućnost pogodovanja pojedinim nakladnicima, a kritike ističu administrativno opterećenje knjižnica, negativan utjecaj na male nakladnike i domaće autore te pogodovanje posrednicima. Opsežnije istraživanje s ciljem potpunijeg uvida u proces odabira naslova treba uključiti analizu dostupnih popisa odobrenih i, ako je moguće,

odbijenih naslova te istraživačkih upitnika/intervjua s nakladnicima, knjižničarima i Ministarstvom kulture i medija.

Tablica 2. Pregled dodjele sredstava odobrenim prijavama za otkup knjiga za narodne knjižnice

Javni poziv	Godina	broj prijava	broj odobrenih prijava	Iznos	Povjerenstvo
Otkup knjiga za narodne knjižnice	2020	2281	779	1.782.830,98 €	Kulturno vijeće
	2021	2295	780	1.776.405,00 €	
	2022	2018	881	1.833.495,24 €	
	2023	1435	791	2.050.940,36 €	
	2024	1998	1100	2.330.936,79 €	

Isplata **autorskih naknada na temelju prava javne posudbe u knjižnicama** uređena je ugovorima između Ministarstva i Društva hrvatskih književnika. Krajem 2020. godine Ministarstvo je Društvu hrvatskih književnika doznačilo 265.455,62 eura za isplatu autorskih naknada na temelju prava javne posudbe u knjižnicama²⁹; 530.891,23 eura 2021. godine za 2019. i 2020. godinu; 265.445,62 eura 2022. godine, 266.666,66 eura 2023. godine te 500.000,00 eura 2024. godine. U godišnjem izvještaju za 2023. godinu navodi se kako su radi isplate naknada za 2022. godinu sredstva udvostručena tako da će se u prvom kvartalu 2024. godine autorima isplatiti naknade u ukupnom iznosu od 533.333,33 eura.

Tablica 3 Pregled dodjele sredstava za autorske naknade na temelju prava javne posudbe u knjižnicama

Naziv potpore	Godina	Iznos
Autorske naknade na temelju prava javne posudbe u knjižnicama	2020.	265.455,62 €
	2021.	530.891,23 €
	2022.	265.445,62 €
	2023.	266.666,66 €
	2024.	500.000,00 €

²⁹ Na temelju ugovora s Društvom hrvatskih književnika koje sukladno odobrenju Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo obavlja djelatnost kolektivnog ostvarivanja prava za sve autore književnih djela, HDS ZAMP prikuplja podatke od županijskih matičnih knjižnica o broju posudbi u određenoj godini te izrađuje obračune o isplati autorskih naknada na temelju prava javne posudbe u knjižnicama.

Kao kriteriji pri odlučivanju o sufinanciranju časopisa, listova u kulturi i elektroničkih publikacija na stranicama Ministarstva³⁰ navode se programska profiliranost, kontinuiranost izlaženja, aktualnost, selektivnost i kritičnost, koncepcijska ujednačenost, likovno-grafičko oblikovanje i izvedba te regionalna zastupljenost. Godine 2020. odobreno je 64 (od 105 prijavljenih) programa u kategoriji **časopisa i elektroničkih publikacija** u ukupnom iznosu od 493.994,29 eura; 2021. godine financirano je 72 programa (od ukupno prijavljenih 124) u kategoriji časopisi i elektroničke publikacije u ukupnom iznosu od 512.243,68 eura. Kulturno vijeće za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost 2022. predložilo je financiranje 66 programa (od ukupno prijavljenih 113) u kategoriji časopisi i elektroničke publikacije u ukupnom iznosu od 445.285,02 eura, a 2023. predloženo je financiranje 56 programa (od ukupno prijavljenih 90) u kategoriji časopisi i elektroničke publikacije u ukupnom iznosu od 507.664,73 eura. Radi prilagodbe razvoju tehnologije i promjenama na tržištu – prelazak na elektronički format i osiguravanje više sredstava za autorske honorare, 2023. godine promijenjen je sustav financiranja časopisa (prijava samo jednog programa po korisniku, najmanje 50 % odobrenih sredstava mora se utrošiti na honorare domaćim autorima i prevoditeljima, otvorena je mogućnost trogodišnjeg financiranja). Godine 2024. odobreno je financiranje 46 programa (od ukupno prijavljenih 79) u kategoriji časopisi i elektroničke publikacije u ukupnom iznosu od 323.481,68 eura. Trogodišnje financiranje preporučeno je većim korisnicima koji imaju veći broj programskih aktivnosti/objavljaju veći broj časopisa i/ili elektroničkih publikacija i odobreno je sljedećim korisnicima: Corto Literary d.o.o. za program *Croatian Literature* (ukupni iznos 2023.-2025. 15.926,73 eura), Društvo hrvatskih književnika za program *Republika, Most, Književna riječ, Nova Istra, Književna Rijeka* (ukupni iznos 2023.-2025. 103.523,79 eura), Hrvatsko društvo pisaca za program *Književna republika, Tyrđa, Poezija, Europski glasnik, Relations, Kritika HDP* (ukupni iznos 2023.-2025. 103.523,79 eura), Hrvatsko filološko društvo za program *Književna smotra* (ukupni iznos 2023.-2025. 23.890,11 eura), Kurziv – Platforma za pitanja kulture, medija i društva za program *Kulturpunkt.hr / Hrvatska suvremena umjetnost i kultura - pogledi, kritika i analiza* (ukupni iznos 2023.-2025. 11.945,04 eura), Matica Hrvatska za programe *Vijenac, Kolo i Hrvatska revija* (ukupni iznos 2023.-2025. 286.681,26 eura) te Udruga za promicanje vizualnih umjetnosti i kulturnu djelatnost – Vizkultura za program *Vizkultura.hr* (ukupni iznos 2023.-2025. 11.945,04 eura). Najveći iznosi dodijeljeni su časopisima strukovnih udruga – Društvu hrvatskih književnika i Hrvatskom društvu pisaca dodijeljen je jednak iznos

³⁰ <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/izdvojena-lijevo/kulturne-djelatnosti-186/knjiga-i-nakladnistvo/financiranje-programa-701/701>, pristup 1. rujna 2025.

(103.523,79 eura), a Matici Hrvatskoj, koja je prijavila 3 programa, odnosno časopisa, ukupno 286.681,26 eura, što iznosi više od polovice ukupnog budžeta (51,43 %).

Tablica 4 Pregled dodjele sredstava odobrenim prijavama za časopise i elektroničke publikacije

Javni poziv za financiranje javnih potreba u kulturi RH	Godina	broj prijava	broj odobrenih prijava	Iznos	Povjerenstvo
Časopisi i elektroničke publikacije	2020.	105	64	493.994,29 €	Kulturno vijeće
	2021.	124	72	512.243,68 €	
	2022.	113	66	445.285,02 €	
Časopisi i elektroničke publikacije (odobreno 185.811,89 eura – prva godina trogodišnjeg financiranja)	2023.	90	56	507.664,73 €	
Časopisi i elektroničke publikacije (odobreno dodatnih 185.811,89 eura - druga godina trogodišnjeg financiranja)	2024.	79	46	323.481,68 €	

Kao prioritet u procesu evaluacije pristiglih prijava za potporu **književnih manifestacija** koje se redovito financiraju na stranicama Ministarstva³¹ posebno se ističu književne manifestacije posvećene problematici suvremene hrvatske i svjetske književnosti. Godine 2020. odobreno je 145 (od 230 prijavljenih) programa u kategoriji književnih manifestacija (književni festivali i skupovi, tribine, dodjele književnih nagrada, književne rezidencije, sajmovi knjiga i organizacija nacionalnih nastupa na međunarodnim sajmovima knjiga) u ukupnom iznosu od 736.006,37 eura; 2021. godine 146 (od 217 prijavljenih) programa (književni festivali i skupovi – 38 %, tribine – 10 %, dodjele književnih nagrada – 12 %, književne rezidencije – 4 %, sajmovi knjiga i organizacija nacionalnih nastupa na međunarodnim sajmovima knjiga) u ukupnom iznosu od 512.801,11 eura; 2022. godine 148 (od 235 prijavljenih) programa (književni festivali i skupovi – 61 %, tribine – 10 %, dodjele književnih nagrada – 5 %, književne rezidencije – 6 %, sajmovi knjiga i organizacija nacionalnih nastupa na međunarodnim sajmovima knjiga) u ukupnom iznosu od 641.217,07 eura; 2023. godine 158 (od 166 prijavljenih) programa (književni festivali i skupovi – 35 %, tribine – 25 %, dodjele književnih nagrada – 13 %, književne rezidencije – 4 %, sajmovi knjiga i organizacija nacionalnih nastupa na međunarodnim sajmovima knjiga) u ukupnom iznosu od 690.038,25

³¹ <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/izdvojena-lijevo/kulturne-djelatnosti-186/knjiga-i-nakladnistvo/financiranje-programa-701/701>, pristup 1. rujna 2025.

eura te 2024. godine 78 (od 134 prijavljenih) programa (književni festivali i manifestacije – 51 %, programi kroz godinu – 25 %, dodjele književnih nagrada – 9 %, književne rezidencije – 4 %, sajmovi knjiga i organizacija nacionalnih nastupa na međunarodnim sajmovima knjiga) u ukupnom iznosu od 661.982,23 eura. Državnim sredstvima u najvećem postotku tijekom petogodišnjeg razdoblja podupiru se književni festivali (35 % - 61 %), tribine (10 – 25 %) književne nagrade (5 % - 12 %), i rezidencije za pisce (4 %).

Tablica 5 Pregled dodjele sredstava odobrenim prijavama za književne manifestacije

Javni poziv za financiranje javnih potreba u kulturi RH	Godina	broj prijava	broj odobrenih prijava	Iznos	Povjerenstvo
Književne manifestacije	2020.	230	145	736.006,37 €	Kulturno vijeće
	2021.	217	146	512.801,11 €	
	2022.	235	148	641.217,07 €	
	2023.	166	158	690.038,25 €	
	2024.	134	78	661.982,23 €	

Na temelju Javnog poziva dodjeljuju se i **potpore izdavanju knjiga** nakladnicima koji zadovolje kriterije natječaja. Svaki nakladnik može podnijeti samo jednu prijavu, koja se može odnositi na najmanje 1, a najviše 30 naslova, a ukupno se može odobriti najmanje 3.000,00, a najviše 100.000,00 eura. Na stranicama Ministarstva³² navodi se kako se potiču nova izdanja klasika i vrijednih djela suvremene književnosti te kako su ukupna sredstva za potporu izdavanju knjiga u 2024. povećana za više od 20 % zbog inflacije te s ciljem poticanja nakladnika da odobrena sredstva utroše na promidžbu i veću vidljivost objavljenih vrijednih knjiga kao dodatna potpora uslijed promjene modela otkupa knjiga za narodne knjižnice.

Godine 2020. odobreno je 78 (od 166 prijavljenih) nakladničkih programa u ukupnom iznosu od 1.135,687 eura. Ukupno je objavljeno 520 naslova i od toga 141 naslov namijenjen djeci i mladima (roman 29 %, slikovnica 19 %, poezija 12 %, strip 10 %); 2021. godine 77 (od 180 prijavljenih) nakladničkih portfelja u ukupnom iznosu od 1.072.134,85 eura. Objavljeno je 530 tiskanih knjiga, 14 audioknjiga, 221 konverzija u e-pub, a po vrstama izdano je 30 % romana, 29 % publicistike, 21 % slikovnica, 14 % zbirke poezije, 11 % stripova; 2022. godine 76 (od 151 prijavljenih) nakladničkih portfelja u ukupnom iznosu od 1.057.668,06 eura. Objavljeno je 538 tiskanih knjiga, 6 audioknjiga, 150 konverzija u e-pub, 129 knjiga namijenjenih djeci i mladima, a po vrstama izdano je 34 % romana, 17 % slikovnica, 11 %

³² <https://min-kulture.gov.hr/financiranje/financiranje-u-2025-godini/programi-potpore-izdavanju-knjiga-u-2025-godini/programi-potpore-izdavanju-knjiga-u-2025-godini-27012/27012>, pristup 1. rujna 2025.

zbirke priča, 10 % zbirke poezije, 10 % stripova; 2023. godine 76 (od 141 prijavljenih) nakladničkih portfelja u ukupnom iznosu od 1.216.404,54 eura. Objavljeno je 576 tiskanih knjiga, 7 audioknjiga, 185 konverzija u e-pub, 110 knjiga namijenjenih djeci i mladima, a po vrstama izdano je 38 % romana, 11 % slikovnica, 9 % zbirke priča, 12 % zbirke poezije, 11 % stripova. Godine 2024. Kulturno vijeće za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost predložilo je financiranje 74 nakladničkih portfelja (od 137 prijavljenih) u ukupnom iznosu od 2.018.400 eura. Objavljeno je 590 tiskanih knjiga, 22 audioknjige, te najmanje 74 nova naslova namijenjen djeci i mladima, a po vrstama izdano je 38 % romana, 10 % slikovnica, 9 % zbirke priča, 10 % zbirke poezije, 11 % stripova. Kao i prilikom izbora naslova za otkup knjiga za narodne knjižnice, u najvišem postotku podupiru se romani, zatim slikovnice, knjige poezije i knjige za djecu i mlade.

Tablica 6 Pregled dodjele sredstava odobrenim prijavama za nakladničke portfelje

Javni poziv za financiranje javnih potreba u kulturi RH	godina	broj prijava	broj odobrenih prijava	Iznos	Povjerenstvo
Nakladnički portfelji	2020.	166	78	1.135.687,00 €	Kulturno vijeće
	2021.	180	77	1.072.134,85 €	
	2022.	151	76	1.057.668,06 €	
	2023.	141	76	1.216.404,54 €	
	2024.	137	74	2.018.400,00 €	

Stimulacije za najbolja ostvarenja na području književnoga stvaralaštva također se dodjeljuju na temelju Javnog poziva³³, u kojem se od 2021. godine navodi kako se potpora ne dodjeljuje samo na temelju književne kvalitete, estetskih dosega i inovativnosti književnih tekstova, već i „odjecima kod čitateljske publike“, koji se procjenjuju po broju prodanih primjeraka, većem broju posudbi u knjižnicama, predstavljanjima na manifestacijama te prikazima u medijima. Veću vidljivost također imaju djela mlađih autora, djela koja su dobila književne nagrade te pozitivne kritike od književnih kritičara i znanstveno-stručne zajednice. Zbog pandemije i nekoliko ad hoc organiziranih natječaja za direktnu pomoć umjetnicima i nezavisnim profesionalcima, stimulacije nisu bile dodijeljene 2020. godine. Godine 2021. dodijeljeno je 20 autorskih i 10 prevoditeljskih stimulacija u pojedinačnom iznosu od 1.990,84 eura i to na temelju novog modela za vrednovanje prijava, koje su predložili članovi

³³ <https://min-kulture.gov.hr/javni-poziv-za-dodjelu-stimulacija-autorima-za-najbolja-ostvarenja-na-podrucju-knjizevnog-stvaralastva-i-knjizevnog-prevodilastva-u-2023-i-2024-godini-rok-20-lipnja-2025/27989>, pristup 1. rujna 2025.

strukovnih udruga s područja književnosti. U sklopu novog modela predloženo je da se za stimulaciju prijavljuju djela objavljena tijekom protekle dvije godine, da se prijavljuju autori i prevoditelji sami, a ne nakladnik ili udruga te da se uz primjerke knjige prilože i podaci o broju objavljenih kritika, dobivenim nagradama i plasmanima, nastupima na festivalima i književnim manifestacijama te potpisana recenzija relevantnih stručnjaka. Po vrstama stimulacije su dodijeljene u najvećem postotku romanima (53 %) i poeziji (20 %). Povjerenstvo za Stimulacije za najbolja ostvarenja na području književnoga stvaralaštva u 2022. godini predložilo je dodjeljivanje 20 stipendija u pojedinačnom iznosu od 1.990,84 eura na temelju modela uspostavljenog prethodne godine. Po vrstama stimulacije su dodijeljene u najvećem postotku romanima (53 %), poeziji (20 %) te kratkim pričama (13 %). Isti broj stipendija u istom iznosu dodijeljen je i 2023. i 2024. godine (20 stipendija u pojedinačnom iznosu od 1.990,84 eura). Po vrstama stimulacije su 2023. dodijeljene u najvećem postotku romanima (50 %), poeziji (15 %), slikovnicama (15 %), pričama (10 %). Godine 2024. stimulacije su dodijeljene u najvećem postotku romanima (54 %), poeziji (25 %), slikovnicama (8 %), pričama (4 %). Najmanje 50 % stimulacija tijekom petogodišnjeg razdoblja dodijeljeno je autorima romana, zatim autorima poezije, kratkih priča i slikovnica.

Za **redovnu djelatnost udruga u kulturi – uže područje književnost** za 2021. godinu isplaćeno je ukupno 211.029,27 eura, a najviši iznosi isplaćeni su Društvu hrvatskih književnika (86.269,83 eura) i Hrvatskom društvu pisaca (50.434,67 eura); 2022. isplaćeno je ukupno 217.665,41 eura, najviše Društvu hrvatskih književnika (86.269,83 eura) i Hrvatskom društvu pisaca (50.434,67 eura); 2023. ukupno 270.670 eura, najviše Društvu hrvatskih književnika (86.269,83 eura) i Hrvatskom društvu pisaca (50.434,67 eura) te 2024. ukupno 251.500 eura, najviše Društvu hrvatskih književnika (95.000,00 eura) i Hrvatskom društvu pisaca (52.000,00 eura). Od 2020. do 2023. strukovnim udrugama uplaćivani su jednaki iznosi (Društvu hrvatskih književnika 86.269,83 eura i Hrvatskom društvu pisaca 50.434,67 eura), a 2024. potpora je povećana za 3 % (Hrvatsko društvo pisaca), odnosno 10 % (Društvo hrvatskih književnika).

Mjera **potpore književnim programima u okviru knjižarske djelatnosti** namijenjena je održavanju književnih programa u knjižarama na kojima bi se autori i profesionalni čitatelji susretali s manjim krugom zainteresiranih čitatelja. Financiranjem se podupiru³⁴ gostovanja domaćih i stranih autora (predstavljanja novih izdanja), autorska čitanja i potpisivanja knjiga,

³⁴ <https://min-kulture.gov.hr/financiranje/financiranje-u-2025-godini/knjizevni-programi-u-okviru-knjizarske-djelatnosti-u-2025-godini/knjizevni-programi-u-knjizarama-u-2025-godini/27016>, pristup 1. rujna 2025.

programi poticanja čitanja, književni klubovi, tematska promidžbeno-prodajna događanja te interdisciplinarni i multidisciplinarni programi kojima se promiče kultura čitanja.

U okviru Javnog poziva za predlaganje javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske i prema prijedlogu Kulturnog vijeća 2020. sufinancirano je 15 (od 26 prijavljenih) programa u kategoriji potpora književnim programima u okviru knjižarske djelatnosti u ukupnom iznosu od 48.709,27 eura. Godine 2021. zaprimljeno je 19 prijava 8 knjižara za književne programe u knjižarama. Zbog neizvjesne epidemiološke situacije programi svake od 8 prijavljenih knjižara sufinancirani su s po 2.654,46 eura. Broj prijava dvostruko se smanjuje od 2022. godine, kada je zaprimljeno 10 prijava za financiranje književnih programa u okviru knjižarske djelatnosti i sufinancirani su programi 9 korisnika u ukupnom iznosu od 54.416,35 eura. Godine 2023. zaprimljeno je 9 prijava i sve su sufinancirane u ukupnom iznosu od 61.185,21 eura. Sve zaprimljene prijave (8) sufinancirane su i u 2024. godini u ukupnom iznosu od 71.400,00 eura.

Prilikom objave Javnog poziva za književne programe u knjižarama u 2025. godini navodi se kako su sredstva u odnosu na prethodnu godinu povećana gotovo za 30 % te nedovoljna vidljivost programa i slab odaziv knjižara.

Tablica 7 Pregled dodjele sredstava odobrenim prijavama za književne programe u okviru knjižarske djelatnosti

Javni poziv za financiranje javnih potreba u kulturi RH	Godina	broj prijava	broj odobrenih prijava	Iznos	Povjerenstvo
Književni programi u okviru knjižarske djelatnosti	2020.	26	15	48.709,27 €	Kulturno vijeće
	2021.	19	8	21.235,65 €	
	2022.	10	9	54.416,35 €	
	2023.	9	9	61.185,21 €	
	2024.	8	8	71.400,00 €	

Cilj Javnog poziva za **poticanje poduzetništva u kulturnim i kreativnim industrijama**, za koji su sredstva isplaćivana u 2020., 2021. i 2022. godini radi ublažavanja negativnog utjecaja pandemije koronavirusa na kulturne i kreativne industrije bio je potaknuti prilagodbu poslovnih modela proizvodnje i distribucije kulturno umjetničkih sadržaja kako bi se olakšala dostupnost i omogućio pristup širem krugu korisnika i publike. U 2020. godini odobreno je 52 (od 99 prijavljenih) programa u ukupnom iznosu od 382.122,4 eura. Umjetnici s polja književnosti i književnog prevodilaštva koristili su sredstva osigurana iz COVID fonda. U kategoriji Poduzetništvo u kulturnim i kreativnim industrijama 2021.

godine sufinanciran je 51 poduzetnički projekt, 18 programa s područja knjižarske djelatnosti u iznosu od 237.573,83 eura i 33 programa književno-nakladničke djelatnosti u iznosu od 216.285,09 eura, a 2022. godine od ukupno odobrenih 90 prijava s područja književno-nakladničke i knjižarske djelatnosti 2022. godine sufinancirano je 40 vrijednih poduzetničkih projekata u ukupnom iznosu 186.064,09 eura (13 programa s područja knjižarske djelatnosti u iznosu od 70.343,09 eura i 27 programa književno-nakladničke djelatnosti u iznosu od 115.721,02 eura).

U sklopu programa **Ruksak (pun) kulture** s područja knjige i književnosti 2022. godine sufinancirano je 5 programa u ukupnom iznosu od 17.146,20 eura; 2023. godine sufinancirano je 9 programa u ukupnom iznosu od 46.089,15 eura, a 2024. sufinancirano je 9 programa u ukupnom iznosu od 41.331,34 eura.

Godina 2021. proglašena je Godinom čitanja i redovni javni poziv Ministarstva kulture i medija za razvoj publike u kulturi u toj je godini bio posvećen razvoju naročito čitateljske publike s ciljem interdisciplinarnog pristupa čitanju, odnosno uključivanja dionika iz različitih područja kulturnog djelovanja u programe koji potiču čitanje. Kao novi program predstavljen u Godini čitanja dodijeljene su **nagrade za najbolje knjižare i antikvarijate**. Prijavljeno je ukupno 40 ustanova, a na temelju kriterija (ponuda, poslovanje, razvoj publike), elektroničkih glasova putem mrežne stranice citaj.hr i mišljenja Povjerenstva dodijeljene su novčane nagrade (od 1.327,23 eura do 3.981,68 eura). Godine 2022. na temelju kriterija (ponuda, poslovanje, razvoj publike), elektroničkih glasova putem mrežne stranice citaj.hr i mišljenja Povjerenstva dodijeljene su novčane nagrade (od 1330 eura do 4000 eura) 14 ustanova od ukupno prijavljenih 38 ustanova. Godine 2023. od ukupno 36 ustanova, nagrađeno je 6 ustanova. Godine 2024. godine nagrade najboljim knjižarama dodijeljene su po četvrti put i nagrađeno je 8 ustanova (nagrađene knjižare dvije sljedeće godine ne mogu se prijavljivati).

Nagrada Vladimir Nazor za književnost dodjeljuju se prema prijedlogu Komisije za književnost i Odluci Odbora Nagrade Vladimir Nazor. Podaci o članovima nisu javno dostupni. Godine 2020. dobitnice su Andriana Škunca za životno djelo i Maša Kolanović za zbirku priča *Poštovani kukci i druge strašne priče*; 2021. godine Dubravka Oraić Tolić za životno djelo i Marko Gregur za roman *Vošicki*; 2022. Ivan Rogić Nehajev za životno djelo i Denis Peričić za roman *San o Križaniću*; 2023. Hrvoje Hitrec za životno djelo i Ivica Prtenjača za roman *Sine, idemo kući*, a 2024. nagrade su dodijeljene Mladenu Machiedu za životno djelo i Kristianu Novaku za roman *Slučaj vlastite pogibelji*.

3.3.1. Analiza i zaključci

Ministarstvo kulture i medija financira programe i manifestacije putem devet javnih poziva, a provode se i aktivnosti vezane za promicanje knjige i poticanje čitanja koji izlaze izvan okvira natječaja (sudjelovanje na sajmovima knjiga u Hrvatskoj i inozemstvu), knjiga i književnost podržavaju se i kroz program Ruksak (pun) kulture, međunarodnu kulturnu suradnju i sl.

Programi i projekti s područja književnosti financiraju se i kroz program Europske komisije Kreativna Europa³⁵ (programsko razdoblje 2021. – 2027. za 50 % uvećano je u odnosu na prethodno programsko razdoblje), s ciljem povećanja konkurentnosti i gospodarskog potencijala kulturnih i kreativnih sektora te poticanja kulturnih organizacija i institucija.

U području knjige i nakladništva Ministarstvo izravno podupire razvoj i profesionalizaciju svih dionika u knjižnom lancu; autore u okviru natječaja za poticanje književnog stvaralaštva, stimulacija za najbolja ostvarenja, prava javne posudbe te rada strukovnih udruga; knjižnice putem natječaja za otkup knjiga, nabave građe, akcija i manifestacija; nakladnike putem potpora izdavanje knjiga, otkupa knjiga i poduzetništva u kulturi te knjižare putem književnih programa, poduzetništva u kulturi i nagrada najboljim knjižarama.

U razdoblju koje je analizirano (2020. – 2024.) primjetne su promjene određenih modela financiranja; od 2023. izmijenjen je model otkupa knjiga za narodne knjižnice te financiranja časopisa i elektroničkih publikacija, a od 2021. stimulacije za najbolja ostvarenja na području književnoga stvaralaštva dodjeljuju se po novom modelu vrednovanja prijava. U procesu vrednovanja prijava, koje razmatra posebno povjerenstvo, ističe se potreba prethodne potvrđenosti djela koja konkuriraju za potporu. Kod evaluacija prijava za potpore za poticanje književnog stvaralaštva prethodna potvrđenost djela koja se nalaze u rukopisu zahtijeva se u obliku preporuka i bibliografije autora, a prilikom odabira za najbolja ostvarenja na području književnoga stvaralaštva od 2021. osim *književne kvalitete, estetskih dosega i inovativnosti književnih tekstova*, procjenjuju se i *odjeci kod publike*, odnosno potvrđenost od neprofesionalnih čitatelja (prodani i posuđeni primjerci) te konsakracijskih autoriteta – književnih nagrada, te književnih kritičara i znanstveno-stručne zajednice.

U mjeri potpore književnim programima u okviru knjižarske djelatnosti zanimljivo je poticanje bližeg kontakta i susreta autora i čitatelja u intimnijoj atmosferi knjižara koje nude ugodan prostor za druženje i raspravu, ali i mogućnost kupnje novih naslova. U više javnih poziva kao glavni kriterij navodi se visoka kvaliteta književnog teksta, a procjena književne

³⁵ Podaci i informacije preuzeti s mrežne stranice Službe za Kreativnu Europu <https://deskultura.hr/>, pristup 20. lipnja 2025.

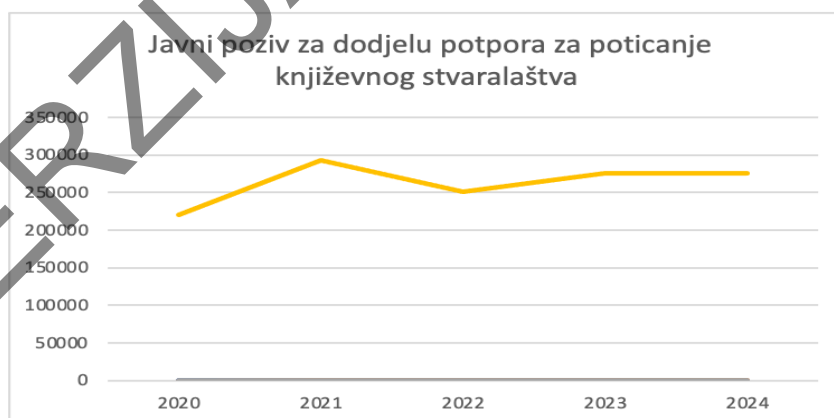
kvalitete, inovativnosti i estetskih dosega pripada članovima povjerenstava – posebnih povjerenstava ili Kulturnog vijeća.

Prije analize načina i kriterija odabira članova povjerenstava te odgovora na upitnik o mehanizmima vrednovanja izvora iz Ministarstva kulture i medija, grafički će se prikazati trendovi financiranja tijekom petogodišnjeg razdoblja.

3.3.2.1 Trendovi financiranja

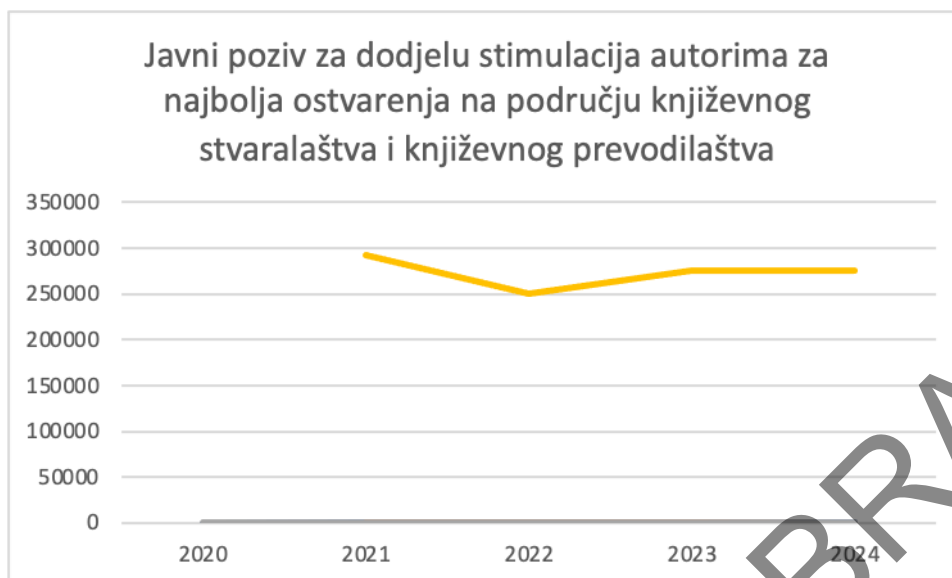
Od 2020. do 2024. godine u raznim područjima financiranja književnoga stvaralaštva primjetan je trend povećanja isplaćenih sredstava autorima, knjižnicama, knjižarama i nakladnicima u skladu s povećanjem nacionalnih sredstava (u izvršenju od 2016. do 2022. godine viša za 36 %) te korištenjem sredstava iz različitih fondova Europske unije. Na stranicama Ministarstva kulture i medija navedeno je kako su ukupnim iznosom od 4.274.741,12 eura podržani programi časopisa i elektroničkih publikacija, književnih manifestacija, potpore izdavanju knjiga, književnih programa u knjižarama te poticanja književnog stvaralaštva za 2025. godinu i da se radi o povećanju od prosječno 28,6 % u odnosu na prošlu godinu. Porast sredstava na tragu je kontinuiranog povećanja sredstava koja se izdvajaju za knjigu i nakladništvo i koja posljednjih godina dosežu iznose i do 7 milijuna eura. Dodatno se osiguravaju i sredstva za knjižnice iz nacionalnog proračuna (investicije, nabava knjižne i neknjižne građe, razvojni programi, te europskih fondova (pokretanje velikih projekata). Ostaje za vidjeti hoće li se trendovi rasta izdvojenih sredstava nastaviti u sljedećem programskom razdoblju s obzirom na trenutno složenu geopolitičku situaciju.

Trendovi povećanja izdvajanja sredstava prikazani su na sljedećim grafovima³⁶:

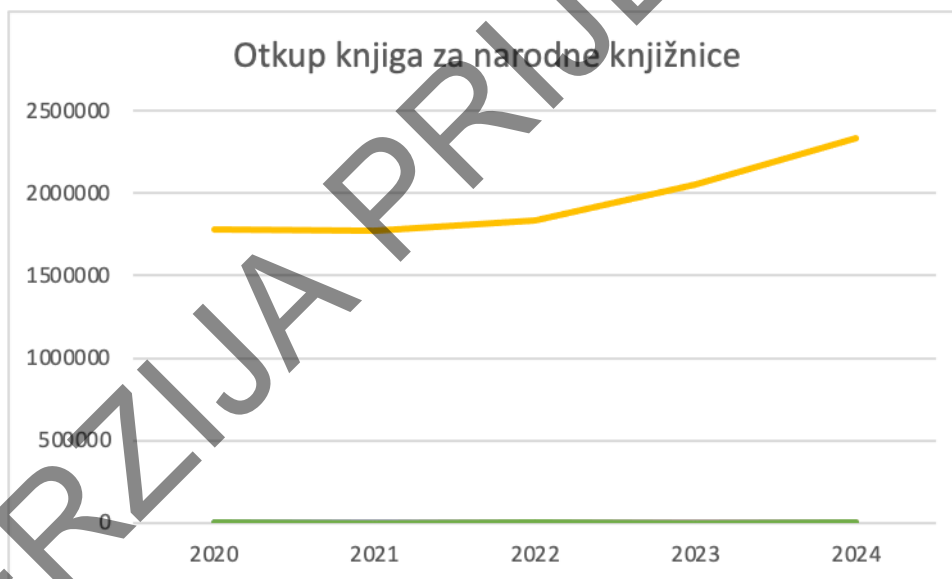

Graf 1. Prikaz dodjele potpora za poticanje književnog stvaralaštva od 2020. do 2024. godine

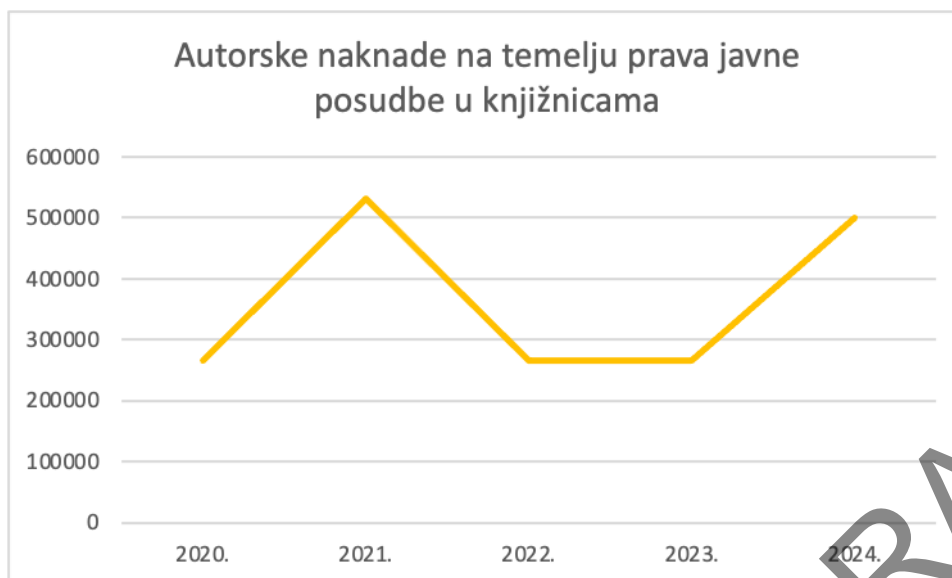
³⁶ Grafovi su izrađeni prema podacima iz godišnjih izvještaja Službe za knjigu i nakladništvo od 2020. do 2024. godine

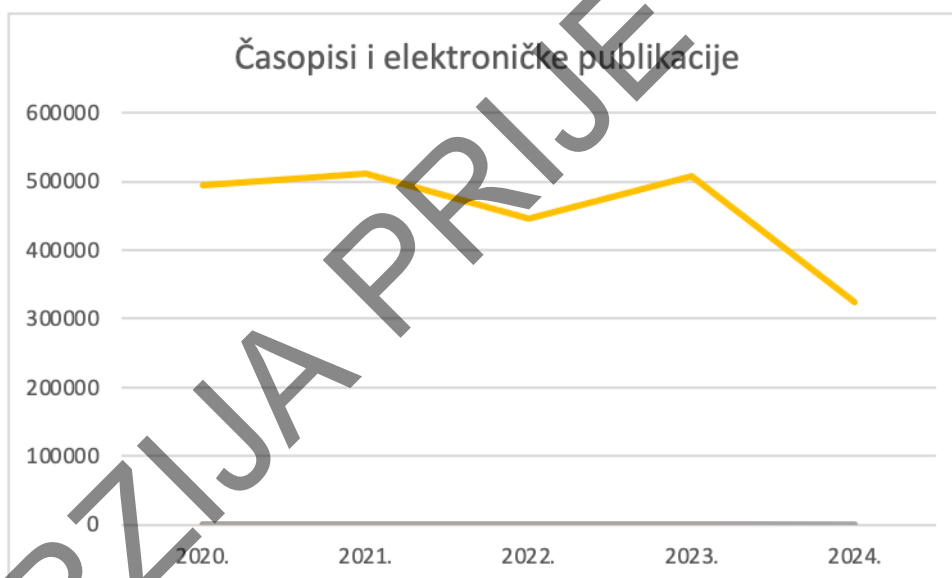
Graf 2. Prikaz dodjele stimulacija za najbolja ostvarenja od 2020. do 2024. godine

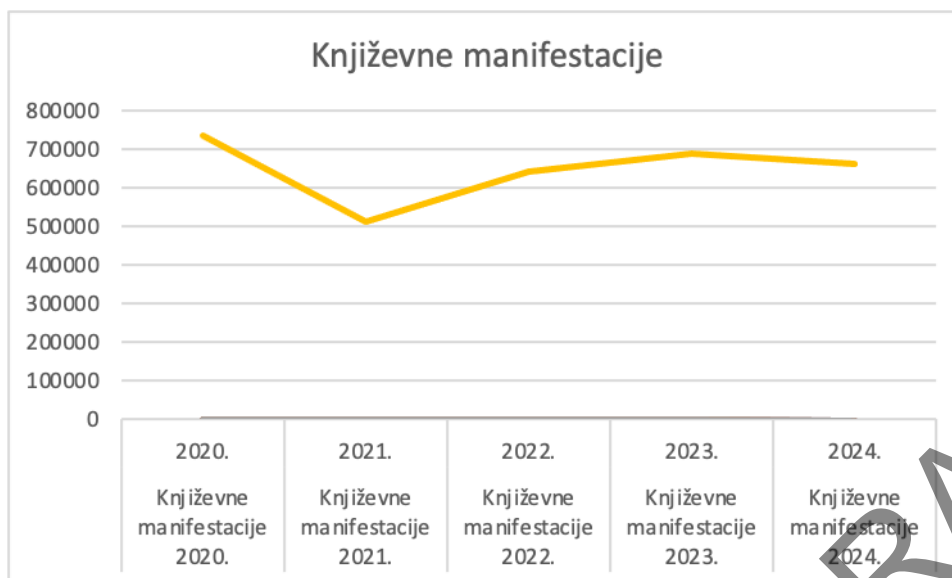
Graf 3. Prikaz dodjele sredstava za otkup knjiga za narodne knjižnice od 2020. do 2024. godine

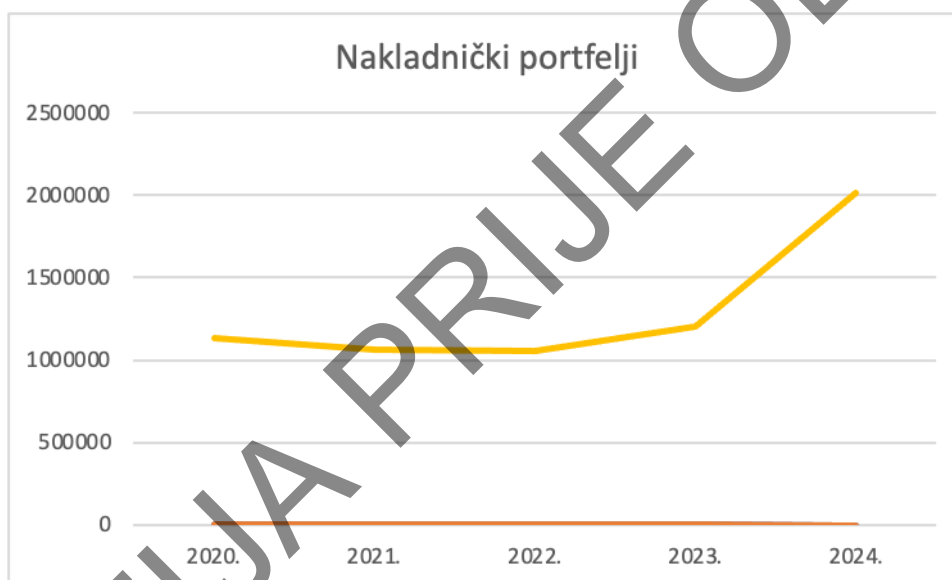
Graf 4. Prikaz dodjele autorskih naknada na temelju prava javne posudbe u knjižnicama od 2020. do 2024. godine

Graf 5. Prikaz dodjele potpora za časopise i elektroničke publikacije (pad sredstava u 2024. rezultat je odobrenog trogodišnjeg financiranja iste godine u iznosu od 185.811,89, koji nije uključen u ukupni iznos)

Graf 6. Prikaz dodijeljenih potpora za književne manifestacije

Graf 7. Prikaz dodijeljenih sredstava za nakladničke portfelje

Grafovi prikazuju kontinuiran rast u financiranju svih programa.

Pad u nekim programima u 2021./2022. godini posljedica je pandemije, kada se neke aktivnosti nisu mogle održati i financiranje je smanjeno zbog iskorištavanja prethodno dodijeljenih sredstava.

Jedini program koji pokazuje pad financiranja jest kategorija časopisa i elektroničkih publikacija, ali iznos koji je prikazan i naveden u izvještaju Službe za knjigu i nakladništvo za 2024. godinu nije uključivao programe koji su odobreni za trogodišnje financiranje. Na

stranicama Ministarstva³⁷ navodi se kako odobrena sredstva za 2025. godinu otkrivaju povećanje u odnosu na sredstva odobrena za časopise i manifestacije u prethodnoj godini i iznose gotovo 45%.

Kontinuirano povećanje sredstava kojima država podupire nakladništvo, autore i distribuciju knjiga pruža stabilnost i omogućuje redovan red svim sudionicima knjižnoga lanca, potiče se raznolikost ponude te podržavaju vrijedni, ali tržišno slabije održivi žanrovi i autori na tržištu, čime se ublažavaju ekonomski pritisci na tržište knjiga.

U središte interesa kulturne politike prema Nacionalnom planu razvoja kulture i medija stavlja se status umjetnika, što se potvrđuje mjerama izravne potpore, nagradama za iznimna ostvarenja te isplatama naknada za autorska prava na temelju prava javne posudbe, koje su udvostručene 2023. godine. Kriteriji javnih poziva uključuju obveznu isplatu honorara putem potpisanih ugovora, što pridonosi jačanju njihova profesionalnog statusa. Također, Javni poziv za program časopisa i elektroničkih publikacija obvezuje nakladnike časopisa i elektroničkih publikacija da najmanje 50 % odobrenih sredstava utroše na honorare domaćim autorima.

Potporama festivalima, kulturnim manifestacijama i književnim programima u knjižarama cilj je potaknuti predstavljanje novih naslova, doprinijeti programskoj raznovrsnosti i distribuciji kulturnih sadržaja te osnažiti međusobnu suradnju i stvaranje mreža između dionika knjižnog lanca.

U sljedećem poglavlju predstaviti će se način izbora i metode vrednovanja prosudbenih tijela koja procjenjuju prijave pristigle na Javne pozive i predlažu autore i programe kojima će se sufinancirati redovan rad, dodatno stimulirati djelovanje koje se procijenilo iznimnim i potaknuti međusobna suradnja.

3.3.2.2. Mehanizmi vrednovanja – prosudbena tijela

Pri odabiru dobitnika u javnim pozivima prijave razmatraju i ministrici predlažu članovi Kulturnog vijeća za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost koji se biraju putem javnog poziva na mandat od četiri godine, a prijavljuju ih institucije i udruge iz područja kulture i umjetnosti. Iako vijeća i povjerenstva obrađuju sve pristigle prijave, izvor iz Ministarstva kulture i medija naglašava kako su savjetodavna tijela koja svoje prijedloge upućuju ministrici koja donosi odluke.

³⁷ <https://min-kulture.gov.hr/financiranje/financiranje-u-2025-godini/programi-izdavanja-casopisa-i-periodickih-elektronickih-publikacija-u-2025-godini/casopisi-i-elektronicke-publikacije-u-2025-godini/27014>, pristup 1. rujna 2025.

Kulturno vijeće za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost, kao savjetodavno tijelo koje razmatra prijave najvećeg broja javnih poziva, uključujući one kojima se dodjeljuju najviši iznosi i čiji članovi imaju mandat na četiri godine, ima pet članova i uključuje spisatelje, predstavnike akademske zajednice i HAZU-a te profesionalce iz polja knjižničarstva i prevodilaštva.

U izvještaju za 2020. godinu navodi se tijelo naziva Vijeće za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost i ne navode se njegovi članovi. Prijave određenih javnih poziva u 2021. godini razmatralo je Kulturno vijeće za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost čiji su članovi bili: Lahorka Plejić Poje, predsjednica, Katica Mikulčić Matković, Iva Grgić Maroević, Ivica Matičević i Nikola Petković. Od srpnja 2021. Kulturno vijeće djeluje u sastavu Katica Matković Mikulčić, predsjednica, Iva Grgić Maroević, Marko Gregur, Dorta Jagić i Evelina Rudan Kapec.

Kulturno vijeće ne sudjeluje u izboru dobitnika u javnim pozivima za potpore za poticanje književnog stvaralaštva, stimulacije za najbolja ostvarenja na području književnog stvaralaštva i prevodilaštva, programu Ruksak pun kulture, međunarodnu kulturnu suradnju, nagrade najboljim knjižarama te nagrade *Vladimir Nazor* i *Iso Velikanović* i za te se javne pozive formira posebno povjerenstvo. Pregledom sastava povjerenstava od 2020. do 2024. godine primjetno je da to prosudbeno čine mahom književnici, prevoditelji, književni kritičari i urednici, odnosno za razliku od Kulturnog vijeća, u rad povjerenstva ne uključuju se nužno predstavnici akademske zajednice, Akademije i strukovnih udruga.

Na pitanje o načinu formiranja povjerenstava, izvor iz Ministarstva kulture i medija navodi kako se Kulturno vijeće i Povjerenstvo za dječju knjigu imenuju na četiri godine, Povjerenstvo za odabir najboljih knjižara na tri godine, a za književno stvaralaštvo i stimulacije, kada se vrednuju pojedinačni autorski opusi i sredstva dodjeljuju izravno autorima, povjerenstva se imenuju jednokratno i to iz redova autora koji su već koristili te mjere, a te se godine nisu prijavili. Vrednovanje književnih djela kolega izvor naziva praksom te navodi kako u povjerenstvu mogu sudjelovati u godini kad ne mogu biti u sukobu interesa. Ako se slučajno dogodi da je član Vijeća ili Povjerenstva za dječju knjigu u sukobu interesa, izuzimaju iz rasprave o pojedinačnom programu, odnosno knjizi. Budući da hrvatska književna scena nije velika, izvor naglašava kako nije isključena mogućnost da netko bude član povjerenstava više puta, naročito ako se *potvrdio kvalitetno obavivši zadaću zadnji put*.

Informacije o svim članovima povjerenstava i vijeća javno se objavljuju, ali kod provedbe Javnog poziva za dodjelu potpora za poticanje književnog stvaralaštva koje u prvoj fazi

vrednovanja uključuje anonimno čitanje oglednih araka i sinopsisa, imena članova povjerenstva objavljuje se zajedno s rezultatima natječaja kako bi se osigurao nesmetan rad.

Prilikom navođenja raznih povezanih aktivnosti koje spisatelji poduzimaju kako bi ostvarili dodatan izvor prihoda, u članku koji ispituje promjene u spisateljskoj profesiji u Francuskoj, Sapiro (usp. 2019: 116) napominje kako se ne smiju zanemariti aktivnosti vrednovanja poput sudjelovanja u povjerenstvima za dodjelu književnih nagrada a koja se uglavnom ne plaćaju, ali daju moć konsakracije u književnom polju. Izvor iz Ministarstva kulture i medija navodi kako se rad svih članova vijeća i povjerenstava honorira te da su honorari različiti i usklađeni s obimom poslova koji obavljaju pa moć konsakracije nije jedini benefit sudjelovanja u procesu vrednovanja prijava pristiglih na javne natječaja Ministarstva kulture i medija.

Prijave za Potpore za poticanje književnog stvaralaštva 2021., 2022., 2023. i 2024. godine razmatrala su novo formirana povjerenstva za svaku pojedinu godinu. Članovi Povjerenstva 2021. godine bili su Maša Kolanović, Olja Savičević Ivančević, Dario Grgić, Boris Perić, Dinko Telećan, 2022. Adrian Cvitanović, Stanislav Habjan, Dorta Jagić, Luka Šeput i Tomislav Zagoda, 2023. Ivan Babić, Nebojša Lujanović, Antonela Marušić, Želimir Periš te Željka Somun i 2024. Marija Andrijašević, Ita Kovač, Julijana Matanović, Kristian Novak i Ivica Prtenjača.

Članovi Povjerenstva preporuke donose u suradnji sa Stručnim povjerenstvom za dječju knjigu, čiji se članovi biraju na mandat od četiri godine. Prijave za potpore za poticanje književnog stvaralaštva u 2021. godini razmatrali su Dubravka Zima, Marijana Hameršak i Ranka Javor, a od 2022. Isabella Mauro, Anda Bukvić Pažin i Zlatko Krilić (u mandatu 2021. – 2025.)

U izvještaju Službe za knjigu i nakladništvo za 2021. navodi se kako su članovi strukovnih udruga s područja književnosti (Društvo hrvatskih književnika, Hrvatsko društvo pisaca, Društvo hrvatskih književnih prevodilaca, Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade) predložili ministrici novi model za vrednovanje prijava za stimulaciju za najbolja ostvarenja na području književnoga stvaralaštva koji je uključivao izmjene u odnosu na raniji model kad je posebno formirano povjerenstvo donosilo prijedlog isključivo prema vlastitim estetskim kriterijima. Novi model podrazumijevao je prijavu djela objavljenih tijekom protekle dvije godine, samostalnu prijavu autora elektroničkim putem (ranije ih je uglavnom predlagao netko drugi – nakladnik, udruga ili sl.) te prilaganje po pet primjeraka knjige, podataka o broju objavljenih kritika, dobivenim nagradama i ulascima u uže izbore za relevantne književne nagrade, nastupima na festivalima i književnim manifestacijama, potpisanu recenziju relevantnih stručnjaka (naročito u slučaju ako nije bilo drugih odjeka i prikaza).

Izmjenama u vrednovanju snažno se usprotivio dio pisaca³⁸ zbog „diskriminatornog pokušaja kvantifikacije kvalitete književnog djela, koja je sama po sebi kvalitativna kategorija“ i pogrešno operacionaliziranih kriterija kojima se „mjeri sve osim kvalitete djela“. Među ostalim problematičnim kriterijima (nepovoljan položaj pjesnika, nakladnika i manje poznatih autora, neusklađenost kriterija oko nagrada), pisci upozoravaju na kriterij *odjeka kod čitateljske publike*, koji se očituju po broju prodanih primjeraka i većem broju posudbi u knjižnicama (nije naveden u godišnjem izvještaju). Upozoravaju kako broj prodanih ili posuđenih primjeraka nije pokazatelj vrijednosti budući da na čitanost utječu razni faktori, poput prethodne vidljivosti autora ili ulaganja nakladnika. U izvještaju Službe za nakladništvo za 2021. navodi se: „Iako je u početku bilo prigovora, po objavi rezultata potvrdilo se da ovaj kombinirani model, uz manje dorade, može doprinijeti objektivnom vrednovanju i stimuliranju autora koji su u promatranom razdoblju postigli najrelevantnije uspjehe na području književnog stvaralaštva“, a u radu povjerenstva te godine sudjelovala je Monika Herceg, jedna od pokretačica peticije Pravo na kvalitetu. U godišnjim izvještajima ne spominje se kriterij broja posuđenih ili kupljenih primjeraka, a u Javnom pozivu³⁹ za dodjelu stimulacija autorima za najbolja ostvarenja na području književnog stvaralaštva i književnog prevodilaštva u 2023. i 2024. godini (rok: 20. lipnja 2025.) stoji: “Stimulacije će se dodijeliti autorima za djela izvorno napisana na hrvatskom jeziku koja su se u 2023. i 2024. godini istaknula svojom književnom kvalitetom, estetskim dosezima i inovativnošću, ali i odjecima kod čitateljske publike što se očituje po broju prodanih primjeraka, većem broju posudbi u knjižnicama, predstavljanjima na manifestacijama te prikazima u medijima.“ iako u raspisanom procesu vrednovanja prijava nisu predviđeni bodovi za broj posuđenih i/ili kupljenih primjeraka⁴⁰. Propozicije Javnog poziva navode i kako u drugom krugu

³⁸ Pokrenuta je online peticija „Pravo na kvalitetu“ koju je potpisalo 200 književnika: https://www.peticijeonline.com/pravo_na_kvalitet, pristup 1. kolovoza 2025.

³⁹ <https://min-kulture.gov.hr/javni-poziv-za-dodjelu-stimulacija-autorima-za-najbolja-ostvarenja-na-podrucju-knjizevnog-stvaralastva-i-knjizevnog-prevodilastva-u-2023-i-2024-godini-rok-20-lipnja-2025/27989>, pristup 15. kolovoza 2025.

⁴⁰ „za svaku osvojenu domaću i međunarodnu književnu (uključujući i prevoditeljske) nagradu autoru se dodjeljuju po dva boda, za svaki ulazak u uži/širi izbor za relevantnu domaću i međunarodnu književnu (uključujući i prevoditeljske) nagradu autoru se dodjeljuje po jedan bod, za svaku relevantnu književnu kritiku i/ili prikaz u medijima kojim se obrazlaže književno-estetska vrijednost djela autoru se dodjeljuje po jedan bod, za svaki autorski nastup na književnom domaćem ili međunarodnom festivalu/manifestaciji na kojima se predstavlja prijavljena knjiga autoru se dodjeljuje po jedan bod“ (iz propozicija natječaja Javnog poziva za dodjelu stimulacija autorima za najbolja ostvarenja na području književnog stvaralaštva i književnog prevodilaštva u 2023. i 2024. godini (Rok: 20. lipnja 2025.))

vrednovanja procjenu donosi povjerenstvo „koje će se u vrednovanju pristiglih djela voditi najvišim estetskim kriterijima” i moglo bi se zaključiti da je postignut konsenzus budući da se *kvantifikacija kvalitete književnog djela i pogrešno operacionalizirani kriteriji* u javnosti više ne spominju, za broj posuđenih i/ili kupljenih djela ne dodjeljuju se bodovi a u radu povjerenstava sudjeluju potpisnici ankete.

Kao u slučaju povjerenstva koje razmatra Prijave za Potpore za poticanje književnog stvaralaštva i Prijave za stimulacije za najbolja ostvarenja na području književnoga stvaralaštva razmatra povjerenstvo koje se formira svake godine i uključuje članove strukovnih udruga i Knjižnica grada Zagreba. Godine 2021. članovi su bili Davor Šalat, Društvo hrvatskih književnika; Monika Herceg, Hrvatsko društvo pisaca; Ratko Bjelčić, Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade; Josip Ivanović, Društvo hrvatskih književnih prevodilaca; Ljiljana Ivić, Knjižnice grada Zagreba (kao član kojega imenuje Ministarstvo), 2022. Ratko Bjelčić, Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade, Ivana Bodrožić, Hrvatsko društvo pisaca, Diana Burazer, Društvo hrvatskih književnika, Matija Janeš, Društvo hrvatskih književnih prevodilaca i Sanja Repanić Blažičko, Knjižnice grada Zagreba, 2023. godine Zoran Pongrašić, Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade, Alen Brlek, Hrvatsko društvo pisaca, Boris Beck, Društvo hrvatskih književnika, Tomislav Kuzmanović, Društvo hrvatskih književnih prevodilaca te Tanja Radović, Knjižnice grada Zagreba, a 2024. Snježana Babić Višnjić, Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade, Edin Badić, Društvo hrvatskih književnih prevodilaca; Sanja Baković, Hrvatsko društvo pisaca; Zvezdana Balić, Knjižnice grada Zagreba i Boris Beck, Društvo hrvatskih književnika.

Prijave u kategoriji Poduzetništvo u kulturnim i kreativnim industrijama koje su se odnosile na književno-nakladničku i knjižarsku djelatnost u 2021. i 2022. razmatralo je povjerenstvo u sastavu: Marko Gregur, Slavko Kozina i Stipe Buljan.

Prijave za nagradu za najbolje knjižare i antikvarijate 2022. i 2023. razmatrali su Ana Brnardić, Lea Kovacs i Jasen Boko, a 2024. osnovano je povjerenstvo u sastavu Saša Drach, Ivana Bodrožić i Milan Majerović Stilinović.

Prilikom ispunjavanja upitnika o mehanizmima književnoga vrednovanja u suvremenom kontekstu izvor iz Ministarstva u odgovoru na pitanje da rangira po važnosti ono što ima najveći utjecaj na izbor određenog pojedinca u Kulturno vijeće za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost, kao i u druga povjerenstva, na prvo mjesto stavlja iskustvo rada u polju književnosti, zatim književni rad / objavljeno djelo, iskustvo bavljenja književnom kritikom, akademsko zvanje te društveni ugled. U objašnjenju ponavlja kako je kod članova Kulturnih

vijeća i drugih posebno imenovanih povjerenstava najvažnije njihovo iskustvo i kvaliteta bavljenja književnošću.

U odgovoru na pitanje da po važnosti rangira kriterije po kojima se procjenjuje književna vrijednost djela koja su prijavljena na Javni poziv za dodjelu stimulacija autorima za najbolja ostvarenja na području književnog stvaralaštva / Nagradu "Vladimir Nazor", izvor najprije ističe kako je književna kvaliteta dijelom subjektivna i ovisi o procjeni svakog od članova prosudbenog tijela, te kako se na sva djela ne može primijeniti jedinstveni kriterij, a zatim najvažnijim označuje inovativnost / jedinstvenost stila pisanja, kompleksnost, snagu doživljaja, temu koja potiče na raspravu i djelovanje te univerzalnost obraćanja.

Navodi i kako se razlikuju kriteriji po kojima se predlažu naslovi za otkup narodnim knjižnicama budući da su puno širi i obuhvatniji i odnose se na široku populaciju korisnika te je stoga jedan od kriterija primjerenost za korištenje u narodnim knjižnicama.

Dobitnicima se stimulacije isplaćuju na račun, a nagrade Vladimir Nazor i Iso Velikanović uz novčani dio nagrade uključuju plaketu i medalju te svečanost dodjele. Navodi kako se prati utjecaj zbora/nagrade na čitanost i vidljivost budući da veća čitanost i vidljivost nagrađenih djela utječe na njihovu posuđenost u knjižnicama, bolju prodaju u knjižnicama te međunarodnu promidžbu s ciljem prevođenja na strane jezike. Potvrđuje kako Ministarstvo kulture i medija sudjeluje u promociji nagrađenih djela promidžbenim materijalima, naročito na međunarodnim sajmovima knjiga i prilikom susreta s inozemnim kolegama.

Najvažnijim ciljem djelovanja Ministarstva kulture i medija u području književnosti smatra promicanje čitanja, zatim promicanje književnosti, dostupnost književnih naslova široj publici, poticanje književnog stvaralaštva, poticanje književnog prevodilaštva, podizanje vidljivosti autora, podizanje vidljivosti društveno važnih tema i poticanje književne kritike. Uz navedene kategorije dodaje i očuvanje hrvatskog jezika.

Analiza godišnjih izvještaja Službe za knjigu i nakladništvo Ministarstva kulture i medija ukazala su na raspodjelu državnih potpora, ciljeve i strategiju u području knjige i književnosti te trendove financiranja postojećih programa. Informacije o članovima povjerenstava, načinima biranja članova i budžetu kojim raspolažu pružili su uvid u vrednovanje profesionalaca koji su svojim književnim ili znanstvenim radom zaslužili poziciju u određenom povjerenstvu. Članovi Kulturnog vijeća za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost, koje procjenjuje prijave najvećeg broja javnih poziva i sudjeluje u dodjeli najvećeg dijela budžeta, biraju se na mandat na četiri godine i uključuju spisatelje, predstavnike akademske zajednice i HAZU-a te profesionalce iz polja knjižničarstva i prevodilaštva. Povjerenstva koja se formiraju svake godine za dodjelu potpora za književno stvaralaštvo i

stimulacije biraju se iz redova autora koji su koristili mjere i moguće je da sudjeluju u radu provjerenstva više puta.

Angažman u posebnom povjerenstvu ili Kulturnom vijeću daje im autoritet da, uz kriterije koje određeni programi moraju zadovoljiti s obzirom na uvjete propisane u javnim pozivima, procjenjuju književnu kvalitetu, inovativnost i estetske dosege književnih tekstova.

Navođenjem važnosti *odjeka književnih djela kod publike* u Javnom pozivu za poticanje književnog stvaralaštva, uz konsakracijske autoritete poput književnih nagrada, književnih kritičara i znanstveno-stručne zajednice, najavljuje se uključivanje čitatelja i njihova estetskog odabira koji se potvrđuje kupnjom i/ili posudbom određenih naslova. Snažna reakcija dijela pisaca koji se čitanost odbacili kao pokazatelj kvalitete umirena je određenim izmjenama i suradnjom u radu povjerenstava.

Vrednovanju neprofesionalnih vrednovatelja posvećeno je poglavlje koje slijedi – okolnostima koje su dovele do demokratizacije vrednovanja te promjenama koje su uslijedile.

4. Distribucija kritičkog autoriteta – vrednovanje profesionalnih i neprofesionalnih vrednovatelja

Nakon pregleda oblikovanja književnosti kao djelatnosti čiji proizvodi konkuriraju na tržištu, specifične književne vrijednosti koja se formira slijedom autonomizacije književnoga polja, financiranja knjige i nakladništva te mehanizama vrednovanja književnosti putem određivanja dobitnika javnih poziva Ministarstva kulture i medija u suvremenom hrvatskom kontekstu kao potpora programima knjige i nakladništva uslijed povećanih pritisaka tržišta, poglavlje koje slijedi usmjerit će se na mehanizme vrednovanje književnih djela u suvremenom trenutku iz aspekta vrednovatelja.

S obzirom na promjene u vrednovateljskim ulogama agenata u postranzicijskom hrvatskom književnom polju, analiza vrednovatelja nužno uključuje i neprofesionalnog čitatelja, tj. odnos i vrednovateljske uloge profesionalnih i neprofesionalnih čitatelja te posljedičnu distribuciju kritičkog autoriteta. Istraživanja Simone Murray i Beth Driscoll pokazat će kako se, usprkos specifičnim okolnostima i karakteristikama hrvatskog postranzicijskog književnog polja, na njega preslikavaju globalna kretanja, a odgovori suvremenih vrednovatelja na upitnik o mehanizmima književnoga vrednovanja uputiti na razlike između profesionalnih i neprofesionalnih čitatelja. Analiza vrednovanja na društvenim mrežama potvrdit će promjene u vrednovateljskim ulogama u digitalnoj književnoj sferi, u kojoj slijedom demokratizacije vrednovanja i distribucije kritičkog autoriteta novi vrednovatelji, aktivni rekreativni čitatelji, slobodno izražavaju stavove i dojmove o književnim djelima.

4.1. *Nakon tranzicije* – promjene u hrvatskom književnom polju

Početkom devedesetih godina hrvatsko društvo prolazi kroz društvenu, političku, ekonomsku i kulturnu tranziciju i dolazi do velikih promjena koje rezultiraju novim odnosima u književnom polju. Iako upozorava na nespretnost, diskutabilnost, reduktivnost i suspektnost termina *tranzicija*⁴¹ „kao prijelaznog razdoblja tijekom procesa promjene iz jednog statusa u drugi“, Gajin (2020: 7) ga ne može izbjeći kao „najfrekventnijeg označitelja tekuće zbilje i općeprihvaćenog pojma za ukupnost svih kulturno-društvenih fenomena što su se zbili u postsocijalizmu“. U vremenu koje karakterizira nestalnost, nesigurnost i fleksibilnost oblikuje

⁴¹ U knjizi *Lelek tranzicije* Gajin navodi kako „tematizira proces društvene transformacije koji je otpočeo 1989. godine valom urušavanja socijalističkih režima u srednjoj, istočnoj i jugoistočnoj Europi“ (Gajin 2020: 7)

se specifično tranzicijsko književno polje čije promjene znanost o književnosti nije uspjela pratiti niti analizirati (usp. Duda 2009: 412-413). Roman se pokazao kao „dominantni žanr tranzicije i takozvane rekonstrukcije građanskog života u neokapitalističim uvjetima“ (Duda 2017: 49) te je „potvrdio svoju sklonost komercijalnoj i popularnokulturnoj upotrebi“ (Kolanović 2010: 20). Gajin (2020: 15) dalje navodi kako se u navedenom razdoblju nacionalizam etablirao u vodeću hegemonijsku silu iskoristivši ideološki vakuum nakon pada socijalističkog ideološkog koncepta te kako nije bio zainteresiran za integraciju s vrijednostima modernih zapadnih društava već za kontinuitet sa svojom imaginarnom prošlošću. Poznata rečenica Ante Stamaća o prošlim vremenima Sumatra i Javi⁴² uzima se kao znak raskida s metafikcijskom postmodernističkom prozom koja se u ratnim godinama trebala okrenuti ratnoj stvarnosti. Pavičić (2004: URL) daje pregled književnih obrada ratnih zbivanja, a Postnikov (2024: 185) naglašava kako je „Pavičićeva poanta da se ovaj obrat zbiva nasuprot očekivanjima konzervativne struje koja ga je priželjkivala: u ‘tradicionalističkom’ ruhu realističkih postupaka donosi osporavanje dominantne nacionalne ideologije, a ne njezinu potvrdu“. Uz kritički mimetizam kojim opisuje prozu kojom prozaici devedesetih pokazuju interes za stvarnost, ali i njihovo prepoznatljivo pozicioniranje, Bagić (2016: 115) izdvaja i ostale poetičke tendencije devedesetih: eskapizam i interdiskurzivnost te daljnje razvijanje koncepta postmodernističke proze urbanog pejzaža. Živost tržišta knjiga 2000-ih Bagić povezuje s povećanjem državnih potpora te navodi kako se nakon dominacije kratke priče 1980-ih i 1990-ih, na prozni tron vratio roman, koji karakterizira izrazita heterogenost i snažna potpora tranzicijskog kapitalizma (Ibid, 143-145). U predgovoru knjizi *Područje signala Mapiranje suvremene proze u Hrvatskoj 2000. – 2020*. Jagna Pogačnik (2024: 23-24) navodi kako je navedeno razdoblje obilježila ekspanzija proze potaknuta novim proznim bibliotekama, financijski izdašnim natječajima, pokretanjem novih nakladničkih kuća i dodjeljivanjem nagrada za najbolja, objavljena i neobjavljena prozna djela, navodnom popularizacijom knjiga prodajom na kioscima, kao i pokretanjem festivala i manifestacija na kojima dominiraju prozni autori. Nakon početne euforije i relativno kratke simbioze književnosti i medija Pogačnik navodi kako dolazi do naglog jenjavanja medijskog interesa za književnost – gase se kulturne rubrike u dnevnom tisku, književna kritika nestaje iz medija, što rezultira kaotičnosti u vrijednosnoj hijerarhiji objavljenih knjiga, propasti književnih časopisa i velikih knjižarskih lanaca te prebacivanju književnih sadržaja na virtualne platforme koje su gotovo posve preuzele ulogu relevantnih i kritičkih medija.

⁴² Prema Pavičić (2004) rečenica „Prošlo je vrijeme Sumatra i Javi!“ izjava je Ante Stamaća objavljena u Vjesniku 1991.

Boris Koroman (2018: 47) navodi kako se slijedom miješanja registara javnog kulturnog dobra i korporativnog kapitalizma, književnost artikulira kao kulturni proizvod – među ostalim, formiraju se korporativno sponzorirani natječaji i književne nagrade, a kao najvidljiviju pratilju hrvatske književne tranzicije ističe spektakularizaciju. Festival alternativne književnosti (FAK), koji su 2000. pokrenuli Nenad Rizvanović, Hrvoje Osvadić, Borivoj Radaković i Kruno Lokotar kao seriju čitanja autora na javnim mjestima s ciljem poticanja zanimanja za domaću suvremenu prozu Krešimir Bagić (2016: 150) naziva najpoznatijim fenomenom nultih, a pojava i gašenje Festivala zorno ilustriraju promjene i izazove hrvatskog književnog polja u tranziciji. Do samoukinuća 2003. godine javna čitanja koja nikad nisu bila financirana proračunskim sredstvima organizirana su 18 puta u više hrvatskih gradova te Novom Sadu i Beogradu, što je izazvalo negativne reakcije tadašnjeg ministra kulture⁴³ i potvrdilo opozicijsku poziciju Festivala „nacionalnoj paradigmi elitne kulture“ (Postnikov 2024: 216). Kao sudionik događanja Jergović (2009: URL) navodi kako se proza objavljena u prethodnoj godini čitala samo u prostorima koji su uključivali šank i naplaćivan je ulaz, a autorima je plaćen put, hrana i smještaj, ali nikad nije isplaćen honorar. Besplatno sudjelovanje autora na događanju na kojemu se naplaćuju ulaznice i koje se organizira uz pomoć sponzorskih donacija, Postnikov (2024: 222) tumači potrebom da figura autora, koji pristaje na komercijalizaciju književnosti, ostane čista od ekonomskih interesa. Autori tako „čuvaju posljednju liniju obrane vlastitog književnog poslanja, onaj umjetnički „višak“ koji nije svodiv na ekonomsku logiku” (Ibid, 222), a kapitalizaciju simboličkog kapitala kroz popularnost i tiraže s odgodom će realizirati neki od njih, ali tek nakon što su, paradoksalno, od ekonomske koristi unaprijed principijelno odustali.

U javnim čitanjima sudjelovali su autori različitih poetika, stilova i generacija (usp. Bagić 2013: 137) koje je ujedinio način promocije, ali i prepoznavanje tranzicijskog trenutka i spretna prilagodba novim medijima i tržišnim načelima. Bagić navodi nepostojanje književne kritike za kojom fakovci “nisu osobito žalili” budući da su se fokusirali na tržište i pisanje za sada i ovdje publici koju su iznova stvarali (Ibid. 138). Zanimljivo je stoga da se razilaženje organizatora i posljedično samoukinuće Festivala, kojemu je ubrzo nakon pokretanja naziv od *alternativne* promijenjen u *A književnost*, dogodilo upravo zbog neslaganja oko vrednovanja, odnosno nepozivanja na događanje u Puli tada iznimno popularnih književnica Arijane Čulina i Vedrane Rudan, što su pozdravili Edo Popović i Borivoj Radaković tekstovima u kojima su

⁴³ Antun Vujić, tadašnji ministar kulture, kritizirao je organizatore Festivala zbog gostovanja u Srbiji koja Hrvatskoj nije vratila umjetnine ukradene u Domovinskom ratu (usp. Jergović 2009).

njihovo pisanje okarakterizirali niskom vrijednosti, kičem i trivijalom. Kruno Lokotar, tada u ulozi urednika Vedrane Rudan, stao je u njezinu obranu i nakon „frontalnog medijskog okršaja organizatora” (Postnikov 2024: 217) postojanje Festivala više nije bilo moguće. Značaj Festivala Jergović izravno povezuje s povećanim interesom za domaćim piscima, revolucijom u načinu predstavljanja knjiga u javnosti i medijima i početkom književnih festivala u Hrvatskoj (Jergović 2009: URL), a Pogačnik (2024: 14) ističe uspostavljanje novih odnosa između pisaca i čitatelja i afirmaciju proznoga stvaralaštva u medijima. Postnikov (2024: 216) ga naziva projektom koji “nepovratno mijenja konfiguraciju polja, raspored uloga, društveni status autora”, ali uz brojne pozitivne posljedice ističe brzo trošenje simboličkog kapitala književnosti u razmjeni s ekonomskim kapitalom, “kratki spoj” visokih kulturnih vrijednosti i ‘prizemne’ logike tržišta festivala koji “pokušava zaobići nacionalnu kulturnu politiku i jedinu dostupnu alternativu pronalazi na tržištu” te transformaciju književnosti u medijsku robu “s unaprijed ograničenim ciklusom javne cirkulacije” (Ibid, 223). Igor Gajin navodi kako Festival nije modernizirao hrvatsku književnost već je komercijalizirao “integrirajući u mehanizme maskulturne industrije, promovirajući pod estetskom vrijednošću ona svojstva književnosti kao robe koja su tržišno kurentnija i u svojoj reproduktivnosti pogodnija za mehanizam kapitalističke eksploatacije.” (Gajin 2018: 286), a Bagić poglavlje posvećeno festivalu zaključuje rečenicom: “Organizatori i istaknuti sudionici FAK-a na početku su inzistirali na oprekama popularne i elitne kulture, tržišne i književne logike, medijskog i akademskog vrednovanja, a na koncu su zašli u slijepu ulicu u kojoj su si htjeli prisvojiti obje strane tih dihotomija – i fotografiju u novinama i mjesto u književnoj povijesti.” (Bagić 2013: 139).

Javna su čitanja nesumnjivo unijela živost u hrvatsko književno polje, potaknula nove glasove i približila književnost publici koja je reagirala povoljno i zainteresirano – dolazi do naglog skoka tiraža suvremenih autora te rasta broja njihovih novih naslova (usp. Postnikov 2024: 216). Festival koji se formirao kao alternativni u opoziciji prema elitnom, zatvorenom i institucijskom, promjenom naziva iz *alternativne* u *A* književnost te konačnim sukobom oko književne vrijednosti pokazao je, međutim, da “nema bijega od vrijednosnog diskursa” (Felski 2016a: 34) i da svako uključivanje podrazumijeva isključivanje a svaki odabir prosudbu. Književna djela javnim su čitanjima vraćena u sferu svakodnevnog života i nije bilo potrebe za posrednicima između autora i publike s kojom su uspostavili izravan odnos. Prepuštanje dinamici tržišta bez suradnje s ostalim akterima koji sudjeluju u proizvodnji književnih djela i njihovoj valorizaciji, poput kritičara i države, rezultiralo je pak zatvaranjem i izolacijom te urušavanjem projekta – Postnikov ideju da se visoke kulturne vrijednosti mogu

braniti na terenu tržišta i pritom izbjeci logika konkurencije koja je njemu svojstvena naziva naivnom (usp. Postnikov 2024: 222), a sukobi oko književne vrijednosti unutar zajednice koja nikada nije homogena (usp. Protrka 2008: 38) bili su neizbježni.

Tranzicijsko vrijeme obilježio je i raskol unutar najstarije književne udruge – Društva hrvatskih književnika, iz koje je, zbog šovinističkog ispada jednog od članova⁴⁴, 2002. istupio određeni broj članova i formirao drugo strukovno tijelo – Hrvatsko društvo pisaca. Statuti oba cehovska udruženja navode za cilj zauzimanje za status književnika i književnosti. Društvo hrvatskih književnika trenutno ima 515 članova, a članom Društva mogu postati književnici s najmanje tri objavljene knjige *značajne* književne vrijednosti koje su prošle *ozbiljnu* kritičku recepciju ili, iznimno, književnici nagrađeni značajnim književnim nagradama ili s djelima visoko ocijenjenima od strane kritike te dramski pisci s najmanje tri izvedena djela u profesionalnim kazalištima⁴⁵. Odluku o prijemu donosi Upravni odbor DHK-a. Hrvatsko društvo pisaca trenutno ima 366 članova, a članicom/om Društva može postati osoba koja je objavila minimalno dvije knjige koje su doživjele ozbiljnu kritičku recepciju, kao i osobe koji svojim radom znatno pridonose realizaciji cjelokupnog književnog pothvata i boljem pozicioniranju knjige u društvu⁴⁶. Također, članstvo u Društvu nije povezano s nacionalnom pripadnošću, mjestom prebivališta ili pripadanjem nacionalnom kanonu (usp. Pogačnik 2024: 20). O molbi za članstvo odlučuje Upravni odbor HDP-a. Strukovna udruženja pratilo je nekoliko javnih sukoba i napuštanja, poput sukoba Velimira Viskovića i Miljenka Jergovića 2011., povodom kojega je Hrvatsko društvo pisaca napustio Ivan Lovrenović i Boris Dežulović, a nakon što je 2021. godine došlo do izmjena u vrednovanju prijava za stimulacije za najbolja ostvarenja na području književnoga stvaralaštva na način da se stimulacije više nisu dodjeljivale isključivo odlukom povjerenstva već i dodjelom bodova za dodijeljene nagrade, kritičke osvrte, sudjelovanje na književnim manifestacijama i sl., došlo je do snažne reakcije kod dijela pisaca koji su se usprotivili kvantifikaciji kvalitete i pogrešno operacionaliziranim kriterijima⁴⁷. Tada je zbog nezadovoljstva činjenicom da su novi model odobrili i članovi cehovskih udruženja, Hrvatsko društvo pisaca napustilo više članova, a posljednje javno neslaganje, odnosno napuštanje dogodilo se 2023. slijedom izbora nove uprave Društva hrvatskih književnika, dijelom izabrane i zbog optužbi da je prethodna uprava aktivno radila na ujedinjenju dviju strukovnih udruga, te posljedičnih otkaza s pozicija

⁴⁴ Incident na izbornoj skupštini na kojoj su pojedini članovi vrijeđani po nacionalnoj osnovi.

⁴⁵ Informacije preuzete s mrežne stranice Društva hrvatskih književnika: <https://dhk.hr/o-nama/uclani-se/>, pristup 15. srpnja 2025.

⁴⁶ Informacije preuzete s mrežne stranice Hrvatskog društva pisaca: <https://hrvatskodrustvopisaca.hr/hr/kako-postati-clan>, pristup 15. srpnja 2025.

⁴⁷ Pokrenuta je online peticija „Pravo na kvalitetu“ koju je potpisalo 200 književnika.

urednika časopisa *Republika*, koji su izrazili bojazan da pod novom upravom neće imati slobodu uređivanja⁴⁸.

Kao argument u poticanjima sukoba često se koristila i informacija o tome koja udruga dobiva više proračunskih sredstava⁴⁹. Kao što je pokazano u prethodnom poglavlju, najviši iznosi državne potpore za redovnu djelatnost udruga u kulturi uplaćivani su upravo Društvu hrvatskih književnika i Hrvatskom društvu pisaca. Od 2020. do 2023. iznosi su bili jednaki (86.269,83 eura Društvu hrvatskih književnika i 50.434,67 eura Hrvatskom društvu pisaca), a 2024. potpora je povećana za 3 % odnosno 10 % (95.000,00 eura uplaćeno je DHK-u i 52.000,00 eura HDP-u). Iznos koji je dobivalo Društvo hrvatskih književnika pritom je bio za 71 % viši od 2020. do 2023. od iznosa koje je uplaćivano Hrvatskom društvu pisaca., a 2024. uplaćeno im je 82 % više sredstava.

4.2. Književna kritika u postranzicijskom hrvatskom književnom polju

Kao književna vrsta kritika se oblikuje u 19. stoljeću, kada se književno djelo izdvaja kao estetski objekt iz sfere svakodnevnog življenja i potrebno ga je tumačiti – kritikama, prikazima i recenzijama (usp. Protrka 2008: 184). Kritičar – *sudac, prosuditelj i ocjenjivač književnosti*⁵⁰, od početaka moderne književnosti ima povlašteno mjesto u procjeni književne vrijednosti, kao autoritet koji ima moć konsakracije i unutar književno-akademske ustanove ravnopravno s autorima i izdavačima sudjeluje u njezinu stvaranju (usp. Protrka 2008: 183, 213). Pojavljuje se kao posrednik „kada je kontekst recepcije književnog djela prestao biti samorazumljiv“ (Biti 1998: 86) – plasiranjem književnog djela kao „robe čija je vrijednost razmjerna mogućnosti prodaje na slobodnom tržištu“ (*ibid.*: 88) i uspostavom književnog polja, koje u 19. stoljeću ostvaruje punu autonomiju slijedeći principe izokrenute ekonomske logike i izdvajajući bezinteresnost kao osnovno načelo koje je „obrnuto proporcionalno vrijednosti ekonomske razmjene“ (Protrka 2008: 32).

⁴⁸ Tekst ostavke objavljen je na stranicama Društva hrvatskih književnika: <https://dhk.hr/ostavka-urednistva-casopisa-republika/>, a o razlozima napuštanja uredničke pozicije Julijana Matanović u intervjuu za Večernji list, <https://www.vecernji.hr/kultura/plasi-me-sto-su-se-u-dhk-neki-poceli-organizirati-protiv-vlastitih-kolega-1684176>

⁴⁹ U intervjuu s tadašnjim predsjednikom DHK-a Zlatkom Krilićem postavljeno je pitanje o proračunskim sredstvima s pretpostavkom da se HDP-u dodjeljuje više sredstava: <https://www.matica.hr/vijenac/695/rad-dhk-treba-usmjeriti-prema-zivotu-zivosti-30832/>

⁵⁰ Biti (1998: 75) navodi kako rječnici izvode etimologiju iz grčkoga *krinein* (suditi, lučiti), odakle je došlo *krites*, sudac, pa zatim i *kritikos*, prosuditelj, ocjenjivač književnosti.

Pritom umjetničko djelo kao simbolički objekt koji ima vrijednost ne postoji ako nije poznato i prepoznato, tj. društveno uspostavljeno/ustanovljeno od gledatelja koji su, *obdareni estetskim predispozicijama*⁵¹, sposobni vrijednost spoznati i prepoznati. Vrijednost umjetničkog djela ne proizvodi umjetnik, već polje proizvodnje i to na temelju uvjerenja u kreativnu moć umjetnika. Stoga se ne proučavaju samo materijalna proizvodnja djela i izravni proizvođači u svojoj materijalnosti (umjetnik, pisac), već u obzir uzima niz agenata i institucija koji sudjeluju u proizvodnji vrijednosti djela kroz proizvodnju uvjerenja u vrijednost općenito te specifičnu vrijednost određenog djela – kritičari, povjesničari umjetnosti, nakladnici, voditelji galerija, članovi zajednica koje imaju moć konsakracije, poput akademija, povjerenstava, čitav niz političkih i administrativnih autoriteta te škole, profesori i roditelji (usp. Bourdieu 1996: 230).

Utjecaj društvenih promjena na vrednovanje kao „društveni čin, stvar društvenog pregovaranja“ (Protrka 2008: 40) predmet je istraživanja mehanizama vrednovanja književnih djela u postranzicijskom hrvatskom književnom polju, koje nakon društvene, političke, ekonomske i kulturne tranzicije hrvatskog društva 1990-ih uključuje nove aktere i odnose.

Nakon „ratnih devedesetih i mrtvila književnoga polja, književnost se transformirala – uprizorila kao javni događaj“, a kritika je „postala žrtvom razvitka lokalne književne industrije“ (Duda 2009: 415-416). Pišu se, nagrađuju i promoviraju novi romani i sazrijevaju novi pisci, ali kritičari, kao intelektualna elita koja bi trebala pratiti i vrijednosno ocijeniti novu književnu proizvodnju, gube poziciju kritičkog autoriteta – kao posljedica tranzicije medija, mahom se ukidaju kulturni prilozi novina i časopisa te, posljedično, prostor na kojemu bi kritičari redovito objavljivali svoje kritičke tekstove, koji ili potpuno nestaju ili su „svedeni na puko kratko predstavljanje novih tekstova kao da se radi o reklamnim oglasima na tržištu novih proizvoda široke potrošnje... što je rezultiralo danas dominantnim medijskim žanrom predstavljačkoga teksta od, u prosjeku 2500 znakova, u kojem se teško primjećuje i osnovni minimum znanja u književnosti“ (Duda 2009: 416, 418).

Boris Koroman (usp. 2018: 49) navodi kako kao posljedica izbjegavanja ili ukidanja novinskih rubrika kulture kod masovnih komunikacijskih medija, naročito privatnih, izostaje “prava, relevantna, sustavna i polemička književna kritika u dnevnom medijskom prostoru” i održava se u virtualnim izdanjima kulturnih tjednika i dvotjednika te na specijaliziranim portalima: Andrea Milanko (2022: 231) ističe kako je ugašen temeljni kritičarov zadatak – pljevidba, što rezultira procvatom “ne samo kukolja i koprive nego i žirija, povjerenstava i

⁵¹ Usp. Bourdieu 1996: 230.

odbora za dodjelu književnih nagrada”. Osim nedostatka kritičarske oštine, radom brojnih književnih povjerenstava koji “idu na ruku izdavačima” Milanko navodi kako su neutralizirani književni sukobi i premješteni s papira na ekran i sliku (Ibid, 231).

Neutralizacija sukoba koju spominje Milanko rezultat je znatno smanjene prisutnosti profesionalnih književnih kritičara koji književnu produkciju prate sustavno i, preuzimajući ulogu u stvaranju vrijednosne hijerarhije, nužno izriču i negativan sud te uključivanjem u proces vrednovanja neprofesionalnih vrednovatelja koji se, koristeći nove medije i u suradnji s nakladnicima, osvrću isključivo na djela o kojima imaju pozitivno mišljenje. Kao što je prikazano u prethodnom poglavlju, potpore koje dodjeljuje Ministarstvo kulture i medija za cilj imaju poduprijeti sve dionike knjižnoga lanca i njihovo je djelovanje više sveobuhvatno nego eliminacijsko i kritičko, i usmjereno raspodjeli sredstava što većem broju dionika. Sukoba u književnom polju svakako ima – poput spomenutih neslaganja unutar ili između strukovnih udruženja, s državnom politikom prema lektirnim naslovima ili propozicijama javnih poziva za dodjelu državnih potpora, ali otupljena oštrica kritičara, tj. smanjena prisutnost profesionalnih književnih kritičara u „tehnološkom, materijalističkom i kapitalističkom društvu“ rezultira i gotovo nepostojećom javnom kritičkom praksom, odnosno „kritikom društva i svih aspekata ljudskog života“ kao ambicijom kritike od samih početaka (usp. Vuković 2024: 169).

Iako se književna kritika objavljuje u nizu suvremenih časopisa i novina poput *Tema*, *Forum*, *Riječ*, *Vijenac*, *Književna republika*, *Republika*, *Poezija*, *Kolo*, *Nova Istra*, književni podlistak *24 sata* i književni magazin *Best Book*, rubrika „Ekran“ u *Večernjem listu* itd.) te portala *Kritika h, d, p /HDP/*, *Stav. Časopis za kritiku /DHK/*, *Booksa*, položaj književnih kritičara danas Aneta Ryznar (2024: URL) naziva paradoksalnim budući da kvalitetna književna kritika postoji no posve je bez utjecaja – kritičare se rijetko poziva u razna povjerenstva i žirije koji dodjeljuju nemali broj nagrada i nemaju publiku. Navodeći kako kronično nedostaje pomnih, iscrpnih i kvalitetnih čitanja tekuće produkcije budući da su nestali filteri u liku probirljivih izdavača, kvalitetnih urednika i strogih kritičara, Ryznar (2017, URL) odgovornost prebacuje i na akademsku kritiku koja je „notorno spora i inertna kada se radi o onome što je okružuje“. Ryznar postavlja tezu da uslijed „tektonskih promjena u organizaciji književnoga polja: otvaranja književnosti tržištu, promjena u distribuciji i recepciji književnih tekstova koja se sve više odvija u virtualnoj sferi, nestajanja zajedničkih platformi kao što su književni časopisi, opadanja važnosti i zastupljenosti književne kritike, protjerivanja kulture iz medija i slično“ živimo drugu postmodernu koja je socioliterarna (Ibid) te ističe kako se „u trenutku kada se književnost

prilagođava tržišnoj logici ponude i potražnje kao ključni igrač u tom polju javlja i književna publika, sada u liku kupaca odnosno konzumenata književnih proizvoda, koji itekako utječu na to što će se objavljivati, a onda i što će se i kako pisati (...) našom suvremenom književnošću vladaju diktati čitanosti i čitljivosti: prvi je nametnut izvana, kao čisto pragmatičan uvjet njezine ekonomske isplativosti, a drugi iznutra, kao vrsta pisma koja tu isplativost podržava. Na nekoj općoj razini suvremena je hrvatska književnost uspješno pripitomljena logikom kasnog kapitalizma“.

Igor Gajin (2020: 18) navodi kako suvremena (post)-tranzicijska hrvatska književnost stoji na dvostrukom utemeljenju: „u ontološkom esencijalizmu procesa retradicionalizacije s početka devedesetih te u robnoj fetišizaciji potonjim procesom komercijalizacije“.

Razvijaju se, međutim, novi akteri poput Književnog kluba Booksa, osnovanog 2004. godine s ciljem da zajednici ponudi programe koji nedostaju u području promocije književnosti i poticanja čitanja i kritičkog mišljenja. U protekla dva desetljeća u okviru kluba osmišljeno je i održano niz programa, tribina, festivala, edukativnih programa i radionica, s posebnim fokusom na inovativne programe koji zajednici nedostaju, poput škole kritike (*Kritika – jučer, danas, sutra*), predstavljanja mladih neafirmiranih autora (*Učitavanje*), pjesama u rukopisu (*Poezija na živo*), književnosti koje općoj populaciji nisu poznate (*Revija malih književnosti*) itd.

Pokreću se i portali Moderna vremena, Kulturpunkt i dr., a od 2020. i Kritika h,d,p, – specijalizirani portal Hrvatskog društva pisaca pokrenut s ciljem afirmiranja kritičkog govora o književnosti i kulturi te podizanja vidljivosti tema vezanih uz knjigu, spisateljski rad, čitanje i interpretaciju književnosti⁵². Upravo na tom portalu u drugoj polovici 2022. i početkom 2023. pokrenuta je tema *Zašto ne pišem kritiku* kao reakcija na brojna objašnjenja i teorije o smrti književne kritike, srozavanje njezina statusa i gubitka utjecaja, u sklopu koje su (bivši) kritičari svojim tekstovima odgovorili na to pitanje. Serijalom tekstova željelo se iz prve ruke informirati o razlozima zbog kojih kritičari više ne pišu kritičke tekstove ili to više ne čine redovno. Od pet (bivših) kritičara koji su sudjelovali, tek jedna kritičarka još aktivno djeluje, što je potvrdila protupitanjem kao odgovorom: „Zašto i dalje pišem kritiku?“

Gordana Crnković (2022) trajnost predaha od pisanja književne kritike objašnjava iskustvom obveza koje nameće „kritičarski tip marljivosti“ te slobodi izbora naslova koju uživa u ulozi čitateljice te navodi kako bi samo kritičar kojemu je pisanje književne kritike jedini posao mogao biti temeljit i neovisan. Kruno Lokotar (2022) vlastito odricanje od pisanja kritike

⁵² Preuzeto s mrežne stranice <https://kritika-hdp.hr/impressum/>, pristup 15. srpnja 2025.

djela domaćih autora koje je sebi nametnuo kada se počeo baviti uredničkim poslom objašnjava željom da se izmakne iz situacije u kojoj bi mogao biti u sukobu interesa u slučaju suzdržane ili negativne kritike. Dinko Kreho (2022), osim zamora i okrenutosti drugim književnim formama, razlog za svjestan prestanak književno-kritičarske produkcije koja je trajala desetak godina vidi i u svojevrsnoj „nesvjesnoj autocenzuri“, odnosno nesklonosti pisanja negativne kritike, koja nužno „zahtijeva veći napor i jasnije teze i argumente“. Boris Postnikov (2022) na slikovit način opisuje kako se odvikao, odnosno *izliječio* od pisanja književne kritike i od ovisnika o pisanju postao urednik, odnosno *diler* književne kritike. Poput Crnković, navodi kako bi se književni kritičari koji pišu redovito i isključivo književnu kritiku, mogli toj profesiji posvetiti tako da budu „neka vrsta orijentira u književnoj produkciji“, ali preduvjet za takav angažman bila bi „ambiciozna kulturna politika“, koja bi trebala osigurati „medijski prostor i materijalne uvjete za redovno pisanje kritike“, što se ne čini mogućim niti planiranim. Kritičari se nužno okreću drugim poslovima – „Biti kritičarka ili kritičar većini je danas samo jedna od uloga koje igraju u kulturnom polju: uz onu kustosice ili predavačice, uz onu promotora ili autora“ (Postnikov 2022). – i sve ih je manje. Tezama da se „piše neredovito, ne piše se negativno, kritika se ne čita... ali stvarno, kritika se ne čita“ ilustrira sumorno stanje suvremene književne kritike te opisuje aktere koji su ispunili prazninu kritičara u kulturnom polju: „Tržište su preplavili sintetički PR-ikazi, tripoidne reklamne preporuke, sav taj marketinški tekstazi na kojem baš svaka stranica baš svake knjige vodi u euforiju: njihova je roba lošija, ali jače udara. Napokon, tu su i kućni laboratoriji, čitava dobro povezana zajednica youtubera, booktokera i bookfluencera: njihova je roba najjeftinija, svima lako dostupna. Piše se sve više, piše se sve umreženije, piše se sve oduševljenije. Ili, kako mi dileri volimo reći: ne piše nam se dobro“ (Ibid.).

Za razliku od kolega koji su dali odgovor na pitanje zašto kritiku više ne pišu, Nataša Govedić (2023) na pitanje je odgovorila protupitanjem „Zašto i dalje pišem kritiku?“ i objašnjenjem: „Razlog su drugi. Ljudi. Nemoguće zanimljive osobe i njihov rad“. Osim posvećenosti književnim naslovima, „gladi hrvanja s eksperimentom“, strasti za otkrivanjem nevidljivih veza između djela i poetika te potrebe koju za kritičarima osjeća kao autorica, navodi i važnost djelovanja kritičara u društvu bez kojih je društvo „lobotomizirano“, a „bez kritike u kulturi i umjetnosti nema ničega“. Iako razočarana neispunjavanjem temeljne zadaće Ministarstva kulture – „njegovanjem stvaralaštva kao političkog prioriteta“, koje djeluje kao sluga lošim ekonomskim politikama i od kulture čini „sluškinju ideologije“, odustajanje ne vidi kao opciju: „Odustati od kritike je isto kao odustati i od pisanja i od čitanja. To se ne radi“.

Prema analizi izvještaja Službe za knjigu i nakladništvo Ministarstva kulture i medija sredstva koja se izdvajaju knjigu i književnost kontinuirano rastu, a u povjerenstvima koja procjenju prijave i predlažu raspodjelu državnih potpora zastupljeni su predstavnici akademske zajednice i HAZU-a, strukovnih udruženja, profesionalaca iz polja prevodilaštva, književne kritike te književnika. Planovi i projekcije za budućnost ne uključuju smanjenje sredstava, a novi programi, načini vrednovanja ili financiranja uvedeni su u konzultacijama s predstavnicima povjerenstava. Kontinuiran dotok novca i komunikacija s nadležnim tijelom omogućuje odvijanje postojećih, ali i razvoj novih programa. U dijalogu najprije unutar strukovnih udruženja pa s predstavnicima Ministarstva potrebno je što se uspješnije prilagođavati sve nepredvidljivijoj stvarnosti i brzim promjenama koje nisu karakteristika samo hrvatskog književnog polja.

U intervjuu u kojem govori o paradoksalnoj poziciji književne kritike (2024, URL) te istraživanju koje je sa studentima provela o čitateljskim navikama studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu⁵³, Anera Ryznar među ostalim navodi kako generacija Z književne preporuke traži na platformama Goodreads, Bookstagram i BookTok, što ukazuje na promjenu distribucije književnoga znanja od vertikalne (posvećene figure profesora i kritičara) prema horizontalnoj (vršnjačke čitateljske zajednice kreirane na temelju zajedničkih čitateljskih preferencija i interesa). Promjene koje dovode do takve distribucije znanja i autoriteta istražiti će se u poglavlju koje slijedi.

4.3. Demokratizacija vrednovanja – rekreativni čitatelji kao novi vrednovatelji

Da se na specifično hrvatsko književno polje, koje su od devedesetih naovamo obilježile posljedice ratnih događanja te društvene, političke, ekonomske i kulturne tranzicije, preslikavaju globalna kretanja, možemo zaključiti po uvidima Simone Murray koja u knjizi *The Digital Literary Sphere* (2018: 16-18) istražuje mjesto preklapanja književnih studija i kulturne sociologije – polje sociologije književnosti – kako bi objasnila otpornost književnosti izvan akademskih okruženja, u vremenu kada utjelovljenje autora i performativnost postaju ključan i kontroverzan kriterij u marketingu, recepciji i vrednovanju književne fikcije. Murray ispituje i primjenjivost Bourdieouve teorije na (digitalnu) književnu sferu 21. stoljeća, koju, za razliku od književnog polja čiji *elitistički* agenti imaju monopol na dodjelu simboličkog kapitala u obliku pristupa objavljivanju, književnim nagradama i kritičkim preporukama,

⁵³ Istraživanje studentica Ivone Novosel i Nike Pulig pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Anere Ryznar *Čitateljske prakse studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, u rukopisu

odlikuju masovna dostupnost, slavljenje amaterskog samoizražavanja i prevlast digitalnih razvojnih tvrtki, koji generiraju kulturnu energiju i dinamiku. Murray posebno zanimaju promjene u ulogama i vrstama književnih dionika – zamagljivanje granice između konteksta proizvodnje, distribucije i potrošnje te utjecaj novih dionika, poput Amazona, Googlea i Applea (Ibid. 19).

Ideal demokratizacije vrednovanja Murray (Ibid. 111) smješta u začetke javne sfere 18. stoljeća, kada se širenje političkih prava povezivalo s demokratizacijom kulturnog autoriteta, a bilo je potaknuto poznavanjem duboko nesavršenih postojećih struktura. Naglašava, međutim, (Ibid. 120) kako Internet nije pokrenuo masovnu demokratizaciju kulture vrednovanja niti odlučan raskid s ranijim hijerarhijskim tradicijama, već istaknuo i ubrzao postojeću populističku tendenciju, koja je osnaživana u razdoblju od 40 godina prije 1990-ih širenjem i povećavanjem komercijalnog utjecaja popularne⁵⁴ kulture. Mrežni preglednici ranih 1990-ih pružili su tako tek tehničke mogućnosti da pojedinci, već osnaženi klimom kulturnog relativizma postmoderne, objave svoje stavove globalnom čitateljstvu.

Murray (Ibid. 112-113, 119-121) navodi kako se ključan trenutak za normalizaciju amaterskog vrednovanja dogodio 1997., kada su pokrenute recenzije korisnika na Amazonu, što je omogućilo široko sudjelovanje u ocjenjivanju knjiga, ali i izazvalo suprotstavljene reakcije na ideju kulturne demokracije – s jedne strane intenzivno nezadovoljstvo s ustaljenim sustavom književnih recenzija (nadmeni profesionalni kritičari, površni slobodnjaci, opća klima uzajamnog podržavanja i favoriziranja), a s druge strah od radikalnog kulturnog relativizma (naglih sudova neuke i nekvalificirane mase; namješteni virtualni sustavi). S namjerom da utvrdi može li se distributivna i decentralizirana struktura Interneta pomiriti s idejama kulturne hijerarhije Murray se osvrće na dva desetljeća sustava kulturne evaluacije digitalne književne sfere – novih struktura autoriteta i zamagljivanje granice *offline* i *online* načina konsakracije. Naglašavajući kako se često previđa da su tradicionalni načini konsakracije izrazito društveni i pod utjecajem institucijskih režima unutar kojih se književni tekstovi kreću, Murray ističe znatno povećanu bazu sudionika vrednovanja u digitalnoj književnoj sferi te nabraja istaknuta virtualna mjesta okupljanja amaterskih kritičara: mrežne stranice za kupovinu knjiga (npr. Amazon), kataloški servisi (npr. Goodreads), književni blogovi, forumi ili You tube kanali koji uključuju audiovizualne književne recenzije.

⁵⁴ Popularnu kulturu akademskom proučavanju otvorili su kulturni studiji 1960-ih (1964. utemeljen je Centar za suvremene kulturalne studije na Sveučilištu u Birminghamu). Usmjereni protiv elitističkog određivanja kulture, otvarali su dijalog s različitim tipovima znanja, promatrali svakodnevicu bez prijezira i upućivali na pluralne kulturne prakse (Usp. Duda 2006: 7).

Utvrđuje također (Ibid. 122) kako se dva desetljeća nakon migracije vrednovanja u virtualnu sferu, književni ugled i dalje oblikuje u tradicionalnim okruženjima, no smatra da je samo pitanje vremena kada će kulturni ugled stečen u virtualnoj sferi biti priznat i prihvaćen i u tradicionalnim krugovima književnosti i kulture. Slijedom ukidanja kulturnih priloga časopisa zbog gubitaka prihoda od oglašavanja koje je potaknuo Internet završila je komunikacija posredovanja između učenog autoriteta i zainteresiranog čitatelja, vakuum autoriteta zamijenjen je nestručnim blogerima i raspršenim poljem vrednovanja, a granica između knjige kao kulturnog artefakta i knjige kao robe, koja je uvijek bila propusna, potpuno je nestala (Ibid. 139). Murray (Ibid, 139-140) naglašava kako analiza suvremenog virtualnog vrednovanja pokazuje kako svjedočimo trenutku dubokih kulturnih promjena – nekadašnje granice koje su čuvale autoritet kritičara unutar čvrsto zadanih okvira potpuno su nestale i nova skupina amatera kritičara, koja nije ovlaštena postojećim shemama kulturnog autoriteta, ulazi na teren i utječe na javni diskurs o knjigama. U digitalnoj književnoj sferi došlo je do distribucije kritičkog autoriteta, koji više nije autoritaran i ne podrazumijeva se ulogom u književnom polju, već se stječe kroz stalni proces pridobivanja i uvjeravanja čitatelja te održavanjem odnosa objavljivanjem sadržaja koji taj odnos razvija i produbljuje.

U projektu posvećenom pamćenju suvremenih neprofesionalnih čitatelja Lovro Škopljanac (2014: 13-14) navodi kako neprofesionalni čitatelji čine tihu većinu, odnosno 99 % čitatelja koji su nedovoljno zastupljeni unutar književne struke koju oblikuju profesionalni čitatelji te kako ih teorija književnosti najčešće svrstava u podređenu ulogu nositelja čitateljskog iskustva koje je siromašnije, jednostavnije i ograničenije u odnosu na iskustva stručnjaka i profesionalaca. Felski (2016: 18, 22), koja inzistira na izvanredno raznovrsnim, složenim i u isti mah često nepredvidljivim odnosima s književnim tekstom, navodi kako se svaki pokušaj razjašnjavanja vrijednosti književnosti svakako mora pozabaviti raznovrsnim motivima čitatelja i promisliti otajstveni čin čitanja. Upućuje na razlike između akademske kritike i laičkog čitanja o kojoj piše John Guillory – aktivnost znanstvenog čitanja oblik je rada, za koji se prima naknada i priznanje; disciplinska je aktivnost koja se vodi konvencijama tumačenja i istraživanja razvijenim tijekom desetljeća i odmiče od zadovoljstva čitanja kako bi potaknula kritičko promišljanje. Također, zajednička je praksa i podložna sudu drugih stručnih čitatelja. Za razliku od akademskog čitanja laičko čitanje aktivnost je za odmor, kojoj se pristupa dobrovoljno i iz zadovoljstva, a često se izvodi nasamo (usp. Felski 2016a: 23).

Jaz između akademskih i popularnih čitateljskih praksi naglašava i Beth Driscoll u knjizi posvećenoj istraživanju suvremenog rekreativnog⁵⁵ čitanja (2024: 1-3). Iako je vrijednost globalne izdavačke industrije u 2023. iznosila 114,9 milijardi dolara, više od filmske i glazbene industrije te industrije videoigara, a ekonomski kontekst čitatelja 21. stoljeća uključuje i moćne tehnološke kompanije, Driscoll navodi kako su predmet interesa književnih studija akademski čitatelji, a ne suvremeni rekreativni čitatelji koje predstavlja kao aktivne dionike mnogih mreža koji se uključuju u estetske prakse i doprinose društvenim aktivnostima. Navodeći kako Bourdieu u Distinkciji suđenja ukus smatra društveno strukturiranim i distribuiranim koristeći koncept habitusa – seta stečenih dispozicija – kako bi objasnio kako se formira i izražava, Driscoll upozorava kako burdijeovski pristupi ukusu pojedincima oduzimaju djelovanje i zanemaruju njihovu aktivnu ulogu naglašavajući utjecaj vanjskih faktora – obitelji, obrazovnog sustava, institucija, književnog polja i sl. te umjesto pasivnih čitatelja predlaže tri načina na koje se čitatelji aktivno okupljaju i povezuju: kao čitatelji potrošači, čitatelji građani i čitatelji poznavatelji (2024: 23, 36). Čitatelji potrošači aktivni su u virtualnim ili fizičkim bibliotekama, stvaraju sliku o sebi i svojoj ulozi u industriji izdavaštva i prodaje knjiga; čitatelji građani oblikovani su tijekom obrazovnog sustava i u naglašenoj su ulozi članova društva, a čitatelji poznavatelji aktivno rade na povezivanju i glasno izražavaju svoje stavove povezujući se u književne klubove, na festivalima te virtualnim zajednicama (Ibid, 56). Driscoll naglašava kako je očita promjena u moći – suvremeni čitatelji sada imaju sposobnost utjecati na industriju izdavaštva (Ibid. 55). Suvremenog rekreativnog čitatelja karakterizira i slobodno i snažno izražavanje dojma o književnom djelu, naročito na društvenim mrežama – njihovo estetsko ponašanje Driscoll naziva aktivnim i ugrađenim u mreže kojima čitatelji povezuju čitanje sa svojim životom (Ibid. 57, 60). Driscoll navodi kako je i Kant u Kritici moći suđenja estetsku prosudbu smatrao aktivnim procesom i kako je za njega predstavljala ljudsku sposobnost, uz spoznaju i volju te uključivala subjektivni doživljaj forme i ugrađenost u društvene odnose – estetske prosudbe subjektivne su i univerzalne prosudbe koje pozivaju na zajednički ukus. Estetsko ponašanje stoga nije samo aktivno, već implicira i društvenost, a na formiranje i izražavanje ukusa utječu i osobni odgovor i interakcija s drugima, poput drugih čitatelja, izdavača, knjižara, knjižničara, mrežnih stranica, programa festivala, kao i teksta i autora (Ibid 60-62).

U zagovaranju pristupa čitateljima po modelu teorije mreže aktera na način da ih promatra kao aktere, sagledava njihovu povezanost, dinamiku moći i proučava kako tekstovi, predmeti,

⁵⁵ Pod rekreativnim čitanjem Driscoll razumije čitanje iz užitka (2024: 6)

ljudi i institucije međusobno djeluju kako bi proizveli čitateljske prakse (Ibid: 138) Driscoll nas uvodi u istraživački dio poglavlja u kojemu će se koristeći isti model promatrati mehanizmi vrednovanja s posebnim naglaskom na razlike između profesionalnih i neprofesionalnih čitatelja.

4.4. Iz istraživanja – razlike između profesionalnih i neprofesionalnih vrednovatelja

Pregled promjena u postranzicijskom hrvatskom književnom polju te demokratizacije vrednovanja i distribucije kritičkog autoriteta kao njegovih dominantnih karakteristika koje reflektiraju globalna kretanja, uvode u analizu istraživanja mehanizama vrednovanja u suvremenom kontekstu s posebnim naglaskom na vrednovanje književnosti na društvenim mrežama. Prije analize upitnika koji su ispunili književni blogeri, razlike između profesionalnih i neprofesionalnih vrednovatelja pokazat će se na temelju analize odgovora svih vrednovatelja na sljedeća pitanja: 1. *Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto?* pružit će uvid u učinak teksta na razne profile vrednovatelja, a odgovori na pitanje 2. *Navedite 5 proznih naslova koja smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti.* pokazati koji su naslovi najzastupljeniji kod obje skupine. Analiza odgovora na pitanje: 3. *Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? Ako da, komu?* te 4. rangiranje vrednovatelja po važnosti pružit će uvid u veze među različitim vrednovateljima i sliku njihove mreže u suvremenom trenutku, a 5. označavanje kriterija za procjenu vrijednih književnih djela u njihova načela vrednovanja. Analiza odgovora pokazuje primjetne razlike u pristupu književnom vrednovanju ovisno o profesionalnom djelovanju, odnosno funkciji određenog vrednovatelja unutar književnog polja. Jasno je to navela knjižničarka B.B.⁵⁶ u objašnjenju rangiranja kriterija po kojima se određuje vrijednost književnoga djela upozoravajući pritom na razliku pristupa književnom tekstu koju nužno uvjetuje profesionalna uloga: „Kriteriji kojima se procjenjuje književna vrijednost (...) tekstova nisu univerzalni i ovise o tome koja struka pridaje vrijednost tekstu. Na primjer, knjižničar ne može postupati isključivo kao književni kritičar (iako će moći uočiti i takvu vrstu vrijednosti nekog književnog teksta) koji će vrijednost teksta tražiti možda više u inovativnosti ili kompleksnosti djela, dok je za čitatelja svakako bitnija snaga doživljaja, to je ono što nakon čitanja ostaje u čitatelju bez obzira na to je li djelo kompleksno ili posve jednostavno. Jedinstvenost pak nečijeg stila može predstavljati i prepreku u

⁵⁶ Kako bi se zajamčila anonimnost, inicijali ispitanika zamijenjeni su kodovima koji su im dodijeljeni po redoslijedu zaprimanja odgovora, od BA do BD.

percepciji djela i biti smatrano nepristupačnim od strane većine čitatelja, mnogo je faktora tu u igri“.

Navedeni odgovor daje do znanja da vrednovatelji zauzimaju određene zadane vrednovateljske uloge, koje podrazumijevaju obveze i odgovornosti, i da se radi o svjesnom izboru. U skladu s pedagoškim djelovanjem, odnosno radom s korisnicima, sveučilišni profesori⁵⁷, školski knjižničari⁵⁸, nastavnici hrvatskog jezika⁵⁹ te knjižničari Knjižnica grada Zagreba⁶⁰ kao najvažnije odlike književnoga naslova smatraju *temu koja potiče na raspravu i univerzalnost obraćanja*. U drugom dijelu upitnika u kojem izražavaju osobni stav jednaku važnost pridaju i ostalim odlikama književnoga djela. Urednice i voditeljice televizijskih emisija o književnosti također kao najvažnije karakteristike ističu *univerzalnost obraćanja*, što ukazuje na sklonost biranju onih naslova koji će komunicirati sa što širom skupinom gledatelja.

Analizom se utvrđuje i da prilikom označavanja kriterija po kojima se procjenjuje vrijednost književnih tekstova profesionalni čitatelji – npr. nakladnici⁶¹, književni kritičari i urednici⁶² – najvažnijima smatraju *inovativnost / jedinstvenost stila pisanja*, a neprofesionalni čitatelji⁶³ – čitatelji⁶⁴ i književni blogeri⁶⁵ – na prvo mjesto smještaju *snagu doživljaja*. Neprofesionalne čitatelje, neopterećene obvezama i odgovornostima profesionalnih uloga, na čitanje motiviraju emocije i užitek, želja za učenjem i znatiželja, a na pročitano djelo reagiraju instinktivno, neposredno i brzo.

Profesionalna uloga kod nekih ispitanika snažno utječe i na sam proces čitanja, odnosno dojam koji na njih ostavlja pročitano djelo. Školski knjižničari u odgovorima na navedeno pitanje pokazuju da i u ulozi čitatelja teško napuštaju zadanu profesionalnu ulogu i djelo promatraju po osnovi prikladnosti za uvrštavanje u lektiru, a pamte dojam koji na njih ostavljaju ona djela koja imaju poučan i poželjan učinak. Književnim naslovima na sličan

⁵⁷ 1. izbor 50 % ispitanika

⁵⁸ 1. izbor 23 % ispitanika

⁵⁹ 1. izbor 50 % ispitanika

⁶⁰ 1. izbor 50 % ispitanika

⁶¹ 1. izbor 75 % ispitanika

⁶² 1. izbor 100 % ispitanika

⁶³ Iako rast broja i učestalosti planiranih objava, plaćenih suradnji, brojnih angažmana i sve češćeg uključivanja u promocije književnih naslova od nakladničkih kuća književnim blogerima omogućuje da svoj hobi pretvore u posao, zbog usmjerenosti na komunikaciju s pratiteljima te slobode da izaberu naslove o kojima žele pisati isključivo afirmativno jer ih pozicija *nepovlašćenih običnih čitatelja* (Škopljanac 2014: 26) ne obvezuje da se kritički referiraju na književnu produkciju, izdavačke i kulturne politike pa ni samo književno djelo u cjelini, u ovom radu smješteni su u kategoriju neprofesionalnih čitatelja.

⁶⁴ 1. izbor 39,4 % ispitanika

⁶⁵ 1. izbor 70 % ispitanika

način pristupaju i nastavnici hrvatskog jezika te kao posebno dojmlija navode djela koje odlikuje pristupačnost djeci i mladima, poučnost i poticanje empatije.

Osim konkretnih novih znanja koje navodi deset čitatelja, neočekivana saznanja, upečatljive slike, užitak čitanja, prikovanost za knjigu, slojevitost i svestremenost samo su neki od termina kojima čitatelji izražavaju svoje iskustvo čitanja određenih naslova⁶⁶.

Iz odgovora o preporukama književnih naslova vidljiva je i povezanost vrednovatelja: književni blogeri najviše vjeruju preporukama drugih književnih blogera, međusobno se prate i podupiru, knjižničari Knjižnica grada Zagreba (za razliku od ostalih ispitanika) književne naslove u najvećoj mjeri preporučuju kolegama, a sveučilišni profesori u procjeni vrijednosti književnih djela najskloniji su vjerovati književnim kritičarima i kolegama.

4.5. Internet kao platforma osnaženog potrošača – vrednovanje na društvenim mrežama

Kao posljedica već spomenute krize humanističkih znanosti te društvene, političke, ekonomske i kulturne tranzicije koja je redefinirala hrvatsko književno polje i međusobne odnose agenata koji u njemu djeluju, utjecaj Sveučilišta, kulturnih institucija i profesionalaca izuzetno slabi i vrednovanje se odvija izvan njih i uključuje ih arbitrarno i povremeno. Kao što su pokazale Murray i Driscoll, gubitak sigurne i povlaštene pozicije književnih kritičara nije samo činjenica hrvatskog književnog polja, kao ni pojava novih glasova koji su se uključili u proces vrednovanja. Ukidanjem kulturnih priloga časopisa zbog gubitaka od oglašavanja završena je komunikacija u kojoj je učeni autoritet svoje stavove prenosio čitateljima i vakuum autoriteta nadomjestili su neprofesionalni vrednovatelji koristeći nove medije. U digitalnoj književnoj sferi, u kojoj svjedočimo distribuciji kritičkog autoriteta, koji se više ne stječe ulogom u književnom polju već kroz kontinuiranu objavu sadržaja i komunikaciju, glavnu odliku kritike u digitalnoj sferi (usp. Murray 2017: 122).

S ciljem istraživanja hrvatske bukblogerske scene i vrednovanja književnosti na društvenim mrežama izrađen je Forms obrazac s ukupno 41 pitanjem i poslan na e-adrese ili Instagram račune književnih blogera. Redoslijed kontaktiranja blogera pratio je njihovu vidljivost – najprije su kontaktirani blogeri s najviše pratitelja, a sve se blogere zamolilo za preporuku kolega koje se u istraživanju ne bi smjelo zaobići kako bi se dobio što bolji uvid u hrvatsku književnu blogosferu. S obzirom na to da je većina blogera dala preporuku svojih kolega i da su neki spomenuli redovite susrete i grupe u kojima će podijeliti upitnik te da u procjeni

⁶⁶ Da učinak pročitane djela može biti i preintenzivan navodi čitateljica N. N. koja je određeni naslov morala odlagati i dozirano čitati u etapama, a knjižničarka B.B. ističe zaintrigiranost i frustraciju tekstem čiju zagonetku ne uspijeva riješiti mjesecima nakon pročitane djela

kvalitete književnih djela najviše vjeruju upravo jedni drugima, može se zaključiti da su međusobno povezani, izmjenjuju iskustva i djeluju kao zajednica.

Upitnik je ispunilo ukupno deset autora⁶⁷: jedna makroinfluenserica i vlasnica Instagram i Facebook računa⁶⁸ s više od 110000 pratitelja (Facebook) te blogeri koji se po doseg u uglavnom mogu svrstati⁶⁹ u mikro i nanoinfluensere, odnosno sadržaj dijele s između 16000 i 1600 pratitelja.

Jedna je blogerica na molbu da ispuni upitnik odgovorila: „Hvala na pozivu, no na većinu pitanja ne znam što bih Vam odgovorila jer su prestručna, naša ideja je dijeliti svoje dojmove s 'običnim' ljudima i ne bih nas svrstala u kategoriju kritike/vrednovanja“ i tako sebe i ostale blogere s kojima dijeli motive djelovanja jasno odijelila od književnih kritičara koji se moraju „orijentirati prema akademskoj kritici i teoriji“, odnosno od „kritičke, prosudbene zadaće koja određuje kritičarski stav prema književnosti“ (cit. prema Škopljanać, 2014; 25, 14).

S platforme koja svima koji su na to motivirani omogućuje da objave svoje impresije o određenom književnom djelu, blogeri se obraćaju čitateljima, odnosno pratiteljima, nudeći im svoja mišljenja, sudove i preporuke. Broj pratitelja i čitanost daje im kredibilitet, komunikacija se odvija u realnom vremenu, dvosmjerna je i često uključuje teme koje nisu nužno povezane s književnim djelom. Pročitana djela nerijetko su povod za osvrte na razna životna pitanja koji se nastavljaju u razgovoru s pratiteljima u komentarima na objavu, pri čemu se mahom učinak teksta na pratitelje i teme koje se otvore pokazuju puno važnijima od samog književnog djela i njegovih karakteristika.

Dojmovi o pročitanim djelima objavljuju se na Instagram i Facebook stranicama, pri čemu je iznimno važan vizualni efekt objave pa se sud o djelu nudi uz prigodne fotografije same knjige, dojmovi su napisani u stiliziranom fontu i ugodnim bojama te se nerijetko nude i fotografije okruženja u kojemu se knjiga čitala. Prevladavaju fotografije kućnih fotelja, šalice kave i prepunih biblioteka te prirode, čime se želi prenijeti dojam čitanja kao ugodne razbibrige, ali i izvora unutarnjeg mira i zadovoljstva. Nerijetko se izdvajaju citati iz knjiga koje se predstavljaju kako bi se naglasio ton osvrta, ali i razlog izbora baš tog djela te podcrtao učinak na autore kao čitatelje. Citati služe i kao poziv na čitanje i slogani koje blogeri koriste kao podlogu objavama. Dinamičniji prikazi djela, u formi razgovora odvijaju se u različitim video formatima, a neki blogeri objavljuju i intervjue s autorima u organizaciji

⁶⁷ Kako bi se zajamčila anonimnost, imena ispitanika zamijenjena su kodovima koji su im dodijeljeni po redoslijedu zaprimanja odgovora, od AA do AK.

⁶⁸ Blogeri uglavnom imaju i Facebook i Instagram račune na kojima nisu jednako aktivni. U radu su navedeni računi na kojima sustavno objavljuju sadržaje i broje više pratitelja.

⁶⁹ Po doseg blogere se može svrstati u makroinfluensere (više od 100 000 pratitelja), mikroinfluensere – od 10 000 do 100 000 pratitelja te nanoinfluensere – od 1000 do 10 000 pratitelja (usp. Vid Jeraj 2025).

nakladnika. U komentarima ispod objave odvijaju se razmjene mišljenja i dojmova te dodatne preporuke, ovisno o interesu pratitelja.

U skladu s medijem na kojemu objavljuju svoje osvrte, blogerima prioritet u pisanju (*i govorenju*) o književnim djelima nije jednosmjerna procjena vrijednosti, već komunikacija – blogerica A.J. tako navodi: „Postaviti pitanje, podijeliti dojam u tom trenutku, osjećaje koji su nas proželi... Predstaviti neki naslov, novi ili stariji“ a neki blogeri formiraju i književne klubove te virtualnu komunikaciju o književnim naslovima prenose u mjesečne susrete na kojima nerijetko ugošćuju i same autore.

Slobodni da izaberu pisati o onim djelima koje žele preporučiti svojim pratiteljima i s njima razmijeniti iskustva, blogeri izabiru i citiraju dijelove teksta koji su na njih ostavili poseban dojam. Uz komunikaciju o djelima koje biraju u skladu sa svojim interesima kao prioritet djelovanja, od pozicije profesionalnih kritičara razlikuje ih tako i sloboda da se osvrnu samo na dio teksta, a ne tekst u cjelini, što ih po Škopljancu (2014: 26) smješta u nepovlaštenu poziciju običnog čitatelja – „književna se kritika smjestila između povlaštene pozicije akademske kritike i nepovlaštene pozicije običnog čitatelja... te dvije pozicije razdvaja i to što kritika računa s cijelim tekstom o kojem treba izreći sud, dok je običnom čitatelju prepušteno da izabere jedno ili nekoliko mjesta u tekstu, a da u njima ne prepoznaje obrasce ili strukture koji će ujediniti cijeli tekst, odnosno omogućuje mu se da svede tekst na ono što mu je ostalo urezano u pamćenje“.

Iako često objave posvećuju žanrovskoj književnosti, odnosno spekulativnoj fikciji, kao najvrjednija djela suvremene hrvatske književnosti blogeri izdvajaju naslove autora koji su potvrđeni u *mainstreamu*, poput Kristijana Novaka⁷⁰, Igora Beleša⁷¹, Marine Vujčić⁷², Želimira Periša⁷³ i Renata Baretića⁷⁴.

Broj i angažman pratitelja čine blogere vidljivima i motiviraju nakladnike da im ponude različite vrste suradnje; od ustupanja primjeraka knjiga u zamjenu za (pozitivne) osvrte, plaćenih suradnji do različitih poslovnih angažmana (kreiranje sadržaja, vođenje događanja i sl.). Suradnja s nakladnicima vidljiva je u sadržaju blogova; često se objavljuju fotografije ili video snimke novih književnih naslova koji su stigli od određenih nakladnika koje se u objavi označuje, a pratitelje unaprijed obavještava o kojim će se djelima pisati i tako izravno potiče na kupnju. Izostaje pak sustavno praćenje utjecaja blogera na prodaju i posudbu književnih

⁷⁰ Najveći broj ispitanika (5) kao najvrjednije izdvaja romane Kristina Novaka: *Ciganin ali najljepši* (3), *Črna mati zemla* (2) i *Slučaj vlastite pogibelji*

⁷¹ Roman *Listanje kupusa* spomenulo je troje blogera.

⁷² Romane *Sigurna kuća*, *Susjed* i *Pitanje anatomije* navelo je troje blogera.

⁷³ Roman *Mladenka kostonoga* navelo je dvoje blogera.

⁷⁴ Roman *Osmi povjerenik* navelo je dvoje blogera.

naslova, a motivi za utvrđivanje dosega pojedinih blogera prvenstveno je definiranje uvjeta daljnje poslovne suradnje s nakladnicima.

4.5.1. Detaljan pregled odgovora

Pozivu na ispunjavanje Upitnika odazvao se jedan muškarac i devet žena, prosječna je starost 40,9 godina (najmlađa ispitanica ima 31 godinu, najstarija 63), 8 blogera magistri su struke, a dvije su blogerice profesorice književnosti, od kojih je jedna pokrenula vlastitu nakladničku kuću u kojoj djeluje kao vlasnica, glavna urednica, lektorica i prevoditeljica. Jedna je ispitanica također umirovljena knjižničarka.

Ispitanice A.H., A.J. i A.K., kao profesionalne vrednovateljice na društvenim mrežama, blogove su pokrenule iz ljubavi prema književnosti, poticanja na raspravu i želje da stvore vlastiti katalog pročitanih djela. Odgovorima na pitanje o tome komu vjeruju u procjeni književne vrijednosti pokazuju da se smatraju dijelom blogerske zajednice jer upravo blogere stavljaju na prvo mjesto, a ispitanica A.K., umirovljena knjižničarka, označavanjem knjižničara naznačuje kako se povjerenje u sud kolega nastavlja i nakon prestanka rada u kolektivu, čime potvrđuje ranije izrečenu tezu da profesionalno djelovanje uvelike određuje mehanizme vrednovanja ispitanika. Odgovorima na ostala pitanja ispitanice se ne ističu od drugih književnih blogera, a zanimljivo je kako na pitanje postoji li kanon i je li relevantan odgovaraju negativno i pripadaju skupini od 50 % ispitanika koja su ponudili takav odgovor.

Upitnik je brojio 41 pitanje zatvorenog, poluzatvorenog i otvorenog tipa, a blogeri su odgovorima pružili uvid u motive pokretanja bloga/stranice i ciljeve djelovanja, način izabiranja djela za objavu, načele vrednovanja, suradnju s nakladnicima, izbor najvrjednijih i nepravedno zanemarenih djela te stavove o kanonu, akterima i mreži vrednovatelja u suvremenom kontekstu.

Kao motive pokretanja stranice blogeri navode ljubav prema knjigama, dijeljenje dojmova o pročitanim knjigama i želju za razmjenom mišljenja, edukaciju i poticanje na čitanje te realizaciju potrebe za kreativnošću. Blogerica A.K. blog koristi kao pregled knjiga koje je pročitala, a A.B. dijeli da je do književnog bloga došlo sasvim spontano.

Svi navode osobni izbor kao najvažniji čimbenik izbora djela za objavu, zatim preporuku prijatelja i izdavača, a vidljivost i popularnost djela smještaju na posljednje mjesto. Odmah nakon osobnog izbora, blogerica A.F. kao utjecaj na izbor naslova navodi plaćenu suradnju. Nema razlike kod izbora djela za objavu ili čitanje, osim kod dva ispitanika – kao vlasnica nakladničke kuće A.H. na blogu reklamira nove naslove, a objave A.F. diktira potreba za edukacijom i upoznavanjem publike s autorima koje smatra važnima.

Blogeri navode kako su njihove objave namijenjene svima; A.B. ipak izdvaja sličan ukus kao razlikovno obilježje, A.F. navodi mlade kao ciljnu skupinu, A.J. se obraća publici koja voli konstruktivnu raspravu, a A.G. pomaže *prosječnim* čitateljima u izboru *u moru dostupnih knjiga*.

Osvrti se objavljuju najčešće u tjednom ritmu, ovisno o vremenu koje blogeri stignu izdvojiti za aktivnost na mrežama, ali i o tome je li im se pročitano djelo svidjelo budući da prvenstveno osobni dojam određuje hoće li mu posvetiti objavu. Povratne informacije od nakladnika rijetke su i povremene, često se svode na zahvalu ispod objave, a nekad ih obavijeste da je prodaja određenih primjeraka naglo narasla nakon njihovih preporuka. A.I. navodi kako često više blogera piše o istom naslovu te predlaže uvođenje *affiliate* programa putem kojega bi se pomoću koda koji bi bio dodijeljen svakom blogeru pratio njihov utjecaj na prodaju. Blogerima koji s nakladnicima imaju uhodanu plaćenu suradnju povratna informacija, koju nerijetko i sami traže, bitna je za utvrđivanje dosega i utjecaja preporuka te uvjeta daljnjeg poslovnog aranžmana, ali takvo aktivno praćenje i analizu utjecaja navodi samo jedna blogerica. Budući da pratitelje potiču na komentare i razmjenu mišljenja, njihova je povratna informacija česta i izravna; u komentarima im daju do znanja je li im se svidio naslov koji su preporučili, da su se s njihovim popisima preporuka uputili na sajam poput Interlibera ili ih označe u objavi i tako obavijeste da su zaslužni za određeni odabir.

70 % ispitanika kao najvažniji kriterij po kojima procjenjuju književnu vrijednost označilo je snagu doživljaja, zatim inovativnost / jedinstvenost stila pisanja (20 %) te ostalo (10 %) – vlastito znanje o književnosti). 70 % navodi promicanje čitanja kao najvažniji cilj djelovanja, a promociju određenih izdanja stavljaju na sami kraj procjene važnosti.

Četiri blogera navode kako ne pišu negativnu kritiku, objašnjavajući to nedostatkom formalnog obrazovanja⁷⁵, nužnim razlikama u ukusu i književnosti koja se doživljava kao aktivnost zabave i razonode⁷⁶, obzirom prema izdavačima⁷⁷ te uštedom vremena⁷⁸, odnosno negativnu kritiku smatraju promašenom aktivnosti.

Samo A.D. navodi da ne surađuje s nakladnicima, ali iz odgovora bi se dalo iščitati da suradnja ipak postoji, samo u manjem opsegu. Ostali blogeri dogovorili su različite oblike

⁷⁵ „Zato što nemam formalno obrazovanje iz područja književnosti, i smatram da nije primjereno da u tom slučaju pišem negativne recenzije. Ako mi se nešto nije svidjelo, to jednostavno preskočim. Drugim riječima – pišem samo o vrlo dobrim, odličnim, i vanserijskim naslovima.“

⁷⁶ „Ukusi se razlikuju, to je prvo i osnovno, nisam ja mjerilo za cijeli svijet... I ponekad čovjeku neka štiva pašu jer je život previše težak i žele se samo zabaviti i ne razmišljati dok čitaju.“

⁷⁷ „Iz poštovanja prema izdavaču koji mi je platio za suradnju ili poklonio knjigu. Ako sam knjigu sama kupila onda se mogu osvrnuti na negativan aspekt.“

⁷⁸ „Osim toga ne volim trošiti vrijeme, slikanje i pisanje na knjige koje mi nisu sjele.“

suradnje s nakladnicima, od pozitivnih osvrta⁷⁹ na naslove koje se blogerima besplatno ustupe u slučaju da im se knjige svide ali bez novčane naknade⁸⁰ do plaćene suradnje za različite vrste aktivnosti; od promocija knjiga, kreiranja sadržaja za društvene mreže do vođenja događanja i sl.

Gotovo svi blogeri pratiteljima priređuju popise preporuka za sajmove knjiga, godišnji odmor ili slobodno vrijeme te nerijetko u komentarima daju objašnjenja i dodatne preporuke.

Među naslovima koji su na blogere u posljednje vrijeme ostavili najsnažniji dojam nalaze se romani hrvatskih (*Divlje guske* Julijane Adamović, *Listanje kupusa* Igora Beleša, *365 rečenica* Marine Vujčić, *Deset tisuća koraka* Danijele Crljen) i stranih autora (*Stolica bez naslona* Danijele Repman, *Buddenbrookovi* Thomasa Manna, *Vrabac* Mary Doria Russell, *U trenu* Suzanne Redfearn, *Osmi život (za Brilku)* Nine Haratischwili), a kao razloge zbog kojih su naveli baš te naslove blogeri navode stil i originalnosti pisanja, poistovjećivanje s likovima, blisku temu i poticaj na razmišljanje⁸¹.

Kao prozne naslove koje smatraju najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti, četiri blogera navode romane Kristijana Novaka (*Ciganin, ali najljepši, Črna mati zemla, Slučaj vlastite pogibelji*), tri *Listanje kupusa* Igora Beleša i romane Marine Vujčić (*Susjed, Sigurna kuća, Pitanje anatomije*), dva *Osmi povjerenik* Renata Baretića, roman *Mladenka kostonoga* Želimira Periša, romane Zorana Žmirića (*Hotel Wartburg, Pacijent iz sobe 19*), Danijele Crljen (*Deset tisuća koraka, Strah od kupine*) i Ivane Šojat (*Ezan, Sama*), a jednom se navode naslovi *Sjeverozapadni vjetar* Zdenka Bašića, *Nemirnica* Mihaele Gašpar, *Shindlerov lift* Darka Cvijetića, *Sezona berbe* Magdalene Blažević, *Brod za Issu* Roberta Perišića, *Psi* Dore Šustić, *Kako sam brojio ružičaste robote* Ede Popovića, *Moja dota* Nore Werde, *Tigrasti dječak* Auguste Benčić, *Kapetan onkraja* Vlade Simcicha Vave i *Bomboni od meda* Milane Vlaović, *Putujuće kazalište* Zorana Ferića, *Zašto sam vam lagala* Julijane Matanović, *Otac od mjedi* Gorana Tribusona.

⁷⁹ „Pojedini nakladnici mi šalju knjige, ako mi se ta neka knjiga svidi napišem recenziju, ako ne, nikom ništa. Ne plaćaju mi za kreiranje sadržaja.; Dobijem knjige i zamjenu za osvrt i objave.“

⁸⁰ „Ne primam nikakvu novčanu naknadu.“

⁸¹ „Zbog stila pisanja i nevjerojatnog doživljaja identifikacije s protagonisticama i originalnosti djela; teška, bolna, tragična, a ujedno toliko predivno pisana... jedna od najboljih ikad; roman postavlja mnoga pitanja o tome što nas čini ljudima. izuzetno pronicljivi empatičan roman; tema je poznata na našim prostorima, bliska nam je i potresna je. I nema politički aspekt; jako je emotivna, na dijelove teška za čitanje i potaknula me na razmišljanje o prolaznosti života, o smrti, o ljubavi i obitelji; Jedinstven stil, isti stavovi kao moji; jer je fenomenalna višegeneracijska saga, dostojna velikih ruskih klasika i napisana predivnim stilom; jer je nešto potpuno drugačije.“

A.D. odgovorio je da ne čita suvremenu hrvatsku književnost, a osim na blogu, svi blogeri preporučuju djela bliskom krugu prijatelja i obitelji.

Kao primjere suvremene hrvatske proze koja nisu dobila zaslužen priznanje javnosti i/ili struke blogeri navode djela Mihaele Gašpar („prošla su sva čini mi se ispod radara i publike i kritike“) te naslove *Lektira za roditelje* Marije Kozlek, *Ne gubi fokus* Kristine Paj, *Sigurna kuća* Marine Vujčić, *Kaleidoskop* Zorana Žmirića, *Zemlja vukova* Krešimira Čorka, *Pečlja* Pavla Pavličića, *Divljakuša* Marine Šur Puhlovski, *Japodinine muke* Ivane Delač. Jedna blogerica navodi: „Naslovi koje smatram vrijednima uglavnom su dobili pozornost“, a blogger: „trenutno mi suvremena hrvatska proza nije u fokusu, zbog čega mi je teško procijeniti kojim je naslovima posvećeno (ne)dovoljno pažnje“.

Najodgovornijima za nepravednu zanemarenost vrijednih književnih djela blogeri smatraju nedovoljnu i neusmjerenu promociju⁸² te nedovoljno aktivnog izdavača ili nedovoljno dobro odrađen urednički posao, a političku nepodobnost i temu koja ne odgovara aktualnom trenutku smještaju na sam kraj uzročnika.

Od deset ponuđenih sudionika koji sudjeluju u procesu vrednovanja u suvremenom trenutku, blogeri najvažnijim smatraju redom čitatelje (prvi izbor 40 % vrednovatelja), medije i društvene mreže (prvi izbor 30 % vrednovatelja), književne festivale (prvi izbor 10 % vrednovatelja), književne nagrade, nakladnike (prvi izbor 10 % vrednovatelja), knjižnice te književnu kritiku (prvi izbor 10 % vrednovatelja), institucije, književne agente i političke aktere. 60 % vrednovatelja smatra kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj najvažnijim da se djelo nametne čitateljima, 30 % sustavnu i usmjerenu promociju, a 10 % aktivnog izdavača.

S izjavom: „Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama“, u potpunosti se slaže 30 % vrednovatelja, slaže 40 %, nije sigurno 20 %, a 10 % se ne slaže.

S izjavom „Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine“ u potpunosti se slaže 10 % vrednovatelja, slaže 20 %, nije sigurno 40 %, a 30 % se ne slaže, odnosno politički i ideološki utjecaji na oblikovanje književnog kanona uglavnom nisu prepoznati.

⁸² Ispitanica A.A. dodatno pojašnjava: „mislim da je promocija svakako nedovoljna i neusmjerena, mislim da su ljudi koje se poziva da u javnosti govore o knjigama (na televiziji, festivalima, promocijama) visoko obrazovani, ali prečesto hladni. Kada pričaju o knjigama publika ima dojam da je na predavanju, a ne da sluša ljude koji vole knjige kako pričaju o ljubavi prema knjigama ili nekoj određenoj knjizi. To su pametni i elokventni ljudi, ali meni osobno (a ciljna sam publika) vrlo rijetko nešto 'daju' svojim izlaganjem. Također, nekim romanima nedostaje kvalitetnije odrađen urednički posao.“

Iz odgovora na pitanje da navedu vlastite definicije kanona, može se zaključiti da je za blogere kanon dvoznačan (Ross 1996: 23) – smatraju ga i standardom izvrsnosti⁸³ i popisom djela⁸⁴.

50 % blogera misli da kanon hrvatske književnosti više ne postoji te da nije relevantan i navode sljedeća objašnjenja: rigidnost, nepropusnost i političku uvjetovanost⁸⁵ te neprilagođenost vremenu i čitateljima⁸⁶.

Nijedan blogger ne smatra smještanje u kanon ciljem književnih djela i u objašnjenjima navode da kanonska djela podrazumijevaju već određene karakteristike, odnosno da *žanrovska* književnost, tj. spekulativna fikcija koju većina njih promovira na svojim kanalima, ne može biti uvrštena⁸⁷; kanon smatraju nagradom koje se neki autori svjesno odriču⁸⁸; poziciju koja je udaljena od čitatelja⁸⁹; čitateljima ne može pružiti zabavu⁹⁰ ili pak rigidnom strukturom ili pravilima koja sputavaju⁹¹.

Osim po broju pratitelja na Facebooku, jedina makroinfluenserica među ispitanicima od ostalih se blogera razlikuje i po motivima i načinu djelovanja. Uz ljubav i strast prema knjigama i čitanju te stvaranju mjesta razmjene mišljenja o književnim djelima, projekt je pokrenula prvenstveno zbog želje za platformom na kojoj bi se predstavljale nove

⁸³ „Djelo koje je uzor drugim sličnim djelima; Nešto što se navodi kao uzor; Književna djela koja bi svatko trebao pročitati; Mjerilo, ono što je opće poznato“.

⁸⁴ „Popis vrijednih djela zajednice koje odražava vrijednosti i ideologije dominantne skupine; Književni kanon neke zemlje čine djela napisana na materinskom jeziku koja je stručna književna zajednica odredila kao vrijedna, koja su našla svoj put do čitatelja i koja su preživjela test vremena; Kanonom smatram skup djela koja nisu ograničena kontekstom vremena u kojima su stvarana već nam, pružajući uvid u ideje i misli tih vremena, pomažu u razumijevanju vremena u kojem živimo; zbirka književnih, umjetničkih ili kulturnih djela koja su određena kao ključna, značajna ili utjecajna unutar određene tradicije, zajednice ili povijesnog razdoblja Kanon predstavljaju najvrjednija djela neke zajednice koje se prenose budućim generacijama.“

⁸⁵ „Smatram da je relevantan, ali nepromjenjiv, i da mu se teško dodaju nova djela, i da je suvremeni period previše obojen politikom; Kako bi ostao relevantan, kanon hrvatske književnosti treba obuhvatiti i suvremena djela koja odražavaju današnje društvo, dok se i dalje čuvaju klasični autori; Zato što je žanrovska književnost bolje promovirana i ljudi ne mare toliko za visoku.“

⁸⁶ „Nije suvremen i nije dobro prilagođen u lektirnim preporukama“.

⁸⁷ „Sumnjam da autori koji pišu u određenim žanrovima žele završiti u kanonu jer su svjesni da žanrovska književnost uopće tamo rijetko pripadne.“

⁸⁸ „Motivi za stvaranje književnosti, kao i svake umjetnosti, raznoliki su i previše ih je da bih ovdje objašnjavala. Netko možda piše i nada se nagradi, ali to sasvim sigurno nije razlog pisanja.“

⁸⁹ „Jer je važnije da ih dožive čitatelji kao pristupačna djela.“

⁹⁰ „Možda više nego ikad, zbog dostupnosti širokog broja naslova i njihove popularizacije na društvenim mrežama, izražen je zabavni aspekt književnosti. Sukladno tome, postoji veliki broj autora koji stvaraju u svrhu tog zabavnog aspekta i kanon kao takav im nije motiv za stvaranje.“

⁹¹ „Mislim da bi umjesto svrstavanja u određene okvire i sljedbe nekih uzora, književna djela trebala biti odraz autora, njegovog umijeća prenošenja određene priče i autentičnog stila pisanja.“

informacije, razvijale ideje i aktivne rasprave te, posljedično, podigla razina pismenosti i znanja. Na portalu na kojem tekstove objavljuje više suradnika objavljuju se i negativne recenzije (recenzije su popraćene brojem zvjezdica od 1 do 5), nema PR tekstova, ali s nakladnicima se surađuje na promociji izdanja koji se zajedno odabiru, što je manjim dijelom i izvor prihoda portala.

U svom djelovanju usmjerena je na književnu kritiku; prati rad profesionalnih kritičara i aktivno je sudjelovala u projektima koji su pokušali oživjeti platforme na kojima se ponovno u redovitom ritmu neko vrijeme čuo glas kritike utemeljen na znanju i vrsnosti pisanja. Na pitanje o komu vjeruje u procjeni književne na prvo mjesto stavlja književne kritičare i dodaje kategoriju profesora književnosti. Inzistiranjem na znanju, obrazovanju i iskustvu, želi se distancirati od „kulture amatera“ (usp. Ugrešić 2015: 36) i graditi platformu koja koristi prednosti i mogućnosti novih tehnologija, ali zadržava aspekt doprinosa društvu, kritičkog čitanja, analize i distance.

4.5.2. Analiza i zaključci

U suvremenom književnom polju izmijenjenih uloga i pozicija, književni kritičari ne mogu više računati na povlašteni položaj akademske kritike i prostor za neovisno i posvećeno djelovanje. Prisiljeni da se bave i drugim djelatnostima, gube motivaciju za iscrpljujući rad koji traži vrijeme, posvećenost, disciplinu i kontinuirano usavršavanje.

Iako bismo mogli reći da pripadaju *kulturi amatera* koji nakon *Velike Digitalne Revolucije* pretendiraju zauzeti mjesto profesionalne umjetnosti (usp. Ugrešić 2015: 36), blogeri koji su sudjelovali u ovom istraživanju, a imaju raznolike motive, dosege djelovanja i poslovne interese, uglavnom nisu zainteresirani za popunjavanjem praznine koja je nastala smanjenom prisutnošću profesionalne književne kritike i distanciraju se od te uloge. Njihov prioritet nije vrijednosna procjena književnih djela, već komunikacija i razmjena mišljenja o naslovima koje su izabrali za osvrte mahom zbog dojma koje je djelo na njih ostavilo. Osvrti su stoga pozitivni jer motiv nije referirati se na književnu produkciju i razabirati žito od kukolja, već podijeliti iskustvo uživanja u određenom naslovu kojem činom objave na osobnom blogu potvrđuju kvalitetu. Književna djela o kojima pak nemaju najbolje mišljenje jednostavno ne spominju, ili iz obzira prema nakladnicima koji su im naslove besplatno ustupili ili zbog toga što se na takvo izražavanje stava i suda ne osjećaju pozvanima niti ga smatraju potrebnim. Štoviše, negativne osvrte smatraju gubitkom vremena. Mahom afirmativni osvrti književnih blogera potvrđuju jednu od najočitijih razlika između profesionalnih i neprofesionalnih vrednovatelja koju navodi Felski (2020: 134) – izbjegavanje prosudbe.

Isključivo afirmativna kritika i oklijevanje i kod malobrojnih profesionalnih kritičara da se posvete često zahtjevnijem obrazlaganju negativne prosudbe, ne odgovara autorima: „Jer, pokuda praktički ne postoji... Drugim riječima, ljudi pišu samo o onome što mogu pohvaliti, dok ono drugo najradije prešute. Pohvale se tako gomilaju jedne na druge, te na kraju ispada da smo svi izvrsni. A iz toga logično slijedi da nitko od nas ne valja ni lule duhana“ (Pavličić 1999: 45). Govedić (2023: URL) također navodi: „I kao pisac, apsolutno trebam svog kritičara. A ako te točke nema, nema ni razloga za sazrijevanje u pisanju. Ni od koga nisam dobila toliko radne snage kao od svojih kritičara. Nekako sam sigurna da je tako i s drugima“. Ugrešić (2015: 108) pak govori o krizi vrijednosnih razlika kojih više gotovo pa i nema „jer ih se više nitko ne usuđuje uspostavljati“; izdavači žele zaraditi, kritičari ne žele biti optuženi za elitizam, književni odsjeci prerasli su u kulturne studije, teorija književnosti izumire, novinski kritičari slabo su plaćeni ili gube prostor, a književnih časopisa sve je manje.

S obzirom na ugrađenu opciju odgovora na digitalnim komunikacijskim platformama Murray (2018: 122) također navodi kako kritiku u digitalnoj sferi odlikuje komunikacija a ne deklaracije kritičara kao uzvišenog procjenitelja estetske vrijednosti.

Usmjereni na komunikaciju s pratiteljima, a ne samotni mukotrpni rad, slobodni da izaberu naslove o kojima žele pisati isključivo afirmativno jer ih pozicija „nepovlaštenih običnih čitatelja“ (Škopljanac 2014: 26) ne obvezuje da se kritički referiraju na književnu produkciju, izdavačke i kulturne politike pa ni samo književno djelo u cjelini, blogeri djeluju samostalno, slobodno i neopterećeno odgovornosti prema ikomu osim sebi i, eventualno, nakladnicima ili autorima s kojima ostvaruju različite oblike suradnje. S rastom pratitelja, angažmana i vidljivosti ukazuju im se prilike koje zahtijevaju više od strasti za čitanjem i čitalačkog iskustva neprofesionalnih autora osvrta, ali na njih se ne bi smjela prebaciti odgovornost za to što postaju poželjna zamjena za one koji bi takve prilike trebali iskoristiti, ali više nisu prisutni.

Učinak njihovih preporuka na prodaju ili čitanost književnih djela ne prati se sustavno. Blogeri koji redovito surađuju s nakladnicima suradnju dogovaraju na temelju dosega i angažmana pratitelja i konkretnih podataka o prodaji određenih naslova na koju su pozvali u svojim objavama, ali za jasniju i potpuniju analizu njihova utjecaja u istraživanje utjecaja na posudbu ili prodaju književnih tekstova u određenom vremenskom razdoblju treba uključiti i nakladnike, knjižare i knjižnice, kao i same čitatelje.

Bukblogerska scena u Hrvatskoj izrazito je aktivna, međusobno povezana, ali i heterogena. Od blogera koji su sudjelovali u istraživanju, a spadaju mahom u kategoriju makro, nano ili mikroinflusera, neki su više usmjereni na suradnju s nakladnicima i njihov je račun prikaz

odrađenih angažmana, neki ne žele da im poslovni angažmani preuzmu osnovni motiv pokretanja stranice pa, uz pokoju plaćenu suradnju, inzistiraju na samostalnim objavama o naslovima po svom izboru, a jedini koji broji preko 110000 pratitelja, s ostalim ispitanicima dijeli samo medij i područje interesa.

Na malom uzorku onih koji su u istraživanju sudjelovali pokazalo se da vrednovatelji književnosti na društvenim mrežama imaju različite dosege, motive i prioritete. Analiza koja će, osim, društvenih mreža, nakladnika i čitatelja, uključiti i ostale sudionike vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu u šestom poglavlju dat će jasniju sliku njihovih odnosa i utjecaja na vrednovanje, odnosno „struktura propusnosti i evaluacije, selekcije i izostavljanja, veze saveza, odnosa i prijevoda“ (Felski 2019: 286).

Put prema održavanju i poticanju profesionalnih kritičarskih glasova u restrukturiranom književnom polju u kojem je već ustanovljeno „vječito šlepanje svih oblika refleksije o književnosti za samom književnom proizvodnjom“ (Duda 2010: 59), mogao bi biti u proaktivnim kulturnim politikama koje će poticati rad profesionalnih književnih kritičara ili snažnije podržavati inicijative poput Bookse ili portala Kritika h,d,p, te ostalih projekata u sklopu kojih profesionalni kritičari djeluju ili bi mogli djelovati, a koji pretendiraju na zauzimanje praznine koja je nastala njihovim nestajanjem – u svojim programima i projektima nudeći one sadržaje koji nedostaju.

Navodeći projekte odrađene tijekom 2024. godine na portalu Kritika h,d,p, – serijal tekstova *Svaki rat je drukčiji, svaki rat je isti*, kritički serijal *Suvremeni književni kanon – kritički pogled* te program *Inventura dekade* – Katarina Luketić (2025) optimistično navodi da „naše kulturno i književno polje nije otužno, zapušteno i poharano kao što nas uvjeravaju u mitovima spomenutim na početku teksta. Nismo nevažni, nije nas malo i ne zagovaramo lažno jedinstvo. U tom duhu, nastavljamo dalje“.

Osiguravanjem platformi za djelovanje profesionalnih kritičara koji će sagledavati književnu produkciju, ali i referirati se na društvo u cjelini, njihova pozicija, nezamjenjiva i nenadoknadiva za književnost i društvo, možda se može revitalizirati. Njihovi kolege amateri, pasionirani čitatelji, koji svojim djelovanjem na društvenim mrežama sudjeluju u zajedničkom cilju – popularizaciji čitanja, ne mogu ispuniti ključnu funkciju književne kritike – *prepoznavanje*⁹². Fokus na komunikaciji s pratiteljima i dojmu o književnom djelu, sloboda da izabiru dijelove teksta i ne obvezuju se promatrati književno djelo ni književnu produkciju u cjelini te isključivo afirmativni osvrti književne blogere lišava te mogućnosti. Budući da

⁹² Usp. Frye 1968: 39

vrijednosna procjena suvremene književne produkcije i nije njihov cilj, pozicija književnih kritičara ostaje ispražnjenom i ne naziru se agenti koji bi je mogli popuniti. A bez njih, kako kaže Govedić (2023), „u kulturi i umjetnosti nema ničega“.

Iako književni blogeri dodatno problematiziraju ionako tanku granicu između amaterske i profesionalne domene vrednovatelja književnih djela i njihovim se djelovanjem ukida tradicionalna razlika između autonomnog, post-događajnog "čitatelja" i marketinških i reklamnih funkcija koje je prethodno koordinirao izdavač, Murray (2018: 11) navodi kako suprotno od književnog polja koje je opisao Bourdieu u kojem mahom elitistički agenti posjeduju kolektivni virtualni monopol na nagrade ili simbolički kapital u obliku pristupa izdavaštvu, književnim nagradama ili kritičkoj potvrdi, upravo masovna demokratska pristupačnost suvremene digitalne književne sfere, njezino glasno slavljenje amaterskog samoizražavanja i prevlast digitalnih *startupova* generiraju njezinu kulturnu energiju i dinamiku (Ibid: 18). U osvrtu na dva desetljeća digitalne književne sfere u novom mileniju Murray navodi kako je književna kultura postala kompleksan hibrid tiskanih i digitalnih medija/platformi koji su u stanju međusobne ovisnosti. Književna kultura u 21. stoljeću i dalje je obilježena hijerarhijama, ali sada ih ima mnogo više, manje su jasno određene i podložnije promjenama nego prije digitalne ere (Ibid. 140).

Načini na koje se u tako izmijenjenim okolnostima suvremenog hibridnog književnoga polja odvija vrednovanje u mreži vrednovatelja predmet su sljedećega poglavlja.

5. Vrednovanje u mreži suaktera – romani Kristiana Novaka u suvremenom kontekstu

Nakon pregleda razvoja kanona kao rezultata odnosa između teksta i čitatelja, legitimacije stavova i ciljeva konsakracijskih autoriteta te složene dinamike unutar književnog polja, tržišta na kojem se autor ostvaruje kao slobodni djelatnik i opstaje zahvaljujući zaštiti specifične književne vrijednosti te postranzicijskog hrvatskog književnog polja u kojem se državnim potporama književnom stvaralaštvu i izdavaštvu kao protuteži ekonomskim pritiscima na tržište knjiga osigurava financiranje svih dionika koji sudjeluju u knjižnom lancu te afirmiraju novi vrednovatelji, u poglavlju koje slijedi ispitat će se hipoteza rada analizom mehanizama književnoga vrednovanja kao procesa započetog trenutkom pisanja i zaokruženog u recepciji te djelatnost književnoga teksta koja se ostvaruje isključivo u odnosu. Istraživanje vrednovanja romana Kristiana Novaka u suvremenom kontekstu provedeno je putem analize upitnika provedenih među suvremenim vrednovateljima, pregleda kritičke recepcije te podataka o najviše posuđivanim književnim naslovima u Knjižnicama grada Zagreba u razdoblju od 2013. do 2018. godine, kao i dostupnih podataka o prodanim primjercima. Istraživanje se naslanja na teoriju mreže aktera Brune Latoura (*actor-network theory*) u tumačenju Rite Felski, koja književne tekstove promatra kao neljudske aktere koji se kreću kroz prostor i vrijeme te, zahvaljujući svojoj druželjubivosti, čiji je nezamjenjiv element „sposobnost teksta da zadobije i zadrži nečiju naklonost“, uspostavljaju brojne odnose i tako osiguravaju vidljivost i trajanje (usp. Felski 2019: 296).

5.1. Od pasivnih posrednika do aktivnih arbitara – teorija mreže aktera

S obzirom na ustanovljenu relativnost suda ukusa, kanonizaciju kao čin društvenog dogovora, kanon kao društveni konstrukt koji oblikuju izvanknjiževni vrijednosni kriteriji te recepciju književnih tekstova kao mjesta potvrđivanja književne vrijednosti, istraživanje mehanizama vrednovanja u suvremenom hrvatskom književnom polju usmjereno je na utvrđivanje mreže odnosa suvremenih vrednovatelja putem analize odgovora na upitnike koji su ispitivali njihove načine djelovanja i osobne stavove. Koristeći se teorijom mreže aktera (*actor-network theory*) sociologa Brune Latoura⁹³ u tumačenju Rite Felski (2019), pritom se ispitala hipoteza rada, po kojoj su književni tekstovi aktivni sudionici procesa vrednovanja.

Felski koristi uvide teorije mreže aktera za potvrdu modela tekstualne mobilnosti i transhistorijskih veza, književnih tekstova kao neljudskih aktera koji uspostavljaju brojne

⁹³ Latour, Bruno. 2005. *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network Theory*. Oxford. Oxford University Press.

veze sa svijetom te postkritičkog čitanja koje prikazuje transtemporalnost tekstova i sukonstitutivnost tekstova i čitatelja (ibid.: 275-276). S ciljem da se ukine dihotomija teksta i konteksta Felski se poziva na Latourovu teoriju i književne tekstove promatra kao „neljudske aktere“⁹⁴ koji putuju kroz vrijeme, a čiji utjecaj ovisi o društvenoj ukorijenjenosti i društvenim vezama koje se stvaraju i održavaju zahvaljujući specifičnim karakteristikama umjetničkih djela koja nikad ne djeluju sama, već u mreži suaktera. Tekstovi traju ne samo zato što imaju odjeka kod određenih čitatelja, nego i zbog „strukture propusnosti i evaluacije, selekcije i izostavljanja“, a za opstanak teksta mnogo je važniji broj i duljina mreža saveza, odnosa i prijevoda nego pitanja ideološkog konsenzusa (ibid.: 286, 296). Važno je pritom napomenuti kako „akteri mogu postati akterima samo putem veza s drugim fenomenima, kao arbitri i prevoditelji povezani u proširene konstelacije uzroka i posljedica“ (ibid.: 292), a kako bi preživjeli, odnosno uspostavili veze umjetnička djela „moraju biti druželjubiva“, odnosno zadobiti i zadržati nečiju naklonost (ibid.: 296).

U ovom poglavlju istražiti će se na koji su način romani Kristiana Novaka zadobili i zadržali naklonost suvremenih vrednovatelja te veze koje su uspostavili. Istraživanje nema namjeru dokazivati da široka prihvaćenost njegovih romana potvrđuje njihovu neospornu kvalitetu ili podrazumijeva osigurano mjesto u kanonu u budućnosti. Williams (2006: 43) ističe kako su trajna vrednovanja moguća „tek nakon pedeset godina“, a kulturu dijeli na tri razine; „življenu“ – dostupnu dionicima vremena i prostora, „zabilježenu“ te „kulturu selektivne tradicije“, koja počinje već tijekom samog razdoblja odabirom vrijednosti koje bivaju posebno istaknute (usp. ibid.: 41-42). Selekcija je odraz cjeline ustroja nekog razdoblja, odnosno brojnih vrsta interesa, uključujući i klasne, ali ne podrazumijeva da će spomenute vrijednosti i naglasci kasnije nužno biti potvrđeni (ibid.: 43).

Kao što je navedeno u uvodu, cilj rada nije odrediti ili potvrditi vrijednost određenih književnih naslova, već na primjeru romana koji u realnom vremenu dobivaju potvrdu gotovo svih aktera književnoga polja pokušati istražiti koji su mehanizmi posrijedi te pozicija samog književnog teksta kojega prepoznaju, izdvajaju, preporučuju i potvrđuju razni akteri. Budući da se vrijednost razumije kao proizvod dinamika sistema koji se osigurava kontinuiranim kruženjem književnih djela (usp. Protrka 2008:35) i nastaje iz složene međuigre između institucija, zajednica za tumačenje i osobnog ukusa (usp. Felski 2016a: 34), odnosno kako ne postoji homogen standard vrijednosti ili konačan oblik prosudbe (usp. Readings 2016: 251, 312) ili pak neposredovan estetski užitak (usp. Felski 2016a: 28), istraživanje se usmjerilo na

⁹⁴ „Akter je sve ono što mijenja stanje stvari tako što nešto poduzima.“ (Felski 2019: 292)

aktere koji sudjeluju u procesu i svojim djelovanjem i odgovorima daju mogućnost uvida i analize složenih mehanizama vrednovanja.

Felski (usp. 2019: 289) ukazuje na sličnosti teorije mreže aktera i kulturalnih studija u uvjerenju da se tekstovi, ideje i ljudi razdvajaju i spajaju na različite načine i da se njihovi politički učinci ne mogu predvidjeti, no ističe kako se razlikuju po važnosti koja se pridaje kontekstu. Citirajući riječi Lawrencea Grossberga „U kulturalnim studijima kontekst je sve, a sve je kontekstualno“ (Ibid.: 290), navodi kako se kontekst osnažuje nauštrb teksta i Latourovom idejom neljudskoga aktera želi vratiti fokus na samo umjetničko djelo i ispitati njihov utjecaj na naše izbore: “Naravno, sirenski zov 'Gospođe Dalloway' ili pjesme 'Brown-Eyed Girl' ne odjekuje u vakuumu; nijedno objašnjenje njihove privlačnosti ne može zaobići srednjoškolsku ekipu koja vas je uvjerila da je Van Morrison glazbeni genij, roditelje koji su toliko svesrdno hvalili vaše zadaće u drugom osnovne da vas je to potaklo da upišete fakultet, diskurz časopisa 'Critical Inquiry' i 'Rolling Stone' koji vam je ponudio jezik pomoću kojega možete izraziti i opravdati svoju opsesiju. No što točno dobivamo ako ogolimo broj čimbenika i utjecaja koji u tom sudjeluju, ako u ime neke krajnje redukcije osnažimo 'kontekst' nauštrb 'teksta'? Zašto moramo umanjiti ulogu umjetničkih djela da bismo osigurali njihovo preživljavanje? Zašto da zanemarimo načine na koje se ta djela uvlače u naša srca i umove, kao i njihovu umješnost generiranja simpatija?” (Ibid.: 291)

Poput Felski, koja ističe djelatnost teksta (Ibid.: 294, 306), Williams ističe i djelatnost naših izbora: „Što je veća djelatna povezanost nekog kulturnog djela s čitavim ustrojem u sklopu kojeg je nastalo ili sa suvremenim ustrojem u čijem sklopu ga se koristi, to ćemo jasnije uvidjeti njegovu istinsku vrijednost... Svaka sastavnica koju analiziramo bit će u tom smislu djelatna: promatrana u stvarnim odnosima i na mnogim različitim razinama. Tijekom opisivanja tih odnosa pojavit će se pravi kulturni proces“ (Williams 2006: 44). Istraživanjem vrednovanja romana Kristina Novaka u suvremenom kontekstu istražiti će se djelatnost teksta i djelatnost izbora suvremenih vrednovatelja te pritom promatrati i kulturni proces.

5.2. Angažman pomagača – potvrđenost romana Kristiana Novaka od suvremenih vrednovatelja

Kristian Novak, hrvatski književnik i jezikoslovac te profesor na Odsjeku za germanistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu objavio je ukupno četiri romana: *Obješeni* (2005), *Črna mati zemla* (2013), *Ciganin, ali najljepši* (2016) i *Slučaj vlastite pogibelji* (2023). Za roman *Črna mati zemla* nagrađen je portalovom nagradom za roman 2014. godine; za roman *Ciganin, ali najljepši* istoimenom nagradom 2017. godine te nagradama *Fran Galović* (2017)

i Ksaver Šandor Gjalski (2017), a za roman *Slučaj vlastite pogibelji* nagrađen je nagradom Ksaver Šandor Gjalski (2024), nagradom Fric za najbolju knjigu fikcijske proze (2024), nagradom Vladimir Nazor (2024) te nagradom Meša Selimović za najbolji roman objavljen 2023. godine na govornom prostoru Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Srbije.

Tri puta – 2019. i 2020. za roman *Ciganin ali najljepši* i 2025. za roman *Slučaj vlastite pogibelji* – Novaku je uručena i čitateljska nagrada BOOKtiga za najčitaniji roman u istarskim knjižnicama.

U travnju 2017. godine praizvedena je predstava *Črna mati zemla* po istoimenom romanu u Zagrebačkom kazalištu mladih te osvojila niz nagrada. U prosincu 2017. u HNK-u Zagreb praizvedena je i predstava *Ciganin ali najljepši* po istoimenom romanu, a u okviru K-HNK koprodukcije HNK-a Ivana pl. Zajca i HNK-a u Varaždinu u listopadu 2023. praizvedena je predstava po romanu *Slučaj vlastite pogibelji*, desetak dana nakon što je roman objavljen.

Godine 2015. Novak je prodao prava za tri romana produkcijskoj kući Antitalent. Iako je snimanje filma po romanu *Črna mati zemla* gotovo realizirano (snimljen je kratkometražni film *Kazneni udarac* 2021., redatelj i scenarist Rok Biček), na novoj ekranizaciji dugometražnog filma radi Nebojša Slijepčević.

U planu su i serije po romanima *Ciganin ali najljepši* i *Slučaj vlastite pogibelji*.

Od listopada 2025. roman *Slučaj vlastite pogibelji* dostupan je na platformi book&zvook uz nadoplatu. Produkcija je realizirana u formi dramske podjele s četrnaest glumaca i autorskom glazbom, pod redateljskim vodstvom Darija Harjačeka – na platformi se navodi kako je prvi put roman ovakvog obima i kompleksnosti produciran u punoj dramskoj postavi, u produkcijskim uvjetima koji se u hrvatskom kontekstu rijetko ostvaruju te kako predstavlja model za buduće projekte gdje se književnost, performans i digitalna tehnologija stapaju u novo iskustvo recepcije ⁹⁵. Za buduće istraživanje bilo bi korisno usporediti podatke o slušanosti romana s ostalim audio izdanjima dostupnima na platformi.

Kako bi se ispitala djelatnost književnih tekstova po teoriji mreže aktera, koja za preduvjet ima povezanost u raznoliku mrežu međusobno ovisnih suaktera, u četvrtom poglavlju uspoređeno je djelovanje profesionalnih i neprofesionalnih vrednovatelja, a u poglavlju koje slijedi usporedit će se djelovanje svih suvremenih vrednovatelja koji su sudjelovali u istraživanju, tj. *pomagača* te načini na koje su povezani: “Djela koja proučavamo i poučavamo (...) nikad ne bi došla do nas da nije bilo angažmana bezbrojnih pomagača:

⁹⁵ <https://www.bookzvook.com/news/slucaj-vlastite-pogibelji-kristiana-novaka-kao-audioknjiga>, pristup 29. rujna 2025.

izdavača, oglašivača, kritičara, žirija za nagrade, kritika, usmenih preporuka, silabusa, udžbenika i antologija, promjenjivih ukusa i akademskog idioma, i naposljetku nas samih i naših studenata, naših vlastitih strasti i preferencija. (...) Kad ih ne bismo kupovali, čitali, kritizirali i poučavali, djela kojima se divimo kopnjela bi u limbu i zauvijek bi bila nevidljiva i nemoćna.” (Felski 2019: 303-304).

Analiza upitnika o mehanizmima književnoga vrednovanja u ovom poglavlju ograničit će se na ispitivanje potvrđenosti romana Kristiana Novaka od vrednovatelja koji su u istraživanju sudjelovali, odnosno iz odgovora na pitanje *Navedite pet proznih naslova koja smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti* pokazat će se jesu li i u kojoj mjeri zastupljeni i kod kojih kategorija ispitanika.

Istraživanje upotpunjuju podaci Matične službe Knjižnica grada Zagreba o najviše posuđivanim književnim naslovima od 2013. do 2018. godine, dostupni podaci o prodaji u knjižarama, kao i pregled kritičke recepcije Novakovih romana dostupne na specijaliziranim portalima (Booksa, Kritika h,d,p.).

Potvrđenost romana od sudionika istraživanja usporedit će se s podacima o književnim nagradama, dostupnim podacima o posudbi i prodaji romana te kritičkoj recepciji s ciljem utvrđivanja vremenskog tijeka široke prihvaćenosti i povezanosti suaktera.

5.2.1. Pregled podataka

Rezultati istraživanja ukazuju na potvrđenost romana Kristiana Novaka od svih kategorija ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju, kritička recepcija uglavnom je pozitivno intonirana, a analiza podataka o njihovoj posudbi u petogodišnjem razdoblju upotpunjuje sliku njihove široke prihvaćenosti te omogućuje uvid u proces vrednovanja kao rezultata međusobnog djelovanja mreže suaktera. Otkrivanjem povezanosti i djelovanja suaktera potvrđuje se i hipoteza o književnim tekstovima kao aktivnim sudionicima procesa vrednovanja.

U odgovorima na pitanje: *Navedite pet proznih naslova koja smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti* romani Kristiana Novaka u određenom postotku navedeni su kod gotovo svih skupina vrednovatelja koji su sudjelovali u istraživanju: 100 % knjižničara Knjižnica grada Zagreba⁹⁶, 80 % nastavnika Hrvatskog jezika⁹⁷, 67 % književnih kritičara⁹⁸,

⁹⁶ *Črna mati zemla* (1), *Ciganin ali najljepši* (1), *Slučaj vlastite pogibelji* (2)

⁹⁷ *Črna mati zemla* (5), *Ciganin ali najljepši* (4), *Slučaj vlastite pogibelji* (1); jedan ispitanik navodi cijeli Novakov opus.

⁹⁸ *Črna mati zemla* (1), *Ciganin ali najljepši* (1)

50 % književnih blogera⁹⁹, 50 % sveučilišnih profesora¹⁰⁰, 50 % nakladnika¹⁰¹, 50 % televizijskih urednika¹⁰², 50 % organizatora festivala¹⁰³, 39,72 % čitatelja¹⁰⁴, 38,46 % školskih knjižničara¹⁰⁵, književne agentice¹⁰⁶ i izvora iz Ministarstva kulture i medija¹⁰⁷.

Jedina kategorija ispitanika koja među najvrjednije suvremene hrvatske prozne naslove ne smješta romane Kristiana Novaka jest ona u kojoj su zastupljeni predstavnici književnih nagrada, što se može objasniti malom zastupljenosti organizatora ili predsjednika povjerenstava u istraživanju s obzirom na broj književnih priznanja koja su dodijeljena Novakovim romanima. Kao što je navedeno ranije, romani su potvrđeni nizom najvažnijih domaćih i stranih nagrada i dosad su osvojili dvije tportalove nagrade za roman (2014, 2017), dvije nagrade *Ksaver Šandor Gjalski* (2017, 2024), nagradu *Fran Galović* (2017), nagradu *Fric* (2024), nagradu *Vladimir Nazor* (2024) te nagradu *Meša Selimović* (2023).

Kritička recepcija romana Kristiana Novaka dostupna je na specijaliziranim portalima, poput portala Kritika h,d,p i Booksa i od kritike iz 2013. godine do novog čitanja 2024. godine u sklopu ciklusa *Inventura dekade*, mahom pozitivno intonirana.

Kvalitetu romana *Črna mati zemla* Kristina Špiranec (2013) potvrđuje činjenicom da je „natjerao“ na pisanje kritičkog osvrta te navodi kako čitateljevu pažnju neprestano održavaju kriminalistička potka, slikovito, maštovito i živopisno pripovijedanje; istančanost i dotjeranost Novakove rečenice, zadivljujuća pronicljivost te „oneobičavanje posve notornih kulturnih obrazaca (...) novi uvid u dječje poimanje svijeta, ali i poimanje jezika uopće“. Kritički tekst autorica zaključuje rečenicom: „Zbog toga moram reći da je ovo jedan od rijetkih tekstova suvremene hrvatske književnosti koji doslovce oduševljava, i ovdje se zaustaviti.“

Dinko Kreho (2017) spominje „solidan simbolički kapital u književnom polju“ koji je Novak akumulirao u proteklih nekoliko godina te navodi široku hvaljenost romana *Črna mati zemla* zbog „nepopustljive trilerske napetosti, atmosferskog i nestereotipnog prikaza Međimurja kao tajnovitoga kraja nasilnih običaja i okultnog folklora, te zbog uspjele jezične izvedbe u kojoj je međimurska kajkavština podjednako zastupljena kao i standardni jezični izraz“. Kao

⁹⁹ *Ciganin, ali najljepši* (3), *Črna mati zemla* (2), *Slučaj vlastite pogibelji* (1)

¹⁰⁰ *Ciganin ali najljepši* (2)

¹⁰¹ *Črna mati zemla* (2), *Ciganin ali najljepši* (1)

¹⁰² *Črna mati zemla* (1)

¹⁰³ *Ciganin ali najljepši* (1)

¹⁰⁴ *Ciganin ali najljepši* (17), *Črna mati zemla* (15), *Slučaj vlastite pogibelji* (1)

¹⁰⁵ *Ciganin ali najljepši* (4) *Črna mati zemla* (4), *Slučaj vlastite pogibelji* (2); školska knjižničarka A. N. navela je cijeli njegov opus, a školska knjižničarka N., koja djeluje u srednjoj školi, smatra da bi Novakovi romani trebali biti uključeni u lektiru.

¹⁰⁶ *Črna mati zemla* (1), *Ciganin ali najljepši* (1)

¹⁰⁷ *Ciganin ali najljepši* (1)

Novakov romansijerski adut Kreho navodi karakterizaciju, pohvaljuje umijeće navigiranja u jeziku, a navodi i nedostatke poput manjka napetosti, suboptimalnog ritma radnje i pretjerane opširnosti. Iako roman *Ciganin ali najljepši* Kreho smatra „čvršće strukturiranim i bolje zaokruženim djelom“ od romana *Črna mati zemla*, navodi kako ne „proizvodi magiju prethodnika i ne isporučuje tako intenzivan čitateljski doživljaj“ naglašavajući kako se radi o subjektivnoj ocjeni uvelike uvjetovanoj autorovim osobnim ukusom.

Kritička čitanja romana *Slučaj vlastite pogibelji* donose Tea Sesar (2024) i Maja Abadžija (2024), koja u uvodu navodi „univerzalno poštovanje publike i kritike“ te kako se čini da je „Novak pronašao nekakvu tajnu formulu za pripovijedanje koje će biti jednako zanimljivo i poticajno i izbirljivijem čitatelju/ici koliko i onom najširem čitalačkom sloju. Njegovi tekstovi imaju šarm žanrovske književnosti, ali i virtuoznost umjetničke proze, ni u jednom trenutku ne podilaze, nego pozivaju na kreativni dijalog.“ Abadžija privlačnost Novakovih romana povezuje s temom te ističe Novakov „rijedak talenat da prepozna smrtne boljke naših posttranzicijskih društava“ i „realističko-satirički prikaz spektra društvene korupcije“ kao najsnažnije dojmove romana. Navodeći manjkavosti u gradnji glavnih junaka te slabljenje „zavodljivosti prozno-ispovijednog i uzbudljive napetosti scenariističkog iskaza kada se pripovijedni tokovi konačno ukrste“, Abadžija *Slučaj vlastite pogibelji* ne smatra Novakovom umjetnički najuspjelijom ni tematski najprovokativnijom knjigom niti očekuje da će dosegnuti uspjeh prethodna dva romana, no predviđa joj uspjeh „kod širokog čitateljstva“ zbog angažiranosti i aktualnosti teme.

Tea Sesar (2024) pak *Slučaj vlastite pogibelji* naziva maestralno najkompleksnijim Novakovim romanom. Hvaleći narativnu tehniku tj. filozofiju *pripovijedanja između redaka*, mijenjanje formi i suptilan humor, Sesar navodi kako je tematiziranje priče kao istine i problematiziranje njihova odnosa konstanta Novakova opusa te kako je „sve u Novakovim romanima na mjestu, u točno vrijeme i odmjereno, transparentno, čisto.“

U intervjuu za Moderna vremena (2023) Novak o procesu izbora teme navodi kako se ne radi o svjesnom procesu, već kako „o nekom događaju, nekoj sceni ili dvojbi opsesivno razmišljam tjednima, mjesecima, a u slučaju ovog novog romana cijelo desetljeće.“ U intervjuu za Jutarnji list (2023), u kojem kaže kako vjeruje da književnost može imati utjecaj na društvo, ali da ne vjeruje u *društveno angažiranu* književnost, navodi kako je izbor teme u romanu *Slučaj vlastite pogibelji* pratila dilema ima li pravo ulaziti u tuđi intimni prostor no kako je prevagnula nužnost pisanja priče koju „nitko drugi neće napisati“.

Na portalu Kritika h,d,p, 2024. godine pokrenuta je *Inventura dekade*, ciklus tekstova mladih kritičara o književnim tekstovima koji su nagrađivani prije deset godina s ciljem suvremene

reinterpretacije domaćih književnih djela i nagrada, odnosno kritičkog promišljanja trajnosti djela i njegovih značenja. Izbor redakcije uključuje i nekoliko tekstova koje su nagrade zaobišle s ciljem njihove revalorizacije i afirmacije, a deset tekstova mladih kritičara od deset nagrađivanih književnih djela prate i deset podcast intervjua u kojima sudjeluju kritičar i autor, odnosno urednik ili netko blizak i upućen u autorov/ičin opus. Podcast intervju s Kristianom Novakom prvi je u medijateci dostupnoj na YouTube kanalu, a novo čitanje romana *Črna mati zemla* donosi kritičar Filip Kučeković. Analizirajući heterogenu narativnu strukturu romana, nenadmašenu prihvaćenost uronjenosti u regionalno i dijalektalno te uvođenje sloja fantastike kao značajnog inovativnog iskoraka, Kučeković (2024) Novaka naziva autorom koji je definirao prvu četvrtinu 21. stoljeća hrvatske književnosti te, poput Abadžije, zaključuje: „Kristian Novak našao je formulu.“

U sklopu istraživanja od Matične službe Knjižnica grada Zagreba zatražio se popis najposuđivanih književnih naslova u razdoblju od 2013. do 2018. godine kako bi se utvrdila čitanost romana Kristiana Novaka u petogodišnjem razdoblju od godine objave romana *Črna mati zemla*. Popis je uključivao 10 naslova koji su bili posuđeni u najvećem broju primjeraka tijekom 12 mjeseci od 2013. do 2018. godine.

Na popisu najposuđivanih naslova u Knjižnicama grada Zagreba romani *Ciganin ali najljepši* te *Črna mati zemla* pojavljuju se gotovo istovremeno; *Ciganin ali najljepši* kao 10. najposuđivani naslov u prosincu 2016. (72 posuđena primjerka) te *Črna mati zemla* kao 10. najposuđivani naslov u siječnju 2017. (76 posuđenih primjeraka). Od toga trenutka navedeni romani nalaze se na popisu najposuđivanih naslova svakog mjeseca do kraja istraživanog razdoblja. Njihova popularnost kontinuirano raste pa već od travnja 2017. postaju 2. i 3. najposuđivani naslov (117 i 100 posuđenih naslova), a od srpnja 2017. do prosinca 2018. godine nalaze se pri samom vrhu najposuđivanih naslova. Roman *Črna mati zemla* bio je najposuđivani naslov u svibnju i lipnju 2017., a roman *Ciganin ali najljepši* korisnici Knjižnica grada Zagreba posuđivali su u najvećem broju primjeraka od srpnja 2017. do prosinca 2018. Najveći broj posuđenih primjeraka romana iznosio je 267 u siječnju 2018. godine. U godišnjem izvještaju Ministarstva kulture i medija za 2022. godinu navodi se kako su romani *Črna mati zemla* i *Ciganin ali najljepši* na 1. mjestu najposuđivanih naslova u 2019. i 2020. godini u hrvatskim knjižnicama.

Kao što je već navedeno, čitateljska nagrada BOOKtiga za najčitaniji roman u istarskim knjižnicama Novaku je uručena 2019., 2020. i 2025. godine i time potvrdila da su Novakovi romani itekako čitani i izvan opsega istraživanja, odnosno Knjižnica grada Zagreba.

Iz podataka se može zaključiti da jedna književna nagrada (tportalova nagrada za najbolji roman koja je dodijeljena 2014. godine) nije imala značajan utjecaj na čitanost – kontinuiran i izražen rast broja posuđenih primjeraka primjetan je krajem 2016. i početkom 2017. godine, i to kao rezultat više međusobno povezanih dionika – objave romana *Ciganin ali najljepši* (2016), praizvedbi predstava *Črna mati zemla* i *Ciganin ali najljepši* u travnju i prosincu 2017. godine te druge književne nagrade – tportalove nagrade za najbolji roman dodijeljene 2017. godine.

Na top listi knjiga koji se nalazi na portalu Moderna vremena prema podacima iz knjižara u 2023. godini roman *Slučaj vlastite pogibelji* nalazio se na prvom mjestu¹⁰⁸. Uspjeh najnovijeg naslova aktualizirala je i starije Novakove naslove pa je *Ciganin, ali najljepši*, bio na petom, a *Črna mati zemla*, na desetom mjestu po broju prodanih primjeraka.

Dostupni podaci za 2024. godinu navode kako se roman *Slučaj vlastite pogibelji* nalazio na 2. mjestu najprodavanijih naslova¹⁰⁹.

U istraživanju *Čitateljske prakse studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*¹¹⁰ navodi se kako se među omiljenim autorima studenata, uz očekivane klasike Krležu, Andrića i Marinkovića, nalazi i dvoje suvremenih hrvatskih pisaca, Kristian Novak i Dubravka Ugrešić. Poziciju Kristiana Novaka Ryznar (2024a) naziva posebno zanimljivom te kako se on, „po obilježjima svojega pisma, posve uklapa u literarne preferencije generacije Z budući da piše onaj tip književnosti kojega kod nas nasušno nedostaje – napete, žanrovski kodirane fabule s punokrvnim i zanimljivim likovima, njegov stil je pitak i prohodan no ne i banalan, a u realističku matricu ubačeni su i elementi misterija i fantastike. Novakovi romani su pritom vrlo scenični i prikladni za ekranizaciju što mladi čitatelji odmah mogu nanjušiti.“ Ryznar dalje navodi kako je Novak „naš jedini suvremeni pisac koji se u popularnosti može natjecati sa stranim književnim zvijezdama. To pokazuju brojke njegovih prodanih knjiga i reizdanja, liste za čekanje u knjižnicama, ali i recepcija na društvenim mrežama i platformama na kojima mlađi čitatelji vrlo često i vrlo afektivno komentiraju njegove romane“ (Ibid).

¹⁰⁸ <https://www.telegram.hr/kultura/izasla-je-top-lista-najprodavanijih-knjiga-kristian-novak-s-cak-tri-naslova-obiljezio-2023-godinu/>, pristup 2. rujna 2025.

¹⁰⁹ <https://toplistaknjiga.hr/top-lista/604/1-12-2024-godisnji-top-10-hrvatska-knjizevnost/>, pristup 2. rujna 2025.

¹¹⁰ Istraživanje studentica Ivone Novosel i Nike Pulig pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Anere Ryznar *Čitateljske prakse studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, u rukopisu.

5.2.2. Analiza podataka

Od četiri romana koja je napisao, tri romana Kristiana Novaka (uredio Kruno Lokotar¹¹¹), iznimno su uspješna. Već gotovo jedno desetljeće osvajaju važne književne nagrade, najviše su posuđivani naslovi Knjižnica grada Zagreba, po njima su postavljeni uspješni kazališni komadi, a u najavi su i film i serije. Analizom upitnika kojima su se istraživali mehanizmi vrednovanja u suvremenom kontekstu dokazana je njihova prihvaćenost od gotovo svih kategorija ispitanika. Iako se u upitnicima spominju i drugi suvremeni naslovi, nijedan naslov nije naveden u tako visokom postotku – 39,72 % čitatelja, ispitanika koji su u istraživanju sudjelovali u najvećem broju (73), među najbolje suvremene prozne naslove svrstava romane Kristiana Novaka¹¹², kao i 100 % knjižničara Knjižnica grada Zagreba, 80 % nastavnika Hrvatskog jezika, 67 % književnih kritičara, 50 % književnih blogera, sveučilišnih profesora, nakladnika, televizijskih urednika i organizatora festivala te 38,46 % školskih knjižničara, književna agentica i izvor iz Ministarstva kulture i medija.

U ranije spomenutom istraživanju¹¹³ čitateljskih praksi studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 2024. romani Kristiana Novaka istaknuli su se kao omiljeni.

Tako dugo *trajanje* Novakovih romana, koji se gotovo nikada ne zadržavaju na policama knjižnica i interes za njima ne jenjava, djelatnica Odjela nabave Knjižnica grada Zagreba naziva fenomenom, naročito s obzirom na činjenicu da se književno djelo u prosjeku intenzivno posuđuje u razdoblju od 3 do 6 mjeseci, zatim sporadično do 3 godine i, napokon, zaboravlja ako interes čitatelja ne probudi *pomagač* poput ekranizacije, nagrade ili novog djela autora. Dvije nagrade tportala za najbolji roman te ostale književne nagrade, nagrađivane predstave, najave filma i serija, nedavno postavljanje na platformi book&zvook, autorova prisutnost u medijima i na događanjima, kontinuirana vidljivost i produkcija te društvena angažiranost stvorile su mrežu u kojoj se potvrđivanje romana Kristiana Novaka neprestano odvija. Pritom nagrada ili predstava, medijska prisutnost i najave ekranizacije održavaju vidljivost sva tri romana, što se može zaključiti iz podjednagog broja navođenja romana *Črna mati zemla* i *Ciganin ali najljepši*, ali i najnovijeg romana *Slučaj vlastite*

¹¹¹ Odgovarajući na pitanje u upitniku u kojem se po važnosti rangiraju elementi potrebni da se književno djelo nametne čitateljima, jedan ispitanik iz kategorije sveučilišnih profesora navodi: “Važno je da ti je urednik Kruno Lokotar čije je ime brend koji automatski lansira autore čije knjige on uređuje i promovira. Slično vrijedi i za naslove koje objavljuje Fraktura”.

¹¹² U upitniku namijenjenom čitateljima, od 73 ispitanika njih 29 (39,72 %) među najbolje suvremene naslove svrstalo je romane Kristiana Novaka. Sljedećih pet naslova koje čitatelji navode jesu romani *Brod za Issu* (9), *Mladenka kostonoga* (7), *Osmi povjerenik* (6), *Drenje* (5) i *Lisica* (5).

¹¹³ Istraživanje studentica Ivone Novosel i Nike Pulig pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Anere Ryznar *Čitateljske prakse studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, u rukopisu

pogibelji u upitnicima, kao i podataka o posuđivanosti romana u Knjižnicama grada Zagreba od 2013. do 2018., po kojima se na popisima najposuđivanijih naslova pojavljuju i ostaju u paru. Prema godišnjem izvještaju Ministarstva kulture i medija za 2022. godinu romani *Črna mati zemla* i *Ciganin ali najljepši* na 1. su mjestu najposuđivanijih naslova u 2019. i 2020. godini u hrvatskim knjižnicama. Višegodišnja dominacija u evidenciji posuđenih naslova rezultat je djelovanja više različitih i međusobno povezanih aktera, a posebno je primjetna nakon objave drugog romana, praizvedbe dviju predstava i dodjelom druge važne književne nagrade. Da romani kasnije napisani ulaze u već postojeću mrežu koja ih prihvata i pruža veću vidljivost potvrđuje i najnoviji Novakov roman, *Slučaj vlastite pogibelji*, koji je osvojio najveći broj književnih priznanja, dramatizaciju privukao i prije objave i nalazi se na 13. mjestu najposuđivanijih naslova u Knjižnicama grada Zagreba u posljednjih godinu dana¹¹⁴, odnosno 1. je najposuđivaniji naslov kada se s popisa izuzmu lektirni naslovi¹¹⁵.

Romani Kristiana Novaka od književnih kritičara mahom su pozitivno ocijenjeni – od prvih pozitivnih ocjena romana *Črna mati zemla* iz 2013., kasnijih kritika koje osvrte započinju potvrdom Novakova solidnog simboličkog kapitala u književnom polju te navode *šarm žanrovske književnosti i virtuoznost umjetničke proze* do kritika posljednjeg romana i novih čitanja nagrađenih romana u kojima se spominje *formula pripovijedanja* i Novaka se naziva piscem koji je definirao prvu četvrtinu 21. stoljeća hrvatske književnosti.

U novom čitanju romana *Črna mati zemla* u studenom 2024. Kučeković, mađu ostalim, spominje kako se roman *Slučaj vlastite pogibelji* već godinu dana nalazi na popisu deset najprodavanijih knjiga u hrvatskim knjižarama. Osim zauzimanja prvog mjesta na popisu najprodavanijih naslova 2023. godine *Slučaj vlastite pogibelji* aktualizirao je i romane koji su mu prethodili pa su se te godine romani *Črna mati zemla* i *Ciganin ali najljepši* ponovno smjestili među deset najprodavanijih književnih naslova u hrvatskim knjižarama.

Posuđenost ili kupnja naslova ne garantira da će biti pročitani, kao što ni nagrade ne podrazumijevaju da je nagrađeno nesumnjivo najvrjednije djelo. Nagrade su uglavnom rezultat dogovora i kompromisa povjerenstava u kojima je odgovornost podijeljena. Tijekom istraživanja određeni su ispitanici izrazili iznenađenje, ali i neslaganje s tolikom potvrđenosti romana Kristiana Novaka te navodili druge naslove koji su po njihovu mišljenju više zaslužili vidljivost i nagrade. Kao što je navedeno u uvodu, odabir romana Kristiana Novaka za

¹¹⁴ Popis najposuđivanijih naslova u posljednjih 365 dana preuzet 6. lipnja 2025. s mrežne stranice Knjižnica grada Zagreba: <https://katalog.kgz.hr/pagesResults/rezultati.aspx?top=365>

¹¹⁵ Od 1. do 12. mjesta nalaze se redom sljedeći lektirni naslovi: *Priče iz davnine*, *Družba Pere Kvržice*, *Trojica u Trnju*, *Koko u Parizu*, *Charlie i tvornica čokolade*, *Emil i detektivi*, *Dnevnik Pauline P.*, *Zaljubljen do ušiju*, *Duh u močvari*, *Miševi i mačke naglavačke*, *Lovac u žitu*, *Čudnovate zgode šegrtu Hlapića*

istraživanje mehanizama vrednovanja ne podrazumijeva potvrdu njihove vrijednosti – subjektivni sud istraživačice ne bi dokazao ništa osim izraza osobne preferencije. Široka prihvaćenost Novakovih romana nametnula se kao prilika da se ispita njihova potencijalno aktivna uloga u procesu vrednovanja, a odgovori ispitanika pružili su uvid u njihova uvjerenja i stavove, okvir djelovanja i mrežu u kojoj s drugim akterima sudjeluju u mehanizmima vrednovanja. Iako je na početku istraživanja prepoznatost Novakovih romana bila poznata i nametnula se kao logičan odabir istraživanja, rezultati su pokazali da su romane kao vrijedne izdvojile sve kategorije ispitanika, pa i one koje je predstavljao jako mali uzorak (književne agente predstavljao je jedan ispitanik).

Kako se god pozicionirali u procjeni vrijednosti njegovih romana, što nije bio cilj ovoga rada, ne možemo ne potvrditi da je uspjeh romana Kristiana Novaka neosporan i nenadmašen u suvremenoj hrvatskoj književnosti. Teorijom mreže aktera pokušalo se pokazati da nije rezultat sretnog slučaja, već dinamičkog odnosa (usp. Felski 2016b: 762) brojnih međusobno povezanih dionika, uključujući same romane, koji karakteristiku *druželjubivosti* – sposobnosti zadobivanja i zadržavanja nečije naklonosti – dijele sa svojim autorom (usp. Felski 2019: 296.) Kao pripadnik akademske zajednice, autor je aktivno uključen u različita događanja poput spomenutih Zagrebačkih književnih razgovora na kojima se raspravljalo o književnom kanonu, sudjeluje u radu povjerenstava za književne nagrade i priznanja, prisutan je u medijima, naročito nakon objave ili dramatizacije romana, na Facebook stranici koju uređuje nerijetko preporučuje druge autore, što naznačuje povezanost s pripadnicima hrvatske književne zajednice, a na aktualnost tema njegovih romana i način obrade kontinuirano pozitivno reaguju čitatelji.

Kako navodi Felski (2016: 754): “Određene ideje, uvjerenja, tekstovi uspješniji su od drugih ne samo zbog puke sile; uspjeh zahtijeva savezništva, diplomaciju, uvjeravanje, kompromis, pregovore, zavođenje, nagovaranje... Mreže su nestabilne i zahtijevaju kontinuiranu podršku brojnih aktera kako bi se održale. Nisu svi akteri jednaki, ali svi igraju svoju ulogu i čine razliku.” Ne može se reći da je Kristian Novak pronašao formulu za savršen roman, ali kao jedan od aktera u mreži odnosa suvremenog hrvatskog književnog polja izuzetno uspješno igra svoju ulogu.

Teorija mreže aktera pružila je pogled na književna djela kao aktivne sudionike mreže aktera koji se „energično zalijeću kroz prostor i vrijeme i povezuju s ostalim suakterima“ (Felski 2019: 323). S obzirom na dokazanu prisutnost romana Kristiana Novaka u nizu odnosa s brojnim akterima i sudionicima istraživanja, u kojima djeluju kao neljudski akteri i tako

osiguravaju opstanak, može se zaključiti da je potvrđena i njihova aktivna uloga u procesu vrednovanja.

VERZIJA PRIJE OBRANE

6. Suvremeni vrednovatelji – pregled istraživanja

Nakon pregleda istraživanja i analize podataka kojom se dokazala postavljena hipoteza o književnim tekstovima kao aktivnim sudionicima vrednovanja, u ovom će se poglavlju predstaviti suvremeni vrednovatelji, njihov utjecaj na književne tekstove i međusobni odnosi.

Suprotstavljajući se teoriji recepcije koja književni tekst promatra kao pasivan, inertan i nijemi objekt koji „ne posjeduje vlastitu snagu, težinu ni prisutnost (...) podređuje se vanjskim silama“ i „raspršuje u kulturnim pretpostavkama i interpretativnim okvirima svoje čitateljske publike“, Felski (2019: 298) ističe neočekivane učinke teksta i privlačenje suaktera – saveznika za nova čitanja, prijevode, imitacije, nagrade i ostale brojne posljedice zajedničkog djelovanja. Odbijajući dihotomiju teksta i konteksta Felski napominje kako tekst nije samo predmet interpretacije, već služi i kao okvir i vodič za interpretaciju (Ibid.: 299).

Proučavanje umjetničkih djela kao neljudskih aktera te dokazivanje hipoteze o njihovoj aktivnoj ulozi u procesu vrednovanja, koja je potvrđena u prethodnom poglavlju na primjeru romana Kristiana Novaka, uključuje i istraživanje načina na koje mreže aktera stječu potporu, dobivaju saveznike i šire utjecaj, ne zaboravljajući pritom aktivnu ulogu svih koji su upleteni u procese, odnosno da mreže nisu samo stvari koje analiziramo, već stvaramo (usp. Felski 2020: 22).

S obzirom na usmjerenost istraživanja na mrežu odnosa suvremenih vrednovatelja i položaj književnoga teksta u navedenoj mreži odnosa vrijednost književnoga teksta u ovom radu prepoznaje se i istražuje kao učinak na čitatelja čija snaga tjera na pronalazak sugovornika. U objašnjenju kritičkog osvrta na roman *Črna mati zemla* Špiranec (2013) tako navodi: „Kad bi me netko pitao po čemu znam da sam upravo pročitala kvalitetno štivo koje želim preporučiti, moj bi odgovor zasigurno bio – po tome što me tjera na pisanje. (...) Pojednostavljeno rečeno, to su tekstovi koji vas potiču na razgovor o njima, tekstovi koje obožavamo tumačiti i koji se teško zaustavljaju.“ U analizi odgovora suvremenih vrednovatelja, osim njihova profesionalnog djelovanja, ispitat će se stoga i njihovi dojmovi, stavovi i uvjerenja o onome što ih je *navuklo* i *zakačilo* na književne tekstove – kako su se povezali s tekstom i kako ih je tekst povezao s drugim dionicima književnog polja (usp. Felski 2020: viii).

U predgovoru izbora proze koja je obilježila prvih dvadeset godina 21. stoljeća Pogačnik kao kriterije kojima se u izboru tekstova vodila, osim “unutarknjiževnih razloga i osobnog čitateljskog užitka“ (2024: 10, 12-13, 17), navodi kvalitetu, literarnu relevantnost i reprezentativnost književnih tekstova, koju su potvrdili autoriteti poput akademije, ministarstava, časopisa, novina, izdavača, festivala te kritička i čitateljska recepcija i ističe

kako je njezin izbor „književnosti visokih standarda“ (Ibid.: 66) jedno od mogućih čitanja određenog korpusa književnih tekstova. U ovom će se poglavlju analizirati djelovanje spomenutih autoriteta te njihova moguća čitanja književnih tekstova koji su na njih ostavili najsnažniji dojam.

Kao što je navedeno u uvodnom dijelu rada, istraživanje mehanizama vrednovanja u suvremenom kontekstu provedeno je putem upitnika¹¹⁶ koji su poslani na e-adrese, Teams kanale ili su dijeljeni putem Facebook i Instagram platformi s ciljem što većeg dosega suvremenih vrednovatelja: čitatelja, književnih blogera, književnih kritičara, agenata, festivala i nagrada, nakladnika, knjižničara, sveučilišnih profesora, urednika portala i televizijskih emisija, školskih knjižničara, nastavnika Hrvatskog jezika te tzv. političkih aktera koji državnim potporama i obrazovnim i kulturnim politikama uvelike utječu na suvremeno hrvatsko književno polje – Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih¹¹⁷ i Ministarstva kulture i medija.

S obzirom na to da se u istraživanju književnosti pristupa kao društvenoj činjenici, odnosno „društvenom fenomenu koji uključuje brojne institucije i pojedince koji proizvode, konzumiraju i vrednuju književna djela“, (Sapiro 2025: 11-12), što istraživanje smješta u okvire sociologije književnosti, pregled vrednovatelja u ovom poglavlju slijedit će podjelu instancija književnoga života koju predlaže Gisele Sapiro (2025: 68):

- a) obrazovne i socijalizacijske institucije (nastavnici hrvatskog jezika, sveučilišni profesori, školski knjižničari)
- b) mjesta društvenosti (čitatelji, društvene mreže)
- c) instancije proizvodnje i diseminacije (književni agenti, knjižničari Knjižnica grada Zagreba, nakladnici, urednici televizijskih emisija)
- d) konsakracijske instancije (festivali, kritičari, Ministarstvo kulture i medija, nagrade).

U poglavlju koje slijedi predstaviti će se profesionalno djelovanje ispitanika, odnosno njihova vrednovateljska uloga analizom odgovora iz prvog dijela upitnika, u kojem su vrednovatelji dali uvid u način odabira književnih naslova za čitanje, predstavljanje na festivalima ili stranim nakladnicima, objave na društvenim mrežama, pisanje književne kritike, objavu ili

¹¹⁶ Kako bi se dobio što potpuniji uvid u mehanizme vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu, u upitnicima su korištena otvorena i zatvorena pitanja. Zaprimiti polustrukturirani podaci analizirani su mješovitim istraživačkim pristupom – kvantitativna analiza koristila se za obradu zatvorenih pitanja (dihotomni odgovori, (višestruki) odabir među ponuđenim kategorijama, stupanj slaganja s tvrdnjom (Likertova ljestvica) i rangiranje, odnosno odabir prema važnosti (Usp. Pavlović i Stanojević 2023: 78) pitanja, a kvalitativna analiza za obradu i interpretaciju otvorenih pitanja.

¹¹⁷ do zaključenja rada nije zaprimljen odgovor.

prijevod na hrvatski jezik, uvrštavanje u lektiru, televizijsku emisiju, dodjelu sredstava ili nagradu; okvir iz kojega crpe kriterije za izbor i vrednovanje književnih djela, kao i drugih vrednovatelja (kriteriji za izbor članova povjerenstava/izbor naslova), razne utjecaje na izbor i ocjenu književnih djela te suradnju s drugim vrednovateljima (promoviranje određenih izdanja). Budući da vrednovatelji imaju različite profesionalne uloge i da se pitanja koja se tiču njihova djelovanja razlikuju, pregled odgovora dat će uvide u njihove specifične odgovornosti i načine djelovanja. S obzirom na to da su odgovori književnih blogera predstavljeni u četvrtom poglavlju i upitnici namijenjeni njima ne sadrže dio u kojem predstavljaju profesionalno djelovanje, njihovi odgovori neće se analizirati u ovom dijelu rada. Također, konsakracijski utjecaj Ministarstva kulture i medija predstavljen je u trećem poglavlju analizom načina financiranja i vrednovanja književnih djela putem javnih natječaja i suradnje s različitim povjerenstvima.

U skladu s burdijeovskom tvrdnjom da ukus razvrstava, ali i svrstava onoga tko svrstava (usp. Duda 2017: 53), prvi dio upitnika daje uvid u izbore vrednovatelja, a drugi dio upitnika pozicionira ih u književnom polju, odnosno otkriva načine na koje surađuju i utječu jedni na druge, ali prvenstveno na književna djela koja u radu i čitanju prepoznaju, analiziraju, tumače, preporučuju, nagrađuju, objavljuju, uređuju, prodaju, ili kritiziraju, odnosno posredovanjem omogućuju tekstovima na djeluju na svijet (usp. Felski 2016a: 31).

Odgovori na pitanja drugog dijela upitnika, koja su uglavnom jednaka za sve vrednovatelje, analizirana su u prethodnim poglavljima – o književnom kanonu, usporedbi profesionalnih i neprofesionalnih vrednovatelja te poglavlju o vrednovanju romana Kristiana Novaka. Usporedba¹¹⁸ vrednovatelja unutar iste kategorije instancije književnog života i kratki zaključak na kraju ovog poglavlja usmjerit će se na sličnosti i razlike u pristupu, stavovima, ciljevima djelovanja i načinima vrednovanja.

¹¹⁸ Stavovi vrednovatelja analizirat će se pomoću odgovora na pitanja u kojima se od vrednovatelja traži rangiranje po važnosti odlika vrijednog književnog djela (inovativnost / jedinstvenost stila pisanja, snaga doživljaja, univerzalnost obraćanja, kompleksnost, tema koja potiče na raspravu i djelovanje, ostalo); suvremenih vrednovatelja (mediji i društvene mreže, čitatelji, nakladnici, književna kritika, književne nagrade, književni festivali, institucije (škole, studiji književnosti, strukovna udruženja), politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih), knjižnice, književni agenti); elemenata u procesu nametanja književnog djela čitateljima (aktivan izdavač, kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj, sustavna i usmjerena promocija, konstruktivan urednik, ostalo); ciljeva djelovanja (promicanje čitanja, podizanje vidljivosti društveno važnih tema, promicanje književnosti, podizanje vidljivosti autora, promocija određenih izdanja, ostalo); razloga izostanka priznanja javnosti i/ili struke suvremenih prozaičkih naslova (nedovoljna i neusmjerena promocija, nedovoljno aktivan izdavač, nedovoljno dobro odrađen urednički posao, tema koja ne odgovara aktualnom trenutku, ostalo, politička nepodobnost). Radi protočnosti sadržaja prilikom usporedbe stavova vrednovatelja navodit će se oni elementi koji su označeni u najvišem postotku.

Broj ispitanika po kategorijama vrednovatelja kreće se od najmanje jednog¹¹⁹ do najviše 73¹²⁰ ispitanika. S obzirom na malen i neujednačen uzorak odgovori se ne smatraju slikom aktualnog stanja već se koriste kao uvid u djelovanje i stavove vrednovatelja koji djeluju u hrvatskom književnom polju.

6. 1. Obrazovne i socijalizacijske institucije

6.1.1. Nastavnici hrvatskog jezika

Obrazovni sustav kao „jedan od središnjih posrednika između književnog prostora mogućnosti i resursa koji su pojedincu dostupni“ i ključni akter u „procesu kanonizacije, tj. stvaranja književnih klasika“ (Sapiro 2025: 92, 121) u istraživanju predstavljaju nastavnici hrvatskog jezika u osnovnim i srednjim školama i sveučilišni profesori. Vrednovateljska uloga školskih knjižničara svrstava ih u obrazovne, a ne diseminacijske institucije budući da se promatra prvenstveno kroz suradnju s nastavnicima hrvatskog jezika u izboru književnih naslova koji se uključuju u lektiru, odnosno knjižnični fond školskih knjižnica u osnovnim i srednjim školama¹²¹. Od 2019. godine, kada je objavljen novi kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik, jedan za osnovne škole i gimnazije, te drugi za srednje strukovne škole, od deset lektirnih naslova godišnje, jedan (1. i 2. razred osnovne škole), odnosno 2 naslova (od 2. razreda osnovne škole nadalje) obvezna su i propisana kurikulumom, a jedan izborni naslov biraju sami učenici. Prošireni popis lektirnih naslova više se ne navodi i izbor ostalih lektirnih naslova prepušta se nastavnicima hrvatskog jezika, koji ih uključuju u lektiru u dogovoru s kolegama i školskim knjižničarima. Novi kurikulum izazvao je negodovanja u javnosti¹²² – brojni nastavnici, knjižničari, kritičari te Hrvatsko društvo pisaca i Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade kritizirali su zastario, neprilagođen, rigidan i isključiv “mršavi” popis naslova, odnosno naprasno ukidanje raznoraznih prijedloga proširenih popisa lektire¹²³

¹¹⁹ Na upitnik namijenjen književnim agentima zaprimljen je jedan odgovor.

¹²⁰ Upitnik namijenjen čitateljima.

¹²¹ S obzirom na to da se njihova vrednovateljska uloga očituje u izboru lektirnih naslova u suradnji s nastavnicima Hrvatskog jezika, odgovori školskih knjižničara na prvi dio upitnika u ovom dijelu rada neće se posebno analizirati.

¹²² Na portalu Moderna vremena objavljene su reakcije pisaca, urednika, nastavnika, knjižničara, predstavnika knjižnih strukovnih udruga i institucija, književnih kritičara na objavljeni kurikulum: <https://mvinfo.hr/clanak/istrazili-smo-uzitak-ili-kazna-o-novim-kurikulumima-za-hrvatski-jezik>

¹²³ “U popisu je naveden jedan živući hrvatski pjesnik, jedna mrtva hrvatska pjesnikinja, a gotovo četrdeset godina Nobelovaca i Nobelovki, dobitnika i dobitnica Bookera, Pulitzera, Europske nagrade za književnost, Nagrade Vladimir Nazor, Goranova vijenca, nepovratno obrisano. Odustati od toga da se uz klasična djela

i prebacivanje odgovornosti izbora i uključivanja novih naslova na nastavnike kojima nisu osigurani resursi da svoje slobodne izbore provedu u nastavi niti zaštita od potencijalnih negodovanja roditelja i javnosti¹²⁴.

Upitnik u kojemu su postavljena pitanja sudjeluju li u izradi popisa obveznih književnih tekstova za cjelovito čitanje za osnovnu i srednju školu djelatnici Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih, vanjski suradnici ili treća strana te pitanja o kriterijima za izbor vanjskih suradnika ako u procesu sudjeluju; o tome tko je sudjelovao u izradi proširenog popisa djela (izbornih književnih naslova) za osnovnu i srednju školu te kriterijima za izbor vanjskih suradnika ako su u procesu sudjelovali; zbog čega se više ne preporučuje prošireni popis lektirnih naslova te postoji li uputa ili smjernice na koju bi se nastavnici hrvatskog jezika mogli pozvati prilikom izbora lektirnih naslova (npr. uključivati što više djela suvremenih autora, ženske autore ili pripadnike manjina i sl.) poslan je Upravi za odgoj i obrazovanje Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih, ali do zaključenja ovog rada nije zaprimljen odgovor. Molba za sudjelovanjem u istraživanju upućena je i savjetnicima za Hrvatski jezik i školske knjižničare Agencije za odgoj i obrazovanje, ali njihovo sudjelovanje podrazumijevalo je složene administrativne korake i procedure. Bez povratne informacije institucije(institucija) koja je upravljala procesom reforme kurikula teško je donijeti zaključak o ciljevima i strategiji koja stoji iza dijela kurikula koji se odnosi na lektiru. Javni iskazi nezadovoljstva mogu se tek upotpuniti odgovorima onih koji su kurikulum dužni provoditi – nastavnika Hrvatskog jezika.

70 % nastavnika Hrvatskog jezika koji su sudjelovali u istraživanju nepostojanje proširenog popisa lektire smatraju pozitivnim, najviše zbog slobode u izboru lektirnih naslova koja im se na taj način omogućuje, ali isti postotak ispitanika navodi da se i dalje služi proširenim popisom koji je bio aktualan prije reforme kurikula iz 2019. godine, što pokazuje da slobodu izbora u nastavi nije jednostavno realizirati. Nabava novih naslova u nekim se školama provodi jednostavno i glatko, u ugodnoj suradnji s ravnateljem, školskim knjižničarima i ostalim nastavnicima, ali određeni broj ispitanika navodi financijske poteškoće.

proučavaju i suvremena djela znači odustati od razvijanja čitateljske kulture; Crno na bijelo, književnost stoga i dalje pripada mrtvim bijelim muškarcima; u takvoj književnosti nema mjesta suvremenim tekstovima, tekstovima koji progovaraju o našoj sadašnjosti, izazivaju prijetnju, proturječe, otimaju se kanonu.”

¹²⁴ „Formalno navođenje slobode planiranja i mogućnosti izbora suvremenih djela u kurikulumu, za kojim će vjerojatno posegnuti u svoju obranu autori ove verzije dokumenta, samo je mrtvo slovo; Moja hrabrost da odaberem po mnogima izvrsnu suvremenu priču nije jednaka hrabrosti sastavljača popisa književnih djela u nacionalnom kurikulumu. Moja je naprosto neproporcionalno veća i na njoj se novim nacionalnim kurikulumom bezobrazno i licemjerno inzistira. Sastavljači se nisu htjeli boriti s konzervativizmom i vrijednosnim sudovima raznih akademika i heterogene javnosti, odlučili su svojim ziheraškim postupkom radije obezvrijediti djela brojnih živućih pisaca.”

Kao prioriteti u izboru lektirnih naslova pokazuju se prikladnost i potencijalno pozitivan odgovor učenika – prilikom izbora određenog književnog djela u popis lektire, 40 % ispitanika navodi nastavnikovu/nastavničinu osobnu procjenu prikladnosti književnog djela za određeni razred, 30 % dostupnost književnih djela u školskoj knjižnici, a 30 % nastavnikovu/nastavničinu osobnu procjenu vrijednosti književnog djela. Promjene koje nastavnici primjećuju od reforme 2019., nastavnici mahom označuju pozitivnima, i to sklonost biranju književnih naslova koji se više sviđaju učenicima (44 %), zastupljenost književnih naslova kojih ranije nije bilo na popisima lektirnih naslova (33 %), uključivanje književnih naslova po osobnom ukusu nastavnika/nastavnice (17 %). Polovica ispitanika kao najvažniji kriterij vrijednosti književnog djela koje se uvrštava u lektiru označava temu koja potiče na raspravu i djelovanje, zatim snagu doživljaja (20 %) i kompleksnost (20 %). Inovativnost / jedinstvenost stila pisanja (10 %) smještaju na posljednje mjesto, za razliku od odgovora u drugom dijelu upitnika, kada je polovica ispitanika, odgovarajući iz pozicije čitatelja, biraju kao najvažniju¹²⁵.

Najvažnijim ciljem lektire nastavnici smatraju razvijanje čitateljskih navika (40 %), razvijanje vokabulara i vještina izražavanja (20 %), razvijanje empatije (20 %), promicanje čitanja (10 %) te upoznavanje s vrijednim književnim djelima (10 %). Dvoje nastavnika navodi kako bi upoznavanje s vrijednim književnim djelima bio najvažniji cilj da rade s učenicima koji bi bili zainteresirani i imali razvijene čitateljske navike.

Na pitanje da navedu do 5 djela ili autora za koje smatraju da bi morali biti uključeni u lektiru, nastavnici mahom navode autore koji su u lektiru već uključeni¹²⁶, iz čega bi se moglo zaključiti da postojeći popis obvezne literature ne upotpunjuju novim naslovima, no prilikom navođenja najvrjednijih proznih naslova suvremene hrvatske književnosti, nastavnici pokazuju da prate suvremenu književnu produkciju¹²⁷ – navodeći djela Kristiana Novaka (8), Olje Savičević Ivančević (6), Želimira Periša (2), Miljenka Jergovića (2), Ivane Šojat (2),

¹²⁵ Slijede je snaga doživljaja (30 %), tema koja potiče na raspravu i djelovanje (10 %) i univerzalnost obraćanja (10 %).

¹²⁶ Vladimir Nazor, *Voda* (2); Nada Mihelčić, *Zeleni pas* (2); Vjenceslav Novak, *Iz velegradskog podzemlja* (2), Dinko Šimunović, *Duga*, Antoine de Saint-Exupéry, *Mali princ* (2), N. Fabrio, *Kratki izlet*; M. Držić, *Dundo Maroje*; I. Vojnović, *Dubrovačka trilogija*; M. Begović, *Bez trećega*; B. Brecht, *Kavkaski krug kredom*, E. Hemingway, *Starac i more* (2), S. Kolar, *Breza*, djela A. Šenoe, P. Preradovića, A. G. Matoša, V. Parun, M. J. Zagorke, I. B. Mažuranić.

¹²⁷ jedan nastavnik navodi lektirne naslove poput *Alkar*, *Duga*, *Bijeli klaun*, *Koko u Parizu*, *Zeleni pas*, a jedan klasike poput *Don Quijote*, *Ana Karenjina*, *Zločin i kazna*, *Branka*.

Slavenke Drakulić (2), Bekima Serjanovića, Maše Kolanović, Damira Karakaša, Marine Vujčić, Jurice Pavičića, Drage Hedla, Ivane Bodrožić itd.

Kao razlog nedovoljno prepoznatog suvremenog proznog djela nastavnici hrvatskog jezika navode nedovoljnu i neusmjerenu promociju i nedovoljno aktivnog izdavača, a na pitanje što je potrebno da se djelo nametne čitateljima navode kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj i sustavnu i usmjerenu promociju.

Određujući vrednovatelje po važnosti najvažnijima označuju čitatelje, medije, društvene mreže, institucije, književne nagrade i književnu kritiku.

6.1.2. Sveučilišni profesori

Na pitanje kako biraju književne tekstove koje uključuju u kolegije i koji su im aspekti najvažniji prilikom izbora, sveučilišni profesori navode osobnu procjenu estetske vrijednosti, sociokulturnu relevantnost teksta, relevantnost teksta za nastavni sadržaj te podjednaku zastupljenost svih književnih vrsta. Profesori ističu da biraju tekstove na kojima se mogu primijeniti prikladni metodološki alati, kompleksna i inovativna djela te navode kako im je cilj studente privoliti za kompleksna djela koja trebaju tumačenje. 75 % ispitanika navodi da se dio popisa djela mijenja svake godine, 25 % svake druge godine, a 50 % ispitanika u kolegije uključuju književne tekstove na prijedlog studenata.

Kao najvažnije kriterije prilikom procjene vrijednosti određenog teksta¹²⁸, 50 % profesora ističe temu koja potiče na raspravu i djelovanje te po 25 % ispitanika inovativnost / jedinstvenost stila pisanja i kompleksnost.

75 % ispitanika najvažnijim ciljem svojeg djelovanja smatra razvijanje kritičkog mišljenja i interpretacijskih vještina, a 25 % podizanje vidljivosti vrijednih književnih tekstova i autora, a pod ostalo navod "nova čitanja koja propituju tradicionalne pristupe književnom tekstu" i "razvijanje sposobnosti izražavanja kod studenata, govornih i pismenih".

Uz nedovoljnu i neusmjerenu promociju i nedovoljno aktivnog izdavača, 50 % ispitanika nudi vlastita objašnjenja za neprihvaćenost određenih književnih djela: zahtjevnost teksta¹²⁹,

¹²⁸ Pod ostalo profesori navode: "Uzbudljivost čitateljskog iskustva, npr. otkrivanje skrivenih značenja, povezivanje naoko nebitnih detalja u smislenu cjelinu, detektiranje autorskih šavova – ogledan primjer takvog teksta je Ugrešićkina Lisica; aktualnost problematike koje djelo obrađuje te sociokulturnu relevantnost."

¹²⁹ "Bekavčevi romani su 'prezahtjevni' za prosječnog čitatelja, gusti su i eruditni i mnoge odbija njegov stil pisanja te ni ne uspiju probiti do bitnih aspekata teksta."

neprepoznavanje¹³⁰ vrijednosti ili posebnosti¹³¹; jedan ispitanik najzaslužnijom smatra nedovoljnu i neusmjerenu promociju, a drugi političku nepodobnost.

Presudno za nametanje književnog teksta čitateljima profesori smatraju kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj (75 %) i sustavnu i usmjerenu promociju (25 %), a jedan ispitanik navodi presudan utjecaj urednika i nakladnika¹³².

Kao najvažnije kriterije prilikom procjene vrijednosti određenog teksta iz pozicije čitatelja sveučilišni su profesori najvažnijima označili inovativnost / jedinstvenost stila pisanja i kompleksnost, a kao najvažnije vrednovatelje u suvremenom kontekstu ističu književne nagrade, medije i društvene mreže, nakladnike, institucije i književnu kritiku.

6.1.3. Usporedba vrednovatelja

Da dijele obrazovnu funkciju pokazuju odgovori u kojima nastavnici i sveučilišni profesori kao najvažniju karakteristiku književnoga djela koje biraju za nastavu označavaju temu koja potiče na raspravu i djelovanje. U drugom dijelu upitnika obje kategorije ispitanika najviše ističu inovativnost / jedinstvenost stila pisanja, odnosno aspekti koje smatraju najvrjednijima mijenjaju se ovisno o tome promatraju li književna djela kao pedagoški djelatnici ili čitatelji.

Razlika u izboru književnih djela koja se obrađuju na nastavi u školama i na visokim učilištima najviše se očituje u slobodi prilikom donošenja izbora nastavnika, odnosno sveučilišnih profesora. Iako nastavnici hrvatskog jezika u odgovorima na upitnik pozdravljaju slobodu izbora književnih djela za lektiru, prilikom navođenja konkretnih naslova pokazuju da se još uvijek oslanjaju na druge autoritete i popise koji više nisu važeći. Premda prate suvremenu književnu produkciju, osobnu procjenu vrijednosti književnih naslova prilikom izbora lektirnih naslova nastavnici smještaju na posljednje mjesto – po važnosti je nadilazi dostupnost naslova i procjena prikladnosti književnih naslova učenicima, odnosno uključivanje naslova koji će se svidjeti učenicima. Napominju također kako lektirne naslove moraju uskladiti s prioritetima obrade književnih djela na nastavi, poput razvijanja čitateljskih navika, vokabulara, izražavanja i empatije i kako bi se popis razlikovao da rade s učenicima koji bi bili zainteresirani i imali razvijene čitateljske navike. Njihovi izbori, također, uključuju

¹³⁰ „Knjiga je objavljena u nizu autorovih knjiga slične, ali se nije prepoznalo mjesto razlike i specifična poetika knjige.“

¹³¹ „Zbog specifičnosti hibridnoga žanra kojim su tekstovi pisani, koji miješa fikcijsko i faktografsko, satiričko i literarno, nisko i visoko itd.“

¹³² „Važno je da ti je urednik Krno Lokotar čije je ime brend koji automatski lansira autore čije knjige on uređuje i promovira. Slično vrijedi i za naslove koje objavljuje Fraktura“.

i druge dionike, podrazumijevaju suradnju s kolegama, uvjetovani su resursima pojedine škole i izloženi su kontinuiranoj procjeni ostalih.

Budući da surađuju upravo sa zainteresiranim čitateljima koji imaju razvijene čitateljske navike i u radu se mogu usmjeriti na razvijanje kritičkog mišljenja i interpretacijskih vještina, sveučilišni profesori pokazuju više slobode, samopouzdanja i spremnosti na oblikovanje popisa književnih naslova koje uključuju u nastavu i redovito ih osvježavaju. Prilikom formiranja popisa književnih djela najviše se oslanjaju na vlastitu estetsku procjenu i rado uključuju kompleksna djela koja će svojim tumačenjem približiti studentima i tako ih privoliti na čitanje.

6.2. Instancije proizvodnje i diseminacije

6.2.1. Književni agenti

Upitnik namijenjen književnim agentima ispunila je jedna ispitanica.

Kao i ostali vrednovatelji, ispitanica navodi kako o izboru naslova (koji će se predložiti stranim nakladnicima) odlučuju djelatnici, a ako postoji suradnja s vanjskim suradnicima, najvažniji kriterij za njihov izbor jest iskustvo rada u polju književnosti. Inovativnost / jedinstvenost stila pisanja smatra najvažnijom kvalitetom teksta pri procjeni vrijednosti, i u ulozi književnog agenta i u ulozi čitateljice.

Navodi kako proces predstavljanja stranim nakladnicima uključuje stvaranje portfelja te ističe razlike u procesu predstavljanja književnog teksta na domaćem i stranom tržištu: “Svakako se razlikuju, na mnoge načine. Važno je da naslov bude atraktivan, važnost naslova najčešće se podcjenjuje. Važna je tzv. univerzalnost u lokalitetu, trenutak u vremenu, vanjske okolnosti i trendovi u nakladništvu, više nego li kvaliteta djela, domicilna recepcija, nagrade i slično.”

U skladu s djelovanjem, kao najvažnije ciljeve djelovanja agentica ističe podizanje vidljivosti autora i promociju određenih izdanja.

Kao razlog nedovoljno prepoznatog suvremenog proznog djela agentica navodi nedovoljnu i neusmjerenu promociju i nedovoljno aktivnog izdavača, a na pitanje što je potrebno da se djelo nametne čitateljima navodi aktivnog izdavača i kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj.

Određujući vrednovatelje po važnosti najvažnijima označuje medije, društvene mreže, čitatelje, nakladnike, književnu kritiku, književne nagrade, a svoju ulogu (književni agenti) smješta na posljednje mjesto.

6.2.2. Knjižničari Knjižnica grada Zagreba

Knjižničari Knjižnica grada Zagreba građu nabavljaju u skladu s nabavnom politikom ustanove propisanom u pravnim aktima¹³³. Uz važeće procedure nabave, četvero knjižničara koji su sudjelovali u istraživanju, dalo je uvide u načine suradnje s korisnicima i vrednovanja književnih djela. U pitanju u kojemu se po važnosti označavaju najvažniji kriteriji za odabir naslova za knjižni fond, u najvećoj mjeri (50 %) navode potražnju čitatelja, a pod ostalo navode kako odabir¹³⁴ naslova uvelike ovisi o financijama, odnosno sredstvima koja se dodjeljuju za redovnu nabavu/otkup¹³⁵ knjiga. Ispitanici navode i da se obrađuju podaci o čitanosti/posudbi i koriste za statistiku i smjernice u nabavi¹³⁶.

Svi ispitanici navode kako u procesu sudjeluju djelatnici, a kao najvažnije aspekte prilikom odabira navode dostupnost vrijednih naslova široj čitateljskoj publici (50 %), doprinos hrvatskoj kulturi (25 %) te potencijalna čitanost i popularnost (25 %). Vrijednost književnog naslova drugi je izbor 25 % ispitanika.

Uspjeh i nagradu kao razlog isticanja u preporukama čitateljima, kao knjige mjeseca, na književnim večerima ili ostalim manifestacijama u organizaciji Knjižnica grada Zagreba navodi 50 % ispitanika, zatim interes čitatelja (25 %) i popularnost (25 %). Jedan ispitanik pritom ističe ulogu informatora¹³⁷ u svakodnevnoj komunikaciji s čitateljima – uspostavljeni odnos povjerenja te uvažavanje preporuka čitatelja prilikom isticanja određenih naslova.

¹³³ Dostupno na mrežnim stranicama KGZ-a: <https://www.kgz.hr/hr/o-nama/pravni-akti/8120>

¹³⁴ Ispitanik navodi: „Odabir naslova za knjižnični fond ovisi ne samo o svemu navedenom, nego i o dostupnim financijskim sredstvima za nabavu knjiga. Prosječna cijena knjige je sve viša, a sredstva koja se knjižnicama dodjeljuju za redovnu nabavu knjiga (za razliku od nabavu knjiga putem otkupa) ne prate isti trend rasta, tako je, za razliku od nekih ranijih godina, sve teže uspijevati pokriti svu ili veći dio nakladničke produkcije i potrebno je više vagati na koje naslove utrošiti dostupna sredstva. Uz pretpostavku da će putem otkupa biti moguće nabaviti kvalitetnije naslove u većem broju primjeraka, redovna sredstva, uz manji broj primjeraka onih kvalitetnijih, usmjerena su na manje kvalitetne, ali popularne i tražene naslove, i pretpostavljam da će to biti sve više slučaj, iako bi, da su financijska sredstva drukčije raspoređena, moći samostalno odabrati i nabaviti i sve kvalitetne naslove (za koje se trenutno "pričeka" objava otkupnih listi) ažurno i u potrebnom broju primjeraka.”

¹³⁵ Ispitanik navodi: „Model otkupa knjiga sam po sebi predviđa obveznu nabavu određenog broja naslova, konkretno onih sa A listi otkupa ovisno o tipu knjižnice. Od ove godine propozicijama natječaja za otkup knjižnicama je, također ovisno o tipu knjižnice, propisan i minimalan broj primjeraka koje knjižnice moraju imati u fondu s A listi otkupa, što će svakako imati značajan utjecaj na strukturu fondova knjižnica.”

¹³⁶ „Potrebe izrade statističkih izvještaja i evaluacije nabavne politike; za formiranje smjernica za nabavu, populariziranje čitanja i potrebe statistike; statistike i godišnja izvješća; za statističke podatke koji se prosljeđuju u matičnu knjižnicu te u NSK.“

¹³⁷ „Utjecaj na izbor preporučenih naslova kao i na izbor autora koje predstavljamo putem književnih susreta i manifestacija imaju u podjednakoj mjeri svi navedeni faktori. Knjižničari informatori u svakodnevnoj izravnoj komunikaciji s korisnicima nastoje preporučiti prije svega kvalitetnu knjigu, ne nužno one najpopularnije naslove, nego one koje nezasluženo prolaze 'ispod radara', a vrijedi ih pročitati. Iako treba reći da unatoč tome većina korisnika koja ima formirane specifične čitateljske navike poseže gotovo uvijek za istim tipom literature, unatoč preporukama i sugestijama knjižničara. Također, dio preporuka (koje objavljujemo na našim mrežnim

Knjižničari imaju dugogodišnju suradnju s vanjskim suradnicima s kojima dogovaraju tribine i susrete. Pritom svi ispitanici kao najvažniji kriterij u izboru suradnik označuju iskustvo rada u polju književnosti.

Kao razlog nedovoljno prepoznatog suvremenog proznog djela knjižničari navode nedovoljnu i neusmjerenu promociju i nedovoljno aktivnog izdavača.

Određujući vrednovatelje po važnosti najvažnijima označuju čitatelje, medije, društvene mreže, nakladnike, književnu kritiku, književne nagrade, a svoju ulogu smještaju na sedmo mjesto. Na pitanje što je potrebno da se djelo nametne čitateljima navode kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj i sustavnu i usmjerenu promociju, a jedan ispitanik izražava neslaganje s, po njemu, presudnim utjecajem promocije¹³⁸.

6.2.3. Nakladnici

Nakladnici koji su sudjelovali u istraživanju navode kako je objava književnih naslova hrvatskih autora te prijevoda sa stranog jezika u potpunosti odluka djelatnika, a pod ostalo navode i preporuke *bookblogera*, književnih agenata te renome i prethodnu nagrađivanost autorice / autora.

Iskustvo rada u polju književnosti svi ispitanici označuju najvažnijim kod onih koji biraju književne naslove, a navode i uredničko iskustvo.

U prvom dijelu upitnika 75 % nakladnika označava inovativnost / jedinstvenost stila pisanja, a 25 % univerzalnost obraćanja najvažnijim odlikama književnog teksta, a u drugom dijelu upitnika u kojemu izražavaju stav iz pozicije čitatelja, svi ispitanici označuju inovativnost / jedinstvenost stila pisanja kao najvažniju odliku vrijednog književnog teksta, što ukazuje na mala odstupanja u procjeni vrijednosti ovisno o ulozi koju nakladnici preuzimaju prilikom odgovaranja.

Podaci o prodaji književnih naslova analiziraju se za planiranje nakladničkog programa i procjenu uspješnosti¹³⁹.

stranicama i lokalnim mrežnim portalima) oblikujemo u suradnji s čitateljima te njima prepuštamo izbor preporuka koje će oni prenijeti drugima upravo iz pozicije čitatelja, a ne stručnjaka koji se profesionalno bavi knjigom.”

¹³⁸ Jedan ispitanik navodi: „Žalosno je što je sustavna i usmjerena promocija zapravo dovoljna da se djelo nametne potencijalnim čitateljima, djelo o kojem se govori svi će htjeti pročitati. Ali u knjižničarskom poslu često svjedočimo i primjerima kada je usmena preporuka od čitatelja čitatelju ponekad dovoljna da neka knjiga postane čitateljski hit iako je nema u medijima.”

¹³⁹ “Za procjenu financijske uspješnosti knjige te planiranja nakladničkog programa za sljedeću godinu; za izradu daljnjih izdavačkih planova; izbor budućih naslova, određivanje naklada nadolazećih naslova, osmišljavanje promotivnih akcija; za analizu uspjeha naslova procjenu za daljnje praćenje autora i još mnogo elemenata.”

Prilikom promocije objavljenih naslova 50 % ispitanika organizira vlastite programe i događaje za promociju književnih naslova, jedan ispitanik surađuje s medijima, a drugi s narodnim knjižnicama.

Osim uspješne prodaje, kao poticaje koji utječu na odluku o ponovnom izdanju određenog djela nakladnici navode¹⁴⁰ procjenu književne vrijednosti i važnosti djela, državne potpore i uspješnost prodaje.

Promicanje književnosti svi ispitanici označuju najvažnijim ciljem svoga djelovanja, a navode i “kreiranje literarnog ukusa hrvatskih čitatelja”.

Na pitanje o naslovima koji nisu dobili zaslužen priznanje javnosti i/ili struke, jedan ispitanik odgovara¹⁴¹ da je pitanje kompleksno budući da ovisi o književnoj produkciji, sastavu povjerenstava i metodi vrednovanja, a problematičnim smatra marginalan položaj književne kritike. Polovica ispitanika za spomenuto najodgovornijim smatra nedovoljnu i neusmjerenu promociju, jedan nedovoljno aktivnog izdavača, a pod ostalo ispitanici navode neprepoznavanje od publike i nepodržavanje od medija¹⁴².

Kao najvažnije vrednovatelje u suvremenom kontekstu nakladnici navode književne nagrade (50 %), medije i društvene mreže (25 %) i nakladnike (25 %), a najvažnijima u procesu nametanja književnog djela čitatelju smatraju kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj (50 %) i sustavnu i usmjerenu promociju (25 %) i aktivnog izdavača (25 %). Jedan ispitanik navodi i likovnu opremu naslovne stranice.

¹⁴⁰ „Literarna vrijednost djela u kontekstu hrvatske i svjetske književnosti; državne poticaje; ako se pitanje odnosi na ponovno izdavanje naslova koji su već objavljeni u izdavačkoj kući, onda uspješnost prodaje. Ako se pitanje odnosi na ponovno izdavanje naslova koji su prethodno objavljeni od strane neke druge izdavačke kuće, onda to koliko je vremena prošlo od prethodnog izdanja, kao i procijenjena općenita kulturna važnost određene knjige; važnost autora, nedostupnost, koliko je knjiga bitna.“

¹⁴¹ „Ima ih uvijek, ali to je kompleksno pitanje ako je riječ o nagradama onda žirija odnosno kakva je godina, tj. što je sve u konkurenciji te način na koji se vrednuje da li bodovanjem ili pak glasanjem s raspravom zavisno od žirija do žirija, ako je riječ o kritici i prisutnosti u medijima tu je problem da je u velikim nacionalnom medijima kritika potisnuta na marginu, ima je na specijaliziranim portalima i blogovima ali to je doseg javnosti nedovoljan. Općenito nije lako dobiti priznanje javnosti i ili struke, ali s druge strane sve važnije knjige su prevedene dostupne u knjižarama i knjižnicama pa je teško govoriti što je točno zaslužen priznanje.“

¹⁴² “Vrijeme u kojemu širi krug publike nije prepoznao izvoran autorski glas; slabo i neadekvatno praćenje kulture od strane najpopularnijih medija; sustavno zanemarivanje čitanja.”

6.2.4. Urednici televizijskih emisija

Svi ispitanici navode da su naslovi koje biraju za televizijsku emisiju prvenstveno izbor urednika. U skladu s emisijom koja se bavi književnim klasicima, urednici emisije važna je i potvrđena pozicija unutar književnog kanona, a za emisiju organiziranu kao književni klub, komunikacija, odnosno mediji i društvene mreže.

Za predstavljanje u emisiji urednice biraju¹⁴³ književna djela koja provociraju reakciju i potiču rasprave, a ne zadiru ni od negativne kritike¹⁴⁴.

Osim samih književnih djela, urednice pomno biraju i sugovornike s kojima će djelo predstavljati gledateljima i kao njihove nužne karakteristike ističu znanje, strast za književnošću i vještinu javnog nastupa¹⁴⁵.

Kao najvažniju kvalitetu teksta urednice navode univerzalnost obraćanja, urednica emisije o klasicima kao drugi izbor označava inovativnost / jedinstvenost stila pisanja, a urednica emisije koja je organizirana kao književni klub temu koja potiče na raspravu i djelovanje. Obje urednice surađuju s nakladnicima na način da im se ustupe književni naslovi i ponude sugovornici.

Kao razlog nedovoljno prepoznatog suvremenog proznog djela urednice navode nedovoljnu i neusmjerenu promociju, nedovoljno aktivnog izdavača, političku nepodobnost, a jedna urednica spominje nedovoljnu zastupljenost u školama. Na pitanje što je potrebno da se djelo nametne čitateljima urednice navode kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj te sustavnu i usmjerenu promociju.

Određujući vrednovatelje po važnosti jedna urednica navodi nagrade, medije, čitatelje, društvene mreže, književne festivale, književnu kritiku, a druga smješta čitatelje na prvo mjesto, zatim institucije, književne agente, književne festivale i književnu kritiku, a svoju ulogu (mediji) na pretposljednje mjesto.

Promicanje čitanja/književnosti¹⁴⁶ urednice smatraju najvažnijim ciljem svojega djelovanja. Urednica emisije o klasicima želi i prenijeti važne poruke, a urednica emisije organizirane kao

¹⁴³ „ono koje još uvijek (ili danas) nam ima što za reći, postavljati nam pitanja, dati nam razmišljati ili osjećati; djelo koje je kvalitetno i može otvoriti prostor za širu raspravu”.

¹⁴⁴ „dobro je čuti razna pa i oprečna mišljenja o djelu jer i čitatelji imaju podijeljena mišljenja o svakom naslovu.”

¹⁴⁵ “Sudionici emisija moraju biti pravi poznavatelji, ali i istinski ljubitelji književnosti, imati široko znanje ali posjedovati i strast prema književnosti, te biti elokventni i vični javnom nastupu pred kamerama; najvažnije je da je sugovornik relevantan u području kojim se knjiga bavi”.

¹⁴⁶ Urednica navodi: „Podizanje svijesti da se knjige obraćaju svima i da svatko može u knjigama pronaći temu za sebe, čak i ako ne voli knjige.”

književni klub kao drugo po važnosti navodi podizanje vidljivosti društveno važnih tema te poticanje na čitanje i onih koji za to ne pokazuju sklonosti¹⁴⁷.

6.2.5. Usporedba vrednovatelja

Vrednovatelji koji su smješteni u ovu skupinu u svom djelovanju promiču književna djela svojim preporukama, u knjižnicama ili na televiziji te objavama na domaćem ili stranom tržištu. Svi navode kako je izbor književnih djela koje će objaviti, predstaviti stranim nakladnicima, preporučiti, istaknuti ili predstaviti u televizijskoj emisiji rezultat osobnog izbora djelatnika, a ako postoji suradnja s vanjskim suradnicima, najvažnijim kriterijem za njihov izbor smatraju iskustvo rada u polju književnosti.

I u prvom i u drugom dijelu nakladnici označuju inovativnost / jedinstvenost stila najvažnijim odlikama književnog teksta. Istu kvalitetu teksta izdvaja i književna agentica, iz čega se može zaključiti da potencijalni uspjeh književnog djela grade na snazi samoga teksta, njegovoj inovativnosti i jedinstvenosti. Za razliku od knjižničara i televizijskih urednika, nisu izloženi neposrednom kontaktu s čitateljima/gledateljima i njihov odnos ne počiva na komunikaciji – povratna informacija čitatelja važna za njihov profesionalni rad očituje se u broju kupljenih primjeraka. U skladu s djelovanjem i svakodnevnom komunikacijom s korisnicima, knjižničari izdvajaju temu koja potiče na raspravu i djelovanje te univerzalnost obraćanja kao najvažniju kvalitetu književnoga teksta, i u prvom i u drugom dijelu upitnika, iz čega se može zaključiti da teško odvajaju profesionalnu od čitateljske uloge. Obje televizijske urednice kao najvažnije karakteristike izdvajaju univerzalnost obraćanja, a izbor druge najvažnije odlike teksta kod televizijskih urednica ovisi o profilu televizijske emisije – urednica emisije koja je posvećena klasicima kao drugi izbor označava inovativnost / jedinstvenost stila pisanja, a urednica emisije koja je organizirana kao književni klub temu koja potiče na raspravu i djelovanje. U skladu sa svojom diseminacijskom ulogom gotovo svi¹⁴⁸ vrednovatelji smatraju promicanje književnosti/književnih djela kao najvažniji cilj djelovanja.

¹⁴⁷ “podizanje svijesti da se knjige obraćaju svima i da svatko može u knjigama pronaći temu za sebe, čak i ako ne voli knjige.”

¹⁴⁸ Književna agentica označava podizanje vidljivosti autora najvažnijom, a promicanje književnosti i čitanja navodi odmah nakon spomenute karakteristike.

6. 3. Konsakracijske instancije

6.3.1. Književni festivali

Popularnost i vidljivost, odnosno uspješno djelo/nagradu, organizatori festivala označuju najvažnijima za uvrštavanje autora u program festivala. Ispitanici navode da u izboru autora sudjeluju vanjski suradnici i djelatnici i kao najvažniji kriterij za njihov izbor navode iskustvo rada u polju književnosti. Jedan ispitanik navodi kompleksnost i snagu doživljaja kao najvažnije karakteristike vrijednog djela, a drugi temu koja potiče na raspravu i djelovanje i inovativnost.

U skladu s djelovanjem, kao najvažnije ciljeve djelovanja ispitanici ističu promicanje čitanja/književnosti i podizanje vidljivosti autora i društveno važnih tema. Karakteristike po kojima procjenjuje književnu vrijednost djela kao organizatori festivala i kao čitatelji razlikuju se; jedan ispitanik na prvo mjesto stavlja snagu doživljaja, a drugi inovativnost / jedinstvenost stila pisanja.

Kao razlog nedovoljno prepoznatog suvremenog proznog djela organizatori festivala navode specifične karakteristike djela¹⁴⁹ te nedovoljnu i neusmjerenu promociju i nedovoljno aktivnog izdavača. Na pitanje što je potrebno da se djelo nametne čitateljima navode kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj i sustavnu promociju, a naglašava se i uloga urednika.

Određujući vrednovatelje po važnosti najvažnijima označuju čitatelje, književne nagrade, književnu kritiku, medije, društvene mreže, festivale i nakladnike.

6.3.2. Književne nagrade

Kao najvažnije karakteristike za sudjelovanje u povjerenstvu koje dodjeljuje književne nagrade organizatori navode iskustvo rada u polju književnosti i iskustvo bavljenja književnom kritikom. Proces vrednovanja uključuje bodovanje i dogovor o naslovu koji će se nagraditi novčanim iznosom, svečanom dodjelom i potporom u promociji.

Svi ispitanici označuju inovativnost / jedinstvenost stila pisanja kao najvažniju odliku vrijednog književnog teksta i kriteriji se ne razlikuju kada ih izdvajaju u drugom dijelu upitnika.

Najvažnijim ciljem djelovanja ispitanici smatraju promicanje književnosti i promociju određenih izdanja.

¹⁴⁹ „Riječ je o brutalnoj prozi, koja tom žestinom odbija dio čitatelja, ali sjajno napisanoj, ekspresivnoj, uznemirujućoj knjizi.”

Kao razlog nedovoljno prepoznatog suvremenog proznog djela navode se nedovoljna i neusmjerena promocija i nedovoljno aktivan izdavač, a na pitanje što je potrebno da se djelo nametne čitateljima navode kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj i sustavnu promociju.

Određujući vrednovatelje po važnosti najvažnijima označuju čitatelje, književne nagrade, književnu kritiku, medije, društvene mreže, festivale i nakladnike. Smještajući nagrade na visoko drugo mjesto pokazuju svijest o važnosti svoje profesionalne uloge.

6.3.3. Književni kritičari

Pozicija književnih kritičara, kao ključnih posrednika u procesu recepcije i vrednovanja književnih djela na polu visoke književnosti (usp. Sapiro 2025: 124), u suvremenom hrvatskom književnom polju predstavljena je u četvrtom poglavlju rada. Stavove aktivnih književnih kritičara u hrvatskom književnom polju u istraživanju zastupaju ispitanice koje odgovorima na pitanja o stanju suvremene književne kritike i položaja književnih kritičara u književnom polju (*Kako biste opisali stanje suvremene hrvatske književne kritike, odnosno položaj kritičara u književnom polju? Smatrate li da su književni kritičari dovoljno uključeni u procese vrednovanja književnih djela (npr. povjerenstva za nagrade, festivale, vijeća za dodjelu sredstava putem javnih poziva i sl). Vidite li mogućnost da se uloga književnih kritičara revitalizira?*) navode¹⁵⁰ marginalan položaj književne kritike i ovisnost o nezavisnim medijima i entuzijastima, nedovoljnu zastupljenost kritičara u raznim procesima odlučivanja,

¹⁵⁰ “Prava književna kritika gumuta je na medijske margine, u mainstreamu je apsolutno nema, a u potpunosti ovisi o šaćici nezavisnih medija, koji sami ovise o mizernim javnim financiranjima i izvorima. I tako dalje... Većina ‘kritike’ koja se u medijima servira nema veze s kritikom. O uredničkom radu na tekstovima da i ne pričam... Smatram da kritičari nisu dovoljno uključeni u mnoge procese odlučivanja, uključujući sve navedene, barem kad je u pitanju mainstream. Događa se i mnogo toga dobroga, ali mahom ovisi o entuzijazmu nekolicine ljudi koji vjeruju u pravu kritiku, transparentnost, nepristranost itd.; Stanje književne kritike danas proizlazi iz odnosa medija prema njoj i smanjenom prostoru za ozbiljne kritičke tekstove u mainstream medijima. Kritičara, u posljednje vrijeme ima dosta, dosta je tu mladih i talentiranih imena, kao i specijaliziranih portala na kojima se mogu pronaći vrlo kvalitetni tekstovi, no njihov utjecaj i vidljivost nisu veliki. Kritičari ne uspijevaju postići kontinuitet, pa posljedično i autoritet kao u ranijim razdobljima. Kritičari su dosta dobro zastupljeni u povjerenstvima, vijećima i na festivalima, iako se u posljednje vrijeme i žiriji za književne nagrade često sastavljaju od ljudi koji to nisu, nego pripadaju drugim profesijama, što svakako mijenja njihovu vizuru iz koje čitaju knjige i utječe na krajnji ishod nagrada, odnosno laureate. Problem je što danas dominiraju objave marketinškog karaktera po društvenim mrežama koje u očima ‘običnog’ čitatelja zamjenjuju književne kritike i imaju veću vidljivost, pa i utjecaj. Kritičari i mediji koji objavljuju kritike trebaju veću podršku, prije svega financijsku, kako bi mogli kontinuirano i kvalitetno djelovati i ne odustajati zbog toga što se moraju baviti drugim poslovima ili u jednom trenutku osjetiti ‘krizu smisla’ jer se bave poslom koji je premalo cijenjen i vidljiv. Model poput stipendija ili stimulacija za pisce, mogao bi biti primjenjiv i za kritičare, kao i državna i lokalna potpora medijima koji kritičke tekstove objavljuju.”

nedovoljnu vidljivost te nužnost podupiranja kvalitetne kritike, naročito mladih imena, kako bi mogli djelovati kvalitetno i u kontinuitetu.

Uz promicanje čitanja i književnosti kao najvažniji cilj djelovanja kritičari dodaju “utjecaj na stvaranje vrijednosne hijerarhije unutar književnog polja” te “promicanje i poticanje kritičkog mišljenja (o književnosti, kontekstu itd.)”.

Kritičari samostalno biraju naslove o kojima će pisati, a ako djeluju kao urednici, navode kako nastoje strogo dijeliti kritiku od PR-diskursa.

Kod izbora kritičara za pisanje kritičkih tekstova kritičari navode kako je najvažniji dobro napisan tekst i ističu kako se želi dati prilika mladima¹⁵¹ i onima koji žele pisati kritiku¹⁵².

Navodi se i razlika između naslova koji se biraju za čitanje od onih koji se biraju za kritičke osvrt¹⁵³.

Svi ispitanici označuju inovativnost / jedinstvenost stila pisanja kao najvažniju odliku vrijednog književnog teksta. Jedna književna kritičarka navodi i “dobro napisani tekst i kompetenciju i koherentnost interpretacije”. Svi kritičari navode da pišu i negativnu kritiku, što jedna ispitanica dodatno objašnjava¹⁵⁴ naglašavajući ulogu kritičara u stvaranju vrijednosne hijerarhije, koja uključuje i negativnu kritiku.

Svi kritičari surađuju s nakladnicima i suradnju transparentno opisuju¹⁵⁵.

¹⁵¹“Nije nužno da kritiku pišu etablirani i iskusni autori, štoviše trudimo se dati prostor i nekolicini mlađih autora. Kriterij je kompetencija i dobro pisanje, dakle dobro napisan tekst.”

¹⁵² „Stavila sam 'ostalo' pod prvo jer je najvažnija sama želja za pisanjem kritike, potreba da se kritički artikuliraju stavovi o književnosti, a onda i nešto čime će se ta želja potkrijepiti: bilo da se radi o objavljenim ili samo napisanim tekstovima (kritikama, seminarskim radovima itd.), bilo da se radi o pohađanju neke od neformalnih radionica kritike (ili sličnih radionica), bilo da se radi o preporukama kolega, profesora itd. Mnogo radimo s mladim suradnicima, kritičarima i novinarima, još studentima, te nam u tom smislu društveni ugled, akademsko zvanje, iskustvo, pa i objavljeni radovi nisu presudni, koliko sama motivacija i potreba za kritičkim artikuliranjem stavova.”

¹⁵³ “Za čitanje biram knjige i autore koji me zanimaju, bez obzira hoću li o njima pisati ili ne, no kod izbora knjiga o kojima ću pisati uzimam u obzir i neke druge čimbenike - zakonitosti medija za koji ću pisati, aktualnost tematike, 'važne' knjige koje treba popratiti itd.”

¹⁵⁴ “Ako pratite književnu produkciju relativno sustavno, logično je da nisu sve knjige dobre i da ih ocijenite negativno. Uostalom, uloga kritike i kritičara i jest da sudjeluje u stvaranju vrijednosne hijerarhije. Kritika nije marketinški tekst, nego vrijednosna procjena koja je nužno i negativna.”

¹⁵⁵ “'Suradnja' s nakladnicima je isključivo u tome da nam šalju svoje recenzentske primjerke. U dogovoru urednice i kritičara odabiru se knjige za kritike. Vrlo rijetko, svakih nekoliko godina, imamo promotivne suradnje, a i tada su vrlo jasno iskomunicirane.; Suradujem na više načina, prije svega od njih dobivam informacije o objavljenim knjigama i recenzentske primjerke. Dogovaram se oko promocija, okruglih stolova i festivala na kojima sudjelujem kao promotorica ili moderatorica. Budući da sam slobodnjakinja, ponekad za nekog nakladnika uređujem knjige o kojima onda, dakako, ne pišem kritike. Kao prevoditeljica sudjelujem u izboru naslova i realizaciji prijevoda.”

Kao razlog nedovoljno prepoznatog suvremenog proznog djela kritičari navode nedovoljnu i neusmjerenu promociju, temu koja ne odgovara aktualnom trenutku i nedovoljno aktivnog izdavača. Jedna kritičarka navodi i razloge koje se odnose na specifična književna djela¹⁵⁶, a na pitanje što je potrebno da se djelo nametne čitateljima navodi kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj i sustavnu i usmjerenu promociju¹⁵⁷.

Određujući vrednovatelje po važnosti najvažnijima smatraju upravo ulogu koju sami obnašaju – književnu kritiku, zatim književne nagrade, čitatelje, društvene mreže, medije i festivale.

6.3.4. Usporedba vrednovatelja

Vrednovatelji koji pripadaju konsakrationskom autoritetu dijele svijest o važnosti profesionalne uloge, usmjerenost na književni tekst i njegove karakteristike i povezanost s vrednovateljima unutar iste kategorije – u procesu prepoznavanja i izdvajanja književnih djela osim iskustva rada u polju književnosti, organizatori književnih nagrada navode i iskustvo bavljenja književnom kritikom.

Gotovo svi ispitanici označuju inovativnost / jedinstvenost stila pisanja kao najvažniju odliku vrijednog književnog teksta.

Najvažnijim ciljem djelovanja ispitanici smatraju promicanje književnosti i promociju određenih izdanja, podizanje vidljivosti autora i društveno važnih tema, a kritičari dodaju i utjecaj na vrijednosne hijerarhije i promicanje kritičkog mišljenja.

6. 4. Čitatelji

Vrednovatelji koje je u istraživanju zastupao najveći broj ispitanika (73), navode kako čitaju svaki dan (36 %), dvaput tjedno (30 %) ili neredovito (19 %). Najveći broj ispitanika¹⁵⁸ (57,5 %) književna djela bira zbog preporuka bliskog kruga obitelji i prijatelja, a književne naslove koji su na njih ostavili najsnažniji dojam u najvećem postotku (84, 9 %) također preporučuju bliskom krugu obitelji i prijatelja. Čitatelje na čitanje u najvećoj mjeri motiviraju emocije i užitek (46,6 %), zatim učenje i osobni razvoj (19,2 %), znatiželja (12,3 %), zabava i opuštanje (12,3 %), te bijeg od stvarnosti (6,8 %). Čitatelji uglavnom¹⁵⁹ (71 %) i kupuju i posuđuju knjige, književna djela čitaju više od jednom (78 %), a svi navode da kupuju knjige kao

¹⁵⁶ „Razlozi su kompleksni i nisu svedivi na jedan razlog: Drndić zbog konstelacije književnih odnosa, Kovač zbog sumnji u pripadnost njegova opusa nacionalnoj književnosti; Šustić zbog po meni pogrešne vrijednosne procjene žirija, a Ugrešić kao naša najbolja spisateljica zbog ostracizma.”

¹⁵⁷ Jedna ispitanica u napomeni navodi i malo sreće.

¹⁵⁸ 12,3 % medija i društvenih mreža, 8,2 % književnih kritičara, a 5,5 % književnih nagrada.

¹⁵⁹ 15 % posuđuje, a 14 % čitatelja kupuje knjige.

poklon i u najvećoj mjeri (85 %) naslove biraju po osobnoj procjeni prikladnosti naslova osobi kojoj se knjiga poklanja, zatim (6 %) po osobnoj procjeni vrijednosti, vidljivosti i popularnosti djela (5 %) te, na posljednjem mjestu (3 %) po preporuci djelatnika knjižare.

Kao najvažniju kvalitetu teksta čitatelji navode snagu doživljaja (38 %) i inovativnost / jedinstvenost stila pisanja (21 %), temu koja potiče na raspravu i djelovanje (19 %), univerzalnost obraćanja (15 %) i kompleksnost (4 %).

Kao razlog nedovoljno prepoznatog suvremenog proznog djela navode nedovoljnu i neusmjerenu promociju i nedovoljno aktivnog izdavača, a na pitanje što je potrebno da se djelo nametne čitateljima navode kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj i sustavnu promociju.

Određujući vrednovatelje po važnosti najvažnijima označuju čitatelje, medije i društvene mreže, književnu kritiku, književne nagrade, institucije.

6. 5. Zaključna razmišljanja

Kao što navodi Sapiro (usp. 2025: 116) recepcija književnog teksta neodvojivo je povezana uz procjenu javnosti, a način hijerarhiziranja književnih djela unutar recepcijskog prostora, kao predmet istraživanja sociologije književnosti, usmjeren je na procese odabira, klasifikacije i rangiranja koje obavljaju različite instancije književnoga svijeta; od obrazovnih, diseminacijskih i konsakratorskih instancija do mjesta društvenosti, koja nisu bila detaljno predstavljena u ovom poglavlju, ali nisu zanemariva instancija književnog života. Iako su od početaka oblikovanja nacionalnih kanona o statusu pojedinih autora i djela odlučivali povlašteni čitatelji – književni kritičari i povjesničari (usp. Protrka 2008: 15-16), razloge zbog kojih većina suvremenih čitatelja uvažava preporuke prijatelja Milanko (2022: 232-233) nalazi u deprecijaciji književne kritike i komodifikaciji književnosti kao posljedici tranzicije medijskog polja. Kao što je već navedeno, najveći postotak čitatelja koji su sudjelovali u istraživanju (57,5 %) književne naslove bira zbog preporuke bliskog kruga obitelji i prijatelja, a njima u najvećem postotku i preporučuje ona književna djela koja su na njih ostavila najsnažniji dojam. Sapiro (2025: 27), međutim, navodi zanimljiv podatak iz studije njemačkih knjižara iz Leipziga iz 1926. godine, po kojoj je 160 knjiga kupljeno zbog preporuke kritike, a čak 390 na preporuku poznanika.

Iz odgovora na pitanja u upitniku o preporukama književnih naslova može se zaključiti da se čitatelji snažnije povezuju i vjeruju onima s kojima dijele područje djelovanja ili interesa – književni blogeri najviše vjeruju preporukama drugih književnih blogera, knjižničari Knjižnica grada Zagreba književne naslove u najvećoj mjeri preporučuju kolegama, a

sveučilišni profesori u procjeni vrijednosti književnih djela najskloniji su vjerovati književnim kritičarima i kolegama.

Vrednovanje kao društveni čin (usp. Protrka 2008: 40), opisuje i Felski naglašavajući nepredvidljivost utjecaja književnih djela, ali i njihovu ovisnost o *aktiviranju*¹⁶⁰ od čitatelja, gledatelja, slušatelja kao figura kroz koje *moraju proći* (usp. Felski 2020: 7). Iako upozorava da estetsko iskustvo može biti samo osobno – umjetnička djela postaju važna i na nas mogu utjecati isključivo zbog osobne reakcije¹⁶¹, presudna je mreža odnosa drugih sudionika u procesu vrednovanja koji djelo oblikuju i upućuju ostalima – Felski navodi kako su u trenutku kada umjetnička djela dođu do nas već prepletena intervencijama i prisvajanjima brojnih aktera, poput izdavača, agenata, nastavnika, prijatelja, kritičara itd. (*ibid.*: xi, 7). Sapiro (2025: 46-47) ističe ključnu ulogu kulturnih posrednika u proizvodnji uvjerenja u vrijednost umjetničkih djela i navodi kako Bruno Latour razlikuje posrednike, koji ne utječu na značenje djela koje proizvode i prodaju (izdavači, književni agenti, pomoćni posrednici) od medijatora, koji transformiraju njihovo značenje (prevoditelji, kritičari).

Odgovori posrednika i medijatora uvelike reflektiraju njihovu profesionalnu ulogu, a jednaki ili slični stavovi potvrđuju njihovu povezanost. Nakladnici primjerice navode kako u promoviranju književnih naslova surađuju s medijima i narodnim knjižnicama te državnu potporu kao jedan od čimbenika odluke o objavljivanju književnoga djela.

Pitanje na koje su gotovo svi vrednovatelji ponudili jednak odgovor, rangiranje ponuđenih elemenata po važnosti, odnosilo se na procjenu razloga zbog kojih su suvremena prozna djela nedovoljno prepoznata. Gotovo svi vrednovatelji, s blagim odstupanjima¹⁶², kao najvažnije razloge naveli su nedovoljnu i neusmjerenu promociju i nedovoljno aktivnog izdavača. Sljedeće pitanje oko kojega je postignut konsenzus odnosilo se na rangiranje potrebnih elemenata u procesu nametanja književnog djela čitateljima – gotovo¹⁶³ svi vrednovatelji označili su kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj i sustavnu i usmjerenu promociju.

¹⁶⁰ Umjetnička djela moraju se aktivirati da bi postojala (Felski 2020: 7).

¹⁶¹ *First-person response* (Felski 2020: 7).

¹⁶² Organizatori festivala navode i specifične karakteristike djela, a književne kritičarke i temu koja ne odgovara aktualnom trenutku.

¹⁶³ Književna agentica navodi i aktivnog izdavača, a organizatori književnih festivala naglašavaju ulogu urednika.

Promicanje književnosti/čitanja kao najvažniji cilj djelovanja označuju nakladnici, knjižničari KGZ-a, televizijske urednice, organizatori festivala, književni kritičari¹⁶⁴, organizatori književnih nagrada. Sveučilišni profesori navode razvijanje kritičkog mišljenja i interpretacijskih vještina, a književna agentica podizanje vidljivosti autora i promociju određenih izdanja.

Kao što je pokazano u četvrtom poglavlju, na primjeru rangiranja po važnosti kvaliteta književnoga teksta i usporedbom odgovora na isto pitanje postavljeno u prvom i drugom dijelu upitnika pokazalo se kako profesionalna uloga, odnosno “položaj na različitim čitateljskim scenama” (usp. Felski 2016a: 24), bitno utječe na proces vrednovanja.

Inovativnost / jedinstvenost stila pisanja kao najvažnijeg pokazatelja vrijednosti ističu nakladnici¹⁶⁵, književni kritičari¹⁶⁶, agenti¹⁶⁷ i organizatori književnih nagrada i u prvom i u drugom dijelu upitnika, što nalaže zaključak da vrednovanju književnoga djela pristupaju jednako i iz perspektive koju im nalaže profesionalna uloga i one koju zauzimaju kao čitatelji. Mogućnost spajanja profesionalne i osobne uloge, odnosno usmjerenost prvenstveno ili isključivo na odlike samoga teksta, a ne utjecaj koji može imati na čitatelje, ne dijele ostali ispitanici, koji navedene karakteristike označuju najvažnijima u drugom dijelu upitnika, kada vrednovanju pristupaju iz pozicije čitatelja koji doživljava osobno estetsko iskustvo (usp. Felski 2020: xi), a ne iz uloge profesora, nastavnika, knjižničara, televizijske urednice ili organizatora festivala. U skladu sa svojom profesionalnom – obrazovnom ili diseminacijskom – ulogom, najvažnijom tada označuju univerzalnost obraćanja, snagu doživljaja ili temu koja potiče na raspravu i djelovanje. Upravo sloboda, ili visoka razina slobode od obveza koje podrazumijevaju druge uloge, da se i u profesionalnom radu književnom tekstu pristupi prvenstveno kao čitatelj spreman na dvostruku transakciju koja se zove čitanje (usp. Felski 2016a: 31), onima koji je u književnom polju izbore i zadrže pruža mogućnost i odgovornost prepoznavanja vrijednosti (usp. Frye 1968: 113).

Uz usmjerenost na sami književni tekst, kao akteri koji tumače kompleksno, ukazuju na specifičnu vrijednost koju je teško prepoznati, privole na čitanje književnih djela koje s puno samopouzdanja, iskustva čitanja i oslanjanja na vlastiti estetski sud prenose studentima, sveučilišni profesori pozicioniraju se kao ključni akteri u procjeni književne vrijednosti, uz književne kritičare koji utječu na “stvaranje vrijednosne hijerarhije unutar književnog polja”, nakladnike koji u upitniku navode kako “sudjeluju u kreiranju literarnog ukusa hrvatskih

¹⁶⁴ Dodaju i razvijanje kritičkog mišljenja.

¹⁶⁵ 1. izbor 75 % ispitanika

¹⁶⁶ 1. izbor 100 % ispitanika

¹⁶⁷ 1. izbor 100 % ispitanika

čitatelja” te organizatore književnih nagrada, koji simbolični kapital pretvaraju u ekonomski (usp. Sapiro 2025: 69).

U procjeni važnosti suvremenih vrednovatelja čitatelje, medije i društvene mreže na prvo mjesto smještaju vrednovatelji koji su u neposrednom kontaktu sa širokom bazom čitatelja, poput nastavnika Hrvatskog jezika, knjižničara Knjižnica grada Zagreba, književne agentice, organizatora festivala, a autoritete konsakracije poput institucija, književnih nagrada ili književne kritike najvažnijima smatraju sveučilišni profesori¹⁶⁸, nakladnici¹⁶⁹, urednici televizijskih emisija¹⁷⁰ i književni kritičari¹⁷¹. Pritom svoju vrednovateljsku ulogu kao najvažniju prepoznaju jedino književni kritičari¹⁷².

Osim razlika koje postaju očite kada se analiziraju profesionalne uloge čitatelja, odnosno pokaže kako ovise o funkciji koju obnašaju u određenoj profesionalnoj ulozi i čitatelje pomažu smjestiti u određene kategorije koje dijele „konkretno okvire vrijednosti“ (usp. Felski 2016a: 35), ne smije se zanemariti „raspon estetske reakcije“, tj. da su okvirni sustavi vrijednosti raznovrsni i razlikuju se čak i unutar konkretnog okvira vrijednosti budući da „različiti tekstovi mogu djelovati na pojedince iz vrlo različitih razloga“ (ibid.: 35). Ovaj rad, ograničen na mehanizme vrednovanja u postranzicijskom izmijenjenom književnom polju te književni tekst kao njihova aktivnog sudionika, mali je doprinos nasušnoj potrebi opisa načina stupanja u međuodnos s tekstovima (ibid.: 22).

¹⁶⁸ Na 1. mjesto po važnosti smještaju nagrade, zatim medije i društvene mreže pa nakladnike, institucije i književnu kritiku.

¹⁶⁹ Na 1. mjesto po važnosti smještaju nagrade, zatim medije i društvene mreže pa nakladnike, institucije i književnu kritiku.

¹⁷⁰ Na 1. mjesto po važnosti smještaju nagrade, zatim medije i društvene mreže pa književne festivale i književnu kritiku.

¹⁷¹ Na 1. mjesto po važnosti smještaju književnu kritiku, zatim književne nagrade, čitatelje, medije i društvene mreže.

¹⁷² Književne kritičare najvažnijima smatra 67 % ispitanika.

7. Zaključak

U ovom se radu analiziraju mehanizmi vrednovanja književnog teksta u suvremenom hrvatskom književnom polju, s ciljem dokazivanja hipoteze o književnim tekstovima kao aktivnim sudionicima procesa vrednovanja. Inspirirana postkritičkom teorijom Rite Felski, polazišna je hipoteza rada da književni tekstovi nisu inertni objekti prepušteni čitateljskoj svijesti, već djelatni sudionici čija se vrijednost ostvaruje, održava i potvrđuje kroz mreže odnosa (usp. Felski 2016b: 747). Zapleteni u mrežu raznih suaktera u procesu kruženja kroz prostor i vrijeme, vidljivi su dok su aktivne njihove veze, koje svojim djelovanjem učvršćuju ili stvaraju brojni posrednici-pomagači. Njihova premreženost omogućuje prepoznavanje i osigurava preduvjete za vrednovanje, a kontinuitet kruženja osigurava trajnost vidljivosti.

Uvidi teorije mreže aktera (*actor-network-theory*) sociologa Brune Latoura u tumačenju Rite Felski (2019) koriste se kako bi se na primjeru romana Kristiana Novaka dokazala djelatna uloga književnoga teksta istraživanjem veza koje romani uspostavljaju s drugim akterima koji djeluju u hrvatskom književnom polju te kako privlačeći pažnju, angažman i preporuke različitih aktera osiguravaju opstanak.

Djelatna uloga književnog djela, utvrdiva isključivo u odnosu s drugim suakterima, dinamična je – književni se tekst kroz vrijeme potvrđuje kao relevantan putem brojnih i raznovrsnih veza koje sačinjavaju mrežu suaktera. Umjetnički tekstovi ne promatraju se više isključivo s aspekta recepcije ili kritičke reprodukcije već kao aktivni čvorovi evaluacijskih mreža koji mogu oblikovati i proizvesti kriterije vrednovanja – i koji postaju referentne točke za interpretaciju i objekt stvaranja vrijednosti.

S ciljem prikupljanja empirijskih dokaza hipoteze izrađeni su upitnici za suvremene vrednovatelje (profesionalne i neprofesionalne čitatelje). Analiza odgovora ukazala je i na razlike u mehanizmima vrednovanja između profesionalnih i neprofesionalnih vrednovatelja, promjene vrijednosnih stavova s skladu s profesionalnom ulogom ispitanika te njihov utjecaj na izbor i procjenu književnih djela. U istraživanju je prikupljeno sto dvadeset i devet odgovora kroz četrnaest upitnika dijeljenih digitalnim komunikacijskim kanalima, čime je obuhvaćen široki spektar aktera književnog polja.

Dijakronijski pregled razvoja hrvatskog književnog kanona u drugom poglavlju i oblikovanja književnog tržišta i postranzicijskog hrvatskog književnog polja u trećem i četvrtom poglavlju dopunjen je analizom stavova i djelovanja suvremenih vrednovatelja. Prva četiri poglavlja daju teorijski okvir i povijesni pregled oblikovanja književnog kanona, tržišta i književne vrijednosti, profesionalizacije i demokratizacije vrednovanja, a posebna se pozornost

posvećuje afirmaciji neprofesionalnih vrednovatelja (rekreativnih čitatelja, blogera) u postranzicijskom književnom polju kao refleksija globalnih kretanja.

U petom poglavlju detaljno se analizira recepcija romana Kristiana Novaka kao studije slučaja. Kombinirajući teorijske pristupe i empirijske podatke koji potvrđuju vrijednost Novakovih romana od svih kategorija ispitanika, dodijeljene nagrade, kritičku recepciju i podatke o posudbi književnih naslova u Knjižnicama grada Zagreba tijekom petogodišnjeg razdoblja, odnosno otkrivanjem veza i djelovanja suaktera potaknutih neočekivanim učincima teksta i sposobnosti privlačenja suaktera (usp. Felski 2019: 298), potvrđuje se hipoteza o književnim tekstovima kao aktivnim sudionicima procesa vrednovanja.

U šestom poglavlju sumira se pregled aktera i analiza njihove međusobne povezanosti i načina utjecaja na mehanizme vrednovanja. Prikaz djelovanja različitih vrednovatelja, njihove premreženosti i razlika, stavova i pozicije unutar književnog polja pruža okvir za razumijevanje dinamike oblikovanja suvremenog književnog kanona.

Od prvih popisa djela koja su prepoznata kao vrijedna, oblikovanja književnoga kanona, širenja čitateljske publike, institucionalizacije velikih kanona nacionalnih književnosti, krize i demokratizacije kanona te njegove de-institucionalizacije u suvremenom trenutku, književni je kanon prošao kroz brojne promjene koje bi uslijedile nakon što bi se u proces vrednovanja uključili novi vrednovatelji, odnosno kao rezultat promjena u raspodjeli kanonizacijske moći. Slijedom krize humanističkih znanosti te brojnih promjena u postranzicijskom hrvatskom književnom polju, umjesto jednog zatvorenog kanona koji oblikuje društvena zajednica koja ima moć kanonizacije, okružuje nas niz kanona koje oblikuju razne društvene skupine koje same sebi daju autoritet. Takvi kanoni imaju različite funkcije, ovisno o interesima skupina koje ih oblikuju, i nemaju objedinjujuću ni normativnu funkciju (usp. Protrka 2015b: 142).

Kao što je na početku teksta navedeno da je kategoriju književne vrijednosti nemoguće precizno definirati, ali da se vrednovanje odvija od trenutka prvog zapisanog djela upućenog drugomu, može se reći da će kanona, kao rezultata procesa vrednovanja, biti dok ima čitanja i nezaustavljive potrebe da se s drugim podijele mišljenja i dojmovi. Kao još jedan pokazatelj djelatnosti književnog teksta koja se ostvaruje u odnosu, ta se potreba očituje u snazi dojma koja nužno traži sugovornika (usp. Felski 2016b: 750). Usmjerenost istraživanja na mrežu odnosa suvremenih vrednovatelja i položaj književnoga teksta u navedenoj mreži te promišljanje o vrijednosti književnoga teksta kao učinka na čitatelja koji ga animira da o tekstu govori, piše, preporuči ga ili se njime bavi, prikazuje kanon kao rezultat reakcija, komunikacije i djelovanja različitih aktera koji, ovisno o svojoj ulozi i utjecaju, utječu na njegovo oblikovanje, vrednovanje kao odnos, a vrijednost kao okidač i potvrda mreže odnosa.

Analiza odgovora ispitanika u drugom dijelu poglavlja *Mehanizmi književnog vrednovanja i razvoj književnog kanona* pokazuje da kanon doživljavaju kao popis najvrjednijih djela od kojih se očekuje prijenos odabranih kulturnih dobara budućim generacijama, ali i kao društveni konstrukt, kapital i formalni obrazovni standard. Premda većina podržava kanon kao univerzalan i bezvremen popis najvrjednijih djela, mnogi ispitanici navode njegovu nerelevantnost u suvremenom kontekstu, raširenu svijest o vrednovanju kao isključivanju, ali i potrebu za angažmanom profesionalnih vrednovatelja u procesu osuvremenjivanja kanona. Vrednovatelji koji prihvaćaju dinamičnu definiciju kanona najčešće su profesionalni vrednovatelji i aktivno sudjeluju u njegovoj transformaciji.

Ispitanici navode kako institucijski mehanizmi – moć konsakracije, formalno obrazovanje i dominantne ideologije – oblikuju kanon, no njihovi odgovori ukazuju na manje izraženu svijest o političkim i ideološkim utjecajima na proces njegova formiranja. Prilikom navedenih primjera kanonskih autora, neprofesionalni čitatelji kanon mahom poistovjećuju s lektirnim naslovima, što potvrđuje povezanost kanona s formalnim obrazovanjem. Neki ispitanici navode i suvremene autore, no uključivanje u referentne povijesne, leksikonske i antologijske izvore smatraju nužnim za trajno upisivanje djela u kanonsku povijest i sprječavanje književnog zaborava.

U trećem poglavlju naziva *Ekonomija autorstva – vrednovanje i književnost kao djelatnost* pokazuje se kako je književnost kao imaginativna djelatnost oduvijek bila uronjena u ekonomske procese proizvodnje, cirkulacije i konzumacije. Prikazan je razvoj profesionalnog pisanja i književnog tržišta te autonomije književnog polja koje funkcionira po paradoksalnoj logici vrijednosti koju ostvaruju djela koja se opiru tržišnim kriterijima. Ograničenja ove autonomije postaju vidljiva pod pritiskom komodifikacije i komercijalizacije književnosti, kao i demokratizacije evaluacijskih procesa u novijem postranzicijskom kontekstu, u kojem ekonomske pritiske djelomično ublažavaju državne potpore za knjigu i nakladništvo. Analizom godišnjih izvještaja Službe za knjigu i nakladništvo od 2020. do 2024. pruža se pregled trendova financiranja, mehanizama vrednovanja i dinamike izdvojenih sredstava za književno stvaralaštvo, otkup knjiga, kulturne programe i nagrade i stimulacije. Kontinuiranim rastom ukupnih sredstava, dodjeljenih na temelju javnih poziva, izravno se financira i potiče razvoj i profesionalizacija svih aktera knjižnog lanca. Od 2021. godine uvodi se više promjena modela vrednovanja i dodjele potpora: uz književnu kvalitetu, estetski doseg i inovativnost, koje procjenjuju povjerenstva i vijeća birana uglavnom iz redova profesionalnih vrednovatelja – spisatelja, sveučilišnih profesora, Akademije, profesionalaca iz polja prevodilaštva, knjižničarstva i književne kritike, navode se i *odjeci kod publike*.

Kvantifikacija književne kvalitete kroz pokazatelje prodaje i posudbi izazvala je otpor profesionalnih vrednovatelja, no izmjenama se postigao kompromis prema kojemu navedeni pokazatelji dokazuju širi čitateljski odjek, ali ne predstavljaju temelj za bodovanje ni eliminacijski kriterij.

Obilježja postranzicijskog hrvatskog književnog polja koje se oblikuje slijedom postsocijalističke društvene, političke, ekonomske i kulturne tranzicije predmet su četvrtog poglavlja naziva *Distribucija kritičkog autoriteta – vrednovanje profesionalnih i neprofesionalnih vrednovatelja*. Roman dominira kao žanr tranzicije, a festivalska i blogerska scena preuzimaju javnu ulogu nekadašnjih kritičara. Proces demokratizacije vrednovanja, potaknut digitalizacijom i mrežnom komunikacijom, dovodi do distribucije kritičkog autoriteta s tradicionalnih konsakracijskih institucija na širu zajednicu rekreativnih čitatelja. S obzirom na posljedične promjene u vrednovateljskim ulogama, analiza suvremenih vrednovatelja književnih djela uključuje i neprofesionalne čitatelje kojima novi mediji pružaju platformu za pisanje osvrta o književnim djelima. Istraživanja Simone Murray i Beth Driscoll pokazuju kako se na hrvatsko književno polje preslikavaju globalna kretanja – suvremenu hrvatsku digitalnu sferu također odlikuju demokratizacija vrednovanja i distribucija kritičkog autoriteta – novi vrednovatelji, aktivni rekreativni čitatelji, slobodno izražavaju stavove i dojmove o književnim djelima i usmjereni su na komunikaciju i odnos s čitateljima-pratiteljima. Navedeno se potvrđuje analizom odgovora književnih blogera koji su sudjelovali u istraživanju o mehanizmima vrednovanja, koja pokazuje kako im prioritet u pisanju o književnim djelima nije jednosmjerna procjena vrijednosti, već komunikacija s pratiteljima. Inzistirajući na komunikaciji i afirmativnim osvrtima na književne naslove koji su na njih ostavili najsnažniji dojam te slobodi da ne promatraju književno djelo ni književnu produkciju u cjelini, književni blogeri uglavnom ne pretendiraju na zauzimanje praznine koja je nastala preslagivanjem književnog polja i značajnim smanjenjem broja aktivnih književnih kritičara. Profesionalni vrednovatelji ostaju ključni za sustavno vrednovanje putem javnih natječaja, nagrada i obrazovnih kurikuluma, a preporuke i subjektivni dojmovi neprofesionalnih vrednovatelja sve više utječu na čitateljske preferencije, tiraže i prodaju, ali i oblikovanje popisa vrijednih djela.

Analiza upitnika pokazala je kako profesionalni i neprofesionalni čitatelji vrednuju književnost iz različitih perspektiva: profesionalni vrednovatelji ističu inovativnost i jedinstvenost stila kao najvažniji pokazatelj vrijednosti književnog teksta, a neprofesionalni čitatelji na prvo mjesto smještaju snagu doživljaja. Zabilježena je i razlika u načinu međusobne umreženosti i podrške – profesionalni čitatelji oslanjaju se na mišljenja drugih

profesionalnih vrednovatelja, a književni blogeri i čitatelji povezani su unutar svojih zajednica i najviše vjeruju preporukama drugih blogera ili članova grupe.

U radu se pokazuje kako je profesionalna književna kritika potisnuta na specijalizirane portale, sužen joj je medijski prostor i smanjen utjecaj. S obzirom na nezamjenjivost uloge književnih kritičara u stvaranju vrijednosne hijerarhije koja se očituje u izbjegavanju prosudbe od neprofesionalnih vrednovatelja te predstavljen rast državnih potpora za knjigu i nakladništvo koje pružaju dojam stabilnosti dostupnih sredstava, u radu se zagovara potreba za jačanjem financijske i medijske potpore profesionalnim kritičarima.

U središtu empirijske analize fenomen je široke prihvaćenosti romana Kristiana Novaka predstavljen u petom poglavlju naziva *Vrednovanje u mreži suaktera – romani Kristiana Novaka u suvremenom kontekstu*. Usporedbom i analizom podataka iz upitnika upućenoga suvremenim vrednovateljima, dodijeljenih književnih nagrada, dostupnih podataka o prodaji i posudbi u Knjižnicama grada Zagreba te kritičke recepcije, pokazuje se da Novakove romane, *Črna mati zemla*, *Ciganin*, *ali najljepši* i *Slučaj vlastite pogibelji* kao najvrjednije izdvajaju sve kategorije vrednovatelja i da kontinuirano ostvaruju iznimnu vidljivost i potvrđenost od konsakracijskih autoriteta.

Istraživanje se oslanja na teoriju mreže aktera (Latour, Felski), prema kojoj književni tekstovi nisu pasivni, već aktivni akteri koji opstanak i afirmaciju duguju uspostavljanju dinamične i guste mreže odnosa – da bi preživjelo u suvremenom polju, književno djelo mora biti *druželjubivo* – sposobno trajno privlačiti različite saveznike i stjecati potvrdu kroz formalne (nagrade, lektira) i neformalne (čitateljski odjek, društvene mreže) mehanizme, odnosno uspostaviti što širu i stabilniju mrežu odnosa sa svim relevantnim suakterima koji potvrđuju vrijednost (usp. Felski 2019: 296). Novakovi romani potvrđeni su kroz gotovo sve relevantne autoritete: nagrađivani su najvažnijim književnim nagradama, nalaze se na vrhu popisa najposuđivanijih i najprodavanijih naslova, svi su adaptirani za kazalište, ozvučenje posljednjeg romana najambiciozniji je projekt platforme, a u najavi su i film i serije. Kritička recepcija pretežno je pozitivna i ukazuje na kompleksnost narativa, aktualnost teme i jezičnu virtuoznost, a čitatelji ističu prikaz hrvatske stvarnosti i emotivni doživljaj kao ključne razloge čitanja.

U procesu potvrde Novakovih romana od svih profila vrednovatelja (profesionalnih i neprofesionalnih čitatelja) ističe se važnost pomagača – angažmana izdavača, kritičara, povjerenstava, učitelja i ostalih, nužnih za prepoznavanje i cirkulaciju književnih tekstova. Istraživanje otkriva i neslaganja, subjektivne razlike i različite kriterije vrednovanja među ispitanicima, ali i promjenjivost interesa koji ovisi o nagradama, ekranizaciji ili novim

izdanjima. Empirijski se pokazuje da je uspjeh Kristiana Novaka rezultat dinamičnog kruženja između mnogih aktera, ali i razmjerno rijetke sinergije simboličkog, tržišnog i društvenoga kapitala. Uz pohvale, nagrade i prodaju dokaz uspjeha jest i stalni angažman svih suaktera unutar žive književne mreže. Pozitivno vrednovanje romana Kristiana Novaka rezultat je takvog kontinuiranog preplitanja institucionalne podrške, razvojne dinamike tržišta i raznovrsnih čitateljskih reakcija, što potvrđuje kako kvaliteta i opstanak tekstova ovise o živim i trajnim mrežama suodnosa. Nužnost premreženosti što više suaktera dokazuje i analiza podataka o najviše posuđivanim naslovima u Knjižnicama grada Zagreba od 2013. do 2018. godine – prvi značajan skok u posudbi Novakovih romana događa se kao rezultat više međusobno povezanih dionika – objave drugog romana, praizvedbi dviju predstava te druge velike dodijeljene književne nagrade. Najnoviji Novakov roman, koji je osvojio najveći broj književnih priznanja i dramatizaciju privukao i prije objave, najviše je posuđivan naslov u Knjižnicama grada Zagreba u posljednjih godinu dana i nalazi se na popisu deset najprodavanijih knjiga u hrvatskim knjižarama, aktualizirao je i romane koji su mu prethodili pa su se i oni ponovno našli na istom popisu.

Šesto poglavlje naziva *Suvremeni vrednovatelji – pregled istraživanja* predstavlja suvremene vrednovatelje, njihovo profesionalno djelovanje i uvid u osobne stavove te prikazuje proces vrednovanja kao dinamičan proces koji se odvija u interakciji među tekstovima, institucijama i profesionalnim i neprofesionalnim čitateljima. Istraživanje tekstove ne promatra kao pasivne objekte, već aktivne sudionike koji generiraju nove učinke i potiču povezivanje različitih suaktera koji tekstu omogućuju prisutnost i vidljivost. Vrednovanje književnih djela prvenstveno je društveni čin koji se temelji na raznolikim i međusobno isprepletenim ulogama aktera književnog polja. Dok je tradicionalno oblikovanje nacionalnog kanona ovisilo o odlukama povlaštenih čitatelja, prvenstveno književnih kritičara i povjesničara čiji je autoritet utjecao na odabir i pozicioniranje književnih djela unutar javnog prostora, istraživanje pokazuje kako se najveći dio neprofesionalnih čitatelja pri izboru književnih naslova oslanja na preporuke prijatelja i bliskih osoba, čime subjektivni estetski doživljaj i privatna procjena dobivaju prednost nad institucionaliziranim vrednovanjem. Ovaj pomak interpretira se kao posljedica devalvacije književne kritike i procesâ komodifikacije izazvanih tranzicijom medijskog polja, što potvrđuju i rezultati istraživanja prema kojima profesionalni vrednovatelji – profesori, kritičari, nakladnici i organizatori nagrada – ostaju ključni za formiranje vrijednosnih hijerarhija, a čitatelji češće donose odluke temeljem osobnih odnosa i neposrednog iskustva.

Konsakracijske instance primarno vrednuju inovativnost stila i kompleksnost teksta, a njihova profesionalna uloga očituje se u procesu formiranja estetske hijerarhije, promicanja vrijednosti i podizanja društvene vidljivosti autora. Istraživanje naznačuje kako stupanj slobode od obveza nametnutih profesionalnom ulogom, odnosno usmjerenost prvenstveno ili isključivo na odlike samoga teksta, a ne utjecaj koji može imati na čitatelje, učenike, gledatelje, kupce ili korisnike knjižnice, omogućuje prepoznavanje vrijednosti.

Profesionalna uloga pojedinaca značajno oblikuje njihove vrijednosne prosudbe, a svojevrsno horizontalno strukovno podupiranje očituje se u povjerenju koje npr. književni blogeri iskazuju prema preporukama drugih blogera, knjižničari kolegama, a sveučilišni profesori prosudbama književnih kritičara. Sloboda izbora velike većine lektirnih naslova pozdravlja se kao potvrda autonomije nastavnika, ali u praksi pokazuje kao nedostatak sustavne podrške s obzirom na izloženost javnosti i financijska ograničenja u nabavi novih naslova kod nekih dionika.

U procesu uspostavljanja vrijednosti ističe se kvaliteta teksta i sustavna promocija, a kao glavni uzroci slabije prepoznatljivosti suvremenih proznih djela navode se neadekvatna promocija i nedovoljno aktivan izdavač. Vrijednost se tako oblikuje u mreži odnosa među akterima: izdavači, agenti, nastavnici, kritičari i ostali vrednovatelji intervencijama i prisvajanjima utječu na percepciju i uspjeh pojedinih naslova, a Latourova diferencijacija između posrednika i medijatora dodatno rasvjetljava procese interpretacije i vrednovanja.

Budući da se književna vrijednost ne može utemeljiti teorijski (Compagnon 2007: 296) i proizvod je dinamika sistema koji se osigurava kontinuiranim kruženjem književnih djela (usp. Protrka 2008:35), odnosno nastaje iz složene međugre između institucija, zajednica za tumačenje i osobnog ukusa (usp. Felski 2016a: 34), istraživanje mehanizama vrednovanja u suvremenom hrvatskom književnom polju usmjerilo se na aktere koji aktivno sudjeluju u procesu. Odgovori vrednovatelja koji su u istraživanju sudjelovali pružili su uvid i mogućnost analize složenih mehanizama vrednovanja.

Istraživanje koje je imalo za cilj dokazati hipotezu o književnom tekstu kao djelatnom suakteru u mreži odnosa tek je jedno od mogućih fokusa potrebnih istraživanja različitih profila aktera i njihove uloge i utjecaja na oblikovanje književnog kanona, naročito u suvremenom postranzicijskom književnom polju koje unatoč pluralnosti vrednovatelja odlikuju sve jednoličnije prosudbe. Živost književne produkcije i načini prepoznavanja i povezivanja književnih djela s brojnim dionicima traže nove analize, uvide i zaključke kako bi se i uslijed društvenih promjena i promjene dinamike u književnom polju osigurala trajnost njihove cirkulacije.

LITERATURA

Abadžija, Maja. 2024. „'Slučaj vlastite pogibelji': Moralna izopačenost zaodjenuta u malograđansku pristojnost”. URL: <https://booksa.hr/kritike/slucaj-vlastite-pogibelji-moralna-izopacenost-zaodjenuta-u-malogradansku-pristojnost>. (pristup 20. 8. 2025.)

Bagić, Krešimir. 2016. *Uvod u suvremenu hrvatsku književnost 1970. – 2010*. Zagreb. Školska knjiga.

Barbarić, Damir. 2013. „Znanost u službi globaliziranog tržišta“ U: *Vijenac* 500: 25-25.

Bauman, Zygmunt. 2011. *Tekuća modernost*, prevela Mira Gregov, Zagreb: Naklada Pelago.

Biti, Vladimir. 1997. *Pojmovnik suvremene književne teorije*. Zagreb. Matica hrvatska.

Biti, Vladimir. 1998. „Književna kritika“. U: *Uvod u književnost. Teorija, metodologija*, ur. Stamać, Ante, Škreb, Zdenko. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Bloom, Harold. 1994. *The western canon: the books and school of the ages*. Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company.

Bourdieu, Pierre. 1983. *The field of cultural production, or: The Economic world reversed*, URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0304422X83900128> (pristup: 10. 2. 2025.)

Bourdieu, Pierre. 1993. *The Field of Cultural Production: Essays on Art and Literature*. Ur. R. Johnson. Cambridge: Polity Press.

Bourdieu, Pierre. 1996. *The Rules of Art. Genesis and Structure of the Literary Field*. Stanford. Stanford University Press.

Bourdieu, Pierre. 2003. *Acts of Resistance: Against the Tyranny of the Market*. New York. The New Press

Bourdieu, Pierre. 2011. *Distinkcija. Društvena kritika suđenja*. Zagreb. Biblioteka Antibarbarus.

Brešić, Vinko. 2015. *Hrvatska književnost 19. stoljeća*. Zagreb, Alfa.

Breu, Christopher. 2018. „The Humanities as Contradiction: Against the New Enclosures“ U: *Humanities* 7. 70. 1-16 URL: <https://doi.org/10.3390/h7030070> (pristup: 10. 8. 2025.)

Compagnon, Antoine. 2007. *Demon teorije*. Prev. Morana Čale. Zagreb. AGM.

Crnković, Gordana. 2023. *Pisanje kritike može postati ograničavajuće*. URL: <https://kritika-hdp.hr/zasto-ne-pisem-kritiku-pisanje-kritike-moze-postati-ogranicavajuce/> (pristup 21. 1. 2025.)

Dimock, Wai Chee. 1997. *A Theory of Resonance*. *PMLA*, vol. 112, br. 5: 1060-1071. *JSTOR*, URL: www.jstor.org/stable/463483 (pristup: 11. srpnja 2020.)

Driscoll, Beth. 2024. *What Readers Do. Aesthetic and Moral Practices of a Post-Digital Age*. London, New York, Dublin: Bloomsbury Academic.

Duda, Dean. 2006. *Politika teorije. Zbornik rasprava iz kulturalnih studija*. Zagreb: Disput.

Duda, Dean. 2009. „Tranzicija i 'problem alata': bilješke uz lokalno stanje književnog polja“. U: *Quorum: časopis za književnost*, 25, 5-6: 409-426.

Duda, Dean. 2010. *Hrvatski književni bajkomat*. Zagreb: Disput.

Duda, Dean. 2017. „Prema genezi i strukturi postjugoslavenskog književnog polja (bilješke uz Bourdieua“. U *Tranzicija i kulturno pamćenje : zbornik radova s istoimenog međunarodnog znanstvenog simpozija održanog 26. i 27. studenog 2015. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu*. Ur. Karlić, Virna, Šakić, Sanja, Marinković, Dušan. Zagreb: Srednja Europa, 2017: 45-56.

Eagleton, Terry 1999. *Literary Theory: An Introduction*, Oxford: Blackwell Publishers.

Easthope, Antony 2005. *Literary Into Cultural Studies*, Taylor & Francis e-Library.

Felski, Rita. 2016a. *Namjene književnosti*, Prev. Vladimir Cvetković Sever. Zagreb, Naklada Jesenski Turk.

Felski, Rita. 2016b. "Comparison and Translation: A Perspective from Actor-Network Theory." U: *Comparative Literature Studies* 53, no. 4 (2016): 747–65.

Felski, Rita. 2019. *Granice kritike*. Prev. Anera Ryznar, Zagreb, Meandarmedia.

Felski, Rita. 2020. *Hooked. Art and Attachment*. Chicago. London. The University of Chicago Press.

Frye, Northrop 1968. *On Value Judgments. Contemporary Literature*, vol. 9, br. 3, 1968, str. 311–318. *JSTOR*, URL: www.jstor.org/stable/1207804 (pristup: 16. srpnja 2020.)

Frye, Northrop 2000. *Anatomija kritike: četiri eseja*, Zagreb, Golden marketing.

Gajin, Igor. 2018. *Hrvatska književnost, kultura i mediji u tranzicijskom razdoblju*. [urn:nbn:hr:142:319016](http://nbn.hr:142:319016) (pristup 1. 9. 2025.)

Gajin, Igor. 2020. *Lelek tranzicije*. Zagreb. Disput.

Gorak, Jan. 1991. *Making of the Modern Canon: Genesis and Crisis of a Literary Idea*. Athlone.

Govedić, Nataša. 2023. *Zašto i dalje pišem kritiku?* URL: <https://kritika-hdp.hr/zasto-i-dalje-pisem-kritiku/> (pristup 22. 1. 2025.)

Guillory, John. 1993. *Cultural Capital: The Problem of Literary Canon Formation*. Chicago. Chicago University Press.

Harris, Wendell V. 1991. *Canonicity*. *PMLA*, vol. 106, br. 1: 110–121.

Herrnstein Smith, Barbara. 1988. *Contingencies of Value. Alternative Perspectives for Critical Theory*, Cambridge, Massachusetts, London, Harvard University Press.

Hume, David 1757. *O mjerilu ukusa* (iz: Božičević, Vanda. 1996. *Filozofija Britanskog Empirizma*, Zagreb, Školska Knjiga, 463. – 468.)

Jergović, Miljenko. 2009. „Fakovci – pisci koji su čitali svijetu“. URL: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/fakovci-pisci-koji-su-citali-svijetu-3854514> (pristup 15. 8. 2025.)

Jusdanis, Gregory 2005. *Two Cheers for Aesthetic Autonomy*. *Cultural Critique*, 61: 22–54. *JSTOR*, URL: www.jstor.org/stable/4489222 (pristup: 16. srpnja 2020.)

Moretti, Franco. 2000. “The Slaughterhouse of Literature” U: *Modern Language Quarterly* 61, 1

Kant, Immanuel 2004. *Kritika moći suđenja*, Beograd, Dereta.

Kermode, Frank 1979. *Institutional Control of Interpretation*. *Salmagundi*, br. 43, str.. 72–86. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/40547202. (pristup: 11. srpnja 2020.)

Kermode, Frank 1987. *History and Value*, Oxford, Clarendon Press.

Kermode, Frank 2004. *Pleasure and Change. The Aesthetics of Canon*. New York, Oxford University Press.

Kolanović, Maša. 2010. *Udarnik! Buntovnik? Potrošač... Popularna kultura i hrvatski roman od socijalizma do tranzicije*. Zagreb. Naklada Ljevak.

Kolanović, Maša et. al. 2022. *Ekonomija i književnost*. Zagreb. Hrvatska sveučilišna naklada.

Koroman, Boris. 2018. *Suvremena hrvatska proza i tranzicija*. Zagreb-Pula. Hrvatska sveučilišna naklada.

Kreho, Dinko. 2017. „Umijeće, ali bez magije“. URL: <https://booksa.hr/kritike/umijece-ali-bez-magije> (pristup 2. 9. 2025.)

Kreho, Dinko. 2022. „Izvan zadanih uloga“. URL: <https://kritika-hdp.hr/zasto-ne-pisem-kritiku-izvan-zadanih-uloga/> (pristup 21. 1. 2025.)

Kučeković, Filip. 2024. *Između Mure i dvije more*. URL: <https://kritika-hdp.hr/izmedu-mure-i-dvije-more/> (pristup 2. 9. 2025.)

Lokotar, Krno. 2022. *I dalje kritičar, samo nevidljiv*. URL: <https://kritika-hdp.hr/zasto-ne-pisem-kritiku-i-dalje-kriticar-samo-nevidljiv/> (pristup 21. 1. 2025.)

Luketić, Katarina. 2023. *Kako se kali književni kanon? (1)*, URL: <https://kritika-hdp.hr/kako-se-kali-knjizevni-kanon-1/> (pristup 2. 11. 2024.)

Luketić, Katarina. 2023. *Kako se kali književni kanon? (2)*, URL: <https://kritika-hdp.hr/kako-se-kali-knjizevni-kanon-2/> (pristup 2. 11. 2024.)

Luketić, Katarina. 2025. *Što čitaš, s kime razgovaraš?*, URL: <https://kritika-hdp.hr/sto-citas-s-kime-razgovaras/> (pristup 19. 2. 2025.)

Lyotard, Jean-Francois. 1990. *Postmoderna protumačena djeci*, Zagreb, Augustin Cesarec.

Milanko, Andrea, 2022. „Od kritičara do prijatelja ili smrt književne kritike“. U: *Književnost: motori i hambari: zbornik u čast Vinku Brešiću*. Zagreb: FF Press, str. 225-235.

Moderna vremena. 2019. *Istražili smo: Užitak ili kazna – o novim kurikulumima za Hrvatski jezik*. URL: <https://mvinfo.hr/clanak/istrazili-smo-uzitak-ili-kazna-o-novim-kurikulumima-za-hrvatski-jezik>. (pristup 12. 2. 2025.)

Murray, Simone. 2018. *The digital literary sphere. Reading, writing, and selling books in the Internet era*. Baltimore. Johns Hopkins University Press.

Nemec. Krešimir. 1998. *Povijest hrvatskog romana od 1945. do 2000*. Zagreb. Znanje.

Novak, Kristian. 2023. *Ne želim odustati ni od čega što me pali* URL: <https://mvinfo.hr/clanak/kristian-novak-ne-zelim-odustati-ni-od-cega-sto-me-pali> (pristup 2. 9. 2025.)

Novak, Kristian. 2023. “Deset godina opsesivno guglam i čitam o slučaju policajca čija me sudbina potakla na ovaj roman“ URL: <https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/kristian-novak-deset-godina-opsesivno-guglam-i-citam-o-slucaju-policajca-cija-me-sudbina-potakla-na-ovaj-roman-15385074> (pristup 2. 9. 2025.)

Novosel, I., Pulig, N. 2024. *Čitateljske prakse studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* (rukopis).

Nussbaum, Martha. 2010. *Not for Profit, Why Democracy Needs the Humanities*; New Jersey, Princeton University Press.

Patey, Douglas Lane. 1988. „The Eighteenth Century Invents the Canon“. U: *Modern Language Studies*. 18 (1): 17–37. URL: <https://www.jstor.org/stable/3194698>. (pristup 15. 6. 2025)

Pavlović, Nataša i Stanojević, Mateusz-Milan. 2023. *Znanstvena istraživanja jezika i prevođenja*. Zagreb: FF Press.

Pogačnik, Jagna. 2024. *Područje signala Mapiranje suvremene proze u Hrvatskoj 2000. – 2020*. Zagreb. Hrvatsko društvo pisaca. V.B.Z.

Protrka, Marina 2008. *Stvaranje književne nacije. Oblikovanje kanona u hrvatskoj književnoj periodici 19. stoljeća*, Zagreb, FF Press.

Protrka Štimec, Marina. 2010. *Kanon i drugi. Distinktivnost i restriktivnost književnog kanona u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća // Desničini susreti 2005-2008*. Zbornik radova / Roksandić, Drago; Cvijović Javorina, Ivana (ur.). Zagreb: Filozofski fakultet: 58-66.

Protrka Štimec, Marina. 2015a. *Književni kanon: norma i kontingencija* U: *Jezične, književne i kulturne politike*, Zagreb, Zbornik radova 43. seminara Zagrebačke slavističke škole: 94-108.

Protrka Štimec, Marina. 2015b. *Kanon, zajednica i kriza humanističkih znanosti* U: *Transmisije kroatistike*, zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa održanog u Poznanju 9. i 10. prosinca 2013., ur: Krystyna Pieniazek-Marković i Tvrtko Vuković: 141-155.

Pavičić, Jurica. 2004. „Prošlo je vrijeme Sumatra i Javi“ U: *Sarajevske sveske*, br. 5: 125-136.

Pavličić, Pavao. 2005. „Pokuda pohvale“. U *Hrvatska književna kritika – teorija i praksa*, ur. Jelena Hekman. Zagreb: Matica hrvatska: Biblioteka Vijenac, str. 44.-47.

Perloff, Marjorie 2000. *In Defence of Poetry*, Boston Review, URL: <http://bostonreview.net/archives/BR24.6/perloff.php> (pristup: 20. 5. 2017.)

Postnikov, Boris. 2022. *Ispovijest propalog dilera, Narkokritika u četiri teze*. URL: <https://kritika-hdp.hr/zasto-ne-pisem-kritiku-ispovijest-propalog-dilera/> (pristup 21. 1. 2025.)

Postnikov, Boris. 2022. „'Postjugoslavenska književnost' – konstrukcija polja“ Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 2024. URL: [urn:nbn:hr:131:060479](https://nbn.hr/urn:nbn:hr:131:060479) (pristup 21. 8. 2025.)

Readings, Bill 2006. *Sveučilište u ruševinama*. Prev. Nevena Erak. Drugi smjer, Meandarmedia.

Republika. Časopis za književnost, umjetnost i društvo. 2024. Ur. Boris Beck i Marina Katinić Pleić 11-12 /2024. URL: <https://dhk.hr/republika-11-12-2024/> (pristup 15. rujna 2025.)

Ross, Trevor 1996. *The Emergence of 'Literature': Making and Reading the English Canon in the Eighteenth Century*. *ELH*, vol. 63, br. 2, str. 397–422. URL: <https://www.unife.it/lettere/filosofia/lm.lingue/insegnamenti/letteratura-inglese-ii/materiale-didattico-anno-accademico-2012-2013/Trevor%20Ross-%20The%20Emergence%20of%20Literature.%20Making%20and%20Reading%20the%20English%20Canon-%201996.pdf> (pristup 3. veljače 2025.)

Ryznar, Anera. 2017. *Odbijam književnost tretirati samo kao povod za govor o drugim stvarima*. URL: <https://mvinfo.hr/clanak/anera-ryznar-odbijam-književnost-tretirati-samo-kao-povod-za-govor-o-drugim-stvarima> (pristup 23. siječnja 2025.)

Ryznar, Anera. 2024a. *Čitatelj Z. Što i kako čitaju studenti FFZG-a?* (rukopis)

Ryznar, Anera. 2024b. *Književnost se ne stvara u vakuumu nego u prožimanju*. razgovor s Jaglom Pogačnik, URL: <https://kritika-hdp.hr/anera-ryznar-književnost-se-ne-stvara-u-vakuumu-nego-u-prozimanju/> (pristup 23. siječnja 2025.)

Sapiro, Gisele. 2019. „The writing profession in France: Between symbolic and professional recognition“ U: *French Cultural Studies* Vol.30(2): 105-120.

Sapiro, Gisele. 2025. *Sociologija književnosti*. Prev. Mirna Sindičić Sabljo. Zagreb. Meandarmedia.

Sesar, Tea. 2024. *Koliko ljudskosti je ostalo u nama?* URL: <https://kritika-hdp.hr/koliko-ljudskosti-je-ostalo-u-nama/> (pristup 10. 9. 2025.)

Shumway, David R. 2017. „The University, Neoliberalism, and the Humanities: A History“ *Humanities* 6, br. 4. 83. 1-10. URL: <https://doi.org/10.3390/h6040083> (pristup 15. 9. 2025.)

Solar, Milivoj. 2004. *Predavanja o lošem ukusu: obrana estetičkoga uma*. Zagreb. Politička kultura.

Škopljanac, Lovro. 2014. *Književnost kao prisjećanje. Što pamte čitatelji*. Zagreb: Naklada Ljevak.

Škopljanac, Lovro. 2018. "Centri svjetske književnosti i hrvatski književni kanon." u *Komparativna povijest hrvatske književnosti*. Zbornik radova XX, ured. C. Pavlović, V. Glunčić-Bozančić, A. Meyer-Fraatz. Split, Zagreb: Književni krug: 31-42

Špiranec, Kristina. 2013. *Kritika 206: Kristian Novak. Priče koje nas proganjaju*. URL: <https://booksa.hr/kritike/kritika-206-kristian-novak> (pristup 10. 9. 2025.)

Tomić-Koludrović, Inga i Mirko Petrić. 2007. "Hrvatsko društvo – prije i tijekom tranzicije." U: *Društvena istraživanja* 16, br. 4-5 (90-91): 867-889. URL: https://www.academia.edu/128861606/Hrvatsko_Dru%C5%A1tvo_Prije_I_Tijekom_Trancizije (pristup 10. 8. 2025.)

Ugrešić, Dubravka. 2015. *Karaoke kultura*. Zagreb. Kulturtreger.

Vuković, Tvrtko. 2024. „Postkritika — interpretativna logika postpolitičkog doba ili krivost na neoliberalnom sveučilištu?“ U: *Književna historija*. 56: 157-175.

Wellek, Rene, Warren, Austin. 1978. *Theory of Literature*. London. Penguin Books.

Williams, Raymond. 2006. „Analiza kulture“. U: *Politika teorije zbornik rasprava iz kulturalnih studija*. Zagreb. Disput: 35-59.

Woodmansee, Martha i Osteen, Mark, ur. 1999. *The new economic criticism: studies at the intersection of literature and economics*, New York, London, Routledge.

Žunec, Ozren. 2016. *Humanistika za kraj povijesti*, Zagreb, Vijenac 572, URL: <http://www.matica.hr/vijenac/572/humanistika-za-kraj-povijesti-25323/> (pristup: 25. 1. 2025.)

PRILOG 1 Demografski podaci ispitanika

Do trenutka zaključenja rada upitnik namijenjen čitateljima ispunila su 73 ispitanika; 27% muškaraca i 73% žena; od kojih 38% pripada dobnoj skupini 30–39 godina, 29% skupini 40–49 godina, 14% skupini 20–29 godina, 14% skupini 50–59 godina, a 5% ispitanika u trenutku ispunjavanja upitnika imalo je više od 60 godina; 48% završilo je sveučilišni diplomski studij, 7% poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij te 5% poslijediplomski specijalistički studij. Ostali broj ispitanika podjednako je raspoređen na drugim razinama stečenog obrazovanja.

Deset ispitanika ispunilo je upitnik namijenjen književnim blogerima; 90% žena, 10% muškaraca; od kojih 40% pripada dobnoj skupini 30–39 godina, 50% skupini 40–49 i 10% skupini 60+ godina; 80% ispitanika završilo je diplomski studij, 10% prijediplomski stručni studij, a 10% gimnazijsko srednjoškolsko obrazovanje.

Tri ispitanice ispunile su upitnik namijenjen književnim kritičarima. Dvije pripadaju dobnoj skupini 50–59 godina, jedna skupini 30–39 godina i imaju završen diplomski, odnosno poslijediplomski studij.

Dvije ispitanice koje pripadaju dobnoj skupini 50–59 godina i imaju završen diplomski studij ispunile su upitnik namijenjen televizijskim urednicima.

Dvoje ispitanika koji pripadaju dobnoj skupini 40–49, odnosno 50–59 godina i imaju završen diplomski/poslijediplomski sveučilišni doktorski studij ispunili su upitnik namijenjen povjerenstvima koja dodjeljuju književne nagrade.

Dvoje ispitanika ispunilo je upitnik namijenjen organizatorima književnih festivala – iz dobne skupine 30–39 godina, odnosno 50–59 godina i završenim diplomskim studijem.

Četiri ispitanika ispunila su upitnik namijenjen nakladnicima – 75% muškaraca, 25% žena; od kojih 50% pripada dobnoj skupini 30–39 godina, 25% skupini 50–59 godina te 25% skupini 60+; 100% ispitanika završilo je diplomski studij. Isti broj ispitanika (4) ispunio je upitnik namijenjen knjižničarima Knjižnica grada Zagreba – 25% muškaraca, 75% žena; od kojih 50% pripada dobnoj skupini 30–39 godina te 50% skupini 40–49 godina; 100% ispitanika završilo je diplomski studij.

Upitnik namijenjen sveučilišnim profesorima ispunila su četiri ispitanika; 25% muškaraca, 75% žena; od kojih 75% pripada dobnoj skupini 40–49 godina te 25% skupini 30–39 godina. Dvije ispitanice koje pripadaju dobnoj skupini 50–59 godina i

imaju završen diplomski studij ispunile su upitnik namijenjen televizijskim urednicima. Upitnik namijenjen zaposlenicima Ministarstva kulture i medija ispunila je jedna ispitanica koja pripada dobnoj skupini 50–59 godina i završila je poslijediplomski sveučilišni doktorski studij, a do zaključenja teksta nije zaprimljen odgovor na upitnik namijenjen djelatnicima Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih.

Deset ispitanica ispunilo je upitnik namijenjen nastavnicima hrvatskog jezika – 57% pripada dobnoj skupini 30–39 godina te po 14% skupini 20–29 godina, 40–49 i 50–59 godina; 90% ispitanica završilo je diplomski studij, 10% poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij; 80% radi u osnovnoj, a 20% u srednjoj školi. Trinaest ispitanika ispunilo je upitnik za školske knjižničare – 92,3% žena i 7,7% muškaraca; od kojih 56% pripada dobnoj skupini 50–59 godina, 22% skupini 30–39 godina te po 11% skupini 40–49 i 60+ godina, 100% ispitanika završilo je diplomski studij, 12 radi u osnovnoj, a 1 u srednjoj školi.

PRILOG 2 Upitnici namijenjeni suvremenim vrednovateljima

2.1.	Upitnik čitateljima	151
2.2.	Upitnik književnim agentima	158
2.3.	Upitnik književnim blogerima	165
2.4.	Upitnik književnim festivalima	171
2.5.	Upitnik književnim kritičarima	178
2.6.	Upitnik književnim nagradama	200
2.7.	Upitnik knjižničarima Knjižnica grada Zagreba	207
2.8.	Upitnik Ministarstvu kulture i medija	215
2.9.	Upitnik Ministarstvu znanosti, obrazovanja i mladih	223
2.10.	Upitnik nakladnicima	230
2.11.	Upitnik nastavnicima hrvatskog jezika	238
2.12.	Upitnik sveučilišnim profesorima	245
2.13.	Upitnik školskim knjižničarima	251
2.14.	Upitnik urednicima televizijskih emisija	258

Čitatelji - Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu koje se provodi u sklopu Doktorskog studija književnosti, kulture, izvedbenih umjetnosti i filma Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje će biti objavljeno u disertaciji naslova "Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga".

Eventualna pitanja ili komentare slobodno uputite na: terezasjakovic@gmail.com

U pitanjima s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja odgovori su navedeni abecednim redom (osim pitanja 9).

U pitanjima koja uključuju rangiranje dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 15 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Navedite inicijale. *

2. Označite spol: *

☐ M

☐ Ž

3. Označite dobnu skupinu kojoj pripadate: *

☐ 20-29 godina

☐ 30-39 godina

☐ 40-49 godina

☐ 50-59 godina

☐ 60+

4. Označite stupanj stečenog obrazovanja: *

☐ srednjoškolsko strukovno obrazovanje

☐ gimnazijsko srednjoškolsko obrazovanje

☐ stručni studij

☐ sveučilišni prijediplomski studij

☐ stručni prijediplomski studij

☐ sveučilišni diplomski studij

☐ specijalistički diplomski stručni studij

☐ poslijediplomski specijalistički studij

☐ poslijediplomski znanstveni magistarski studij

☐ poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij

5. Kako birate naslove za čitanje? Čije preporuke uvažavate?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 9, pri čemu je 1 najvažnije, a 9 najmanje važno) *

☐	bliskog kruga obitelji i prijatelja
☐	djelatnika knjižara
☐	djelatnika knjižnica
☐	književnih kritičara
☐	književnih klubova
☐	književnih nagrada
☐	kolega
☐	medija i društvenih mreža
☐	ostalo

6. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

7. Što Vas motivira na čitanje?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 7, pri čemu je 1 najvažnije, a 7 najmanje važno) *

☐	bijeg od stvarnosti
☐	digitalni detoks
☐	emocije i užitak
☐	učenje i osobni razvoj
☐	zabava i opuštanje
☐	znatiželja
☐	ostalo

8. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

9. Koliko često čitate? *

- ☐ svaki dan
- ☐ dvaput tjedno
- ☐ jednom tjedno
- ☐ dvaput mjesečno
- ☐ jednom mjesečno
- ☐ ne čitam redovito
- ☐ ostalo

10. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

11. Posuđujete li knjige ili ih kupujete?

(označite odgovor) *

- ☐ posuđujem
- ☐ kupujem
- ☐ oboje

12. Ako kupujete knjige, označite razloge koji Vas na to motiviraju.

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno. Ako knjige ne kupujete, označite "ostalo" i u sljedećem pitanju navedite "nije primjenjivo".)

*

čitanje novih atraktivnih naslova
mogućnost vraćanja najdražim naslovima kada to poželim
podupiranje hrvatskih nakladnika i autora
stvaranje vlastite biblioteke
ostalo

13. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

14. Kupujete li knjige na poklon? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

15. Ako da, kako birate književne naslove koje ćete pokloniti?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno. Ako knjige ne kupujete, označite "ostalo" i u sljedećem pitanju navedite "nije primjenjivo".)

osobna procjena prikladnosti naslova osobi kojoj se poklanja
osobna procjena vrijednosti
preporuka djelatnika knjižare
vidljivost i popularnost djela
ostalo

16. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

17. Čitate li radije tiskane ili e-knjige? *

- ☐ Tiskane
- ☐ E-knjige

18. Čitate li neke naslove iznova? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

19. Ako da, zašto?

(Ako naslove ne čitate iznova, navedite "nije primjenjivo".) *

20. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

21. Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

22. Ako da, komu?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 3, pri čemu je 1 najvažnije, a 3 najmanje važno.)

*

bliskom krugu obitelji i prijatelja

kolegama na poslu

ostalo

23. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

24. Navedite 5 prozaičkih naslova koja smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

25. Navedite nekoliko naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužen, priznanje javnosti i/ili struke. *

26. Što mislite, zašto?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao
nedovoljno aktivan izdavač
nedovoljna i neusmjerena promocija
politička nepodobnost
tema koja ne odgovara aktualnom trenutku
ostalo

27. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

28. Poredajte po važnosti odlike koje književno djelo čine vrijednim.

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

29. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

30. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno.)

*

čitatelji
institucije (škole, studiji književnosti, strukovna udruženja)
književni agenti
književni festivali
književna kritika
književne nagrade
knjižnice
mediji i društvene mreže
nakladnici
politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

31. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

32. Što je potrebno da se djelo nametne čitateljima?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.)

aktivan izdavač
konstruktivan urednik
kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
sustavna i usmjerena promocija
ostalo

33. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

34. Opišite književni kanon vlastitim riječima. *

35. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom književnog kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

36. Navedite do 5 hrvatskih književnih naslova za koje smatrate da pripadaju kanonu. *

37. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

- ☐ Da
☐ Ne

38. Mislite li da je relevantan? *

- ☐ Da
☐ Ne

39. Zašto? *

40. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

☐ Da

☐ Ne

41. Zašto? *

42. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

 Microsoft Forms

(Knjiž. agenti) Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga - istraživanje

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu koje provodim u sklopu Doktorskog studija književnosti, kulture, izvedbenih umjetnosti i filma Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje će biti objavljeno u disertaciji naslova "Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga".

U slučaju pitanja ili komentara, slobodno me kontaktirajte na terezasijakovic@gmail.com.

U pitanjima s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja, odgovori su navedeni abecednim redom.

U pitanjima koja uključuju rangiranje, dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 15 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Navedite inicijale. *

2. Označite spol: *

☐ M

☐ Ž

3. Navedite stupanj stečenog obrazovanja. *

4. Označite dobnu skupinu kojoj pripadate. *

☐ 20-29

☐ 30-39

☐ 40-49

☐ 50-59

☐ 60+

5. Kako se biraju naslovi koji će se predložiti stranim nakladnicima?

(molimo označiti svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno) *

ispitivanje tržišta

osobni izbor djelatnika

preporuka

preporuka izdavača

vidljivost i popularnost djela

ostalo

6. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

7. Tko odabire naslove koji se nude na stranom tržištu?
(označite odgovor) *

- ☐ djelatnici
- ☐ vanjski suradnici
- ☐ ostalo

8. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

9. Ako se radi o vanjskim suradnicima, na profil onih koji određuju naslove utječe:
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

akademsko zvanje
društveni ugled
iskustvo rada u polju književnosti
iskustvo bavljenja književnom kritikom
književni rad / objavljeno djelo
ostalo

10. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

11. Na temelju kojih se kriterija procjenjuje književna vrijednost tekstova koje podupirete?
Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

12. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

13. Što sve uključuje proces predstavljanja djela stranim nakladnicima? *

14. Što se pokazalo ključnim za uspjeh hrvatskih naslova na međunarodnom tržištu? Mislite li da se karakteristike teksta i okolnosti razlikuju s obzirom na to radi li se o uspjehu na domaćem ili međunarodnom tržištu? *

VERZIJA PRIJE OBRANE

15. Što smatrate najvažnijim ciljem svojeg djelovanja:

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.

podizanje vidljivosti autora
podizanje vidljivosti društveno važnih tema
promicanje čitanja
promicanje književnosti
promocija određenih izdanja
ostalo

16. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

17. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

18. Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

☐ Da

☐ Ne

19. Ako da, komu?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.

bliskom krugu obitelji i prijatelja
kolegama na poslu
profesionalnim djelovanjem u javnosti
ostalo

20. Navedite 5 prozaičkih naslova koje smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

21. Navedite nekoliko naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužen, priznanje javnosti i/ili struke. *

22. Što mislite, zašto?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno. *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao
nedovoljno aktivan izdavač
nedovoljna i neusmjerena promocija
politička nepodobnost
tema koja ne odgovara aktualnom trenutku
ostalo

23. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

24. Koje odlike, po Vama, ima vrijedno književno djelo?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno. *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

25. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

26. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno. *

čitatelji
institucije (škole, studiji književnosti, strukovna udruženja)
književni agenti
književni festivali
književna kritika
književne nagrade
knjižnice
mediji i društvene mreže
nakladnici
politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

27. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

--

28. Što je potrebno da se djelo nametne čitateljima?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.

☐	aktivan izdavač
☐	konstruktivan urednik
☐	kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
☐	sustavna i usmjerena promocija
☐	ostalo

29. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

30. Navedite vlastitu definiciju kanona. *

31. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

32. Navedite do 5 hrvatskih književnih naslova za koje smatrate da pripadaju kanonu. *

33. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

☐ Da
☐ Ne

34. Mislite li da je relevantan? *

☐ Da
☐ Ne

35. Zašto? *

36. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

☐ Da

☐ Ne

37. Zašto? *

38. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

 Microsoft Forms

VERZIJA PRIJE OBRANE

(Mreže) Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga - istraživanje

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu.

Kod pitanja s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja, odgovori su navedeni abecednim redom.

Kod pitanja koja uključuju rangiranje, dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 13 minuta.

Hvala!

* Obavezno

Osobni podaci

1. Molimo navedite ime (prezime nije potrebno navesti), spol, dob i razinu završenog obrazovanja.

2. Koji su bili motivi pokretanja bloga / stranice / portala? *

3. Navedite naziv bloga / stranice / portala. *

4. Kako birate naslove o kojima ćete pisati?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.) *

☐ osobni izbor

☐ preporuka

☐ preporuka izdavača

☐ vidljivost i popularnost djela

☐ ostalo

5. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

6. Razlikuje li se način na koji birate naslove za objavu od načina na koji birate naslove za čitanje? *

☐ Da

☐ Ne

7. Ako da, navedite kako se razlikuje.

8. Komu su namijenjene Vaše objave? *

9. Na temelju kojih kriterija procjenjujete književnu vrijednost?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

*

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja

kompleksnost

snaga doživljaja

tema koja potiče na raspravu i djelovanje

univerzalnost obraćanja

ostalo

10. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

11. Što smatrate najvažnijim ciljem svojeg djelovanja:

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.

podizanje vidljivosti autora

podizanje vidljivosti društveno važnih tema

promicanje čitanja

promicanje književnosti

promocija određenih izdanja

ostalo

12. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

13. Pišete li negativne recenzije?

☐ Da

☐ Ne

14. Ako ne, zašto?

15. Koliko često objavljujete recenzije i o čemu ovisi ritam objava? *

16. Suradujete li s nakladnicima?

- ☐ Da
☐ Ne

17. Ako da, možete li detaljnije opisati vašu suradnju?

18. Imate li povratne informacije od pratitelja/čitatelja ili nakladnika o utjecaju Vaše preporuke? *

- ☐ Da
☐ Ne

19. Ako da, možete li ih opisati? *

20. Komu vjerujete u procjeni kvalitete književnih djela?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.)

☐ književnim kritičarima
☐ knjižničarima
☐ kolegama blogerima
☐ ostalo

21. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

22. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

23. Osim na mrežnoj ili Instagram/Facebook stranici / portalu, preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

- ☐ Da
☐ Ne

24. Ako da, komu?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 3, pri čemu je 1 najvažnije, a 3 najmanje važno.)

☐ bliskom krugu obitelji i prijatelja
☐ kolegama na poslu
☐ ostalo

25. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

26. Navedite 5 proznih naslova koje smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

27. Navedite nekoliko naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužen, priznanje javnosti i/ili struke. *

28. Što mislite, zašto?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao

nedovoljno aktivan izdavač

nedovoljna i neusmjerena promocija

politička nepodobnost

tema koja ne odgovara aktualnom trenutku

ostalo

29. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

30. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno.) *

čitatelji

institucije (studiji književnosti, strukovna udruženja)

književni agenti

književni festivali

književna kritika

književne nagrade

knjižnice

mediji i društvene mreže

nakladnici

politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

31. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

32. Što je potrebno da se djelo nametne čitateljima?
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.) *

aktivan izdavač
konstruktivan urednik
kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
sustavna i usmjerena promocija
ostalo

33. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

34. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

35. Navedite vlastitu definiciju kanona. *

36. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

- ☐ Da
☐ Ne

37. Mislite li da je relevantan? *

- ☐ Da
☐ Ne

38. Zašto? *

39. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

☐ Da

☐ Ne

40. Zašto? *

41. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

 Microsoft Forms

VERZIJA PRIJE OBRANE

(Festivali) Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga - istraživanje

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu koje se provodi u sklopu Doktorskog studija književnosti, kulture, izvedbenih umjetnosti i filma Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje će biti objavljeno u disertaciji naslova "Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga".

U slučaju pitanja ili komentara slobodno pišite na: tereza.sijakovic@gmail.com.

U pitanjima s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja odgovori su navedeni abecednim redom.

U pitanjima koja uključuju rangiranje dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 15 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Navedite inicijale.

2. Označite spol: *

☐ M

☐ Ž

3. Označite dobnu skupinu kojoj pripadate: *

☐ 20-29

☐ 30-39

☐ 40-49

☐ 50-59

☐ 60+

4. Navedite stupanj stečenog obrazovanja: *

5. Kako se odabiru autori ili djela koji se uključuju u program Festivala? Što Vas potakne na to da uključite baš određene autore?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno) *

popularnost i vidljivost

ugled u društvu

uspješno djelo / nagrada

ostalo

6. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

7. Tko sudjeluje u odabiru autora koji će sudjelovati na Festivalu?

(označite odgovor/e)

- ☐ djelatnici
- ☐ vanjski suradnici
- ☐ ostalo

8. Što utječe na izbor onih koji određuju autore?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

akademsko zvanje	
društveni ugled	
iskustvo bavljenja književnom kritikom	
iskustvo rada u polju književnosti	
književni rad / objavljeno djelo	
ostalo	

9. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

10. Na temelju kojih se kriterija procjenjuje književna vrijednost?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja	
kompleksnost	
snaga doživljaja	
tema koja potiče na raspravu i ujedovanje	
univerzalnost obraćanja	
ostalo	

11. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

12. Prati li se utjecaj izbora autora koji gostuje na Festivalu na čitanost književnih naslova?

- ☐ Da
- ☐ Ne

13. Ako da, na koji način i za što se koristi?

VERZIJA PRIJE OBRANE

Sekcija

14. Što smatrate najvažnijim ciljem svojeg djelovanja:

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 7, pri čemu je 1 najvažnije, a 7 najmanje važno.)

podizanje vidljivosti autora
podizanje vidljivosti društveno važnih tema
povezivanje autora i publike
promicanje čitanja
promicanje književnosti
promocija određenih izdanja
ostalo

15. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

16. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

17. Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

18. Ako da, komu?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.)

bliskom krugu obitelji i prijatelja
kolegama na poslu
profesionalnim djelovanjem u javnosti
ostalo

19. Navedite 5 proznih naslova koja smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

20. Navedite nekoliko proznih naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužen, priznanje javnosti i/ili struke. *

21. Što mislite, zašto?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao
nedovoljno aktivan izdavač
nedovoljna i neusmjerena promocija
politička nepodobnost
tema koja ne odgovara aktualnom trenutku
ostalo

22. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

23. Koje odlike, po Vama, ima vrijedno književno djelo?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

24. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

25. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno.) *

čitatelji
institucije (škole, studiji književnosti, strukovna udruženja)
književni agenti
književni festivali
književna kritika
književne nagrade
knjižnice
mediji i društvene mreže
nakladnici
politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

26. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

27. Što je potrebno da se djelo nametne čitateljima?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.)

aktivan izdavač
konstruktivan urednik
kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
sustavna i usmjerena promocija
ostalo

28. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

29. Navedite vlastitu definiciju književnog kanona. *

30. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

31. Navedite do 5 hrvatskih književnih naslova za koje smatrate da pripadaju kanonu. *

32. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

- ☐ Da
☐ Ne

33. Mislite li da je relevantan? *

- ☐ Da
☐ Ne

34. Zašto? *

35. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

☐ Da

☐ Ne

36. Zašto? *

37. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

VERZIJA PRIJE OBRANE

(Književna kritika) Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu koje se provodi u sklopu Doktorskog studija književnosti, kulture, izvedbenih umjetnosti i filma Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje će biti objavljeno u disertaciji naslova "Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga".

U slučaju pitanja ili komentara slobodno pišite na: tereza.sijakovic@gmail.com.

U pitanjima s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja odgovori su navedeni abecednim redom.

U pitanjima koja uključuju rangiranje dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 15 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Navedite inicijale. *

2. Označite spol: *

☐ M

☐ Ž

3. Označite dobnu skupinu kojoj pripadate: *

☐ 20-29

☐ 30-39

☐ 40-49

☐ 50-59

☐ 60+

4. Navedite stupanj stečenog obrazovanja. *

5. Kako birate naslove o kojima ćete pisati kritiku?

(molimo označiti svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.) *

osobni izbor

preporuka urednika

preporuka izdavača

vidljivost i popularnost djela

ostalo

6. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

7. Razlikuje li se način na koji birate naslove o kojima ćete pisati kritiku od načina na koji birate naslove za čitanje? *

☐ Da

☐ Ne

8. Ako da, navedite kako se razlikuje. *

9. Na temelju kojih kriterija procjenjujete književnu vrijednost tekstova o kojima pišete?

(molimo označiti svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

*

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja

kompleksnost

snaga doživljaja

tema koja potiče na raspravu i djelovanje

univerzalnost obraćanja

ostalo

10. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

11. Pišete li negativnu kritiku?

☐ Da

☐ Ne

12. Zašto? *

13. Ako surađujete s nakladnicima, možete li detaljnije opisati vašu suradnju?

14. Kako biste opisali stanje suvremene hrvatske književne kritike, odnosno položaj kritičara u književnom polju? Smatrate li da su književni kritičari dovoljno uključeni u procese vrednovanja književnih djela (npr. povjerenstva za nagrade, festivale, vijeća za dodjelu sredstava putem javnih poziva i sl). Vidite li mogućnost da se uloga književnih kritičara revitalizira? *

VERZIJA PRIJE OBRANE

15. Što smatrate najvažnijim ciljem svojeg djelovanja:

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

podizanje vidljivosti autora
podizanje vidljivosti društveno važnih tema
promicanje čitanja
promicanje književnosti
promocija određenih izdanja
ostalo

16. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

17. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

18. Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

19. Ako da, komu?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.)

bliskom krugu obitelji i prijatelja
kolegama na poslu
profesionalnim djelovanjem u javnosti
ostalo

20. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

21. Navedite 5 prozaičkih naslova koje smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

22. Navedite nekoliko proznih naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužen, priznanje javnosti i/ili struke. *

23. Što mislite, zašto?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao
nedovoljno aktivan izdavač
nedovoljna i neusmjerena promocija
politička nepodobnost
tema koja ne odgovara aktualnom trenutku
ostalo

24. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

25. Koje odlike, po Vama, ima vrijedno književno djelo?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

26. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

27. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno.)

*

čitatelji i društvene mreže
institucije (studiji književnosti, strukovna udruženja)
književni agenti
književni festivali
književna kritika
književne nagrade
knjižnice
mediji
nakladnici
politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

28. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

29. Što je potrebno da se djelo nametne čitateljima?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.)

aktivan izdavač
konstruktivan urednik
kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
sustavna i usmjerena promocija
ostalo

30. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

31. Navedite vlastiti opis književnog kanona. *

32. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

33. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

- ☐ Da
☐ Ne

34. Mislite li da je relevantan? *

- ☐ Da
☐ Ne

35. Zašto? *

36. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

- ☐ Da
☐ Ne

37. Zašto? *

38. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

 Microsoft Forms

(Booksa) Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga - istraživanje

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu koje se provodi u sklopu Doktorskog studija književnosti, kulture, izvedbenih umjetnosti i filma Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje će biti objavljeno u disertaciji naslova "Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga".

U slučaju pitanja ili komentara slobodno pišite na: tereza.sijakovic@gmail.com.

U pitanjima s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja odgovori su navedeni abecednim redom.

U pitanjima koja uključuju rangiranje dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno.

Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 15 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Navedite inicijale. *

2. Označite spol: *

- ☐ M
- ☐ Ž

3. Označite dobnu skupinu kojoj pripadate: *

- ☐ 20-29
- ☐ 30-39
- ☐ 40-49
- ☐ 50-59
- ☐ 60+

4. Navedite stupanj stečenog obrazovanja. *

5. Navedite poziciju u Književnom klubu Booksa. *

6. Kako se biraju naslovi o kojima će se pisati na portalu Booksa u rubrici Kritike?
Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno. *

☐	osobni izbor urednika
☐	preporuka
☐	preporuka izdavača
☐	vidljivost i popularnost djela
☐	ostalo

7. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

8. Na profil onih koji će pisati kritiku utječe:
Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno. *

☐	akademsko zvanje
☐	društveni ugled
☐	iskustvo bavljenja književnom kritikom
☐	iskustvo rada u polju književnosti
☐	književni rad / objavljeno djelo
☐	ostalo

9. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

10. Na temelju kojih se kriterija procjenjuje književna vrijednost tekstova koje objavljujete? Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.

*

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

11. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

12. Pišu li kritičari osvrte na naslove po svom izboru? *

- ☐ Da
☐ Ne

13. Piše li se negativna kritika? *

- ☐ Da
☐ Ne

14. Suradujete li s nakladnicima, npr. ustupaju li besplatne primjerke knjiga kritičarima? *

- ☐ Da
☐ Ne

15. Ako suradujete s nakladnicima, možete li detaljnije opisati vašu suradnju?

16. Kako biste opisali stanje suvremene hrvatske književne kritike, odnosno položaj kritičara u književnom polju? Smatrate li da su književni kritičari dovoljno uključeni u procese vrednovanja književnih djela (npr. povjerenstva za nagrade, festivale, vijeća za dodjelu sredstava putem javnih poziva i sl). Vidite li mogućnost da se uloga književnih kritičara revitalizira? *

VERZIJA PRIJE OBRANE

17. Što smatrate najvažnijim ciljem svojeg djelovanja:

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.

podizanje vidljivosti autora
podizanje vidljivosti društveno važnih tema
promicanje čitanja
promicanje književnosti
promocija određenih izdanja
ostalo

18. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

19. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

--

20. Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

21. Ako da, komu?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.

bliskom krugu obitelji i prijatelja
kolegama
profesionalnim djelovanjem u javnosti
ostalo

22. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

23. Navedite 5 proznih naslova koja smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

24. Navedite nekoliko proznih naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužen, priznanje javnosti i/ili struke. *

25. Što mislite, zašto?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno. *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao

nedovoljno aktivan izdavač

nedovoljna i neusmjerena promocija

politička nepodobnost

tema koja ne odgovara aktualnom trenutku

ostalo

26. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

27. Koje odlike, po Vama, ima vrijedno književno djelo?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno. *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja

kompleksnost

snaga doživljaja

tema koja potiče na raspravu i djelovanje

univerzalnost obraćanja

ostalo

28. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

29. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno.

*

čitatelji i društvene mreže
institucije (studiji književnosti, strukovna udruženja)
književni agenti
književni festivali
književna kritika
književne nagrade
knjižnice
mediji
nakladnici
politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

30. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

31. Što je potrebno da se djelo nametne čitateljima?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.

aktivan izdavač
konstruktivan urednik
kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
sistavna i usmjerena promocija
ostalo

32. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

33. Navedite vlastiti opis književnog kanona. *

34. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

35. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

- ☐ Da
☐ Ne

36. Mislite li da je relevantan? *

- ☐ Da
☐ Ne

37. Zašto? *

38. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

- ☐ Da
☐ Ne

39. Zašto? *

40. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

 Microsoft Forms

VERZIJA PRIJE OBRANE

(Kritika h,d,p) Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga - istraživanje

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu.

Kod pitanja s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja, odgovori su navedeni abecednim redom.

Kod pitanja koja uključuju rangiranje, dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 13 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Navedite inicijale. *

2. Označite spol: *

☐ M

☐ Ž

3. Označite dobnu skupinu kojoj pripadate: *

☐ 20-29

☐ 30-39

☐ 40-49

☐ 50-59

☐ 60+

4. Navedite stupanj stečenog obrazovanja. *

5. Kako se biraju naslovi o kojima će se pisati na portalu Kritika HDP?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno. *

osobni izbor urednika

preporuka

preporuka izdavača

vidljivost i popularnost djela

ostalo

6. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

7. Na profil onih koji će pisati kritiku utječe:

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.

*

akademsko zvanje
društveni ugled
iskustvo bavljenja književnom kritikom
iskustvo rada u polju književnosti
književni rad / objavljeno djelo
ostalo

8. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

9. Na temelju kojih se kriterija procjenjuje književna vrijednost tekstova koje objavljujete?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.

*

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

10. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

11. Pišu li kritičari osvrte na naslove po svom izboru? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

12. Piše li se negativna kritika?

- ☐ Da
- ☐ Ne

13. Suradujete li s nakladnicima, npr. ustupaju li besplatne primjerke knjiga kritičarima? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

14. Što smatrate najvažnijim ciljem svojeg djelovanja:

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.

podizanje vidljivosti autora
podizanje vidljivosti društveno važnih tema
promicanje čitanja
promicanje književnosti
promocija određenih izdanja
ostalo

15. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

16. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

17. Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

☐ Da

☐ Ne

18. Ako da, komu?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.

bliskom krugu obitelji i prijatelja
kolegama na poslu
profesionalnim djelovanjem u javnosti
ostalo

19. Navedite 5 proznih naslova koja smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

20. Navedite nekoliko proznih naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužno, priznanje javnosti i/ili struke. *

21. Što mislite, zašto?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno. *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao
nedovoljno aktivan izdavač
nedovoljna i neusmjerena promocija
politička nepodobnost
tema koja ne odgovara aktualnom trenutku
ostalo

22. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

23. Koje odlike, po Vama, ima vrijedno književno djelo?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno. *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

24. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

25. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno. *

čitatelji i društvene mreže
institucije (studij književnosti, strukovna udruženja)
književni agenti
književni festivali
književna kritika
književne nagrade
knjižnice
mediji
nakladnici
politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

26. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

--

27. Što je potrebno da se djelo nametne čitateljima?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.

aktivan izdavač
konstruktivan urednik
kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
sustavna i usmjerena promocija
ostalo

28. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

29. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

30. Navedite vlastitu definiciju kanona. *

31. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

- ☐ Da
☐ Ne

32. Mislite li da je relevantan? *

- ☐ Da
☐ Ne

33. Zašto? *

34. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

35. Zašto? *

36. Koji su ciljevi pokretanja projekta *Inventura dekade*? *

37. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

 Microsoft Forms

(Nagrade) Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga - istraživanje

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu koje se provodi u sklopu Doktorskog studija književnosti, kulture, izvedbenih umjetnosti i filma Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje će biti objavljeno u disertaciji naslova "Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga".

U slučaju pitanja ili komentara slobodno pišite na: tereza.sijakovic@gmail.com.

U pitanjima s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja odgovori su navedeni abecednim redom.

U pitanjima koja uključuju rangiranje dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 15 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Navedite inicijale.

2. Označite spol:

- ☐ M
- ☐ Ž

3. Označite dobnu skupinu kojoj pripadate: *

- ☐ 20-29
- ☐ 30-39
- ☐ 40-49
- ☐ 50-59
- ☐ 60+

4. Označite stupanj stečenog obrazovanja *

- ☐ srednjoškolsko strukovno obrazovanje
- ☐ gimnazijsko srednjoškolsko obrazovanje
- ☐ stručni studij
- ☐ sveučilišni prijediplomski studij
- ☐ stručni prijediplomski studij
- ☐ sveučilišni diplomski studij
- ☐ specijalistički diplomski stručni studij
- ☐ poslijediplomski specijalistički studij
- ☐ poslijediplomski znanstveni magistarski studij
- ☐ poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij

5. Tko vrši odabir naslova koji ulaze u konkurenciju za nagradu?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.) *

članovi povjerenstva koji donose odluku o pobjedniku
nakladnici ili autori prijavljuju djela
ne odabiru se naslovi, već određuju kriteriji koje naslov mora zadovoljiti
vodstvo organizacije koja dodjeljuje nagradu
ostalo

6. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

7. Što utječe na odabir naslova koji ulaze u konkurenciju za nagradu?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.)

osobni izbor članova povjerenstva
preporuka
preporuka izdavača
vidljivost i popularnost djela
ostalo

8. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

9. Kako se utvrđuje sastav žirija?

Na izbor članova utječe:

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

*

akademsko zvanje
društveni ugled
iskustvo bavljenja književnom kritikom
iskustvo rada u polju književnosti
književni rad / objavljeno djelo
ostalo

10. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

11. Kako se odabire pobjednik natječaja?

(označite odgovor) *

- ☐ konsenzusom članova povjerenstva
- ☐ sustavom bodovanja
- ☐ ostalo

12. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

13. Na temelju kojih se kriterija procjenjuje književna vrijednost?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.

*

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja

kompleksnost

snaga doživljaja

tema koja potiče na raspravu i djelovanje

univerzalnost obraćanja

ostalo

14. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

15. Što sve uključuje nagrada?
(označite odgovor) *

☐ novčani iznos

☐ svečana dodjela

☐ ostalo

16. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

17. Prati li se utjecaj izbora/nagrade na čitanost i vidljivost?

☐ Da

☐ Ne

18. Ako da, na koji način i za što se koristi?

19. Što smatrate najvažnijim ciljem svojeg djelovanja:

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.

podizanje vidljivosti autora
podizanje vidljivosti društveno važnih tema
promicanje čitanja
promicanje književnosti
promocija određenih izdanja
ostalo

20. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

21. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

22. Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

☐ Da

☐ Ne

23. Ako da, komu?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.

bliskom krugu obitelji i prijatelja
kolegama na poslu
profesionalnim djelovanjem u javnosti
ostalo

24. Navedite 5 prozaičkih naslova koja smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

25. Navedite nekoliko prozaičkih naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužen, priznanje javnosti i/ili struke. *

26. Što mislite, zašto?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno. *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao
nedovoljno aktivan izdavač
nedovoljna i neusmjerena promocija
politička nepodobnost
tema koja ne odgovara aktualnom trenutku
ostalo

27. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

28. Koje odlike, po Vama, ima vrijedno književno djelo?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno. *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

29. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

30. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno. *

čitatelji
institucije (škole, studiji književnosti, strukovna udruženja)
književni agenti
književni festivali
književna kritika
književne nagrade
knjižnice
mediji i društvene mreže
nakladnici
politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

31. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

--

32. Što je potrebno da se djelo nametne čitateljima?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.

☐	aktivan izdavač
☐	konstruktivan urednik
☐	kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
☐	sustavna i usmjerena promocija
☐	ostalo

33. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

34. Navedite vlastitu definiciju književnog kanona. *

35. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

36. Navedite 5 hrvatskih književnih naslova za koje smatrate da pripadaju kanonu. *

37. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

☐ Da
☐ Ne

38. Mislite li da je relevantan? *

☐ Da
☐ Ne

39. Zašto? *

40. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

41. Zašto? *

42. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

 Microsoft Forms

VERZIJA PRIJE OBRANE

(Knjižnice) Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga - istraživanje

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu koje provodim u sklopu Doktorskog studija književnosti, kulture, izvedbenih umjetnosti i filma Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje će biti objavljeno u disertaciji naslova "Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga".

U slučaju pitanja ili komentara, slobodno me kontaktirajte na terezasijakovic@gmail.com.

U pitanjima s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja, odgovori su navedeni abecednim redom.

U pitanjima koja uključuju rangiranje, dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 15 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Navedite inicijale: *

2. Označite spol: *

☐ M

☐ Ž

3. Označite dobnu skupinu kojoj pripadate: *

☐ 20-29

☐ 30-39

☐ 40-49

☐ 50-59

☐ 60+

4. Označite stupanj stečenog obrazovanja: *

☐ sveučilišni diplomski studij

☐ poslijediplomski specijalistički studij

☐ poslijediplomski znanstveni magistarski studij

☐ poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij

5. Kako se biraju naslovi koji se uvrštavaju u fundus?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

osobni izbor djelatnika
potražnja čitatelja
preporuka
preporuka izdavača
vidljivost i popularnost djela
ostalo

6. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

7. Tko odabire naslove koji se uvrštavaju u fundus?

(označite odgovor) *

- ☐ djelatnici
- ☐ vanjski suradnici
- ☐ ostali

8. Ako se radi o vanjskim suradnicima, na profil onih koji određuju naslove utječe:

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

akademsko zvanje
društveni ugled
iskustvo bavljenja književnom kritikom
iskustvo rada u polju književnosti
književni rad / objavljeno djelo
ostalo

9. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

10. Poredajte po važnosti aspekte koji utječu na odabir naslova koji će se uključiti u fundus putem modela otkupa knjiga:

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

doprinos književnosti
doprinos hrvatskoj kulturi
dostupnost vrijednih naslova široj čitateljskoj publici
potencijalna čitanost i popularnost
vrijednost teksta
ostalo

11. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

12. Kako se biraju naslovi koji se preporučuju čitateljima, ističu kao knjige mjeseca, na književnim večerima ili ostalim manifestacijama u organizaciji Knjižnica grada Zagreba? Što se ističe kao poticaj u izboru?
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.) *

popularnost
uspješno djelo / nagrada
interes čitatelja
ostalo

13. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

14. Tko odabire naslove koji se ističu na književnim večerima ili ostalim manifestacijama u organizaciji Knjižnica grada Zagreba?

(označite odgovor) *

- ☐ djelatnici
- ☐ vanjski suradnici
- ☐ ostali

15. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

16. Ako se radi o vanjskim suradnicima, na profil onih koji određuju naslove utječe:
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

akademsko zvanje
društveni ugled
iskustvo bavljenja književnom kritikom
iskustvo rada u polju književnosti
književni rad / objavljeno djelo
ostalo

17. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

18. Na temelju kojih se kriterija procjenjuje književna vrijednost tekstova?
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

19. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

20. Molimo označite stupanj slaganja sa sljedećom tvrdnjom: *

	nikad	rijetko	povremeno	često	uvijek
Čitatelji traže preporuku od knjižničara:	☐	☐	☐	☐	☐

21. Na to koje će se djelo preporučiti čitateljima utječe:
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.) *

procjena interesa čitatelja
književna nagrada ili druga potvrda književne vrijednosti
popularnost djela
ostalo

22. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

23. Obraduju li se podaci o posudbi / čitanosti *

☐ Da
☐ Ne

24. Za što se koriste ako da?

25. Što smatrate najvažnijim ciljem svojeg djelovanja:

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 7, pri čemu je 1 najvažnije, a 7 najmanje važno.)

*

dostupnost književnih naslova široj publici
podizanje vidljivosti autora
podizanje vidljivosti društveno važnih tema
promicanje čitanja
promicanje književnosti
promocija određenih izdanja
ostalo

26. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

27. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

28. Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

☐ Da

☐ Ne

29. Ako da, komu?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.)

bliskom krugu obitelji i prijatelja
kolegama na poslu
profesionalnim djelovanjem u javnosti
ostalo

30. Navedite 5 prozaičkih naslova koja smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

31. Navedite nekoliko naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužen, priznanje javnosti i/ili struke. *

32. Što mislite, zašto?
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao
nedovoljno aktivan izdavač
nedovoljna i neusmjerena promocija
politička nepodobnost
tema koja ne odgovara aktualnom trenutku
ostalo

33. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

34. Koje odlike, po Vama, ima vrijedno književno djelo?
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

35. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

36. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno.) *

čitatelji
institucije (škole, studiji književnosti, strukovna udruženja)
književni agenti
književni festivali
književna kritika
književne nagrade
knjižnice
mediji i društvene mreže
nakladnici
politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

37. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

--

38. Što je potrebno da se djelo nametne čitateljima?

(Molimo označiti svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.)

*

aktivan izdavač
konstruktivan urednik
kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
sustavna i usmjerena promocija
ostalo

39. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

40. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

41. Navedite vlastitu definiciju kanona. *

42. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

- ☐ Da
☐ Ne

43. Mislite li da je relevantan? *

- ☐ Da
☐ Ne

44. Zašto? *

45. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

46. Zašto? *

47. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

VERZIJA PRIJE OBRANE

(MKM) Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga - istraživanje

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu koje provodim u sklopu Doktorskog studija književnosti, kulture, izvedbenih umjetnosti i filma Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje će biti objavljeno u disertaciji naslova "Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga".

U slučaju pitanja ili komentara, slobodno me kontaktirajte na terezasijakovic@gmail.com.

U pitanjima s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja, odgovori su navedeni abecednim redom (osim pitanja 6).

U pitanjima koja uključuju rangiranje, dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 15 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Molimo navedite ime (prezime nije potrebno navesti), spol, dob i razinu završenog obrazovanja.

2. Ministarstvo kulture i medija potiče književno stvaralaštvo, promiče kulturu čitanja i povećava dostupnost književnih naslova putem sljedećih javnih poziva: *

- ☐ Javni poziv nakladnicima za predlaganje knjiga za otkup narodnim knjižnicama
- ☐ Javni poziv za dodjelu potpora za poticanje književnoga stvaralaštva
- ☐ Javni poziv za dodjelu nagrada najboljim knjižarama u Republici Hrvatskoj
- ☐ Javni poziv za dodjelu stimulacija autorima za najbolja ostvarenja na području književnog stvaralaštva i književnog prevodilaštva
- ☐ Javni poziv za financiranje oglednih prijevoda djela hrvatskih autora na strane jezike
- ☐ Javni poziv za predlaganje programa koji potiču razvoj publike u kulturi u Republici Hrvatskoj (razvoj čitateljske publike u narodnim knjižnicama)
- ☐ Javni poziv za predlaganje javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske
- ☐ Poziv narodnim knjižnicama za iskaz interesa za otkup knjiga uvrštenih na popis A i popis B
- ☐ Pozivni natječaj za dodjelu Nagrade „Vladimir Nazor“ (područje književnosti)
- ☐ ostalo

3. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

4. Za svaki od navedenih javnih poziva angažira se Kulturno vijeće za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost, koje stručno vrednuje i ocjenjuje programe i projekte. *

- ☐ Da
- ☐ Ne

5. Na profil članova Kulturnog vijeća za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost utječe:
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

*

akademsko zvanje
društveni ugled
iskustvo bavljenja književnom kritikom
iskustvo rada u polju književnosti
književni rad / objavljeno djelo
ostalo

6. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

7. Ako se Kulturno vijeće za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost ne angažira za svaki od navedenih javnih poziva, molimo navedite za koje se javne pozive ne angažira.

--

8. Na profil članova ostalih povjerenstava koji predlažu dobitnike javnih poziva utječe:
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

*

akademsko zvanje
društveni ugled
iskustvo bavljenja književnom kritikom
iskustvo rada u polju književnosti
književni rad / objavljeno djelo
ostalo

9. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

10. Kako se odabire/u dobitnici/e javnih poziva?
(označite odgovor)

- ☐ konsenzusom članova Kulturnog vijeća / povjerenstava
☐ sustavom bodovanja
☐ ostalo

11. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

12. Na temelju kojih se kriterija procjenjuje književna vrijednost djela koja su prijavljena na Javni poziv za dodjelu stimulacija autorima za najbolja ostvarenja na području književnog stvaralaštva / Nagradu "Vladimir Nazor":

Molimo označiti svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.

*

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

13. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

14. Mislite li da se kriteriji po kojima se utvrđuje vrijednost književnih djela prilikom dodjele stimulacija autorima za najbolja ostvarenja na području književnog stvaralaštva / Nagrade "Vladimir Nazor" razlikuju od onih koji se primjenjuju kod odabira knjiga koje se predlažu za otkup narodnim knjižnicama?

☐ Da

☐ Ne

15. Ako da, na koji način? *

16. Što uključuje nagrada za najbolje ostvarenje na području književnog stvaralaštva / Nagrada "Vladimir Nazor" (označite odgovor) *

☐ novčani iznos

☐ svečana dodjela

☐ ostalo

17. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

18. Prati li se utjecaj izbora/nagrade na čitanost i vidljivost?

☐ Da

☐ Ne

19. Ako da, na koji način i za što se koristi?

20. Sudjeluje li Ministarstvo kulture i medija u promociji nagrađenih djela?

- ☐ Da
- ☐ Ne

21. Ako da, opišite kako.

VERZIJA PRIJE OBRANE

22. Što smatrate najvažnijim ciljem djelovanja Ministarstva kulture i medija u području književnosti:
Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 7, pri čemu je 1 najvažnije, a 7 najmanje važno.

dostupnost književnih naslova široj publici
podizanje vidljivosti autora
podizanje vidljivosti društveno važnih tema
poticanje književne kritike
poticanje književnog prevodilaštva
poticanje književnog stvaralaštva
promicanje čitanja
promicanje književnosti
ostalo

23. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

24. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

--

25. Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

- ☐ Da
☐ Ne

26. Ako da, komu?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.

bliskom krugu obitelji i prijatelja
kolegama na poslu
profesionalnim djelovanjem u javnosti
ostalo

27. Navedite 5 prozaičkih naslova koja smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

--

28. Navedite nekoliko naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužen, priznanje javnosti i/ili struke. *

--

29. Što mislite, zašto?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno. *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao
nedovoljno aktivan izdavač
nedovoljna i neusmjerena promocija
politička nepodobnost
tema koja ne odgovara aktualnom trenutku
ostalo

30. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

31. Koje odlike, po Vama, ima vrijedno književno djelo?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno. *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

32. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

33. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno. *

čitatelji
institucije (studij književnosti, strukovna udruženja)
književni agenti
književni festivali
književna kritika
književne nagrade
knjižnice
mediji i društvene mreže
nakladnici
politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

34. Ako mislite da su neki sudionici izostavljeni, molimo da ih navedete.

--

35. Što je potrebno da se djelo nametne čitateljima?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.

aktivan izdavač
konstruktivan urednik
kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
sustavna i usmjerena promocija
ostalo

36. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

37. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

38. Navedite do 5 hrvatskih književnih naslova za koje smatrate da pripadaju kanonu. *

39. Navedite vlastitu definiciju kanona. *

40. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

- ☐ Da
☐ Ne

41. Mislite li da je relevantan? *

- ☐ Da
☐ Ne

42. Zašto? *

43. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

☐ Da

☐ Ne

44. Zašto? *

45. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

 Microsoft Forms

VERZIJA PRIJE OBRANE

(MZOM) Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga - istraživanje

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu koje provodim u sklopu Doktorskog studija književnosti, kulture, izvedbenih umjetnosti i filma Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje će biti objavljeno u disertaciji naslova "Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga".

U slučaju pitanja ili komentara, slobodno me kontaktirajte na terezasijakovic@gmail.com.

U pitanjima s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja, odgovori su navedeni abecednim redom (osim pitanja 6).

U pitanjima koja uključuju rangiranje, dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 15 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Molimo navedite ime (prezime nije potrebno navesti), spol, dob, razinu završenog obrazovanja i radno mjesto u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i mladih. *

2. Od lektirnih naslova u osnovnim i srednjim školama, koliko je naslova obvezno, a koliko je dano na izbor učiteljima i profesorima hrvatskog jezika? *

3. Tko sudjeluje u izradi popisa obveznih književnih tekstova za cjelovito čitanje za osnovnu i srednju školu? Označite odgovor(e). *

- ☐ djelatnici Ministarstva
☐ vanjski suradnici
☐ ostali

4. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostali, navedite što ste pod time mislili.

5. Ako u izradi popisa sudjeluju vanjski suradnici, na profil onih koji određuju naslove utječe:
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

akademsko zvanje

društveni ugled

iskustvo bavljenja književnom kritikom

iskustvo rada u polju književnosti

književni rad / objavljeno djelo

ostalo

6. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

7. Tko je sudjelovao u izradi proširenog popisa djela (izbornih književnih naslova) za osnovnu i srednju školu?

Označite odgovor(e). *

- ☐ djelatnici
- ☐ vanjski suradnici
- ☐ ostali

8. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostali, navedite što ste pod time mislili.

9. Ako su u izradi proširenog popisa sudjelovali vanjski suradnici, na profil onih koji su određivali naslove utjecalo je:
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

akademsko zvanje
društveni ugled
iskustvo bavljenja književnom kritikom
iskustvo rada u polju književnosti
književni rad / objavljeno djelo
ostalo

10. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

11. Zašto Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih više ne preporučuje prošireni popis lektirnih naslova i izbor prepušta učiteljima odnosno profesorima hrvatskog jezika u osnovnim i srednjim školama? *

12. Postoji li uputa ili smjernice Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih na koju bi se učitelji ili profesori hrvatskog jezika mogli pozvati prilikom izbora lektirnih naslova, npr. uključivati što više djela suvremenih autora, ženske autore ili pripadnike manjina i sl.? *

13. S obzirom na to da prošireni popis lektirnih naslova nije aktualan od 2019., jesu li se dogodile promjene u popisu lektirnih naslova? Primjećujete li da su zastupljeni autori ili teme kojih ranije nije bilo na popisima lektirnih naslova? Ocjenjujete li promjene negativnima ili pozitivnima? *

14. Jesu li u proces izrade popisa uključeni sljedeći akteri?
Označite odgovor(e). *

- ☐ djelatnici Filozofskih fakulteta - profesori književnosti
- ☐ književni kritičari
- ☐ knjižničari
- ☐ učitelji i profesori
- ☐ ostali

15. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostali, navedite što ste pod time mislili.

16. Kako dolazi do uvrštavanja novih naslova u popis lektire?
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.) *

osobni izbor članova povjerenstva koje bira naslove
preporuka
preporuka izdavača
vidljivost i popularnost djela
ostalo

17. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

18. Na temelju kojih se kriterija procjenjuje književna vrijednost?
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i tjeleovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

19. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

Sekcija

20. Što smatrate najvažnijim ciljem svojeg djelovanja:

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 7, pri čemu je 1 najvažnije, a 7 najmanje važno.)

*

dostupnost književnih naslova široj publici
podizanje vidljivosti autora
podizanje vidljivosti društveno važnih tema
promicanje čitanja
promicanje književnosti
promocija određenih izdanja
ostalo

21. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

22. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

23. Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

☐ Da

☐ Ne

24. Ako da, komu?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.)

*

bliskom krugu obitelji i prijatelja
kolegama na poslu
profesionalnim djelovanjem u javnosti
ostalo

25. Navedite 5 proznih naslova koja smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

26. Navedite nekoliko proznih naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužen, priznanje javnosti i/ili struke. *

27. Što mislite, zašto?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao
nedovoljno aktivan izdavač
nedovoljna i neusmjerena promocija
politička nepodobnost
tema koja ne odgovara aktualnom trenutku
ostalo

28. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

29. Koje odlike, po Vama, ima vrijedno književno djelo?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

30. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

31. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno.) *

čitatelji
institucije (škole, studiji književnosti, strukovna udruženja)
književni agenti
književni festivali
književna kritika
književne nagrade
knjižnice
mediji i društvene mreže
nakladnici
politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

32. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

--

33. Što je potrebno da se djelo nametne čitateljima?
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.) *

aktivan izdavač
konstruktivan urednik
kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
sustavna i usmjerena promocija
ostalo

34. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

35. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

36. Navedite do 5 hrvatskih književnih naslova za koje smatrate da pripadaju kanonu. *

37. Navedite vlastitu definiciju kanona. *

38. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

☐ Da
☐ Ne

39. Mislite li da je relevantan? *

☐ Da
☐ Ne

40. Zašto? *

41. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

42. Zašto? *

43. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

VERZIJA PRIJE OBRANE

(Nakladnici) Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga - istraživanje

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu koje se provodi u sklopu Doktorskog studija književnosti, kulture, izvedbenih umjetnosti i filma Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje će biti objavljeno u disertaciji naslova "Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga".

U slučaju pitanja ili komentara slobodno pišite na: tereza.sijakovic@gmail.com.

U pitanjima s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja odgovori su navedeni abecednim redom.

U pitanjima koja uključuju rangiranje dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 15 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Navedite inicijale. *

2. Označite spol: *

- ☐ M
- ☐ Ž

3. Označite dobnu skupinu kojoj pripadate: *

- ☐ 20-29 godina
- ☐ 30-39 godina
- ☐ 40-49 godina
- ☐ 50-59 godina
- ☐ 60+

4. Označite stupanj stečenog obrazovanja: *

- ☐ srednjoškolsko strukovno obrazovanje
- ☐ gimnazijsko srednjoškolsko obrazovanje
- ☐ stručni studij
- ☐ sveučilišni prijediplomski studij
- ☐ stručni prijediplomski studij
- ☐ sveučilišni diplomski studij
- ☐ specijalistički diplomski stručni studij
- ☐ poslijediplomski specijalistički studij
- ☐ poslijediplomski znanstveni magistarski studij
- ☐ poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij

5. Navedite nakladničku kuću u kojoj djelujete. *

6. Kako se biraju naslovi na hrvatskom jeziku koji će se objaviti? Što utječe na odluku o objavi naslova?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno) *

☐	ispitivanje tržišta
☐	osobni izbor djelatnika
☐	preporuka
☐	ostalo

7. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

8. Kako se biraju naslovi koji će se objaviti kao prijevod sa stranih jezika? Što utječe na odluku o objavi naslova?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno) *

☐	ispitivanje tržišta
☐	nagrađenost i vidljivost djela
☐	osobni izbor djelatnika
☐	preporuka
☐	ostalo

9. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

10. Tko sudjeluje u odabiru tekstova koji će se objaviti?
(označite odgovor)

- ☐ djelatnici
- ☐ vanjski suradnici
- ☐ ostali

11. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

12. Na profil onih koji određuju naslove utječe:

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno)

*

akademsko zvanje
društveni ugled
iskustvo bavljenja književnom kritikom
iskustvo rada u polju književnosti
književni rad / objavljeno djelo
ostalo

13. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

14. Na temelju kojih se kriterija procjenjuje književna vrijednost?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

*

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

15. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

16. Obrađuju li se podaci o prodaji?

☐ Da

☐ Ne

17. Za što se koriste ako da?

--

18. U promociji objavljenih naslova surađujemo s:

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 8, pri čemu je 1 najvažnije, a 8 najmanje važno.)

*

☐	književnim bukblogerima
☐	književnim kritičarima
☐	medijima (časopisi, portali, radio, televizija)
☐	narodnim knjižnicama
☐	organiziramo vlastite programe i događaje za promociju književnih naslova
☐	sajmovima knjiga
☐	strukovnim udruženjima
☐	ostalo

19. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

20. Koji poticaji, osim uspješne prodaje, utječu na odluku o ponovnom izdanju određenog djela?

VERZIJA PRIJE OBRANE

21. Što smatrate najvažnijim ciljem svojeg djelovanja:

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

podizanje vidljivosti autora
podizanje vidljivosti društveno važnih tema
promicanje čitanja
promicanje književnosti
promocija određenih izdanja
ostalo

22. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

23. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

24. Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

25. Ako da, komu?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.)

*

bliskom krugu obitelji i prijatelja
kolegama na poslu
profesionalnim djelovanjem u javnosti
ostalo

26. Navedite 5 proznih naslova koja smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

27. Navedite nekoliko naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužen, priznanje javnosti i/ili struke. *

28. Što mislite, zašto?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao
nedovoljno aktivan izdavač
nedovoljna i neusmjerena promocija
politička nepodobnost
tema koja ne odgovara aktualnom trenutku
ostalo

29. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

30. Koje odlike, po Vama, ima vrijedno književno djelo?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

31. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

32. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno.) *

čitatelji
institucije (škole, studiji književnosti, strukovna udruženja)
književni agenti
književni festivali
književna kritika
književne nagrade
knjižnice
mediji i društvene mreže
nakladnici
politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

33. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

34. Što je potrebno da se djelo nametne čitateljima?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.)

aktivan izdavač
konstruktivan urednik
kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
sustavna i usmjerena promocija
ostalo

35. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

36. Navedite vlastitu definiciju književnog kanona. *

37. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

38. Navedite 5 hrvatskih književnih naslova za koje smatrate da pripadaju kanonu. *

39. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

- ☐ Da
☐ Ne

40. Mislite li da je relevantan? *

- ☐ Da
☐ Ne

41. Zašto? *

42. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

☐ Da

☐ Ne

43. Zašto? *

44. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

(Učitelji i nastavnici) Mehanizmi vrednovanja književnosti - istraživanje

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu koje provodim u sklopu Doktorskog studija književnosti, kulture, izvedbenih umjetnosti i filma Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje će biti objavljeno u disertaciji naslova "Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga".

U slučaju pitanja ili komentara slobodno me kontaktirajte na tereza.sijakovic@gmail.com.

U pitanjima s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja odgovori su navedeni abecednim redom.

U pitanjima koja uključuju rangiranje dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 20 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Navedite inicijale. *

2. Označite spol: *

☐ M

☐ Ž

3. Označite dobnu skupinu kojoj pripadate: *

☐ 20-29 godina

☐ 30-39 godina

☐ 40-49 godina

☐ 50-59 godina

☐ 60+

4. Označite stupanj stečenog obrazovanja: *

☐ sveučilišni diplomski studij

☐ poslijediplomski specijalistički studij

☐ poslijediplomski znanstveni magistarski studij

☐ poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij

5. Kao nastavnik(ca) Hrvatskoga jezika radim u: *

☐ osnovnoj školi

☐ srednjoj školi

6. Od lektirnih naslova u osnovnim i srednjim školama, koliko je naslova obvezno, a koliko je dano na izbor učiteljima i nastavnicima Hrvatskog jezika? *

7. Smatrate li pozitivnim činjenicu da od 2019. godine Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih ne nudi prošireni popis lektirnih naslova? *

- ☐ Da
☐ Ne

8. Zašto? *

9. S obzirom na to da Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih od 2019. ne preporučuje prošireni popis lektirnih naslova i izbor prepušta učiteljima odnosno nastavnicima Hrvatskog jezika u osnovnim i srednjim školama, jeste li od Ministarstva dobili uputu na koju biste se mogli pozvati prilikom izbora lektirnih naslova, npr. uključivati što više djela suvremenih autora, uključivati ženske autore ili pripadnike manjina i sl.? *

- ☐ Da
☐ Ne

10. Služite li se i dalje proširenim popisom Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih prilikom izbora lektirnih naslova? *

- ☐ Da
☐ Ne

11. Molimo opišite proces nabave lektirnih naslova u Vašoj školi - koliko se često nabavljaju naslovi? Tko je sve uključen u izbor nabave naslova? *

12. Uključuju li se u izbor lektirnih naslova i prijedlozi učenika? *

13. Što utječe na to hoće li određeno književno djelo biti ponuđeno kao lektirni naslov?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.) *

dostupnost književnih djela u školskoj knjižnici

nastavnikova/nastavničina osobna procjena prikladnosti književnog djela za određeni razred

nastavnikova/nastavničina osobna procjena vrijednosti književnog djela

vidljivost i popularnost književnog djela

ostalo

14. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

15. S obzirom na to da prošireni popis lektirnih naslova nije aktualan od 2019., primjećujete li promjene u popisu lektirnih naslova? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

16. Ako ste primijetili promjene, smatrate li ih pozitivnima ili negativnima?

- ☐ Pozitivnima
- ☐ Negativnima

17. Označite promjene koje ste primijetili.

(Molimo označite jedan ili više odgovora.)

- ☐ sklonost biranju književnih naslova koji se više sviđaju učenicima
- ☐ uključivanje književnih naslova po osobnom ukusu nastavnika/nastavnice
- ☐ zastupljenost književnih naslova kojih ranije nije bilo na popisima lektirnih naslova
- ☐ ostalo

18. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

19. Na temelju kojih se kriterija procjenjuje vrijednost književnog djela koje se uvrištava u lekturu?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

*

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja

kompleksnost

snaga doživljaja

tema koja potiče na raspravu i djelovanje

univerzalnost obraćanja

ostalo

20. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

21. Što smatrate najvažnijim ciljem lektire u osnovnoj, odnosno srednjoj školi (ovisno o tome u kojoj školi djelujete kao nastavnik(ica) Hrvatskog jezika):

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

*

promicanje čitanja
razvijanje čitateljskih navika
razvijanje empatije
razvijanje vokabulara i vještina izražavanja
upoznavanje s vrijednim književnim djelima
ostalo

22. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

23. Izdvojite jedan književni naslov kao primjer ostvarivanja najvažnijih ciljeva. *

24. Navedite do 5 djela ili autora za koje smatrate da bi morali biti uključeni u lekturu. *

25. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najjačiji dojam? Možete li objasniti zašto? *

26. Preporučujete li drugima knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

☐ Da

☐ Ne

27. Ako da, komu?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.)

bliskom krugu obitelji i prijatelja
kolegama na poslu
profesionalnim djelovanjem
ostalo

28. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

29. Navedite 5 proznih naslova koja smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

30. Navedite nekoliko naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužen, priznanje javnosti i/ili struke. *

31. Što mislite, zašto?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao
nedovoljno aktivan izdavač
nedovoljna i neusmjerena promocija
politička nepodobnost
tema koja ne odgovara aktualnom trenutku
ostalo

32. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

33. Koje odlike, po Vama, ima vrijedno književno djelo?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

34. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

35. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno.)

*

čitatelji
institucije (škole, studiji književnosti, strukovna udruženja)
književni agenti
književni festivali
književna kritika
književne nagrade
knjižnice
mediji i društvene mreže
nakladnici
politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

36. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

--

37. Što je potrebno da bi se djelo nametnulo čitateljima?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.)

*

aktivan izdavač
konstruktivan urednik
kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
sustavna i usmjerena promocija
ostalo

38. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

39. Navedite vlastitu definiciju književnog kanona. *

--

40. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

41. Navedite do 5 hrvatskih književnih naslova za koje smatrate da pripadaju kanonu. *

42. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

43. Mislite li da je relevantan? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

44. Zašto? *

45. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

46. Zašto? *

47. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

 Microsoft Forms

(Sveučilišni profesori) Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu koje se provodi u sklopu Doktorskog studija književnosti, kulture, izvedbenih umjetnosti i filma Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje će biti objavljeno u disertaciji naslova "Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga".

U slučaju pitanja ili komentara pišite na: tereza.sijakovic@gmail.com.

U pitanjima s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja odgovori su navedeni abecednim redom.

U pitanjima koja uključuju rangiranje dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 20 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Navedite inicijale. *

2. Označite spol: *

☐ M

☐ Ž

3. Označite dobnu skupinu kojoj pripadate: *

☐ 20-29

☐ 30-39

☐ 40-49

☐ 50-59

☐ 60+

4. Kako birate književne tekstove koje uključujete u kolegije? Koji su Vam aspekti najvažniji prilikom izbora?

*

5. Koliko često mijenjate književne tekstove i uvodite nove naslove?

6. Na temelju kojih se kriterija procjenjuje vrijednost književnih naslova?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

*

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

7. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

8. Uključujete li u kolegije književne tekstove na prijedlog studenata? *

☐ Da

☐ Ne

VERZIJA PRIJE OBRANE

9. Što smatrate najvažnijim ciljem svojeg djelovanja:

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 7, pri čemu je 1 najvažnije, a 7 najmanje važno.)

podizanje vidljivosti vrijednih književnih tekstova i autora
podizanje vidljivosti društveno važnih tema
prijenos i razvoj znanja
promicanje čitanja
promicanje književnosti
razvijanje kritičkog mišljenja i interpretacijskih vještina
ostalo

10. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

11. Kako birate naslove za čitanje? Čije preporuke uvažavate?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 7, pri čemu je 1 najvažnije, a 7 najmanje važno)

bliskog kruga obitelji i prijatelja
djelatnika knjižara
djelatnika knjižnica
književnih kritičara
književnih nagrada
kollega
medija i društvenih mreža
ostalo

12. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

13. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

--

14. Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

☐ Da

☐ Ne

15. Ako da, komu?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.) *

bliskom krugu obitelji i prijatelja
kolegama na poslu
profesionalnim djelovanjem u javnosti
ostalo

16. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

17. Navedite 5 proznih naslova koje smatrate najvrjednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

18. Navedite nekoliko naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužno, priznanje javnosti i/ili struke. *

19. Što mislite, zašto?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao
nedovoljno aktivan izdavač
nedovoljna i neusmjerena promocija
politička nepodobnost
tema koja ne odgovara aktualnom trenutku
ostalo

20. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

21. Koje odlike, po Vama, ima vrijedno književno djelo?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

22. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

23. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno.)

*

mediji i društvene mreže
institucije (studiji književnosti, strukovna udruženja)
književni agenti
književni festivali
književna kritika
književne nagrade
knjižnice
čitatelji
nakladnici
politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

24. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

25. Što je potrebno da se djelo nametne čitateljima?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.)

aktivan izdavač
konstruktivan urednik
kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
sustavna i usmjerena promocija
ostalo

26. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

27. Navedite vlastiti opis književnog kanona. *

28. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

29. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

30. Mislite li da je relevantan? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

31. Zašto? *

32. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

33. Zašto? *

34. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

 Microsoft Forms

(Školske knjižnice) Mehanizmi vrednovanja književnosti - istraživanje

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu koje provodim u sklopu Doktorskog studija književnosti, kulture, izvedbenih umjetnosti i filma Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje će biti objavljeno u disertaciji naslova "Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga".

U slučaju pitanja ili komentara, slobodno me kontaktirajte na terezasijakovic@gmail.com.

U pitanjima s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja, odgovori su navedeni abecednim redom (osim pitanja 6).

U pitanjima koja uključuju rangiranje, dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 15 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Navedite inicijale. *

2. Označite spol: *

☐ M

☐ Ž

3. Označite dobnu skupinu kojoj pripadate: *

☐ 20-29 godina

☐ 30-39 godina

☐ 40-49 godina

☐ 50-59 godina

☐ 60+

4. Označite stupanj stečenog obrazovanja: *

☐ sveučilišni diplomski studij

☐ poslijediplomski specijalistički studij

☐ poslijediplomski znanstveni magistarski studij

☐ poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij

5. Kao školski(a) knjižničar(ka) djelujem u *

☐ osnovnoj školi

☐ srednjoj školi

6. Od lektirnih naslova u osnovnim i srednjim školama, koliko je naslova obvezno, a koliko je dano na izbor učiteljima i nastavnicima Hrvatskog jezika? *

7. Smatrate li pozitivnim činjenicu da nema proširenog popisa lektirnih naslova? *

- ☐ Da
☐ Ne

8. Zašto? *

9. S obzirom na to da Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih od 2019. ne preporučuje prošireni popis lektirnih naslova i izbor prepušta učiteljima, odnosno nastavnicima Hrvatskog jezika u osnovnim i srednjim školama, jeste li od Ministarstva dobili uputu koja bi se odnosila na izbor lektirnih naslova, npr. uključivati što više djela suvremenih autora, ženske autore ili pripadnike manjina i sl.? *

10. Služe li se nastavnici i dalje proširenim popisom Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih prilikom izbora lektirnih naslova? *

- ☐ Da
☐ Ne

11. Molimo opišite proces nabave lektirnih naslova u vašoj knjižnici - koliko se često nabavljaju naslovi? Tko je sve uključen u izbor nabave naslova? *

12. Uključuju li se u izbor lektirnih naslova i prijedlozi učenika? *

13. Kako se financiraju školske knjižnice - tko ih financira i koliko često? *

14. Koje obveze imaju knjižnice? Podnose li se izvješća? Ako da, uključuju li podatke o naručnim književnim naslovima? *

15. S obzirom na to da prošireni popis lektirnih naslova nije aktualan od 2019., primjećujete li promjene u popisu lektirnih naslova? *

- ☐ Da
☐ Ne

16. Ako ste primijetili promjene, smatrate li ih pozitivnima ili negativnima?

- ☐ Pozitivnima
- ☐ Negativnima

17. Označite promjene koje ste primijetili.

(Molimo označite jedan ili više odgovora.)

- ☐ dogovor knjižničara i nastavnika oko književnih naslova koji će se naručiti
- ☐ sklonost biranju književnih naslova koji se više sviđaju učenicima
- ☐ uključivanje književnih naslova po osobnom ukusu nastavnika/nastavnice
- ☐ zastupljenost književnih naslova kojih ranije nije bilo na popisima lektirnih naslova
- ☐ ostalo

18. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

19. Što utječe na to hoće li određeno književno djelo biti ponuđeno kao lektirni naslov?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.) *

dostupnost književnih djela u školskoj knjižnici

nastavnikova/nastavničina osobna procjena prikladnosti književnog djela za određeni razred

nastavnikova/nastavničina osobna procjena vrijednosti književnog djela

vidljivost i popularnost književnog djela

ostalo

20. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

21. Na temelju kojih se kriterija procjenjuje vrijednost književnog djela koje se uvrštava u lektiru?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja

kompleksnost

snaga doživljaja

tema koja potiče na raspravu i djelovanje

univerzalnost obraćanja

ostalo

22. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

Sekcija

23. Što smatrate najvažnijim ciljem lektire u osnovnoj, odnosno srednjoj školi (ovisno o tome u kojoj školi djelujete)?
(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

*

promicanje čitanja
razvijanje čitateljskih navika
razvijanje empatije
razvijanje vokabulara i vještina izražavanja
upoznavanje s vrijednim književnim djelima
ostalo

24. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

25. Izdvojite jedan književni naslov kao primjer ostvarivanja najvažnijih ciljeva. *

26. Navedite do 5 djela ili autora za koje smatrate da bi morali biti uključeni u lektiru. *

27. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

28. Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

☐ Da

☐ Ne

29. Ako da, komu?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.)

*

bliskom krugu obitelji i prijatelja
kolegama na poslu
profesionalnim djelovanjem u javnosti
ostalo

30. Navedite 5 proznih naslova koja smatrate najvrijednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

31. Navedite nekoliko naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužen, priznanje javnosti i/ili struke. *

32. Što mislite, zašto?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao

nedovoljno aktivan izdavač

nedovoljna i neusmjerena promocija

politička nepodobnost

tema koja ne odgovara aktualnom trenutku

ostalo

33. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

34. Koje odlike, po Vama, ima vrijedno književno djelo?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja

kompleksnost

snaga doživljaja

tema koja potiče na raspravu i djelovanje

univerzalnost obraćanja

ostalo

35. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

36. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

(Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno.) *

čitatelji

institucije (škole, studiji književnosti, strukovna udruženja)

književni agenti

književni festivali

književna kritika

književne nagrade

knjižnice

mediji i društvene mreže

nakladnici

politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

37. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

38. Što je potrebno da bi se djelo nametnulo čitateljima?

(Molimo označiti svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.)

*

aktivan izdavač
konstruktivan urednik
kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
sustavna i usmjerena promocija
ostalo

39. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

40. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☒	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☒	☐	☐	☐

41. Navedite do 5 hrvatskih književnih naslova za koje smatrate da pripadaju kanonu. *

42. Navedite vlastitu definiciju kanona. *

43. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

- ☐ Da
☐ Ne

44. Mislite li da je relevantan? *

- ☐ Da
☐ Ne

45. Zašto? *

46. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

☐ Da

☐ Ne

47. Zašto? *

48. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

 Microsoft Forms

VERZIJA PRIJE OBRANE

(Klub čitatelja) Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga - istraživanje

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu koje se provodi u sklopu Doktorskog studija književnosti, kulture, izvedbenih umjetnosti i filma Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje će biti objavljeno u disertaciji naslova "Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga".

U slučaju pitanja ili komentara slobodno pišite na: terezasijakovic@gmail.com.

U pitanjima s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja odgovori su navedeni abecednim redom.

U pitanjima koja uključuju rangiranje dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 15 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Navedite inicijale. *

2. Označite spol: *

☐ M

☐ Ž

3. Označite dobnu skupinu kojoj pripadate: *

☐ 20-29 godina

☐ 30-39 godina

☐ 40-49 godina

☐ 50-59 godina

☐ 60+

4. Navedite stupanj stečenog obrazovanja. *

5. Kako se biraju naslovi o kojima će se govoriti u emisiji "Klub čitatelja"?

(molimo označiti svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.) *

osobni izbor urednika

preporuka

preporuka izdavača

vidljivost i popularnost djela

ostalo

6. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

7. Kako biste opisali književno djelo koje može biti predmetom Vaše emisije? *

8. Na profil onih koji će gostovati u emisiji utječe:

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

*

akademsko zvanje	
društveni ugled	
iskustvo bavljenja književnom kritikom	
iskustvo rada u polju književnosti	
književni rad / objavljeno djelo	
ostalo	

9. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

10. Na temelju kojih se kriterija procjenjuje književna vrijednost tekstova o kojima govorite?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

*

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja	
kompleksnost	
snaga doživljaja	
tema koja potiče na raspravu i djelovanje	
univerzalnost obraćanja	
ostalo	

11. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

12. Ulaze li u izbor djela o kojima će se izreći negativna kritika? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

13. Zašto? *

14. Suradujete li s nakladnicima? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

15. Ako da, možete li detaljnije opisati vašu suradnju? *

VERZIJA PRIJE OBRANE

16. Što smatrate najvažnijim ciljem svojeg djelovanja:

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

podizanje vidljivosti autora
podizanje vidljivosti društveno važnih tema
promicanje čitanja
promicanje književnosti
promocija određenih izdanja
ostalo

17. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

18. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

19. Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

20. Ako da, komu?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.)

*

bliskom krugu obitelji i prijatelja
kolegama na poslu
profesionalnim djelovanjem u javnosti
ostalo

21. Navedite 5 proznih naslova koja smatrate najvrijednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

22. Navedite nekoliko proznih naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužen, priznanje javnosti i/ili struke. *

23. Što mislite, zašto?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao
nedovoljno aktivan izdavač
nedovoljna i neusmjerena promocija
politička nepodobnost
tema koja ne odgovara aktualnom trenutku
ostalo

24. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

25. Koje odlike, po Vama, ima vrijedno književno djelo?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.) *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

26. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

27. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno.) *

čitatelji i društvene mreže
institucije (studiji književnosti, stručovna udruženja)
književni agenti
književni festivali
književna kritika
književne nagrade
knjižnice
mediji
nakladnici
politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

28. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

29. Što je potrebno da se djelo nametne čitateljima?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.)

aktivan izdavač
konstruktivan urednik
kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
sustavna i usmjerena promocija
ostalo

30. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

31. Navedite vlastitu definiciju književnog kanona. *

32. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

33. Navedite do 5 hrvatskih književnih naslova za koje smatrate da pripadaju kanonu. *

34. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

- ☐ Da
☐ Ne

35. Mislite li da je relevantan? *

- ☐ Da
☐ Ne

36. Zašto? *

37. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

☐ Da

☐ Ne

38. Zašto? *

39. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

(Što je klasik) Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga - istraživanje

Molimo da odgovorite na pitanja u ovom upitniku. Vaši odgovori pružit će podatke za istraživanje o mehanizmima vrednovanja književnosti u suvremenom kontekstu koje se provodi u sklopu Doktorskog studija književnosti, kulture, izvedbenih umjetnosti i filma Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje će biti objavljeno u disertaciji naslova "Mehanizmi vrednovanja književnosti - od akademije do bloga".

U slučaju pitanja ili komentara slobodno pišite na: terezasijakovic@gmail.com.

U pitanjima s opcijom višestrukih odgovora/rangiranja odgovori su navedeni abecednim redom.

U pitanjima koja uključuju rangiranje dodana je opcija "ostalo" ako želite navesti nešto što pitanjem nije obuhvaćeno. Ako je opcija "ostalo" suvišna, označite je najmanje važnom.

Vrijeme ispunjavanja procijenjeno je na oko 15 minuta.

Hvala!

* Obavezno

1. Navedite inicijale. *

2. Označite spol: *

☐ M

☐ Ž

3. Označite dobnu skupinu kojoj pripadate: *

☐ 20-29 godina

☐ 30-39 godina

☐ 40-49 godina

☐ 50-59 godina

☐ 60+

4. Navedite stupanj stečenog obrazovanja. *

5. Kako se biraju naslovi o kojima će se govoriti u emisiji "Što je klasik"?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.) *

osobni izbor urednika

preporuka

preporuka izdavača

vidljivost i popularnost djela

ostalo

6. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

7. Kako biste opisali književno djelo koje može biti predmetom Vaše emisije? *

8. Na profil onih koji će gostovati u emisiji utječe:

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

*

akademsko zvanje	
društveni ugled	
iskustvo bavljenja književnom kritikom	
iskustvo rada u polju književnosti	
književni rad / objavljeno djelo	
ostalo	

9. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

10. Na temelju kojih se kriterija procjenjuje književna vrijednost tekstova o kojima govorite?

(molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.)

*

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja	
kompleksnost	
snaga doživljaja	
tema koja potiče na raspravu i djelovanje	
univerzalnost obraćanja	
ostalo	

11. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

12. Suradujete li s nakladnicima? *

- ☐ Da
☐ Ne

13. Ako da, možete li detaljnije opisati vašu suradnju? *

14. Što smatrate najvažnijim ciljem svojeg djelovanja:

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno.

podizanje vidljivosti autora
podizanje vidljivosti društveno važnih tema
promicanje čitanja
promicanje književnosti
promocija određenih izdanja
ostalo

15. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

16. Koja je knjiga u posljednje vrijeme na Vas ostavila najsnažniji dojam? Možete li objasniti zašto? *

17. Preporučujete li knjige koje na Vas ostave snažan dojam? *

☐ Da

☐ Ne

18. Ako da, komu?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 4, pri čemu je 1 najvažnije, a 4 najmanje važno.

bliskom krugu obitelji i prijatelja
kolegama na poslu
profesionalnim djelovanjem u javnosti
ostalo

19. Navedite 5 proznih naslova koja smatrate najvrijednijima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. *

20. Navedite nekoliko naslova suvremene hrvatske proze koja nisu dobila, po Vama zaslužen, priznanje javnosti i/ili struke. *

21. Što mislite, zašto?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno. *

nedovoljno dobro odrađen urednički posao
nedovoljno aktivan izdavač
nedovoljna i neusmjerena promocija
politička nepodobnost
tema koja ne odgovara aktualnom trenutku
ostalo

22. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

23. Koje odlike, po Vama, ima vrijedno književno djelo?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 6, pri čemu je 1 najvažnije, a 6 najmanje važno. *

inovativnost / jedinstvenost stila pisanja
kompleksnost
snaga doživljaja
tema koja potiče na raspravu i djelovanje
univerzalnost obraćanja
ostalo

24. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

--

25. Tko sve danas sudjeluje u procesu vrednovanja?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 10, pri čemu je 1 najvažnije, a 10 najmanje važno. *

čitatelji i društvene mreže
institucije (studije književnosti, strukovna udruženja)
književni agenti
književni festivali
književna kritika
književne nagrade
knjižnice
mediji
nakladnici
politički akteri (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)

26. Ako mislite da su neki akteri izostavljeni, molimo da ih navedete.

--

27. Što je potrebno da se djelo nametne čitateljima?

Molimo označite svoju procjenu važnosti na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najvažnije, a 5 najmanje važno.

☐	aktivan izdavač
☐	konstruktivan urednik
☐	kvalitetno napisan tekst koji izaziva snažan doživljaj
☐	sustavna i usmjerena promocija
☐	ostalo

28. Ako ste u prethodnom pitanju označili ostalo, navedite što ste pod time mislili.

29. Navedite vlastitu definiciju književnog kanona. *

30. Označite stupanj slaganja sa sljedećom definicijom kanona: *

	u potpunosti se slažem	slažem se	nisam siguran/na	ne slažem se	uopće se ne slažem
Kanon je popis najvrjednijih djela određene zajednice koji se kao najvrjednije kulturno dobro ostavlja u naslijeđe budućim generacijama.	☐	☐	☐	☐	☐
Kanon je odraz ideologija, vrijednosti i interesa dominantne političke ili intelektualne skupine.	☐	☐	☐	☐	☐

31. Navedite do 5 hrvatskih književnih naslova za koje smatrate da pripadaju kanonu. *

32. Mislite li da danas postoji kanon hrvatske književnosti? *

☐ Da
☐ Ne

33. Mislite li da je relevantan? *

☐ Da
☐ Ne

34. Zašto? *

35. Mislite li da je smještanje u kanon cilj svakog književnog djela? *

- ☐ Da
- ☐ Ne

36. Zašto? *

37. Ovdje možete upisati komentare ako ih imate.

Microsoft nije stvorio niti podržava ovaj sadržaj. Podaci koje pošaljete bit će poslani vlasniku obrasca.

VERZIJA PRIJE OBRANE

Prilog 3 Podaci Matične i razvojne službe Knjižnica grada Zagreba (2013. – 2018.)

GG	MM	AUTOR	NASLOV	POS
2013	1	Povratak Filipa Latinovicza	Krleža, Miroslav, 1893-1981	295
2013	1	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	200
2013	1	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-1889	182
2013	1	U registraturi	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	167
2013	1	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-1905	117
2013	1	Gost i druge pripovijesti	Kaleb, Vjekoslav, 1905-1996	115
2013	1	Čudo u Poskokovoj Dragi	Tomić, Ante, 1970-	87
2013	1	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	81
2013	1	Optužena : [ja sam ti dala život, ja ti ga mogu i uzeti]	Drakulić, Slavenka, 1949-1931	77
2013	1	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880-1931	71
2013	2	Povratak Filipa Latinovicza	Krleža, Miroslav, 1893-1981	209
2013	2	U registraturi	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	196
2013	2	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	106
2013	2	Optužena : [ja sam ti dala život, ja ti ga mogu i uzeti]	Drakulić, Slavenka, 1949-	91
2013	2	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	89
2013	2	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	64
2013	2	Čudo u Poskokovoj Dragi	Tomić, Ante, 1970-	62
2013	2	Žena tužnih očiju	Ivanišević, Latica, 1942-1905	58
2013	2	Posljednji Stipančići	Novak, Vjenceslav, 1859-1905	58
2013	2	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	57
2013	3	U registraturi	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	264
2013	3	Povratak Filipa Latinovicza	Krleža, Miroslav, 1893-1981	171
2013	3	Kratki izlet	Šoljan, Antun, 1932-1993	126
2013	3	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	123
2013	3	Posljednji Stipančići	Novak, Vjenceslav, 1859-1905	118
2013	3	Ruke	Marinković, Ranko, 1913-2001	109
2013	3	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	104
2013	3	Posljednji Stipančići : povijest jedne patricijske obitelji	Novak, Vjenceslav, 1859-1905	88
2013	3	Optužena : [ja sam ti dala život, ja ti ga mogu i uzeti]	Drakulić, Slavenka, 1949-1931	83
2013	3	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880-1931	82
2013	4	Kratki izlet	Šoljan, Antun, 1932-1993	260
2013	4	U registraturi	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	196
2013	4	Ruke	Marinković, Ranko, 1913-2001	143
2013	4	Povratak Filipa Latinovicza	Krleža, Miroslav, 1893-1981	121
2013	4	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	117

2013	4	Optužena : [ja sam ti dala život, ja ti ga mogu i uzeti]	Drakulić, Slavenka, 1949-	98
2013	4	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	86
2013	4	Koraljna vrata	Pavličić, Pavao, 1946-	80
			Novak, Vjenceslav, 1859-	
2013	4	Posljednji Stipančići	1905	77
2013	4	Žena tužnih očiju	Ivanišević, Latica, 1942-	71
			Nehajev, Milutin, 1880-	
2013	5	Bijeg	1931	180
2013	5	Kratki izlet	Šoljan, Antun, 1932-1993	174
			Krleža, Miroslav, 1893-	
2013	5	Povratak Filipa Latinovicza	1981	103
2013	5	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	97
			Marinković, Ranko, 1913-	
2013	5	Ruke	2001	92
2013	5	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	84
			Nehajev, Milutin, 1880-	
2013	5	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka	1931	83
2013	5	Optužena : [ja sam ti dala život, ja ti ga mogu i uzeti]	Drakulić, Slavenka, 1949-	82
2013	5	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	73
			Kovačić, Ante, književnik,	
			1854-1889	57
2013	5	U registraturi	Ferić, Zoran, 1961-	97
2013	6	Kalendar Maja	Zagorka, 1873-1957	79
2013	6	Pakao prijestolja	Drakulić, Slavenka, 1949-	76
2013	6	Optužena : [ja sam ti dala život, ja ti ga mogu i uzeti]	Nehajev, Milutin, 1880-	
			1931	73
2013	6	Bijeg	Zagorka, 1873-1957	72
2013	6	Veliki sud	Bodrožić, Ivana, 1982-	69
2013	6	Hotel Zagorje	Šalković, Hrvoje, 1973-	65
2013	6	Ne primamo vilenjake	Tomić, Ante, 1970-	52
2013	6	Čudo u Poskokovoj Dragi	Zagorka, 1873-1957	51
2013	6	Proročanstvo na Kamenitim vratima	Tomić, Ante, 1970-	51
2013	6	Punoglavci	Zagorka, 1873-1957	51
2013	6	Tajna Krvavog mosta	Zagorka, 1873-1957	75
2013	7	Pakao prijestolja	Zagorka, 1873-1957	70
2013	7	Veliki sud	Bodrožić, Ivana, 1982-	57
2013	7	Hotel Zagorje	Zagorka, 1873-1957	56
2013	7	Suparnica Marije Terezije	Ferić, Zoran, 1961-	54
2013	7	Kalendar Maja	Baretić, Renato, 1963-	54
2013	7	Osmi povjerenik	Drakulić, Slavenka, 1949-	53
2013	7	Optužena : [ja sam ti dala život, ja ti ga mogu i uzeti]	Tomić, Ante, 1970-	48
2013	7	Čudo u Poskokovoj Dragi	Matanović, Julijana, 1959-	46
2013	7	Samo majka i kći	Nehajev, Milutin, 1880-	
			1931	45
2013	7	Bijeg	Zagorka, 1873-1957	64
2013	8	Veliki sud	Ferić, Zoran, 1961-	60
2013	8	Kalendar Maja	Zagorka, 1873-1957	41
2013	8	Pakao prijestolja	Drakulić, Slavenka, 1949-	38
2013	8	Optužena : [ja sam ti dala život, ja ti ga mogu i uzeti]	Zagorka, 1873-1957	36
2013	8	Suparnica Marije Terezije	Šalković, Hrvoje, 1973-	35
2013	8	Ne primamo vilenjake	Tomić, Ante, 1970-	34
2013	8	Čudo u Poskokovoj Dragi	Bodrožić, Ivana, 1982-	34
2013	8	Hotel Zagorje	Baretić, Renato, 1963-	31
2013	8	Osmi povjerenik	Šojat, Ivana, 1971-	29
2013	8	Ničiji sinovi		

2013	9	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880-1931	194
2013	9	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka	Nehajev, Milutin, 1880-1931	90
2013	9	Prijan Lovro	Šenoa, August, 1838-1881	80
2013	9	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	77
2013	9	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	74
2013	9	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	70
2013	9	Ne primamo vilenjake	Šalković, Hrvoje, 1973-	60
2013	9	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	59
2013	9	Optužena : [ja sam ti dala život, ja ti ga mogu i uzeti]	Drakulić, Slavenka, 1949-	59
2013	9	Veliki sud	Zagorka, 1873-1957	57
2013	10	Gost i druge pripovijesti	Kaleb, Vjekoslav, 1905-1996	204
2013	10	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	187
2013	10	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	159
2013	10	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880-1931	150
2013	10	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	90
2013	10	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	88
2013	10	Prijan Lovro	Šenoa, August, 1838-1881	80
2013	10	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka	Nehajev, Milutin, 1880-1931	68
2013	10	Optužena : [ja sam ti dala život, ja ti ga mogu i uzeti]	Drakulić, Slavenka, 1949-	66
2013	10	Prijan Lovro ; Prosjak Luka	Šenoa, August, 1838-1881	65
2013	11	Gost i druge pripovijesti	Kaleb, Vjekoslav, 1905-1996	249
2013	11	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	248
2013	11	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	193
2013	11	Prijan Lovro	Šenoa, August, 1838-1881	93
2013	11	Povratak Filipa Latinovicza	Krleža, Miroslav, 1893-1981	90
2013	11	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	83
2013	11	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	80
2013	11	Osmi povjerenik	Baretić, Renato, 1963-	71
2013	11	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880-1931	70
2013	11	Prijan Lovro ; Prosjak Luka	Šenoa, August, 1838-1881	70
2013	12	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	235
2013	12	Povratak Filipa Latinovicza	Krleža, Miroslav, 1893-1981	157
2013	12	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	126
2013	12	Gost i druge pripovijesti	Kaleb, Vjekoslav, 1905-1996	96
2013	12	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	80
2013	12	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	75
2013	12	Rod	Jergović, Miljenko, 1966-	67
2013	12	U registraturi	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	58
2013	12	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880-1931	53
2013	12	Prijan Lovro	Šenoa, August, 1838-1881	53
2014	1	Povratak Filipa Latinovicza	Krleža, Miroslav, 1893-1981	283
2014	1	U registraturi	Kovačić, Ante, književnik,	200

			1854-1889	
2014	1	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	180
2014	1	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	170
2014	1	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	94
2014	1	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	89
2014	1	Prijan Lovro	Šenoa, August, 1838-1881	88
			Kaleb, Vjekoslav, 1905-	
2014	1	Gost i druge pripovijesti	1996	83
2014	1	Rod	Jergović, Miljenko, 1966-	82
			Nehajev, Milutin, 1880-	
2014	1	Bijeg	1931	78
			Kovačić, Ante, književnik,	
2014	2	U registraturi	1854-1889	274
			Krleža, Miroslav, 1893-	
2014	2	Povratak Filipa Latinovicza	1981	230
2014	2	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	123
			Novak, Vjenceslav, 1859-	
2014	2	Posljednji Stipančići	1905	74
2014	2	Prijan Lovro	Šenoa, August, 1838-1881	67
2014	2	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	66
2014	2	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	64
2014	2	Kratki izlet	Šoljan, Antun, 1932-1993	63
2014	2	Pakao prijestolja	Zagorka, 1873-1957	60
			Novak, Vjenceslav, 1859-	
2014	2	Posljednji Stipančići : povijest jedne patricijske obitelji	1905	59
			Kovačić, Ante, književnik,	
2014	3	U registraturi	1854-1889	205
			Krleža, Miroslav, 1893-	
2014	3	Povratak Filipa Latinovicza	1981	148
2014	3	Kratki izlet	Šoljan, Antun, 1932-1993	145
2014	3	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	118
			Novak, Vjenceslav, 1859-	
2014	3	Posljednji Stipančići	1905	102
			Marinković, Ranko, 1913-	
2014	3	Ruke	2001	88
			Novak, Vjenceslav, 1859-	
2014	3	Posljednji Stipančići : povijest jedne patricijske obitelji	1905	73
2014	3	Rod	Jergović, Miljenko, 1966-	72
2014	3	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	69
2014	3	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	65
2014	4	Kratki izlet	Šoljan, Antun, 1932-1993	246
			Kovačić, Ante, književnik,	
2014	4	U registraturi	1854-1889	173
			Marinković, Ranko, 1913-	
2014	4	Ruke	2001	137
			Krleža, Miroslav, 1893-	
2014	4	Povratak Filipa Latinovicza	1981	108
2014	4	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	101
2014	4	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	95
			Novak, Vjenceslav, 1859-	
2014	4	Posljednji Stipančići	1905	87
2014	4	Rod	Jergović, Miljenko, 1966-	72
2014	4	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	69
			Nehajev, Milutin, 1880-	
2014	4	Bijeg	1931	64

2014	4	Ruke i druge novele	Marinković, Ranko, 1913-2001	64
2014	5	Kratki izlet	Šoljan, Antun, 1932-1993	160
2014	5	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880-1931	156
2014	5	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	151
2014	5	Ruke	Marinković, Ranko, 1913-2001	90
2014	5	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka	Nehajev, Milutin, 1880-1931	82
2014	5	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	68
2014	5	Povratak Filipa Latinovicza	Krleža, Miroslav, 1893-1981	68
2014	5	U registraturi	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	67
2014	5	Rod	Jergović, Miljenko, 1966-	60
2014	5	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	57
2014	6	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	72
2014	6	Rod	Jergović, Miljenko, 1966-	64
2014	6	Veliki sud	Zagorka, 1873-1957	60
2014	6	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880-1931	59
2014	6	Krvna veza	Pavličić, Pavao, 1946-	56
2014	6	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	52
2014	6	Božanska dječica : roman za odrasle koji bi željeli ostati mladi	Gromača, Tatjana, 1971-	42
2014	6	Osmi povjerenik	Baretić, Renato, 1963-	42
2014	6	Probudi me kad prođe	Arslani, Merita, 1974-	42
2014	6	Ne primamo vilenjake	Šalković, Hrvoje, 1973-	41
2014	7	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	61
2014	7	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	54
2014	7	Ne primamo vilenjake	Šalković, Hrvoje, 1973-	50
2014	7	Osmi povjerenik	Baretić, Renato, 1963-	50
2014	7	Pravi se da ovo nisi vidio : priručnik za turizam, lov u mutnom i traganje za snovima	Šalković, Hrvoje, 1973-	46
2014	7	Suparnica Marije Terezije	Zagorka, 1873-1957	46
2014	7	Veliki sud	Zagorka, 1873-1957	44
2014	7	Čudo u Poskokovoj Dragi	Tomić, Ante, 1970-	43
2014	7	Tajna Krvavog mosta	Zagorka, 1873-1957	42
2014	7	Krvna veza	Pavličić, Pavao, 1946-	41
2014	8	Susjed u nevolji : [sedmi slučaj istražitelja Nikole Banića]	Tribuson, Goran, 1948-	40
2014	8	Osmi povjerenik	Baretić, Renato, 1963-	36
2014	8	Suparnica Marije Terezije	Zagorka, 1873-1957	33
2014	8	Rod	Jergović, Miljenko, 1966-	31
2014	8	Pakao prijestolja	Zagorka, 1873-1957	30
2014	8	Veliki sud	Zagorka, 1873-1957	29
2014	8	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	28
2014	8	Krvna veza	Pavličić, Pavao, 1946-	28
2014	8	Zec na mjesecu	Šalković, Hrvoje, 1973-	27
2014	8	Elijahova stolica : roman	Štiks, Igor, 1977-	24
2014	8	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	24
2014	8	Optužena : [ja sam ti dala život, ja ti ga mogu i uzeti]	Drakulić, Slavenka, 1949-	24
2014	9	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880-1931	184

2014	9	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	92
			Nehajev, Milutin, 1880-	
2014	9	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka	1931	82
2014	9	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	74
2014	9	Osmi povjerenik	Baretić, Renato, 1963-	68
2014	9	Susjed u nevolji : [sedmi slučaj istražitelja Nikole Banića]	Tribuson, Goran, 1948-	67
2014	9	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	59
2014	9	Rod	Jergović, Miljenko, 1966-	58
2014	9	Prijan Lovro	Šenoa, August, 1838-1881	54
2014	9	Kalendar Maja	Ferić, Zoran, 1961-	53
			Nehajev, Milutin, 1880-	
2014	10	Bijeg	1931	153
2014	10	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	150
			Kaleb, Vjekoslav, 1905-	
2014	10	Gost i druge pripovijesti	1996	141
2014	10	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	104
2014	10	Susjed u nevolji : [sedmi slučaj istražitelja Nikole Banića]	Tribuson, Goran, 1948-	80
2014	10	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	78
2014	10	I na početku i na kraju bijaše kava : (kolokvij o kavi)	Matanović, Julijana, 1959-	78
			Nehajev, Milutin, 1880-	
2014	10	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka	1931	72
2014	10	Prijan Lovro	Šenoa, August, 1838-1881	67
2014	10	Sto posto pamuk	Bodrožić, Ivana, 1982-	64
2014	11	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	219
			Kaleb, Vjekoslav, 1905-	
2014	11	Gost i druge pripovijesti	1996	167
2014	11	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	165
2014	11	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	95
			Krleža, Miroslav, 1893-	
2014	11	Povratak Filipa Latinovicza	1981	79
			Nehajev, Milutin, 1880-	
2014	11	Bijeg	1931	78
			Krleža, Miroslav, 1893-	
2014	11	Hrvatski bog Mars	1981	75
2014	11	Susjed u nevolji : [sedmi slučaj istražitelja Nikole Banića]	Tribuson, Goran, 1948-	74
2014	11	I na početku i na kraju bijaše kava : (kolokvij o kavi)	Matanović, Julijana, 1959-	67
2014	11	Sto posto pamuk	Bodrožić, Ivana, 1982-	63
2014	12	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	239
2014	12	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	160
			Krleža, Miroslav, 1893-	
2014	12	Povratak Filipa Latinovicza	1981	156
			Kaleb, Vjekoslav, 1905-	
2014	12	Gost i druge pripovijesti	1996	120
2014	12	Susjed u nevolji : [sedmi slučaj istražitelja Nikole Banića]	Tribuson, Goran, 1948-	78
2014	12	I na početku i na kraju bijaše kava : (kolokvij o kavi)	Matanović, Julijana, 1959-	75
2014	12	Valcer protiv Eintrachta	Šalković, Hrvoje, 1973-	70
			Krleža, Miroslav, 1893-	
2014	12	Hrvatski bog Mars	1981	64
2014	12	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	61
2014	12	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	61
			Krleža, Miroslav, 1893-	
2015	1	Povratak Filipa Latinovicza	1981	362
2015	1	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	251
			Kovačić, Ante, književnik,	
2015	1	U registraturi	1854-1889	237

2015	1	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-177
2015	1	Gost i druge pripovijesti	Kaleb, Vjekoslav, 1905-87
2015	1	Susjed u nevolji : [sedmi slučaj istražitelja Nikole Banića]	1996 78
2015	1	Iskra : [roman]	Tribuson, Goran, 1948-74
2015	1	Brdo	Orhel, Neven, 1947-2023 72
2015	1	I na početku i na kraju bijaše kava : (kolokvij o kavi)	Prtenjača, Ivica, 1969-71
2015	1	Hrvatski bog Mars	Matanović, Julijana, 1959-70
2015	2	Povratak Filipa Latinovicza	Krleža, Miroslav, 1893-248
2015	2	U registraturi	1981 209
2015	2	Brdo	Krleža, Miroslav, 1893-98
2015	2	Dobri duh Zagreba	1981 Kovačić, Ante, književnik, 209
2015	2	Zlatarovo zlato	1854-1889 98
2015	2	Hotel Zagorje	Prtenjača, Ivica, 1969-90
2015	2	Veličanstveni Poskokovi	Pavličić, Pavao, 1946-72
2015	2	Valcer protiv Eintrachta	Šenoa, August, 1838-1881 72
2015	2	Crveno pile	Bodrožić, Ivana, 1982-70
2015	2	I na početku i na kraju bijaše kava : (kolokvij o kavi)	Tomić, Ante, 1970-70
2015	3	U registraturi	Šalković, Hrvoje, 1973-66
2015	3	Kratki izlet	Pavličić, Pavao, 1946-66
2015	3	Povratak Filipa Latinovicza	Matanović, Julijana, 1959-65
2015	3	Dobri duh Zagreba	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889 234
2015	3	Koraljna vrata	Šoljan, Antun, 1932-1993 168
2015	3	Ruke	Krleža, Miroslav, 1893-158
2015	3	Brdo	1981 Pavličić, Pavao, 1946-147
2015	3	Veličanstveni Poskokovi	Pavličić, Pavao, 1946-132
2015	3	Posljednji Stipančići	Marinković, Ranko, 1913-114
2015	3	Sto posto pamuk	2001 106
2015	4	Kratki izlet	Prtenjača, Ivica, 1969-82
2015	4	U registraturi	Tomić, Ante, 1970-80
2015	4	Ruke	Novak, Vjenceslav, 1859-72
2015	4	Dobri duh Zagreba	1905 281
2015	4	Brdo	Bodrožić, Ivana, 1982-217
2015	4	Povratak Filipa Latinovicza	Šoljan, Antun, 1932-1993 92
2015	4	Bijeg	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889 85
2015	4	Propali kongres	Marinković, Ranko, 1913-128
2015	4	Veličanstveni Poskokovi	2001 117
2015	4	Posljednji Stipančići	Pavličić, Pavao, 1946-92
2015	5	Kratki izlet	Prtenjača, Ivica, 1969-85
2015	5	Bijeg	Krleža, Miroslav, 1893-74
2015	5	Brdo	1981 Nehajev, Milutin, 1880-68
2015	5	Dobri duh Zagreba	1931 Tribuson, Goran, 1948-67
			Tomić, Ante, 1970-67
			Novak, Vjenceslav, 1859-67
			Šoljan, Antun, 1932-1993 178
			Nehajev, Milutin, 1880-150
			1931 94
			Prtenjača, Ivica, 1969-92
			Pavličić, Pavao, 1946-

2015	5	Ruke	Marinković, Ranko, 1913-2001	74
2015	5	Glasnik, vlasnik, hodočasnik	Pavličić, Pavao, 1946-	71
2015	5	Valcer protiv Eintrachta	Šalković, Hrvoje, 1973-	67
2015	5	Veličanstveni Poskokovi	Tomić, Ante, 1970-	63
2015	5	Susjed u nevolji : [sedmi slučaj istražitelja Nikole Banića]	Tribuson, Goran, 1948-	62
			Nehajev, Milutin, 1880-1931	61
2015	5	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka	Prtenjača, Ivica, 1969-	105
2015	6	Brdo	Marinković, Ranko, 1913-2001	75
2015	6	Ruke	Šalković, Hrvoje, 1973-	74
2015	6	Valcer protiv Eintrachta	Nehajev, Milutin, 1880-1931	71
2015	6	Bijeg	Tomić, Ante, 1970-	65
2015	6	Veličanstveni Poskokovi	Tribuson, Goran, 1948-	64
2015	6	Susjed u nevolji : [sedmi slučaj istražitelja Nikole Banića]	Tribuson, Goran, 1948-	63
2015	6	Propali kongres	Pavličić, Pavao, 1946-	60
2015	6	Glasnik, vlasnik, hodočasnik	Matanović, Julijana, 1959-	57
2015	6	I na početku i na kraju bijaše kava : (kolokvij o kavi)	Pavličić, Pavao, 1946-	56
2015	6	Crveno pile	Zagorka, 1873-1957	69
2015	7	Veliki sud	Prtenjača, Ivica, 1969-	53
2015	7	Brdo	Tomić, Ante, 1970-	52
2015	7	Veličanstveni Poskokovi	Zagorka, 1873-1957	49
2015	7	Tajna Krvavog mosta	Drakulić, Slavenka, 1949-	48
2015	7	Dora i Minotaur : moj život s Picassom	Bodrožić, Ivana, 1982-	48
2015	7	Sto posto pamuk	Šalković, Hrvoje, 1973-	47
2015	7	Valcer protiv Eintrachta	Tribuson, Goran, 1948-	47
2015	7	Susjed u nevolji : [sedmi slučaj istražitelja Nikole Banića]	Pavličić, Pavao, 1946-	46
2015	7	Crveno pile	Tribuson, Goran, 1948-	44
2015	7	Propali kongres	Prtenjača, Ivica, 1969-	42
2015	8	Brdo	Drakulić, Slavenka, 1949-	42
2015	8	Dora i Minotaur : moj život s Picassom	Zagorka, 1873-1957	41
2015	8	Veliki sud	Pavličić, Pavao, 1946-	41
2015	8	Glasnik, vlasnik, hodočasnik	Tomić, Ante, 1970-	36
2015	8	Veličanstveni Poskokovi	Orhel, Neven, 1947-2023	36
2015	8	Iskra : [roman]	Tribuson, Goran, 1948-	36
2015	8	Propali kongres	Tribuson, Goran, 1948-	34
2015	8	Susjed u nevolji : [sedmi slučaj istražitelja Nikole Banića]	Pavličić, Pavao, 1946-	30
2015	8	Crveno pile	Zagorka, 1873-1957	30
2015	8	Tajna Krvavog mosta	Nehajev, Milutin, 1880-1931	220
2015	9	Bijeg	Prtenjača, Ivica, 1969-	82
2015	9	Brdo	Nehajev, Milutin, 1880-1931	74
2015	9	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka	Drakulić, Slavenka, 1949-	62
2015	9	Dora i Minotaur : moj život s Picassom	Pavličić, Pavao, 1946-	61
2015	9	Dobri duh Zagreba	Šenoa, August, 1838-1881	58
2015	9	Prijan Lovro	Šalković, Hrvoje, 1973-	53
2015	9	Nova mis Čilea	Kaleb, Vjekoslav, 1905-1996	52
2015	9	Gost i druge pripovijesti	Tomić, Ante, 1970-	51
2015	9	Veličanstveni Poskokovi	Šenoa, August, 1838-1881	43
2015	9	Zlatarovo zlato	Zagorka, 1873-1957	43
2015	9	Suparnica Marije Terezije		

2015	10	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880-1931	175
2015	10	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	136
2015	10	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	91
2015	10	Gost i druge pripovijesti	Kaleb, Vjekoslav, 1905-1996	88
2015	10	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka	Nehajev, Milutin, 1880-1931	75
2015	10	Veličanstveni Poskokovi	Tomić, Ante, 1970-	71
2015	10	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	69
2015	10	Dora i Minotaur : moj život s Picassom	Drakulić, Slavenka, 1949-	67
2015	10	Đuka Begović ; Sudoperka	Kozarac, Ivan, 1885-1910	58
2015	10	Crveni ocean	Zagorka, 1873-1957	58
2015	11	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	230
2015	11	Gost i druge pripovijesti	Kaleb, Vjekoslav, 1905-1996	176
2015	11	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	163
2015	11	Povratak Filipa Latinovicza	Krleža, Miroslav, 1893-1981	98
2015	11	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	87
2015	11	Dora i Minotaur : moj život s Picassom	Drakulić, Slavenka, 1949-	71
2015	11	Hrvatski bog Mars	Krleža, Miroslav, 1893-1981	66
2015	11	Tri petka u travnju	Pavličić, Pavao, 1946-	60
2015	11	Susjed u nevolji : [sedmi slučaj istražitelja Nikole Banića]	Tribuson, Goran, 1948-	60
2015	11	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880-1931	58
2015	11	Prijan Lovro	Šenoa, August, 1838-1881	58
2015	12	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	288
2015	12	Povratak Filipa Latinovicza	Krleža, Miroslav, 1893-1981	159
2015	12	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	113
2015	12	Gost i druge pripovijesti	Kaleb, Vjekoslav, 1905-1996	113
2015	12	Snebivaš me : [roman]	Gotovac, Mani, 1939-2019	96
2015	12	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	80
2015	12	Tajno ime	Pavličić, Pavao, 1946-	66
2015	12	Dora i Minotaur : moj život s Picassom	Drakulić, Slavenka, 1949-	65
2015	12	Žena s drugog kata	Pavičić, Jurica, filmski kritičar, 1965-	61
2015	12	U registraturi	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	60
2015	12	Na osami blizu mora	Ferić, Zoran, 1961-	60
2016	1	Povratak Filipa Latinovicza	Krleža, Miroslav, 1893-1981	314
2016	1	U registraturi	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	196
2016	1	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	196
2016	1	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	131
2016	1	Snebivaš me : [roman]	Gotovac, Mani, 1939-2019	107
2016	1	Gost i druge pripovijesti	Kaleb, Vjekoslav, 1905-1996	106
2016	1	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	87
2016	1	Na osami blizu mora	Ferić, Zoran, 1961-	79
2016	1	Kiklop : roman	Marinković, Ranko, 1913-	75

			2001	
2016	1	Prijan Lovro	Šenoa, August, 1838-1881	73
2016	2	Povratak Filipa Latinovicza	Krleža, Miroslav, 1893-1981	232
2016	2	U registraturi	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	220
2016	2	Kiklop : roman	Marinković, Ranko, 1913-2001	117
2016	2	Snebivaš me : [roman]	Gotovac, Mani, 1939-2019	90
2016	2	Koraljna vrata	Pavličić, Pavao, 1946-	89
2016	2	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	87
2016	2	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	86
2016	2	Tajno ime	Pavličić, Pavao, 1946-	86
2016	2	Na osami blizu mora	Ferić, Zoran, 1961-	84
2016	2	Žena s drugog kata	Pavičić, Jurica, filmski kritičar, 1965-	78
2016	3	Kiklop : roman	Marinković, Ranko, 1913-2001	203
2016	3	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	190
2016	3	U registraturi	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	182
2016	3	Povratak Filipa Latinovicza	Krleža, Miroslav, 1893-1981	148
2016	3	Posljednji Stipančići	Novak, Vjenceslav, 1859-1905	104
2016	3	Snebivaš me : [roman]	Gotovac, Mani, 1939-2019	102
2016	3	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	86
2016	3	Na osami blizu mora	Ferić, Zoran, 1961-	84
2016	3	Posljednji Stipančići : povijest jedne patricijske obitelji	Novak, Vjenceslav, 1859-1905	82
2016	3	Tajno ime	Pavličić, Pavao, 1946-	76
2016	4	Kratki izlet	Šoljan, Antun, 1932-1993	236
2016	4	Kiklop : roman	Marinković, Ranko, 1913-2001	170
2016	4	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	135
2016	4	Koraljna vrata	Pavličić, Pavao, 1946-	101
2016	4	U registraturi	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	99
2016	4	Snebivaš me : [roman]	Gotovac, Mani, 1939-2019	94
2016	4	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	89
2016	4	Povratak Filipa Latinovicza	Krleža, Miroslav, 1893-1981	83
2016	4	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982-	75
2016	4	Na osami blizu mora	Ferić, Zoran, 1961-	74
2016	5	Kiklop : roman	Marinković, Ranko, 1913-2001	152
2016	5	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880-1931	142
2016	5	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka	Nehajev, Milutin, 1880-1931	111
2016	5	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	94
2016	5	Kratki izlet	Šoljan, Antun, 1932-1993	85
2016	5	Na osami blizu mora	Ferić, Zoran, 1961-	81
2016	5	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	77
2016	5	Snebivaš me : [roman]	Gotovac, Mani, 1939-2019	72

2016	5	Hotel Zagorje	Bodrožić, Ivana, 1982- Marinković, Ranko, 1913- 2001	71 70
2016	5	Kiklop	Prtenjača, Ivica, 1969-	96
2016	6	Brdo	Pavličić, Pavao, 1946-	84
2016	6	Tajno ime	Ferić, Zoran, 1961-	77
2016	6	Na osami blizu mora	Bodrožić, Ivana, 1982-	76
2016	6	Rupa	Marinković, Ranko, 1913- 2001	74
2016	6	Kiklop : roman	Gotovac, Mani, 1939-2019	74
2016	6	Snebivaš me : [roman]	Tribuson, Goran, 1948-	63
2016	6	Sestrica s jezera	Drakulić, Slavenka, 1949-	59
2016	6	Dora i Minotaur : moj život s Picassom	Pavličić, Pavao, 1946-	55
2016	6	Tri petka u travnju	Vujčić, Marina, 1966-	55
2016	6	Susjed	Bodrožić, Ivana, 1982-	57
2016	7	Rupa	Ferić, Zoran, 1961-	53
2016	7	Na osami blizu mora	Prtenjača, Ivica, 1969-	50
2016	7	Brdo	Pavličić, Pavao, 1946-	50
2016	7	Tajno ime	Tribuson, Goran, 1948-	45
2016	7	Susjed u nevolji : [sedmi slučaj istražitelja Nikole Banića]	Bodrožić, Ivana, 1982-	44
2016	7	Hotel Zagorje	Pavičić, Jurica, filmski kritičar, 1965-	43
2016	7	Žena s drugog kata	Ferić, Zoran, 1961-	43
2016	7	Kalendar Maja	Gotovac, Mani, 1939-2019	43
2016	7	Snebivaš me : [roman]	Novak, Slobodan, književnik, 1924-2016	42
2016	7	Mirisi, zlato i tamjan	Novak, Slobodan, književnik, 1924-2016	58
2016	8	Mirisi, zlato i tamjan	Ferić, Zoran, 1961-	55
2016	8	Na osami blizu mora	Prtenjača, Ivica, 1969-	49
2016	8	Brdo	Bodrožić, Ivana, 1982-	46
2016	8	Rupa	Drakulić, Slavenka, 1949-	44
2016	8	Dora i Minotaur : moj život s Picassom	Pavličić, Pavao, 1946-	43
2016	8	Tajno ime	Vujčić, Marina, 1966-	41
2016	8	Susjed	Gotovac, Mani, 1939-2019	40
2016	8	Snebivaš me : [roman]	Šojat, Ivana, 1971-	35
2016	8	Unterstadt : [roman]	Savičević Ivančević, Olja, 1974-	33
2016	8	Pjevač u noći : (romansa)	Nehajev, Milutin, 1880- 1931	128
2016	9	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880- 1931	120
2016	9	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka	Vujčić, Marina, 1966-	83
2016	9	Susjed	Pavličić, Pavao, 1946-	75
2016	9	Dobri duh Zagreba	Ferić, Zoran, 1961-	71
2016	9	Na osami blizu mora	Gotovac, Mani, 1939-2019	70
2016	9	Snebivaš me : [roman]	Bodrožić, Ivana, 1982-	65
2016	9	Rupa	Vlaović, Milana, 1971-	63
2016	9	Glad : roman	Pavličić, Pavao, 1946-	57
2016	9	Tajno ime	Sejranović, Bekim, 1972- 2020	56
2016	9	Tvoj sin Huckleberry Finn	Kaleb, Vjekoslav, 1905- 1996	127
2016	10	Gost i druge pripovijesti	Pavličić, Pavao, 1946-	111
2016	10	Dobri duh Zagreba		

2016	10	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	101
2016	10	Susjed	Vujčić, Marina, 1966-	91
2016	10	Na osami blizu mora	Ferić, Zoran, 1961-	86
2016	10	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	77
			Nehajev, Milutin, 1880-1931	76
2016	10	Bijeg	Bodrožić, Ivana, 1982-	73
2016	10	Rupa	Šnajder, Slobodan, 1948-	68
2016	10	Doba mjedi	Gotovac, Mani, 1939-2019	68
2016	10	Snebivaš me : [roman]	Šenoa, August, 1838-1881	192
2016	11	Zlatarovo zlato	Pavličić, Pavao, 1946-	185
2016	11	Dobri duh Zagreba	Kaleb, Vjekoslav, 1905-1996	161
2016	11	Gost i druge pripovijesti	Vujčić, Marina, 1966-	87
2016	11	Susjed	Ferić, Zoran, 1961-	85
2016	11	Na osami blizu mora	Krleža, Miroslav, 1893-1981	77
2016	11	Povratak Filipa Latinovicza	Gavran, Miro, 1961-	76
2016	11	Judita : (roman)	Bodrožić, Ivana, 1982-	69
2016	11	Rupa	Šnajder, Slobodan, 1948-	64
2016	11	Doba mjedi	Pavličić, Pavao, 1946-	63
2016	11	Tajno ime	Šenoa, August, 1838-1881	226
2016	12	Zlatarovo zlato	Pavličić, Pavao, 1946-	147
2016	12	Dobri duh Zagreba	Krleža, Miroslav, 1893-1981	135
2016	12	Povratak Filipa Latinovicza	Šnajder, Slobodan, 1948-	106
2016	12	Doba mjedi	Kaleb, Vjekoslav, 1905-1996	98
2016	12	Gost i druge pripovijesti	Ferić, Zoran, 1961-	83
2016	12	Na osami blizu mora	Vujčić, Marina, 1966-	78
2016	12	Susjed	Gavran, Miro, 1961-	75
2016	12	Nekoliko ptica i jedno nebo : roman	Drakulić, Slavenka, 1949-	73
2016	12	Mileva Einstein, teorija tuge : roman	Novak, Kristian, 1979-	72
2016	12	Ciganin, ali najljepši	Krleža, Miroslav, 1893-1981	262
2017	1	Povratak Filipa Latinovicza	Šenoa, August, 1838-1881	224
2017	1	Zlatarovo zlato	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	168
2017	1	U registraturi	Pavličić, Pavao, 1946-	158
2017	1	Dobri duh Zagreba	Šnajder, Slobodan, 1948-	136
2017	1	Doba mjedi	Marinković, Ranko, 1913-2001	112
2017	1	Kiklop : roman	Drakulić, Slavenka, 1949-	102
2017	1	Mileva Einstein, teorija tuge : roman	Vujčić, Marina, 1966-	82
2017	1	Susjed	Ferić, Zoran, 1961-	77
2017	1	Na osami blizu mora	Novak, Kristian, 1979-	76
2017	1	Črna mati zemla	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	272
2017	2	U registraturi	Krleža, Miroslav, 1893-1981	177
2017	2	Povratak Filipa Latinovicza	Pavličić, Pavao, 1946-	128
2017	2	Dobri duh Zagreba	Šnajder, Slobodan, 1948-	121
2017	2	Doba mjedi	Šenoa, August, 1838-1881	103
2017	2	Zlatarovo zlato	Drakulić, Slavenka, 1949-	99
2017	2	Mileva Einstein, teorija tuge : roman		

2017	2	Kiklop : roman	Marinković, Ranko, 1913-2001	97
2017	2	Nekoliko ptica i jedno nebo : roman	Gavran, Miro, 1961-	97
2017	2	Na osami blizu mora	Ferić, Zoran, 1961-	77
2017	2	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	75
2017	2	Susjed	Vujčić, Marina, 1966-Krleža, Miroslav, 1893-1981	75
2017	3	Povratak Filipa Latinovicza	Pavličić, Pavao, 1946-	148
2017	3	Dobri duh Zagreba	Marinković, Ranko, 1913-2001	137
2017	3	Kiklop : roman	Šnajder, Slobodan, 1948-	135
2017	3	Doba mjedi	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	131
2017	3	U registraturi	Gavran, Miro, 1961-	126
2017	3	Nekoliko ptica i jedno nebo : roman	Drakulić, Slavenka, 1949-	101
2017	3	Mileva Einstein, teorija tuge : roman	Novak, Kristian, 1979-	95
2017	3	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	87
2017	3	Črna mati zemla	Marinković, Ranko, 1913-2001	84
2017	3	Kiklop	Marinković, Ranko, 1913-2001	83
2017	4	Kiklop : roman	Marinković, Ranko, 1913-2001	160
2017	4	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	117
2017	4	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	100
2017	4	Kratki izlet	Šoljan, Antun, 1932-1993	97
2017	4	Doba mjedi	Šnajder, Slobodan, 1948-	89
2017	4	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	87
2017	4	Mileva Einstein, teorija tuge : roman	Drakulić, Slavenka, 1949-	86
2017	4	U registraturi	Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	85
2017	4	Kiklop	Marinković, Ranko, 1913-2001	77
2017	4	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880-1931	73
2017	4	Nekoliko ptica i jedno nebo : roman	Gavran, Miro, 1961-	73
2017	5	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	173
2017	5	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	141
2017	5	Mileva Einstein, teorija tuge : roman	Drakulić, Slavenka, 1949-	106
2017	5	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka	Nehajev, Milutin, 1880-1931	102
2017	5	Doba mjedi	Šnajder, Slobodan, 1948-	100
2017	5	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880-1931	94
2017	5	Kiklop : roman	Marinković, Ranko, 1913-2001	81
2017	5	Sjećanje šume	Karakaš, Damir, 1967-	81
2017	5	Nekoliko ptica i jedno nebo : roman	Gavran, Miro, 1961-	78
2017	5	Kratki izlet	Šoljan, Antun, 1932-1993	73
2017	6	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	160
2017	6	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	145
2017	6	Doba mjedi	Šnajder, Slobodan, 1948-	96
2017	6	Mileva Einstein, teorija tuge : roman	Drakulić, Slavenka, 1949-	90
2017	6	Nekoliko ptica i jedno nebo : roman	Gavran, Miro, 1961-	86
2017	6	Sjećanje šume	Karakaš, Damir, 1967-	86
2017	6	Susjed	Vujčić, Marina, 1966-	70

2017	6	Hladna fronta	Pavličić, Pavao, 1946-	66
2017	6	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	60
2017	6	Na osami blizu mora	Ferić, Zoran, 1961-	59
2017	7	Čigani, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	111
2017	7	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	83
2017	7	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	72
2017	7	Mileva Einstein, teorija tuge : roman	Drakulić, Slavenka, 1949-	70
2017	7	Nekoliko ptica i jedno nebo : roman	Gavran, Miro, 1961-	59
2017	7	Suparnica Marije Terezije	Zagorka, 1873-1957	55
2017	7	Susjed	Vujčić, Marina, 1966-	53
2017	7	Sjećanje šume	Karakaš, Damir, 1967-	49
2017	7	Godina seobe srca : roman	Jelčić, Andy, 1958-	48
2017	7	Doba mjedi	Šnajder, Slobodan, 1948-	47
2017	8	Čigani, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	86
2017	8	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	77
2017	8	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	51
2017	8	Sjećanje šume	Karakaš, Damir, 1967-	49
2017	8	Mileva Einstein, teorija tuge : roman	Drakulić, Slavenka, 1949-	47
2017	8	Vrijeme ljubavi	Tribuson, Goran, 1948-	44
2017	8	Doba mjedi	Šnajder, Slobodan, 1948-	39
2017	8	Hladna fronta	Pavličić, Pavao, 1946-	39
2017	8	Tiho rušenje	Prtenjača, Ivica, 1969-	38
2017	8	Nekoliko ptica i jedno nebo : roman	Gavran, Miro, 1961-	37
2017	9	Čigani, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	183
2017	9	Bijeg	Nehajev, Milutin, 1880-1931	152
2017	9	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	146
2017	9	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka	Nehajev, Milutin, 1880-1931	115
2017	9	Sjećanje šume	Karakaš, Damir, 1967-	80
2017	9	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	78
2017	9	Nekoliko ptica i jedno nebo : roman	Gavran, Miro, 1961-	78
2017	9	Hladna fronta	Pavličić, Pavao, 1946-	74
2017	9	Doba mjedi	Šnajder, Slobodan, 1948-	68
2017	9	Gost i druge pripovijesti	Kaleb, Vjekoslav, 1905-1996	66
2017	10	Čigani, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	206
2017	10	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	182
2017	10	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	120
2017	10	Gost i druge pripovijesti	Kaleb, Vjekoslav, 1905-1996	91
2017	10	Sjećanje šume	Karakaš, Damir, 1967-	89
2017	10	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	87
2017	10	Nekoliko ptica i jedno nebo : roman	Gavran, Miro, 1961-	78
2017	10	Mileva Einstein, teorija tuge : roman	Drakulić, Slavenka, 1949-	77
2017	10	Susjed	Vujčić, Marina, 1966-	77
2017	10	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	72
2017	11	Čigani, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	241
2017	11	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	236
2017	11	Gost i druge pripovijesti	Kaleb, Vjekoslav, 1905-1996	165
2017	11	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	162
2017	11	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	110

2017	11	Sjećanje šume	Karakaš, Damir, 1967-	91
2017	11	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	78
2017	11	Nekoliko ptica i jedno nebo : roman	Gavran, Miro, 1961-	77
2017	11	Mileva Einstein, teorija tuge : roman	Drakulić, Slavenka, 1949-	76
			Krleža, Miroslav, 1893-	
2017	11	Povratak Filipa Latinovicza	1981	76
2017	11	Susjed	Vujčić, Marina, 1966-	76
2017	12	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	238
2017	12	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	205
2017	12	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	144
2017	12	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	131
			Krleža, Miroslav, 1893-	
2017	12	Povratak Filipa Latinovicza	1981	131
2017	12	Sjećanje šume	Karakaš, Damir, 1967-	97
			Kaleb, Vjekoslav, 1905-	
2017	12	Gost i druge pripovijesti	1996	86
			Kovačić, Ante, književnik,	
2017	12	U registraturi	1854-1889	71
2017	12	Nekoliko ptica i jedno nebo : roman	Gavran, Miro, 1961-	68
2017	12	Brdo	Prtenjača, Ivica, 1969-	66
2018	1	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	267
			Krleža, Miroslav, 1893-	
2018	1	Povratak Filipa Latinovicza	1981	235
			Kovačić, Ante, književnik,	
2018	1	U registraturi	1854-1889	205
2018	1	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	197
2018	1	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	178
2018	1	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	156
2018	1	Osmi povjerenik	Baretić, Renato, 1963-	116
2018	1	Sjećanje šume	Karakaš, Damir, 1967-	102
			Ugrešić, Dubravka, 1949-	
2018	1	Lisica	2023	86
2018	1	Nekoliko ptica i jedno nebo : roman	Gavran, Miro, 1961-	83
2018	2	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	223
			Kovačić, Ante, književnik,	
2018	2	U registraturi	1854-1889	188
			Krleža, Miroslav, 1893-	
2018	2	Povratak Filipa Latinovicza	1981	160
2018	2	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	143
2018	2	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	141
2018	2	Osmi povjerenik	Baretić, Renato, 1963-	102
2018	2	Koraljna vrata	Pavličić, Pavao, 1946-	92
2018	2	Sjećanje šume	Karakaš, Damir, 1967-	90
2018	2	Salon za plakanje	Pavličić, Pavao, 1946-	75
2018	2	Susjed	Vujčić, Marina, 1966-	71
2018	3	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	235
			Marinković, Ranko, 1913-	
2018	3	Kiklop : roman	2001	172
			Kovačić, Ante, književnik,	
2018	3	U registraturi	1854-1889	159
2018	3	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	157
2018	3	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	153
			Krleža, Miroslav, 1893-	
2018	3	Povratak Filipa Latinovicza	1981	110
2018	3	Kiklop	Marinković, Ranko, 1913-	109

2018	3	Sjećanje šume	2001	
2018	3	Osmi povjerenik	Karakaš, Damir, 1967-	103
			Baretić, Renato, 1963-	98
2018	3	Crvena voda	Pavičić, Jurica, filmski	
2018	4	Ciganin, ali najljepši	kritičar, 1965-	92
2018	4	Dobri duh Zagreba	Novak, Kristian, 1979-	207
2018	4	Črna mati zemla	Pavličić, Pavao, 1946-	136
			Novak, Kristian, 1979-	132
2018	4	Kiklop : roman	Marinković, Ranko, 1913-	
2018	4	Kratki izlet	2001	121
			Šoljan, Antun, 1932-1993	116
2018	4	U registraturi	Kovačić, Ante, književnik,	
2018	4	Sjećanje šume	1854-1889	114
			Karakaš, Damir, 1967-	85
2018	4	Kiklop	Marinković, Ranko, 1913-	
2018	4	Tiho rušenje	2001	79
2018	4	Koraljna vrata	Prtenjača, Ivica, 1969-	77
2018	5	Ciganin, ali najljepši	Pavličić, Pavao, 1946-	73
2018	5	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	177
2018	5	Dobri duh Zagreba	Novak, Kristian, 1979-	142
			Pavličić, Pavao, 1946-	116
			Nehajev, Milutin, 1880-	
2018	5	Bijeg	1931	95
			Nehajev, Milutin, 1880-	
2018	5	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka	1931	88
			Marinković, Ranko, 1913-	
2018	5	Kiklop : roman	2001	77
2018	5	Kratki izlet	Šoljan, Antun, 1932-1993	71
2018	5	Pitanje anatomije : roman	Vujčić, Marina, 1966-	71
2018	5	Tiho rušenje	Prtenjača, Ivica, 1969-	69
2018	5	Sjećanje šume	Karakaš, Damir, 1967-	68
2018	6	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	168
2018	6	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	130
2018	6	Tiho rušenje	Prtenjača, Ivica, 1969-	89
			Ugrešić, Dubravka, 1949-	
2018	6	Lisica	2023	76
2018	6	Salon za plakanje	Pavličić, Pavao, 1946-	76
2018	6	Sjećanje šume	Karakaš, Damir, 1967-	75
2018	6	Eksperiment Irene Tot	Serdarević, Korana, 1982-	67
2018	6	Mileva Einstein, teorija tuge : roman	Drakulić, Slavenka, 1949-	63
2018	6	Susjed	Vujčić, Marina, 1966-	63
			Pavičić, Jurica, filmski	
2018	6	Crvena voda	kritičar, 1965-	60
2018	7	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	85
2018	7	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	67
2018	7	Tiho rušenje	Prtenjača, Ivica, 1969-	66
2018	7	Tajna Krvavog mosta	Zagorka, 1873-1957	63
2018	7	Pogledaj što je mačka donijela	Tomić, Ante, 1970-	60
2018	7	Suparnica Marije Terezije	Zagorka, 1873-1957	59
2018	7	Susjed	Vujčić, Marina, 1966-	59
2018	7	Nekoliko ptica i jedno nebo : roman	Gavran, Miro, 1961-	49
2018	7	Salon za plakanje	Pavličić, Pavao, 1946-	49
2018	7	Eksperiment Irene Tot	Serdarević, Korana, 1982-	47
2018	8	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	90

2018	8	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979- Ugrešić, Dubravka, 1949- 2023	63
2018	8	Lisica		61
2018	8	Pogledaj što je mačka donijela	Tomić, Ante, 1970-	41
2018	8	Tiho rušenje	Prtenjača, Ivica, 1969-	41
2018	8	Sjećanje šume	Karakaš, Damir, 1967-	40
2018	8	Pitanje anatomije : roman	Vujčić, Marina, 1966-	39
2018	8	Nevidljiva žena i druge priče	Drakulić, Slavenka, 1949-	38
2018	8	Suparnica Marije Terezije	Zagorka, 1873-1957	37
2018	8	Mileva Einstein, teorija tuge : roman	Drakulić, Slavenka, 1949-	36
2018	8	Salon za plakanje	Pavličić, Pavao, 1946-	36
2018	9	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	157
2018	9	Nevidljiva žena i druge priče	Drakulić, Slavenka, 1949-	109
2018	9	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979- Nehajev, Milutin, 1880- 1931	105
2018	9	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka		91
2018	9	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946- Nehajev, Milutin, 1880- 1931	89
2018	9	Bijeg		81
2018	9	Večernji akt	Pavličić, Pavao, 1946-	65
2018	9	Pogledaj što je mačka donijela	Tomić, Ante, 1970-	65
2018	9	Sjećanje šume	Karakaš, Damir, 1967- Ugrešić, Dubravka, 1949- 2023	63
2018	9	Lisica		60
2018	10	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	185
2018	10	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979- Kaleb, Vjekoslav, 1905- 1996	131
2018	10	Gost i druge pripovijesti		123
2018	10	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	119
2018	10	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946-	109
2018	10	Nevidljiva žena i druge priče	Drakulić, Slavenka, 1949- Nehajev, Milutin, 1880- 1931	103
2018	10	Bijeg		101
2018	10	Večernji akt	Pavličić, Pavao, 1946- Pavičić, Jurica, filmski kritičar, 1965-	88
2018	10	Crvena voda	Nehajev, Milutin, 1880- 1931	82
2018	10	Bijeg : povijest jednog našeg čovjeka		70
2018	11	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	178
2018	11	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979-	173
2018	11	Dobri duh Zagreba	Pavličić, Pavao, 1946- Kaleb, Vjekoslav, 1905- 1996	166
2018	11	Gost i druge pripovijesti		138
2018	11	Črna mati zemla	Novak, Kristian, 1979-	115
2018	11	Nevidljiva žena i druge priče	Drakulić, Slavenka, 1949- Pavičić, Jurica, filmski kritičar, 1965-	102
2018	11	Crvena voda	Šur-Puhlovski, Marina, 1948-	76
2018	11	Divljakuša		65
2018	11	Prijan Lovro	Šenoa, August, 1838-1881	61
2018	11	Pogledaj što je mačka donijela	Tomić, Ante, 1970-	60
2018	12	Zlatarovo zlato	Šenoa, August, 1838-1881	228
2018	12	Ciganin, ali najljepši	Novak, Kristian, 1979- Krleža, Miroslav, 1893- 1981	148
2018	12	Povratak Filipa Latinovicza		136

2018	12	Črna mati zemla
2018	12	Dobri duh Zagreba
2018	12	Nevidljiva žena i druge priče
2018	12	Bakrene sove
2018	12	Selidba
2018	12	U registraturi
2018	12	Crvena voda
2018	12	Pogledaj što je mačka donijela

Novak, Kristian, 1979-	111
Pavličić, Pavao, 1946-	107
Drakulić, Slavenka, 1949-	105
Pavličić, Pavao, 1946-	69
Jergović, Miljenko, 1966-	65
Kovačić, Ante, književnik, 1854-1889	55
Pavičić, Jurica, filmski kritičar, 1965-	54
Tomić, Ante, 1970-	54

VERZIJA PRIJE OBRANE

Životopis

Terezija Šijaković Bošković rođena je 1981. godine u Dubrovniku. Diplomirala je engleski i hrvatski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2007. godine.

Devet godina radila kao lektorica i prevoditeljica časopisa *Oris* i organizatorica simpozija *Dani Orisa* u Oris kući arhitekture. Stalna sudska tumačica za engleski jezik. Od 2021. godine zaposlena u Odjelu za visoko obrazovanje Agencije za mobilnost i programe EU-a na poslovima promocije hrvatskog visokog obrazovanja u inozemstvu. Organizirala edukacije i sudjelovanja hrvatskih visokih učilišta na međunarodnim sajmovima visokog obrazovanja u Francuskoj, Nizozemskoj, Sloveniji, Španjolskoj, Švedskoj i SAD-u.

Zanimaju je teme književnog vrednovanja, položaja književnog teksta u procesu vrednovanja te društvenih utjecaja na oblikovanje književnog kanona.

Objavljeni radovi:

“Vrednovanje u mreži suaktera – romani Kristiana Novaka u suvremenom kontekstu” U: *Književna smotra: Časopis za svjetsku književnost*, Vol. 57 No. 216(2), 2025.

“Distribucija kritičkog autoriteta – vrednovanje književnih djela na društvenim mrežama” U: *Umjetnost riječi* (objava u pripremi).